

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma

VIDES PĀRSKATS

Madonas novada teritorijas plānojumam

Izstrādātājs:

SIA „METRUM”, reģ. Nr. 40003388748

Sagatavoja: vides jomas speciāliste Inga Gavena

Saturs

Saīsinājumi	4
Termini.....	5
Ievads.....	6
1. Teritorijas plānojuma pamatnostādnes un saistība ar citiem plānošanas dokumentiem.....	8
1.1. Mērķi un uzdevumi, īss satura izklāsts	8
1.2. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem.....	14
2. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi un to integrēšana teritorijas plānojumā	20
2.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi	20
2.2. Nacionālie vides aizsardzības mērķi	28
3. Vides pārskata izstrāde	32
3.1. Sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, metodoloģija	32
3.2. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti.....	33
4. Esošā vides stāvokļa un dabas resursu apraksts.....	35
4.1. Novada teritorijas īss raksturojums	35
4.2. Reljefs un ģeomorfoloģiskā uzbūve	38
4.3. Gaisa kvalitāte un klimata pārmaiņas.....	38
4.4. Vides troksnis	42
4.5. Ģeoloģiskā uzbūve.....	43
4.6. Derīgie izrakteņi.....	47
4.7. Virszemes un pazemes ūdens kvalitāte	48
4.8. Ūdenssaimniecība	57
4.9. Atkritumu apsaimniekošana	59
4.10. Alternatīvie energoresursi.....	61
4.11. Riska teritorijas un piesārņotās teritorijas.....	65
4.12. Degradētās teritorijas.....	72
4.13. Meža un lauksaimniecības zemes.....	73
4.14. Ainavas un kultūrvēsturiskais mantojums.....	75
4.15. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un mikroliegumi.....	76
5. Iespējamās izmaiņas, ja teritorijas plānojums netiktu īstenots.....	82
6. Teritorijas, kuras teritorijas plānojuma īstenošana var būtiski ietekmēt un ar to saistītie vides riski	83
7. Teritorijas plānojuma īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums.....	90
8. Risinājumi ietekmju novēršanai un mazināšanai	109

9. Alternatīvu izvēles pamatojums.....	113
10.Kompensēšanas pasākumi.....	116
11. Teritorijas plānojuma īstenošanas iespējamā pārrobežu ietekme.....	116
12.Pasākumi teritorijas plānojuma monitoringa nodrošināšanai	117
Kopsavilkums	119
Izmantotie informācijas un dati avoti	121
Pielikumi.....	123

Saīsinājumi

ES – Eiropas Savienība

ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija

LV – Latvijas Republika

LVĢMC – VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”

MK – Ministru kabinets

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

SIVN – stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

TIAN – teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi

TP – teritorijas plānojums

VSIA – valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību

Termini

Ietekme uz vidi – paredzētās darbības vai plānošanas dokumenta īstenošanas izraisītas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē, kuras ietekmē vai var ietekmēt cilvēku, viņa veselību un drošību, kā arī bioloģisko daudzveidību, augsni, gaisu, ūdeni, klimatu, ainavu, materiālās vērtības, kultūras un dabas mantojumu un visu minēto jomu mijiedarbību [LV likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 1. pants].

ĪADT – ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā, lai aizsargātu un saglabātu dabas daudzveidību – retas un tipiskas dabas ekosistēmas, aizsargājamo sugu dzīves vidi, savdabīgas, skaistas un Latvijai raksturīgas ainavas, ģeoloģiskos un ģeomorfoloģiskos veidojumus, dendroloģiskos stādījumus un dižkokus, kā arī sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas [LV likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 2. pants].

Natura 2000 teritorija – ES valstu kopīgi radīts aizsargājamo dabas teritoriju tīkls jeb sistēma. Tajā ietilpst ĪADT, kuras ir Eiropas Savienībā nozīmīgas un attiecīgajā bioģeogrāfiskajā rajonā vai rajonos būtiski sekmē īpaši aizsargājamiem biotopu veidiem vai īpaši aizsargājamām sugām labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanu vai atjaunošanu, var būtiski veicināt Natura 2000 tīkla vienotību, kā arī būtiski sekmē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu attiecīgajā bioģeogrāfiskajā rajonā vai rajonos. [LV likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. pants]. Latvijā izveidotajā Natura 2000 teritoriju tīklā ietvertas 333 ĪADT [likuma pielikums].

Paredzētā darbība – aprīkojuma, iekārtas un tehnoloģijas ieviešana, papildināšana vai maiņa, projekta īstenošana, būvniecība, dabas resursu ieguve vai izmantošana, cilvēka darbības neskartu vai mazpārveidotu teritoriju un ainavu ietekmēšana, kā arī citas darbības, kuru veikšana vai galarezultāts var būtiski ietekmēt vidi [LV likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 1. pants].

SIVN – procedūra, kas veicama likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” noteiktajā kārtībā, lai novērtētu plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi un izstrādātu priekšlikumus nelabvēlīgas ietekmes samazināšanai un novēršanai, kā arī lai nodrošinātu sabiedrības informēšanu un iesaistīšanu plānošanas dokumenta izstrādāšanas procesā [LV likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 1. pants].

Vides pārskats – atsevišķa sadaļa stratēģijā, plānā, programmā, koncepcijā vai cita veida plānošanas dokumentā (turpmāk – plānošanas dokumenti), vai atsevišķs dokuments, kas nosaka, apraksta un novērtē attiecīgā dokumenta, kā arī iespējamo alternatīvu īstenošanas ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta mērķus, paredzēto realizācijas vietu un darbības jomu [LV likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 1. pants].

Ievads

Teritorijas plānojums ir pašvaldības ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei. Tas ietver funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, pašvaldības kompetencē esošās apgrūtinātās teritorijas un citus teritorijas izmantošanas nosacījumus.

Madonas novada TP uzdevums ir kalpot par efektīvu instrumentu Madonas novada ilgtermiņa attīstības politikas īstenošanā saskaņā ar Madonas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2022.–2047. gadam (turpmāk – Madonas novada IAS) un Varakļānu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam (turpmāk – Varakļānu novada IAS), izvērtējot pašvaldības teritorijas attīstības potenciālu un sniedzot atbilstošus nosacījumus novada attīstībai teritorijas izmantošanas aspektā.

SIVN ir veikts un Vides pārskats izstrādāts, ievērojot likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MK 2004. gada 23. marta noteikumus Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (turpmāk – MK noteikumi Nr.157), kā arī atbilstoši Vides pārraudzības valsts biroja 18.08.2023. gada 18. augustā pieņemtajam lēmumam piemērot SIVN procedūru Madonas novada TP.

SIVN ietver Vides pārskata sagatavošanu, tā sabiedrisko apspriešanu un konsultāciju veikšanu ar atbildīgajām valsts institūcijām, Vides pārskata gala redakcijas sagatavošanu, kā arī atzinuma saņemšanu no kompetentās institūcijas – šobrīd Valsts vides dienesta (MK noteikumos Nr. 157 kā kompetentā institūcija tiek norādīts Vides pārraudzības valsts birojs).

2025. gada 1. februārī atbilstoši MK 2024. gada 17. decembra rīkojumam Nr. 1191 „Par Vides pārraudzības valsts biroja un Būvniecības valsts kontroles biroja reorganizāciju” tika izveidota Enerģētikas un vides aģentūra, savukārt no 2025. gada 1. oktobra Enerģētikas un vides aģentūra pievienota Valsts vides dienestam (turpmāk – VVD). Diemžēl normatīvajos aktos nav veikti atbilstoši grozījumi un detalizēti izvērtēt SIVN procesā iesaistītā Valsts vides dienesta (turpmāk – VVD) atbildību un statusu ir sarežģīti, jo VVD tīmekļa vietnē ietekmes uz vidi novērtējums vai SIVN nav norādīti kā darbības joma, kā arī nav definētas par SIVN atbildīgās struktūrvienības vai kontaktpersonas. Spēkā esošajā VVD nolikumā (MK noteikumi Nr. 962), nav ietverts deleģējums administratīvām darbībām saistībā ar SIVN. Šāds nesakārtots normatīvais regulējums būtiski apgrūtina SIVN administratīvo procesu un izpratni par valsts institūciju kompetenci.

Madonas novada TP un SIVN veicējs ir SIA „METRUM”. Vides pārskatu sagatavoja vides speciāliste Inga Gavēna.

SIVN ietvaros ir sagatavots Vides pārskats, kas balstās uz Madonas novada TP Paskaidrojuma rakstā atspoguļoto informāciju, Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos (turpmāk – Madonas novada TIAN) iekļautajiem teritorijas izmantošanas risinājumiem un tā grafisko risinājumu Grafiskās daļas kartē „Funkcionālais zonējums”.

SIVN veikts Madonas novada TP izstrādes laikā ar mērķi novērtēt plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi un tajā ietvertos pasākumus iespējamās ietekmes mazināšanai. Vides pārskatā ir iekļauta informācija un veikta pieejamo datu analīze atbilstoši prasībām un detalizācijas līmenim, ko nosaka normatīvie akti un kompetentās institūcijas vides aizsardzības jomā.

Vides pārskata izstrādē ir ņemtas vērā spēkā esošo normatīvo aktu prasības, sniegta informācija par to, kādi starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi attiecas uz attiecīgo teritoriju, analizēts teritorijas esošais vides stāvoklis, izmantojot publiski pieejamus informācijas avotus, izvērtēta plānošanas dokumenta plānoto darbību iespējamā ietekme uz vides stāvokli un izstrādāti priekšlikumi nelabvēlīgās ietekmes novēršanai vai samazināšanai. Pielikumos pievienoti dokumenti, kas apliecina SIVN procedūras ievērošanu.

Vides pārskatā ir analizēts esošais vides stāvoklis un dabas vērtības Madonas novada teritorijā, šobrīd aktuālākās vides problēmas, kā arī Madonas novada TP ietverto risinājumu ieguldījums esošo vides problēmu risināšanā un kopējā vides kvalitātes paaugstināšanas veicināšanā un dabas vērtību aizsardzībā.

Izstrādātajā dokumentā ir kompleksi vērtēta Madonas novada TP ieviešanas iespējamā ietekme uz vidi atbilstoši MK noteikumos Nr.157 noteiktajam, ka: **Vides pārskatā identificē, apraksta un izvērtē plānošanas dokumenta iespējamo būtisko ietekmi uz vidi un iespējamās alternatīvas, ņemot vērā plānošanas dokumenta mērķus un teritoriju, kura varētu tikt ietekmēta, nodrošinot, ka vides vērtības tiek atbilstoši integrētas plānošanas dokumentā.**

Vides pārskatā izmantoti SIA „METRUM” sagatavotie kartogrāfiskie materiāli un citi pieejamie materiāli (kartes, izpētes, reģistri u. tml.).

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana tiks veikta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, vienlaicīgi ar Madonas novada TP 2. redakcijas publisko apspriešanu.

Pēc sabiedriskās apspriešanas tiks apkopoti un analizēti iesniegtie priekšlikumi un atzinumi, par katru pieņemot lēmumu par tā izmantošanu Madonas novada TP pilnveidošanai.

Plānošanas dokumenta analīze parādīja, ka Madonas novada TP piedāvā iespējas vēlamajai novada telpiskajai attīstībai nākotnē. Tā īstenošana nerada draudus videi vai dabas vērtībām.

Madonas novada TP nodrošina pamatu turpmāko lēmumu par teritorijas izmantošanu sagatavošanai, t. sk. nodrošinot vides un dabas aizsardzības prasību ievērošanu, kam ir būtiska nozīme, šo lēmumu novērtēšanas un īstenošanas procesā.

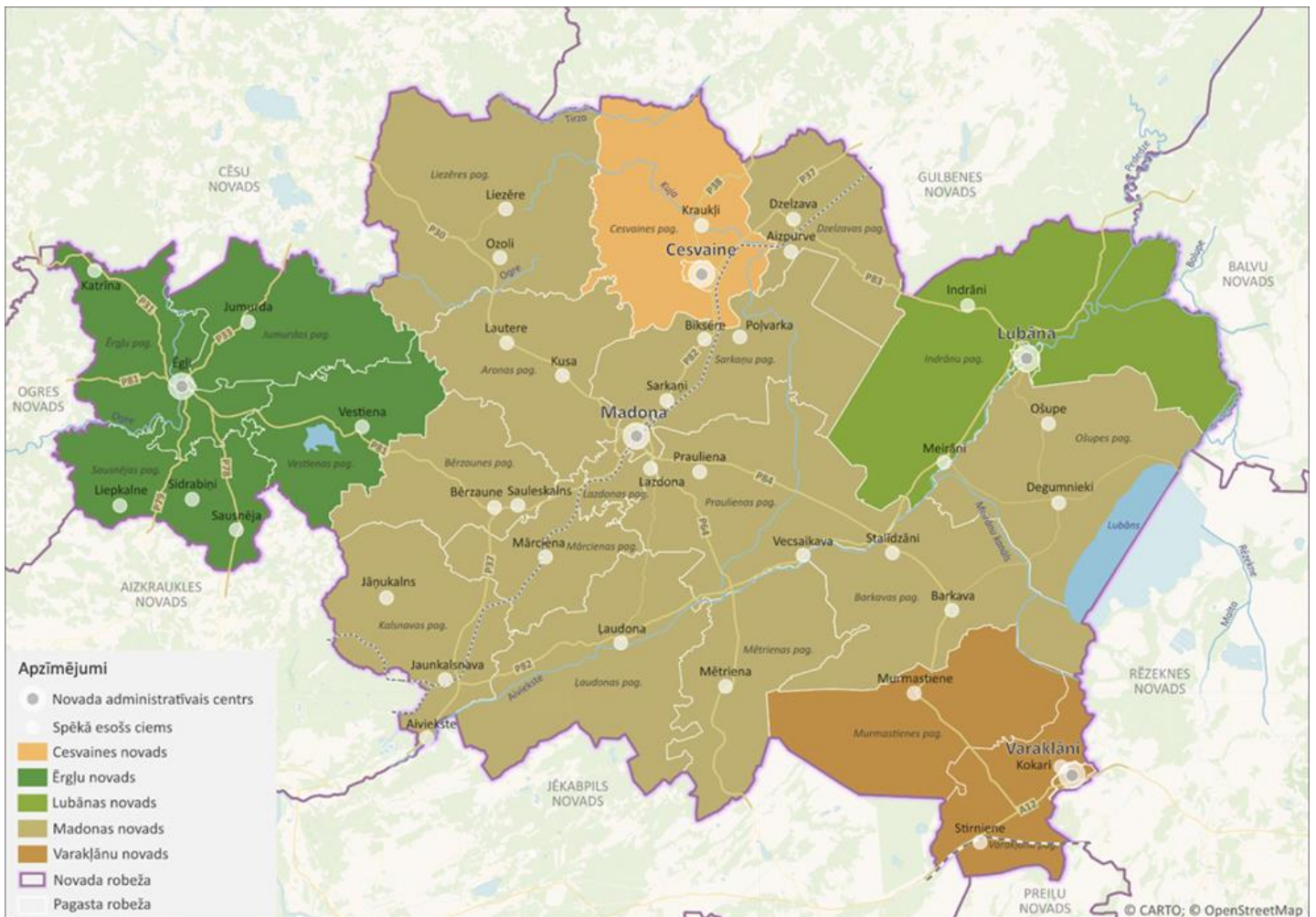
Iedzīvotājiem, zemes īpašniekiem un uzņēmējiem Madonas novada TP sniedz gan garantijas, gan iespējas attīstības projektu realizācijai. Tas visiem interesentiem kalpo arī kā informācijas avots par Madonas novada teritoriju un tās turpmāko attīstību t. sk. prasībām, kas jāievēro teritorijas attīstības procesā.

1. TERITORIJAS PLĀNOJUMA PAMATNOSTĀDNES UN SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

1.1. Mērķi un uzdevumi, īss saturs izklāsts

Madonas novada TP ir pašvaldības ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, t. sk. dokuments nosaka funkcionālo zonējumu, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, kā arī citus teritorijas izmantošanas nosacījumus.

Pēc administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas 2021. gadā Madonas novadā apvienoja Madonas, Ērgļu, Cēsaines un Lubānas novadus. Ar 2025. gada 1. jūliju tam tika pievienots (apvienots) Varakļānu novads.

1. attēls. Administratīvās teritorijas līdz 2021. gada 1. jūlijam (SIA „METRUM“)

Madonas novada administratīvajā teritorijā līdz jaunā Madonas novada TP izstrādei un apstiprināšanai ir spēkā pieci teritorijas plānojumi – Madonas, Lubānas, Ērgļu, Cēsaines (līdz 01.07.2021.) un Varakļānu novada (līdz 2025. gada pašvaldību vēlēšanām) administratīvajām teritorijām. Kopš minēto teritorijas plānojumu apstiprināšanas ir mainījušies un no jauna ieviesti teritorijas attīstības plānošanu reglamentējoši normatīvie akti, kā arī teritoriju attīstība un būvniecība notiek pēc atšķirīgām prasībām.

Viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir izstrādāt teritorijas plānojumu un nodrošināt teritorijas plānojuma īstenošanas pārraudzību.

Pēc administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas 2021. gadā Madonas novada pašvaldībai radās nepieciešamība izstrādāt jaunu, idejiski un saturiski saskaņotu teritorijas plānojumu jaunizveidotajam Madonas novadam. Ņemot to vērā, Madonas novada pašvaldības dome 2022. gada 20. septembrī pieņēma lēmumu Nr. 570 (protokols Nr. 20, 7. p.) „Par Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu”.

Madonas novada TP 1. redakcija tika izstrādāta Madonas novada administratīvajai teritorijai līdz 2025. gada pašvaldību vēlēšanām, savukārt 2. redakcija – iekļaujot arī bijušā Varakļānu novada administratīvo teritoriju.

Madonas novada TP izstrādes vispārīgais mērķis ir integrēt un izpildīt likuma „Teritorijas attīstības plānošanas likums” prasības – nodrošināt vienotu prasību noteikšanu Madonas novada teritorijas izmantošanai un apbūvei, jo bijušo piecu novadu teritorijas plānojumi nosaka dažādas prasības un nosacījumus teritoriju apbūvei un izmantošanai.

Teritorijas plānojuma mērķis ir nodrošināt Madonas novada kultūrvēsturisko, dabas un ekonomisko resursu, ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību, radot pamatu ilgstošai un stabīlai Madonas novada teritorijas attīstībai, kurā sabalansētas privātīpašnieku un sabiedrības intereses.

Tas nozīmē, ka viens no galvenajiem jaunā teritorijas plānojuma uzdevumiem – aktualizēt, integrēt un salāgot spēkā esošos teritorijas plānojumus. Savukārt atbilstoši Madonas novada domes 2022. gada 20. septembra lēmumam Nr. 570 – nodrošināt Madonas novada kultūrvēsturisko, dabas un ekonomisko resursu, ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību, tādējādi radot pamatu ilgstošai un stabīlai Madonas novada teritorijas attīstībai, kurā sabalansētas privātīpašnieku un sabiedrības intereses.

Teritorijas plānojuma uzdevums ir kalpot par efektīvu instrumentu Madonas novada ilgtermiņa attīstības politikas īstenošanā saskaņā ar Madonas novada IAS un Varakļānu novada IAS, izvērtējot pašvaldības teritorijas attīstības potenciālu un sniedzot atbilstošus nosacījumus novada attīstībai teritorijas izmantošanas aspektā.

Teritorijas plānojums ir izstrādāts, ievērojot citus nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, kā to nosaka likuma „Teritorijas attīstības plānošanas likums” 23. pants.

Tā izstrādes gaitā veikta 15 uzdevumu izpilde atbilstoši Madonas novada pašvaldības domes apstiprinātajā darba uzdevumā noteiktajam. Lai nodrošinātu uzdevumu izpildi, Madonas novada TP izstrādes process notika sadarbībā ar sabiedrību un institūcijām.

Ņemot vērā spēkā esošo teritoriju plānojumu analīzi un normatīvo aktu prasības, jaunā Madonas novada TP izstrādei tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- ▶ Nodrošināt atbilstību Vidzemes plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī citiem hierarhiski augstākiem teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem.
- ▶ Nodrošināt Madonas novada teritorijas atļautās izmantošanas un apbūves noteikumu atbilstību Madonas novada IAS un Varakļānu novada IAS definētajiem stratēģiskajiem attīstības uzstādījumiem, telpiskās attīstības perspektīvai un pamatprincipiem teritoriju plānošanai un attīstībai.

- ▶ Veikt detālplānojumu un lokālplānojumu izvērtējumu, sniegt priekšlikumus par to atcelšanu vai atstāšanu, nodrošinot to integrēšanu teritorijas plānojumā un organizējot ar saistošajiem noteikumiem apstiprināto detālplānojumu pārapsūtināšanu ar administratīvo aktu.
- ▶ Nodrošināt teritorijas plānošanas jomā pieņemto lēmumu pēctecību, interešu apzināšanu un saskaņošanu ar institūcijām un kaimiņu pašvaldībām, definējot kopējās interešu teritorijas, kā arī ņemt vērā fizisko un juridisko personu priekšlikumus.
- ▶ Izvērtēt novada teritorijas esošo potenciālu, resursus un noteikt teritorijas izmantošanai nepieciešamās prasības un ierobežojumus, tostarp prasības derīgo izrakteņu ieguves vietu izveidei un alternatīvās energoapgādes būvju/iekārtu izvietojumam.
- ▶ Nodrošināt pārskatāmu un vienotu apbūves noteikumu piemērošanu novada teritorijā, integrējot līdzšinējo novadu atsevišķo apbūves noteikumu prasības un novēršot konstatētās pretrunas dažādās noteikumu daļās, saskaņojot pieeju apbūves īstenošanai.
- ▶ Pārskatīt pašvaldības īpašumu perspektīvo izmantošanu un atbilstību pašvaldības funkciju īstenošanai un pašvaldības attīstības mērķu sasniegšanai, t. sk. precizējot funkcionālo zonējumu un teritorijas ar īpašiem noteikumiem.
- ▶ Sagatavot vispārīgu novada un detalizētu pilsētu (Madonas, Cesvaines, Lubānas un Varakļānu) transporta attīstības koncepciju, apzinot esošo transporta plūsmu un sagatavot priekšlikumu attīstībai perspektīvā.
- ▶ Plāna ietvaros izstrādāt novada vienoto pašvaldības ceļu un ielu klasifikāciju, noteikt prasības pieslēgumu veidošanai, noteikt ceļu nodalījumu joslas un ielu sarkanās līnijas, ielu un ceļu tipiskos šķērsprofilus, t. sk. velo un sabiedriskā transporta plānošanai.
- ▶ Izvērtēt pilsētu un ciemu robežu paplašināšanas iespējas un noteikt jaunās robežas.
- ▶ Izvērtēt ainaviski vērtīgās teritorijas, sagatavot priekšlikumus ainavu aizsardzībai un pārvaldībai, definējot saglabājamās teritorijas un objektus.
- ▶ Noteikt un attēlot grafiskajā daļā teritorijas ar īpašiem nosacījumiem, degradētās un riska teritorijas, ainavu telpu robežas un nosacījumus, publiskās infrastruktūras attīstības un būvniecības vajadzībām nepieciešamās teritorijas un izmantošanas nosacījumus, transporta attīstībai nepieciešamās teritorijas.
- ▶ Pārskatīt pašvaldības kompetencē esošās apgrūtinātās teritorijas un to aizsargjoslas atbilstoši Aizsargjoslu likuma prasībām, ievērojot Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likumā noteiktās prasības. Atbilstoši mērogam, noteikt aizsargjoslas Grafiskajā daļā.
- ▶ Izstrādāt un īstenot iesaistīto pušu līdzdalības programmu, sagatavojot priekšlikumus proaktīvam un efektīvam sabiedrības, kompetento iestāžu un citu ietekmes pušu līdzdalību visā teritorijas plānojuma izstrādes procesā. Sagatavot priekšlikumu darba grupu sastāvam un norises metodēm, strukturēti vadīt teritorijas attīstības plānošanā iesaistīto pušu darba grupas, sagatavot priekšlikumus publicitātes materiāliem.
- ▶ Teritorijas plānojumu izstrādāt Teritorijas attīstības plānošanas sistēmā, ievērojot MK 2014. gada 8. jūlija noteikumus Nr. 392 „Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmas noteikumi”, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas noteiktās vadlīnijas un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Jaunā Madonas novada TP risinājumu izstrādē ievērots pēctecības princips, par pamatu ņemot šobrīd spēkā esošos teritoriālo vienību teritorijas plānojumus, lokālplānojumus un detālplānojumus, pārskatot tos un saglabājot tos risinājumus (pielāgojot esošo teritorijas plānoto (atļauto) izmantošanu atbilstoši jaunajam funkcionālajam zonējumam, kā to nosaka spēkā esošā likumdošana), kuri ir joprojām aktuāli, pamatoti un atbilst šī brīža plānošanas un normatīvo aktu prasībām.

Madonas novada TP izstrādes rezultātā ir nodrošināta vienotu prasību noteikšana Madonas novada teritorijas izmantošanai un apbūvei. Plānojumā ir noteikta teritorijas perspektīvā izmantošana, ietverot funkcionālo zonējumu, transporta infrastruktūras un inženiertīklu attīstību, publiskās apbūves un publiskās ārtelpas attīstību, ražošanas attīstību, lauku teritoriju attīstību, dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu, kā arī drošības, veselības un higiēnas prasības, tostarp aizsargjoslu noteikšanu atbilstoši „Aizsargjoslu likums” un tā noteikšanas metodikām.

Papildus likumā „Teritorijas attīstības plānošanas likums” noteiktajiem principiem, Madonas novada TP izstrādē ir ievēroti arī šādi principi:

- ▶ **Pēctecība** – Madonas novada TP pamatā tiek saglabāti un pārmantoti līdzšinējo teritorijas plānojumu risinājumi, ciktāl nav mainījies to pamatojums un atbilstība attīstības prognozēm un faktiskajai situācijai. Proti, nosakot novada funkcionālo zonējumu, iespēju robežās apvienotas spēkā esošajos teritorijas plānojumos noteiktās zonas ar līdzīgiem izmantošanas un apbūves parametriem, kā arī saglabāts/integrēts spēkā esošais regulējums attiecībā uz teritorijas izmantošanu un apbūvi, nesašaurinot izmantošanas iespējas.
- ▶ **Tiesiskā paļāvība** – iepriekš likumīgi uzsāktās darbības un teritorijas izmantošana var turpināties arī pēc jaunā Madonas novada TP stāšanās spēkā, ja tā nav pretrunā normatīvo aktu prasībām.
- ▶ **Elastīgums un detalizācijas iespējas** – Madonas novada TP risinājumi un teritoriju izmantošanas nosacījumi ir vispārīgāki, paredzot iespēju arī ar lokālplānojumu vai detālplānojumu izstrādāt konkrētām teritorijām detalizētākus risinājumus un nosacījumus.
- ▶ **Saskaņotība** – Madonas novada TP ir izstrādāts saskaņā ar augstāka līmeņa normatīvo regulējumu un ievērojot citus nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī teritorijas attīstības plānošanas dokumentus.

Sagatavojot Madonas novada TP risinājumus, tika nodrošināta sadarbība ar Madonas novada pašvaldības dažādu jomu speciālistiem, pašvaldības iestādēm un struktūrvienībām, kā arī valsts institūcijām, uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Izstrādē tika ņemta vērā teritorijas pašreizējā izmantošana, kas analizēta Madonas novada IAS, Varakļānu novada IAS un Madonas novada AP ietvaros, institūciju sniegtā informācija un publiskajās datu bāzes pieejamā informācija un dati.

Madonas novada TP sastāvā ietilpst:

- ▶ **Paskaidrojuma raksts** – tajā ietverts spēkā esošo teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu īstenošanas izvērtējums, sagatavotās TP redakcijas risinājumu apraksts un tā atbilstība Madonas novada IAS un Varakļānu novada IAS;
- ▶ **Grafiskā daļa**, kura sastāv no kartes „Funkcionālais zonējums”;

- ▶ **Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi**, kuros ir noteiktas prasības teritorijas izmantošanai katrā funkcionālajā zonā, apbūves parametru, nosacījumi detālplānojumu un lokālplānojumu izstrādei u. c. prasības.
- ▶ **Pārskats par teritorijas plānojuma izstrādi.**

▶ **Paskaidrojuma raksts**

Paskaidrojuma rakstā ir ietvertas šādas sadaļas:

1. **Teritoriālais konteksts.** Kurā raksturota Madonas novada atrašanās vieta un saistošie plānošanas dokumenti, raksturojot novadu nacionālā līmenī, reģionālā līmenī un vietējā līmenī, kā arī sniedzot informāciju par novadam blakus esošajām teritorijām.
2. **Spēkā esošo teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu īstenošanas izvērtējums.** Sadaļā sniegts bijušo Madonas, Lubānas, Ērgļu, Varakļānu un Cesvaines novadu teritorijas plānojuma izvērtējuma kopsavilkums. Savukārt Paskaidrojuma raksta 1. pielikumā ir ietverts detalizētāks vērtējums, kas būtībā ir pārskats par līdz šim pieņemtajiem risinājumiem teritorijas plānojumos un teritorijas attīstības aktivitātēm. Tāpat ir atspoguļota informācija par iedzīvotāju skaita izmaiņām un būvniecības aktivitātēm novada teritorijā, kas būtībā ir viens no teritorijas plānojuma īstenošanas rezultātiem. Atsevišķā sadaļā 2.2. Lokālplānojumi un detālplānojumi, ietverta informācija par pašlaik novada teritorijā spēkā esošajiem lokālplānojumiem un detālplānojumiem. Paskaidrojuma raksta 2. pielikumā sniegts detalizēts šo plānošanas dokumentu izvērtējums. Visu spēkā esošo lokālplānojumu risinājumi attiecībā uz funkcionālo zonējumu, teritorijas izmantošanu un apbūves parametriem ir pilnībā vai daļēji (atsevišķos gadījumos veicot izmaiņas) integrēti teritorijas plānojumā (Paskaidrojuma raksta 2. pielikums). Līdz ar to nav nepieciešams to saistošos noteikumus paturēt spēkā kā atsevišķus normatīvos aktus. Pieņemot lēmumu par Madonas novada TP apstiprināšanu un apstiprinot tā saistošos noteikumus, zaudēs spēku visi lokālplānojumu saistošie noteikumi.
3. **Sadaļa 3. Teritorijas plānojuma risinājumu apraksts.** Sadaļā ietverts analītisks pārskats: 3.1. Funkcionālais zonējums, teritorijas izmantošana un apbūves parametri; 3.2. Teritorijas ar īpašiem noteikumiem, tai skaitā arī raksturotas teritorijas, kurām izstrādājams detālplānojums, vietējas nozīmes kultūrvēsturiskās un dabas teritorijas, ainaviski vērtīgas teritorijas, vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorija, Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas, Zvidzinas poldera teritorija, specifiskas apbūves teritorijas atbilstoši Madonas novada teritorijas zonējumam u. c. Sadaļā ir ietverts Madonas novada Inženiertehniskās apgādes raksturojums, Ūdeņu un meliorācijas sistēmu raksturojums, sniegta informācija par ĪADT un objektiem, Kultūrvēsturiskām teritorijām un objektiem, raksturojot Teritorijas plānojuma risinājumus ietekmju uz iepriekš minētajām teritorijām un objektiem mazināšanai. Sadaļā raksturoti Madonas novada TP risinājumi aizsardzībai pret trokšņiem un piesārņojumu. Raksturotas Madonas novadā esošas riska teritorijas un piesārņotas vietas, kā arī teritorijā noteiktās aizsargjoslas.
4. **Sadaļa 4. Apdzīvotās vietas un to robežu izmaiņu pamatojums** raksturo Madonas novada apdzīvotuma struktūru: pilsētas, ciemus, definē kritērijus ciemu robežu pārskatīšanai.
5. **Sadaļa 5. Teritorijas plānojuma atbilstība ilgtspējīgas attīstības stratēģijai** izvērtē Madonas novada TP atbilstību Madonas novada IAS un Varakļānu novada IAS noteiktajai telpiskās attīstības perspektīvai un ņemot vērā tajā noteiktajām vadlīnijām novada teritorijas turpmākajai plānošanai.

6. Sadaļā 6. Teritorijas plānojuma īstenošana sniegta informāciju par normatīvo aktu prasībām Madonas novada TP īstenošanai.
7. Paskaidrojuma rakstam ir pievienots Teritorijas plānojuma izstrādē izmantoto informācijas un datu avotu saraksts.
8. Paskaidrojuma rakstam ir šādi pielikumi:
 1. pielikums. Spēkā esošo teritorijas plānojumu risinājumu un īstenošanas izvērtējums
 2. pielikums. Spēkā esošo lokālplānojumu un detālplānojumu īstenošanas izvērtējums, to integrēšana teritorijas plānojuma risinājumos
 3. pielikums. Pārskats par teritorijas plānojumā noteikto funkcionālo zonējumu, teritorijas izmantošanu un apbūves parametriem
 4. pielikums. Ciemi un to robežu izmaiņas
 5. pielikums. Ainavu novērtējums

Ņemot vērā aktuālos normatīvos aktus, Teritorijas attīstības plānošanas un informācijas sistēmā pilnībā ir pārstrādāta plānošanas dokumenta saistošā daļa (Grafiskās daļa un Madonas novada TIAN) un to struktūra, pēc iespējas saglabājot spēkā esošajā novada teritorijas plānojumā noteiktās prasības un normas (ciktāl tās nav pretrunā ar valstī spēkā esošo normatīvo aktu prasībām).

► **Madonas novada TIAN**

Madonas novada TIAN nosaka prasības visas novada teritorijas izmantošanai, vispārīgās prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, prasības teritorijas izmantošanai un apbūves parametriem katrā funkcionālajā zonā, kā atsevišķas prasības teritorijās ar īpašiem noteikumiem.

Citas prasības un aprobežojumi, kas jāievēro, veicot teritorijas (zemes vienības) apbūvi un cita veida izmantošanu, ir noteiktas spēkā esošos likumos un citos normatīvos aktos.

► **Funkcionālais zonējums un teritorijas izmantošana**

Funkcionālais zonējums ir teritorijas iedalījums zonās ar atšķirīgām prasībām attiecībā uz atļauto teritorijas izmantošanu un apbūvi. Madonas novada teritorijas funkcionālo zonu robežas ir norādītas grafiskās daļas kartē „Funkcionālais zonējums”.

Funkcionālo zonu iedalījums ir noteikts MK 30.04.2013. noteikumos Nr. 240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”. Kopumā Madonas novada teritorijā ir noteiktas visas funkcionālā zonējuma pamatzonas.

Izceļot individuālās iezīmes atsevišķām Madonas novada teritorijas daļām, funkcionālajām zonām ir noteiktas teritorijas ar individuāliem noteikumiem jeb indeksētās teritorijas (funkcionālās apakšzonas). Šāda pieeja tiek piemērota gadījumos, kad nepieciešams precizēt atšķirīgus nosacījumus, piemēram, zemes vienību dalīšanu, apbūves parametrus, papildu funkcijas vai ierobežojumus. Minētais attiecas arī uz teritorijas izmantošanas veidiem funkcionālajās zonās. Piemēram, funkcionālā apakšzonā „Jauktas centra apbūves teritorija” ar indeksu JC1 ir aizliegta dzīvojamā apbūve, bet ir atļauta vieglā ražošana.

Madonas novada TP ir noteikti 14 teritoriju ar īpašiem noteikumiem veidi.

Madonas TIAN nosaka prasības visai teritorijas izmantošanai, kurās definē:

- ▶ Visā teritorijā atļauto izmantošanu;
- ▶ Visā teritorijā aizliegto izmantošanu, kas t. sk. ietver nosacījumu, ka Madonas novada teritorijā ir aizliegts teritorijas uzbēršanai izmantot visa veida nepārstrādātus ražošanas atkritumus un piesārņotu grunti. Kā arī nosaka, ka aizliegts palīgēku vai citu būvju vietā izmantot nolietotu kravas automašīnu, autobusu vai vagonu korpusus vai to daļas dzīvošanai, uzglabāšanai un citai saimnieciskajai darbībai. Jūras konteinerus un citus konteīnera tipa vagonus atļauts novietot, ja fasādes, kas vērstas pret publisko ārtelpu, ir arhitektoniski noformētas vai apšūtas;
- ▶ Zemes vienību veidošana;
- ▶ Pieklūšana zemes vienībām;
- ▶ Vides pieklūstamības nodrošināšanai;
- ▶ Dabas teritorijas un apstādījumi;
- ▶ Kultūrvēsturiskās teritorijas un objekti;
- ▶ Lauksaimniecības zemes un meža zeme.

Madonas novada TIAN nosaka vispārīgas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei:

- ▶ Prasības transporta infrastruktūrai;
- ▶ Prasības inženiertehniskās apgādes tīkliem un objektiem;
- ▶ Prasības apbūvei;
- ▶ Prasības teritorijas labiekārtojumam;
- ▶ Prasības vides risku samazināšanai;
- ▶ Prasības derīgo izrakteņu ieguvei.

▶ Grafiskā daļa

Madonas novada TP Grafiskās daļas karte „Funkcionālais zonējums” ir attēlots novada teritorijas funkcionālais zonējums, teritorijas ar īpašiem noteikumiem, pašvaldības kompetencē esošās apgrūtinātās teritorijas, pilsētu un ciemu robežas, kā arī cita informācija.

1.2. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Madonas novada attīstību nosaka šādi līdz šim izstrādātie nacionāla, reģionāla un vietēja līmeņa stratēģiskie un telpiskie plānošanas dokumenti (1. tabula).

1. tabula. Saistošie attīstības plānošanas dokumenti

Dokuments
Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (turpmāk – Latvija 2030)
Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (turpmāk – NAP 2027)
Vidzemes plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2030 (turpmāk – Vidzeme 2030)
Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma 2022.–2027. gadam (turpmāk – Vidzemes AP)
Vidzemes plānošanas reģiona Viedās specializācijas attīstības stratēģija 2022.–2030. gadam
Madonas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2022.–2047. gadam
Varakļānu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
Madonas novada attīstības programmā 2022.–2028. gadam (turpmāk – Madonas novada AP)

► Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

Latvija 2030 parāda valsts un sabiedrības tālākos uzdevumus ceļā uz vienotu mērķi – līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību, norāda veidus, kā veiksmīgi reaģēt uz globālajām pārmaiņām, to radītos izaicinājumus pārvēršot arvien jaunās iespējās.

Stratēģija tika veidota, apzinoties, ka laikā līdz 2030. gadam Latvija neizbēgami pārdzīvos lielas, ar globāliem procesiem saistītas pārmaiņas. Tieši šie globālie procesi un ar tiem saistītie izaicinājumi kalpoja par izejas punktu stratēģijas izstrādē:

- demogrāfiskās izmaiņas – iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās;
- globalizācija ekonomikā un inovatīvās/radošās ekonomikas attīstība;
- darba tirgus dinamika un prasība pēc jaunām kompetencēm un iemaņām;
- klimata pārmaiņas;
- augošs pieprasījums enerģētikā un enerģētiskā drošībā;
- bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un dabas kā dzīves vides apdraudētība;
- demokrātiskās pārstāvniecības institūciju krīze un jaunu publiskās līdzdalības formu attīstība;
- globālās vidusšķiras attīstība un relatīvo nabadzības risku pieaugums;
- urbanizācija, aglomerācija un reģionālā pozicionēšanās.

Atbilstoši Latvijas nākotnes telpiskajai struktūrai, **Madonas novads iekļaujas šādās nacionālo interešu telpās:**

- „Dabas aizsardzības, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju koncentrācijas telpā” (rietumu daļā) – tā ietver areālus, kuros koncentrētas unikālās vērtības, kas veido Latvijas un tās dažādo reģionu identitāti un starptautisko atpazīstamību. Attiecībā uz Madonas novadu izceļama Lubānas mitrāja teritorija, aizsargājamais ainavu apvidus „Vestiena”, Teiču dabas rezervāts, Krustkalnu dabas rezervāts, Gaiziņkalns un Cesvaines pils;
- Lubāna ezers – nacionālo interešu telpas „Ūdeņi” daļa;
- „Lauku attīstības telpā” (austrumu daļā) – iekļauj lauku teritorijas, kur atrodas valsts ekonomikai nozīmīgākie dabas resursi – lauksaimniecības zeme, meži, ūdeņi un derīgo izrakteņu atradnes.
- Telpiskās attīstības perspektīvā uzsvērts, ka iekšējās sasniedzamības nodrošināšanā galvenā loma joprojām ir autoceļiem (valsts galvenais autoceļš A12 Madonas novadā – starptautiskas nozīmes transporta koridors, bet valsts reģionālais autoceļš P30 un P37 – nacionālas nozīmes transporta koridori), kas ir novada attīstības iespēju un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanas pamatā.

Attiecībā uz pilsētām ir uzsvērtā nepieciešamība plānot sabalansētu attīstību, īpašu uzmanību pievēršot degradēto teritoriju atjaunošanai. Madonai jāstiprina sava īpašā loma kā reģionālas nozīmes attīstības centram, savukārt mazajām pilsētām – Lubānai un Cesvainei, kā arī Ērgļiem kā lielākai lauku apdzīvotai vietai, jāpilda novada nozīmes attīstības centru loma, sniedzot apkārtējo teritoriju iedzīvotājiem pakalpojumus un nodrošinot darba vietas. Papildus atzīmējams, ka Madonas novada daļa atrodas Vidzemes, bet daļa (bijušā Varakļānu novada) – Latgales attīstības centru funkcionālajā tīklā.

Madonas novada TP risinājumi kopumā nodrošina Latvija 2030 noteikto prioritāšu attīstības iespējas, jo galvenie novada apdzīvojamā attīstības centri – Madona, Lubāna, Cesvaine, Varakļāni, kā arī Ērgļi (ciems) kā bijušais administratīvais centrs ar teritorijas plānojumu – tiek

plānoti, piemērojot "kompaktas" pilsētas modeli ar jauktu zonējumu, daudzveidību zemes izmantošanu un blīvāku apbūvi. Savukārt pārējā Madonas novada teritorijā paredzēta daudzveidīga, uz kvalitatīvu dzīves vidi orientēta teritorijas attīstība.

Madonas novads atrodas arī kultūrvēsturisko teritoriju koncentrācijas telpā (Cesvaine kā nozīmīga tūrisma vieta), tādēļ funkcionālais zonējums noteikts respektējot kultūrvēsturiski nozīmīgās teritorijas un tajā esošās vērtības. Ņemot vērā Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes nosacījumus, teritorija plānojuma sagatavošanā ir radīti labāki priekšnosacījumi kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai, kas var veicināt šo vērtību saglabāšanos.

Viens no Latvija 2030 Telpiskās attīstības perspektīvas mērķiem ir saglabāt tipiskās un unikālās ainavas, tāpēc Madonas novada TP izstrādes ietvaros ir veikts ainavu novērtējums, identificējot ainaviski vērtīgās teritorijas.

Ievērojot vispārīgās prasības teritoriju plānošanai, tiesību aktos noteiktos ierobežojumus, Madonas novada specifiku un konkrētu vietu teritorijas izmantošanas iespējas, piedāvātie Madonas novada TP risinājumi ļauj attīstīt gan dzīvojamās, gan publiskās un ražošanas apbūves teritorijas, vienlaikus aizsargājot novada dabas un kultūras vērtības.

Plānojot ražošanas teritorijas, Madonas novada TP teritorijas funkcionālā zonējuma karte ir veidota, maksimāli ievērojot principu, kas mazina divu savstarpēji konfliktējošu teritorijas izmantošanas zonu plānošanu blakus esošās teritorijās (piemēram, ražošanas teritorijas attīstību plānot blakus esošai dzīvojamās apbūves teritorijai), lai radītu pēc iespējas kvalitatīvāku dzīves vidi. Tomēr jāatzīmē, ka pilsētas attīstību nosaka dažādi faktori – vēsturiskie, vēsturiskā plānošanas prakse, ekonomiskie apstākļi u. c., kas neļauj mums šodien plānot "ideālās pilsētas", bet prasa meklēt risinājumus, kas mazinātu iespējamus plānošanas dēļ radušos konfliktus (piemēram, plānot zaļos koridorus starp ražošanas un dzīvojamās apbūves teritorijām). Vietās, kur nav noteiktas buferzonas grafiskā veidā, jāievēro Madonas novada TIAN noteiktās prasības dažādu iespējama vides piesārņojuma mazināšanai.

Tādējādi Madonas novada TP ir vērsts uz Latvija 2030 nosprausto mērķu sasniegšanu.

► **Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam**

Vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas ietver valsts attīstības prioritātes, mērķus un investīciju virzienus, kā arī plānotās reformas un politikas izmaiņas. Rīcības virzienā "Daba un vide" – "Zaļais kurss" definēts, ka Latvijas dabas kapitāls ir daudzveidīgs, tādēļ tā ilgtspējīga izmantošana un vides piesārņojuma samazināšana, ir garants nākamo paaudžu labklājībai un dabas vērtību aizsardzībai. Dabas kapitāls ir resurss nodarbinātībai un uzņēmējdarbībai lauku teritorijās, kas, gudri apsaimniekots, saglabās laukus apdzīvotus un vienlaikus aizsargās nacionālās dabas vērtības.

Rīcības virziens nosaka šādus virzienu mērķus:

- Oglekļa mazietilpīga, resursu efektīva un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu un īstenotu drošas un kvalitatīvas, tai skaitā bioloģiskas pārtikas apriti, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
- Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kas balstīta zinātniskajos pētījumos, līdzsvarojojt ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses.

- ▶ Īstenota vides, ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā.

Šo mērķu sasniegšanai ir noteiktas četras prioritātes, uz kurām balstās arī Madonas novada ilgtermiņa attīstības redzējums. Teritorijas attīstības kontekstā ir atzīmējama prioritāte „Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība”. Tās mērķis – dzīves vides kvalitātes uzlabošana līdzsvarotai reģionu attīstībai. Madonas novada TP kopumā nav pretrunā ar NAP 2027 ietvertajām nostādnēm.

▶ **Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam**

Klimatneitralitātes mērķis ir sasniegt “nulles” siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisijas uz klimata sistēmu, kurām ir antropogēna izcelsme. Šāda stāvokļa sasniegšanai nepieciešams līdzsvarot siltumnīcefekta gāzu emisijas ar CO₂ piesaisti. Nosakot divus stratēģiskos mērķus:

- ▶ SEG emisiju samazināšana visos tautsaimniecības sektoros;
- ▶ CO₂ piesaistes palielināšana.

Klimatneitralitātes mērķu sasniegšanā teritorijas plānojumā jāparedz ilgtspējīgas mobilitātes risinājumi, dodot priekšroku gājējiem, velosatiksmei un sabiedriskajam transporta infrastruktūrai. Tāpat svarīgi saglabāt un paplašināt zaļās teritorijas, īpaši pilsētās, kur tās vienlaikus mazina emisijas, palielina CO₂ piesaisti un uzlabo dzīves kvalitāti.

Madonas novada TP risinājumi paredz nacionālo klimatneitralitātes mērķu ievērošanu kā rezultātā, attīstoties pilsētu teritorijām, zaļās teritorijas tiek saglabātas, palielinātas konkrētās teritorijās (piemēram, paredzot ielas kā zaļās teritorijas). Taču teritorijas plānojums atsevišķās teritorijās paredz arī zaļo teritoriju samazināšanu.

▶ **Aktualizētais Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam**

Politikas plānošanas dokuments, ar kuru tiek noteikti Latvijas mērķi un to izpildes pasākumi šādā nozarēs vai darbībās:

- ▶ siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājums un oglekļa dioksīda piesaistes palielinājums;
- ▶ atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielinājums;
- ▶ energoefektivitātes uzlabošana;
- ▶ enerģētiskās drošības nodrošināšana;
- ▶ enerģijas tirgu infrastruktūras uzturēšana un uzlabošana;
- ▶ inovāciju, pētniecības un konkurētspējas uzlabošana u.c.

Mērķis ir virzīt ilgtspējīgu enerģētikas un klimata politiku, lai stiprinātu enerģētisko drošumu un energoneatkarību, efektīvi izmantojot resursus, vienlaikus mazinot fosilo kurināmo īpatsvaru un strauji palielinot atjaunīgo energoresursu izmantošanu.

► Reģionāla līmeņa attīstības plānošanas dokumenti

Madonas novads Vidzeme 2030 ir atzīmēts kā lauksaimniecības zemju areāls, jo tajā atrodas lielākas vienlaidus lauksaimniecības zemju platības ar relatīvi augstāku zemes vērtību. Līdz ar to šajās teritorijās jānodrošina efektīva un ilgtspējīga lauksaimniecības zemju potenciāla izmantošana. Savukārt uz ziemeļaustrumiem no Madonas pilsētas ir iezīmēta viena no deviņām nozīmīgajām ražošanas teritorijām Vidzemes reģionā.

Stratēģiskajā dokumentā noteikts, ka Madonai kā reģiona nozīmes attīstības centram ir jāattīstās sabalansēti, t. sk. atjaunojot un revitalizējot degradētās teritorijas, jāveicina ilgtspējīga un racionāla enerģijas, zemes, ūdens un citu resursu izmantošana, kā arī jāsaglabā un radoši jāizmanto pilsētas dabas teritorijas un kultūras matojums.

Savukārt vadlīnijas lauku (atvērtajām) telpām ir vērsta uz nepieciešamību apzināt dabas ainavu un kultūrvēsturiskā matojuma teritorijas un noteikt nosacījumus to izmantošanai, veicināt degradēto teritoriju atjaunošanu un rekultivāciju, kā arī tiek ties nodrošināt Vidzemei tradicionālās apbūves rakstura saglabāšanu – viensētas un to grupas, raksturīgās formas, siluetu un mērogu, estētiskās vērtības un būvniecības tradīcijas. Tāpat ir uzsvērtā pieejamības plānošana publiskiem un privātiem ūdensobjektiem, kā arī apvedceļu būvniecība ap reģionālas nozīmes attīstības centriem.

Madonas novada TP risinājumos ir ņemts vērā reģiona līmenī noteiktais, nosakot atbilstošu teritorijas funkcionālo zonējumu iepriekš minētajai ražošanas teritorijai (tā ir esoša ražošanas teritorijas ar piegulošām attīstības teritorijām, kurai attiecīgais zonējums jau noteikts līdzšinējā teritorijas plānojumā), kā arī nosakot prasības lauku teritoriju, tostarp lauksaimniecības zemju, izmantošanai.

Vidzemes AP izvirza četrus vidēja termiņa mērķus, no kuriem divi vērsti uz teritorijas resursu izmantošanu:

- Saglabāt un gudri apsaimniekot dabas ekosistēmas un resursus;
- Veicināt tautsaimniecības attīstību un izaugsmi, pārveidojot saimniekošanas modeļus.
- Viens no mērķiem – „Uzlabot cilvēku dzīves kvalitāti”, saistāms arī mājokļu pieejamību.

Teritorijas plānojuma risinājuma izvēle kalpo kā instruments šo mērķu sasniegšanai, piemēram, nosakot vietējas nozīmes kultūras un dabas matojuma saglabāšanas nosacījumus tūrisma attīstības veicināšanai vai izstrādājot risinājumus atjaunīgās enerģijas resursu izmantošanai.

Vidzemes plānošanas reģiona Viedās specializācijas attīstības stratēģija 2022.–2030. gadam pakārtoti ietekmē teritorijas plānojuma risinājumu izvēli, balstoties uz šajā dokumentā noteiktajām darbībām un atbalsta virzieniem. Tās mērķis ir palielināt reģiona ekonomikas kapacitāti, par viedās specializācijas prioritārajiem tautsaimniecības sektoriem nosakot kokapstrādi, pārtikas un dzērienu ražošanu, mežsaimniecību, lauksaimniecību, veselības rehabilitāciju un aprūpi, atjaunīgo resursu enerģijas ražošanu un zilo bioekonomiku.

► Vietēja līmeņa attīstības plānošanas dokumenti

Kā jau iepriekš tika norādīts, pašlaik Madonas novadam ir spēkā divas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas – **Madonas novada IAS** un **Varakļānu novada IAS**.

Madonas novada pašvaldības dome lēmuši par teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu pieņēma četrus mēnešus pēc jaunās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas apstiprināšanas.

Pēc abu novadu apvienošanas 2025. gadā, Madonas novada pašvaldībai bija nepieciešams lemt par spēkā esošo ilgtspējīgas attīstības stratēģiju salāgošanu un aktualizēšanu, tomēr šāds lēmums netika pieņemts, jo Madonas novada IAS izstrādes gaitā tika vērtēta arī Varakļānu novada IAS un netika konstatēts, ka abu dokumentu stratēģiskie uzstādījumi un Telpiskās attīstības perspektīvas būtu savstarpēji pretrunā.

Madonas novada attīstības vīzija Madonas novada IAS noteiktās ilgtermiņa prioritātes iezīmē Madonas novada – apdzīvoto vietu (pilsētu un ciemu) un lauku teritoriju attīstības redzējumu, kurā novads attīstītās, balstoties uz daudzcentru attīstības modeli, radot līdzsvaru starp dabas, kultūrvēsturiskiem un ekonomiskiem resursiem.

Varakļānu novada IAS ir identificēti bijušā novada attīstības centri, vērtības un resursi telpiskajā dimensijā. Īpaši uzsveramas šajā stratēģijā izvirzītās novada un teritoriālo vienību misijas: „Varakļānu novads balto noskaņu novads”, „Varakļānu pilsēta – baltā kolonnu pilsēta”, „Murmastienes pagasts, kur purvi zied” un „Varakļānu pagasts bagāts ar zemes dāsnumu”. Teritorijas plānojums palīdzēs sasniegt stratēģijās nospraustos stratēģiskos mērķus un ilgtermiņa prioritātes, kopumā veicinot jaunās Madonas novada administratīvās teritorijas attīstību.

Ar Madonas novada TP risinājumiem tiek saglabāti un aizsargāti esošie nozīmīgākie telpiskās struktūras pamatelementi, kā arī kopumā atbalstītas noteiktās attīstības prioritātes un stratēģijās definētās vēlamās izmaiņas.

Madonas novada AP ir vidēja termiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas vidēja termiņa prioritātes un pasākumu kopums līdz 2028. gadam pašvaldības attīstības stratēģijā izvirzīto ilgtermiņa stratēģisko uzstādījumu īstenošanai.

Vairāki no izvirzītajām vidēja termiņa prioritātēm un rīcības virzieni to īstenošanai ir tiešā veidā saistīti ar teritorijas izmantošanu un vietu attīstību, kā arī saistošu nosacījumu izvirzīšanu Madonas novada TIAN.

Piemēram, vidēja termiņa prioritātes „Uzņēmējdarbības un nodarbinātības sekmēšana” viens no virzieniem ir vērsts uz konkurētspējīgas uzņēmējdarbības infrastruktūras un teritoriju attīstību. Madonas novada teritorijas plānojumā ir paredzētas rūpnieciskās teritorijās, savukārt lauku teritorijās ir atļauta gan lauksaimnieciska rakstura uzņēmumu, gan vieglās rūpniecības uzņēmumu apbūve, vienlaikus Madonas novada TIAN ir izvirzītas prasības iespējamo ietekmju mazināšanai.

Šo rīcības virzienu īstenošanas nodrošināšanai jeb mērķu sasniegšanai Rīcības plānā ir noteikti konkrēti pasākumi un aktivitātes. Madonas novada TP izstrādes kontekstā ir atzīmējami vairāki no tiem, piemēram, mājokļu politikas īstenošana novadā, attīstot jaunas apbūves teritorijas, publiskās ārtelpas attīstība, prioritāro industriālo, komerciālo un lauksaimniecības teritoriju noteikšana un attīstība, pašvaldības ceļu, ielu un tiltu infrastruktūras attīstība, kā arī valsts autoceļu pārbūves veicināšana, mobilitātes punktu attīstība u. c.

2. STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI UN TO INTEGRĒŠANA TERITORIJAS PLĀNOJUMĀ

2.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi

Šajā nodaļā ir analizētas mūsu valstij saistošās starptautiskās konvencijas un starptautiskie normatīvie akti, kuros ietvertie mērķi un nostādnes ir saistoši Madonas novada TP izstrādē.

► **Ilgspējīgas attīstības vides mērķi**

ANO Ilgtspējas attīstības programma 2030. gadam nosaka 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus un 169 apakšmērķus, kas sasniedzami, lai pasaulē mazinātos nabadzība un pasaules attīstība būtu ilgtspējīga. Mērķi tiek līdzsvaroti trīs dimensijās: ekonomika, sociālie aspekti un vide.¹

ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija, akceptēta 2009. gadā Eiropas Komisijā. ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas vispārējais mērķis ir noteikt un izstrādāt darbības, kas palīdz ES sasniegt pastāvīgu dzīves kvalitātes uzlabojumu gan pašreizējām, gan nākamām paaudzēm, radot ilgtspējīgas kopienas, kas ir spējīgas pārvaldīt un izmantot resursus efektīvi un pilnībā izmantot ekoloģisko un sociālo jauninājumu potenciālu tautsaimniecībā, nodrošinot labklājību, vides aizsardzību un sociālo kohēziju.

Madonas novada TP ir pašvaldības ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kas ir vērsts uz teritorijas attīstību, vienlaikus saglabājot teritorijas īpašas vērtības (dabas, kultūrvēsturiskās teritorijas un objektus, kā arī citus nozīmīgus telpiskās attīstības elementus.

► **Vides novērtējuma mērķi**

Eiropas Padomes 1985. gada 27. jūnija Direktīva 85/337/EEK par dažu valsts un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu. Šī direktīva paredz izvērtēt projektu ekoloģisko ietekmi, rūpējoties par cilvēka veselības aizsardzību, lai ar labāku vidi veicinātu dzīves kvalitāti, kā arī lai nodrošinātu sugu daudzveidības saglabāšanos un saglabātu ekosistēmas reprodukcijas spēju kā dzīvības pamatavotu.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EC „Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu”. Tās mērķis ir izvērtēt plānošanas dokumentu īstenošanas radīto iespējamo ietekmi uz vidi un iesaistīt sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi. Stratēģisko novērtējumu veic plānošanas dokumenta sagatavošanas laikā, pirms šis plānošanas dokuments tiek iesniegts pieņemšanai.

Madonas novada TP tiek veikts SIVN, kura rezultāti ir apkopoti šajā Vides pārskatā.

► **Klimata politikas mērķi**

Apvienotās Nācijās Organizācijas (turpmāk – ANO) un ES dalībvalstij ir spēkā starptautiskās vienošanās, lai sasniegtu gan siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu, gan arī klimatneitralitātes sasniegšanu līdz 2050. gadam. Klimata politika tiecas ierobežot globālo sasilšanu līdz 1,5 °C, salīdzinot ar pirmsindustriālo laiku, samazinot SEG emisijas ražošanā, enerģētikā, transportā, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, atkritumu apsaimniekošanā,

¹ <https://www.mk.gov.lv/ano-ilgtspējigas-attistibas-merki>

būvniecībā, tirdzniecībā un pakalpojumu sniegšanā, kā arī veicot emisiju piesaisti.² Starptautiskie līgumi, kas paredz Latvijā klimata politiku, kas jāievēro ir pašvaldību tiesību aktos, politikās un plānošanas dokumentos ir sekojoši:

ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām, pieņemta 1992. gada 9. maijā, kad valstis pievienojās starptautiskajam līgumam sasniegt saskaņā ar attiecīgajiem Konvencijas nosacījumiem siltumnīcefekta gāzu koncentrācijas stabilizāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu antropogēnu iekļaušanos klimata sistēmā. Šāds līmenis jāsasniedz laikā, kas ir pietiekams, lai ļautu ekosistēmām dabiski pielāgoties klimata pārmaiņām un lai nodrošinātu ekoloģiski tīras pārtikas ražošanu un netraucētu ilgtspējīgai saimnieciskajai attīstībai.

Kioto protokols starptautisks juridiskais protokols ir pieņemts 1997. gada 11. decembrī, īsteno ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, nosakot, ka industrializētās valstis un pārejas ekonomikas valstis apņemas ierobežot un samazināt SEG emisijas saskaņā ar individuāli noteiktajiem mērķiem.

Parīzes nolīgums pieņemts 2015. gada 12. decembrī, kas nosaka klimata politikas mērķus gadsimta beigās globālās vidējās temperatūras pieaugumu saglabāt krietni zem 2 °C virs pirmsindustriālā līmeņa un turpināt temperatūras ierobežošanu līdz 1,5 °C. Politikas īstenošana prasa ekonomisko un sociālo transformāciju, kas balstīta uz labāko pieejamo zinātnei. Parīzes nolīgums darbojas piecu gadu ciklos, kuros valstis īsteno pakāpenisku ambīciju palielināšanu.

ES Zaļais kurss, kura mērķis ir līdz 2030. gadam samazināt emisijas vismaz par 50 %, virzoties uz 55 %, vienlaikus juridiski nostiprinot klimatneitralitātes mērķi līdz 2050. gadam ar Eiropas Klimata likumu. Veicina ES tīru pāreju, resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku, kas aizsargā cilvēkus un planētu, ir ekonomiski pamatota un sociāli taisnīga.

Sendai katastrofu riska mazināšanas regulējums (2015.–2030. gadam) ir klimatadaptācijas politika, kas paredz katastrofu risku identificēšanu, samazināšanu, pārvaldības stiprināšanu, sabiedrības un infrastruktūras noturības palielināšanu, neaizsargātības novērtēšanu.³

Madonas novada TP risinājumi atbalsta atjaunīgo energoresursu attīstību un izmantošanu novada teritorijā, kā arī citi teritorijas plānojumi risinājumi ir vērsti uz dažādu emisiju samazināšanu.

► **Bioloģiskās daudzveidības vides aizsardzības mērķi**

Bernes konvencija (1979), Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu „Par 1979. gada Bernes Konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu” (1996). Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām. Šādas sugas un dzīvotnes Latvijā noteiktas par īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem. To aizsardzībai Latvijā izveidota virkne ĪADT.

Madonas novada TP ir definētas un ietvertas prasības šo teritoriju aizsardzības nodrošināšanai. Tai pat laikā jāatzīmē, ka Latvijā spēkā esošajos normatīvajos aktos ir ietverta prasība pirms projektu, kuru īstenošana var radīt būtisku ietekmi uz vidi, īstenošanas veikt to ietekmes uz vidi novērtējumu, t. sk. šajā procesā tiek veikta papildus izpēte par

² <https://enciklopedija.lv/skirklis/195894-klimata-politika>

³ <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>

teritorijas bioloģisko daudzveidību un tās dabas vērtībām. Tādējādi tiek nodrošināts, ka īpaši aizsargājamas sugas un biotopi tiek konstatēti, saglabāti un aizsargāti.

Konvencija par bioloģisko daudzveidību – Riodežaneiro konvencija (1992). Konvencijā ir norādīti vispārīgie ilgtspējīgās attīstības principi. Ilgtspējīgas attīstības pamatā ir rūpes par cilvēku. „Katram cilvēkam ir tiesības dzīvot veselīgu un produktīvu dzīvi harmonijā ar dabu. Jānodrošina viss, kas esošām un turpmākām paaudzēm nepieciešams ekonomiskai attīstībai un videi.” Uzsvērta starptautiskās sadarbības nozīme, it sevišķi, lai mazinātu attīstības līmeņu atšķirības starp attīstītajām un mazattīstītajām valstīm. Norādīti arī galvenie piesārņojumu novēršanas principi. Šīs konvencijas izpratnē galvenais uzdevums dalībvalstīm ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un tās ilgtspējīgas izmantošanas jautājumu integrēšana jau esošajās valsts stratēģijās, plānos un programmās, kā arī citu nepieciešamo stratēģiju un dokumentu izstrādāšana.

Madonas novada TP mērķis ir Madonas novada ilgtspējīgas attīstības nodrošināšana.

Orhūsas konvencija Latvijā pieņemta un apstiprināta ar likumu „Par 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem” (2002). Konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu attiecības saistībā ar vides jautājumiem, sevišķi pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs. Konvencijas prasību ievērošana tiek nodrošināta veicot sabiedrības informēšanu par plāniem un projektiem, kuru īstenošana var radīt būtisku ietekmi uz vidi, sabiedrības iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā nodrošina dažādu plānu un projektu sabiedriskās apspriešanas, kā arī normatīvajos aktos noteiktās sabiedrības tiesības apstrīdēt valsts institūciju lēmumus.

Izstrādājot Madonas novada TP, tiek pilnībā izpildītas normatīvajos aktos noteiktās prasības sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas jomā, tādējādi ievērojot arī Orhūsas konvencijas prasības.

Ramsāres konvencija, Ramsāre (1971), pieņemta Latvijā ar likumu 29.03.1995., grozījumi 13.11.2002. „Par 1971. gada 2. februāra Konvenciju par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi”. Konvencijas mērķis ir saglabāt teritorijas, kas atbilst Ramsāres kritērijiem, nodrošinot raksturīgās floras un faunas, īpaši ūdensputnu dzīves vidi. Izveidojot ĪADT un nosakot to aizsardzības statusu, kā arī izstrādājot dabas aizsardzības plānus un ĪADT aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumus, tiek ņemti vērā arī Ramsāres konvencijas mērķi un kritēriji.

Madonas novada TP ir attēlotas ĪADT, mikroliegumi, tostarp, izstrādājot risinājumus, ņemtas vērā to vispārējie un individuālie teritorijas izmantošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi.

► **Kultūras mantojuma un dabas resursu aizsardzības mērķi**

Konvencija **Par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību** – UNESCO konvencija (1972).

Šajā konvencijā ar “dabas mantojumu” tiek saprasts:

- dabas pieminekļi, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;

- ▶ ģeoloģiski vai fiziogēogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;
- ▶ ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

Valsts pienākums ir nodrošināt kultūras un dabas mantojuma un, kas atrodas tās teritorijā, identifikāciju, aizsardzību, konservāciju, popularizāciju un nodošanu nākošajām paaudzēm. Tādēļ valsts darīs visu, kas ir tās spēkos gan maksimāli izmantojot esošos resursus, gan arī nepieciešamības gadījumā izmantojot starptautisko, t. sk. jebkuru tai pieejamo finansiālo, māksliniecisko, zinātnisko un tehnisko palīdzību un sadarbību.

Lai nodrošinātu pēc iespējas efektīvāku kultūras un dabas mantojuma, kas atrodas to teritorijā, aizsardzību, konservāciju un popularizāciju, šīs Konvencijas dalībvalstis iespēju robežās un atbilstoši katras valsts apstākļiem centīsies:

- ▶ īstenot atbilstošu politiku, kuras mērķis būtu piešķirt kultūras un dabas mantojumam zināmas funkcijas sabiedrības dzīvē, kā arī iekļaut šī mantojuma aizsardzību aptverošas plānošanas programmās;
- ▶ nodibināt, ja tādu vēl nav, savā teritorijā vienu vai vairākus kultūras un dabas mantojuma aizsardzības, konservācijas un popularizācijas dienestus, kam būtu atbilstošs personāls un līdzekļi, kas ļautu izpildīt tiem uzliktos pienākumus;
- ▶ attīstīt zinātnes un tehnikas studijas un pētījumus un pilnveidot darba metodes, kas ļauj valstij novērst briesmas, kas draud tās kultūras un dabas mantojumam;
- ▶ veikt atbilstošus juridiskus, zinātniskus, tehniskus, administratīvus un finanšu pasākumus, lai atklātu, aizsargātu, konservētu, popularizētu un atjaunotu šo mantojumu;
- ▶ atbalstīt tādu nacionālu vai reģionālu centru izveidošanu vai attīstību, kas sagatavo speciālistus kultūras un dabas mantojuma aizsardzībai, konservācijai vai popularizācijai, kā arī lai veicinātu zinātniskos pētījumus šajā jomā.

Madonas novada TP aktivitātes lielā mērā ir vērstas uz kultūras mantojuma un dabas saglabāšanu. Tajā ietvertās nostādnes un paredzētās darbības nerada tiešus draudus dabas vai kultūras mantojumam novada teritorijā.

ANO konvencija „Par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu” (2003) ievēro nemateriālo kultūras mantojumu kā kultūras daudzveidības galveno avotu un ilgtspējīgas attīstības garantu, atzīst mijiedarbību starp nemateriālo kultūras mantojumu un materiālo kultūras un dabas mantojumu, un apzina globalizācijas un sociālo pārmaiņu procesu radītos draudus nemateriālajam kultūras mantojumam, kas veicina tā degradāciju, izušanu vai pat iznīcināšanu. ANO konvencijas viena no būtiskākajām prasībām ir definēt, reģistrēt un sistematizēt kultūras mantojumu un visus cilvēkus, kas tiešāk vai netiešāk ar to saistīti. Latvijā ir izveidota Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra, kas strādā Latvijas Republikas Kultūras ministrijas pārraudzībā un ir izveidota saskaņā ar šo konvenciju. Latvijā ir izveidota speciāla elektroniska datu bāze – Kultūras karte, kuras mērķis ir sniegt detalizētu informāciju par Latvijas reģionu kultūras procesu un institūciju daudzveidību, pārklājumu un pieejamību, kultūras infrastruktūras materiāltechnisko stāvokli un attīstības tendencēm, kā arī palīdzēt novērtēt esošo kultūras situāciju katrā reģionā un noteikt attīstības prioritātes un turpmākos darbības virzienus, lai radītu vienmērīgu kultūras pakalpojumu pieejamību visā Latvijā. Kultūras karte ir pieejama internetā Latvijas iedzīvotājiem. Ikviens interesents www.kulturaskarte.lv var

atrast, kurā Latvijas pilsētā vai pagastā atrodas viņu interesējošais kultūras objekts. Diemžēl nemateriālās kultūras objekti šajā kartē vēl nav atrodami.

Madonas novada teritorijā būtu apzināmas un izvērtējamas tādas nemateriālās kultūras vērtības kā mutvārdu tradīcijas un izpausmes (piemēram, mīklas, teikas, ticējumi, anekdotes u. c.), tradicionālā mūzika (dziesmas un instrumentālā, tās izpildītāji), tautas dejas, rotaļas un spēles, paražas, rituāli, svētki, tautas zināšanas, tai skaitā laika vērojumi, tradicionālā amatniecība, tradicionālā virtuve, tradicionālās nodarbes, t. sk. lauksaimniecība, tautas medicīna u. c. Ņemot vērā to, ka ar vien vairāk īpašumu nokļūst ienācēju īpašumā, bet novada pamatiedzīvotāji izbrauc, novada tradicionālajām vērtībām būtiski ir to izzušanas un aizmiršanas draudi, tādēļ būtu pievēršama liela uzmanība šo tradīciju un zināšanu dokumentēšanai un vismaz atmiņu par tām saglabāšanai.

ANO konvencija „Par cīņu pret pārtuksnešošanu un zemes degradāciju” valstīs, kurās novērojami ievērojami sausuma periodi un/vai pārtuksnešošanās, jo īpaši Āfrikā. Konvencija attiecībā uz Eiropas valstīm, t. sk. Latviju skata šī reģiona problēmas – ievērojamu lauksaimnieciskās ražošanas samazināšanos, zemes auglības pazemināšanos, vēja un ūdens erozijas pastiprināšanos, arī dažāda veida augsnes degradāciju. Konvencijas ieviešanai jānodrošina augsnes aizsardzības pasākumu īstenošanu, veicinot augšņu produktivitātes pieaugumu, ieviešot ilgtspējīgu zemes un ūdens resursu apsaimniekošanu. Latvijā šī Konvencija parasti tiek attiecināta ne vien uz vēja un ūdens erodētajām augsnēm (vēja erozija, jūras krasta erozija, lielo upju palieņu krastu erozija), punktveida un difūzo piesārņojumu, ko izraisa augšņu apbūvēšana un ainavas piesārņošana ar pamestām būvēm, bet arī uz degradētajām teritorijām (bijušās militārās bāzes, karjeri) kas, kaut arī nav jārekultivē saskaņā ar prasībām par piesārņotajām vietām, būtu renaturalizējamas, pamatojoties uz šo Konvenciju. Arī Madonas novadā ir teritorijas, kuru renaturalizācijai jāpievērš īpaša uzmanība.

Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992) (Natura 2000) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, kuras mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes, savvaļas faunu un floru dalībvalstu teritorijā. Šī mērķa īstenošanai tiek izveidots vienots ES dabas daudzveidības saglabāšanai izveidoto aizsargājamo teritoriju tīkls Natura 2000, kas nodrošina Eiropai nozīmīgi dabisko dzīvotņu veidu saglabāšanu un atjaunošanu dabiskās izplatības areālā. Natura 2000 tīkls ietver ĪADT, ko dalībvalstis klasificējušas, ievērojot *Direktīvu 79/409/EEK* par savvaļas putnu aizsardzību. Tā kā vairākām Eiropā apdraudētām putnu sugām Latvijas populācijas veido ievērojamu daļu no kopējā indivīdu skaita, Latvijai ir liela atbildība šo sugu (reģionā, piemēram, melnās klijas, zivju ērgļa, ziemas žubītes, griezes, zaļās vārnas) aizsardzību.

Madonas novada TP izstrādes procesā ir apzinātas Natura 2000 teritorijas un nodrošināta to aizsardzības statusa ievērošana.

► **Ainavu aizsardzības mērķi**

2007. gada 29. martā ir pieņemts likums **Par Eiropas ainavu konvenciju**, kas stājās spēkā ar 2007. gada 19. aprīli. Eiropas ainavu konvencija pieņemta Florencē 2000. gada 20. oktobrī. Ar šo likumu tiek pieņemta un apstiprināta Eiropas ainavu konvencija un LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija noteikta par kompetento institūciju, kura koordinē Konvencijā paredzēto saistību izpildi. Konvencijas izpratnē „ainava” nozīmē teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā. Konvencijā definēts, ka „ainavu politika” nozīmē kompetentu publisko iestāžu izstrādātus principus, stratēģijas un pamatnostādnes, kas ļauj veikt specifiskus pasākumus, kuru mērķis ir

nodrošināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu; "ainavas kvalitātes mērķis" specifiskai ainavai nozīmē kompetentu publisko iestāžu formulētas sabiedrības vēlmes attiecībā uz viņu apkārtnes ainavas raksturozīmēm; "ainavu aizsardzība" nozīmē darbības, lai saglabātu un uzturētu ainavas ievērojamās un raksturīgās īpašības, kuras ir pamatotas ar tās mantojuma vērtību, ko nosaka šīs ainavas dabiskais veidols un/vai cilvēku darbības.

„Ainavu pārvaldība” no ilgtspējīgas attīstības perspektīvas nozīmē darbības, lai nodrošinātu regulāru ainavas kopšanu ar mērķi virzīt un harmonizēt pārmaiņas, kuras rada sociālie, ekonomiskie un vides procesi. „Ainavu plānošana” nozīmē konsekventi uz tālāku nākotni vērstas darbības, lai uzlabotu, atjaunotu vai radītu jaunas ainavas. Konvencijas *Darbības joma* ietver dabiskās, kā arī lauku, urbānās un piepilsētu teritorijas. Tā ietver sauszemes un jūras teritorijas, un iekšējos ūdeņus. Tā attiecas uz ainavām, kuras var uzskatīt par izcilām, tāpat kā uz ikdienišķām vai degradētām ainavām. Konvencijas mērķis ir veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā.

Konvenciju ratificējušās valstis apņemas atzīt ainavas par cilvēku dzīves vides būtisku daļu, cilvēku kopīgā kultūras un dabas mantojuma daudzveidības izpausmi un identitātes pamatu un nostiprināt to juridiski likumdošanā; izstrādāt un īstenot ainavu politiku, kuras mērķis ir ainavu aizsardzība, pārvaldība un plānošana, veicot īpašus pasākumus, kas minēti konvencijas 6. pantā. Izstrādāt kārtību, lai sabiedrība, vietējās un reģionālās varas iestādes, kā arī citas ieinteresētās puses varētu piedalīties ainavu politikas izstrādāšanā un īstenošanā; integrēt ainavu politiku savā reģionālajā un pilsētplānošanas politikā, kultūras, vides, lauksaimniecības, sociālajā un saimnieciskajā politikā, kā arī jebkurā citā politikā, kas tieši vai netieši var ietekmēt ainavas. Puses apņemas: identificēt ainavas visā tās teritorijā; analizēt to īpašības, un spēkus un ietekmes, kas tās pārveido; dokumentēt un ņemt vērā izmaiņas; novērtēt šādi identificētās ainavas, ņemot vērā to īpašās vērtības, kuras ieinteresētās puses un iedzīvotāji tām ir piešķīruši. Katrai pusei, pēc konsultācijām ar sabiedrību, jānosaka ainavas kvalitātes mērķus identificētajām un izvērtētajām ainavām. Lai ainavu politika tiktu īstenota, katra Puse apņemas ieviest instrumentus, kuru mērķis ir aizsargāt un pārvaldīt ainavas un/vai plānot ainavas.

Latvijas ainavu politika ir noteikta Latvijas ainavu politikas pamatnostādņēs 2013.–2019. gadam, kuras 2013. gada 7. augustā ar rīkojumu Nr. 361 „Par Ainavu politikas pamatnostādņēm 2013.–2019. gadam” (prot. Nr. 41 77.§) apstiprināja MK. Šis plānošanas dokuments ir zaudējis spēku.

Ar 2024. gada 28. marta MK rīkojumu Nr. 238 Par Ainavu politikas ieviešanas plānu 2024.–2027. gadam, ir apstiprināts **Ainavu politikas ieviešanas plāns 2024.–2027. gadam**, kas ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, Plāna mērķis – ir radīti priekšnosacījumi daudzveidīgu, sabiedrībai pieejamu ainavu attīstībai, kas, nodrošinot labu vides stāvokli, tostarp bioloģisko daudzveidību, saglabājot un attīstot vienoto kultūras un dabas mantojumu, veicinot ekonomisko aktivitāti, kā arī, stiprinot iedzīvotāju vietas piederības sajūtu, patriotismu un vietu identitāti, visā Latvijā uzlabo cilvēku dzīves kvalitāti.

2018. gadā, lai mudinātu ikvienu palūkoties uz ainavām laika ritumā un kopīgi apzinātu Latvijas ainavu dārgumus, LV Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (tagad – Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija) sadarbībā ar plānošanas reģioniem un Latvijas Nacionālo bibliotēku Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros īstenoja aktivitāti „Dāvana Latvijai – elektroniska ainavu dārgumu krātuve „Latvijas ainavu dārgumi vakar, šodien, rīt”. Pašlaik šajā sarakstā Madonas novadā atrodas Vidzemes novada viens no ainavu dārgumiem Teiču purvs, kā arī Vidzemes lauku sēta un baltie lielceļi.

Tāpat ir izstrādāts Latvijas digitālais ainavu atlants, ar mērķi izveidot elektronisku vietni Latvijas ainavu raksturošanai un to novērtējuma rezultātu publicēšanai un sabiedrības izglītošanai.

Latvijā šobrīd nav citu spēkā esošo normatīvo aktu, kuros būtu ietverti vai noteikti ainavu klasifikācijas un kvalitātes novērtēšanas kritēriji, prasības ainavu identificēšanai un apsaimniekošanai. Latvijā nav izstrādāti un ieviesti normatīvie akti, kas izmantojami kā instrumenti ainavu aizsardzībai, plānošanai un pārvaldībai.

Izstrādājot Madonas novada TP, ir veikts novada ainavu novērtējums, nosakot novada ainaviski vērtīgas teritorijas un to aizsardzības prasības.

► **Vides mērķi ūdens resursu aizsardzībai**

Konvencija par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību – Helsinku konvencija (1974, 1992). Helsinku konvencija apvieno visas valstis, kuras apdzīvo Baltijas jūras krastu, kopīgi cīņai pret jūras piesārņojumu. Konvencijas mērķis ir dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Baltijas jūrā. Lai šo mērķi panāktu, nepieciešama sadarbība, lai kontrolētu piesārņojumu visas sateces baseina teritorijā. Latvijā virkne nacionālo normatīvo aktu (piemēram, „Ūdens apsaimniekošanas likums” un tam pakārtotie normatīvie akti, likums „Par piesārņojumu” u. c.) nodrošina HELCOM konvencijas un tās rekomendāciju ievērošanu un izpildi.

Izstrādājot Madonas novada TP, tiek ņemtas vērā arī Daugavas un Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānos ietvertās nostādnes, informācija un prasības, tādējādi tiek ievērotas arī HELCOM konvencijas nostādnes, ciktāl tas ir teritorijas plānojuma līmenī risināms jautājums vai nosacījumus neregulē augstāka līmeņa normatīvais regulējums

Eiropas Kopienas Direktīva 2000/60/EC (2000) nosaka Kopienas pasākumu ietvaru ūdens politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva). Direktīvas mērķis ir izveidot pasākumu ietvaru iekšzemes virszemes ūdeņu, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdeņu aizsardzībai, lai novērstu un mazinātu piesārņojumu, veicinātu ilgtspējīgu ūdens izmantošanu, aizsargātu ūdens vidi, uzlabotu ūdens ekosistēmu stāvokli un mazinātu plūdu un sausumu ietekmi. Latvijā normatīvais akts, kas ievieš Ūdens struktūrdirektīvas noteikto pasākumu ietvaru, ir Ūdens apsaimniekošanas likums. Pamatojoties uz šo likumu ir izstrādāts Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.–2027. gadam. Kā arī Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.–2027. gadam, Apsaimniekošanas plāns ietver pasākumu programmu, kas jāīsteno, lai sasniegtu izvirzītos mērķus ūdens kvalitātei.

Tā kā Madonas novads atrodas kā Daugavas, tā Gaujas upju baseina apgabalos, Madonas novada TP izstrādē ir ņemtas vērā apsaimniekošanas plānos ietvertās prasības, mērķi un nostādnes, ciktāl tas risināms teritorijas plānojuma ietvaros.

Latvijai ir saistoša Eiropas Padomes Direktīva 80/68/EEK „**Par gruntsūdeņu aizsardzību pret dažu bīstamu vielu radītu piesārņojumu**” (pieņemta 17.12.1979.) Direktīvas mērķis ir novērst gruntsūdeņu piesārņošanu ar vielām, kas pieder pie Direktīvas pielikumā dotajā I un II sarakstā uzskaitīto vielu saimēm un grupām.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK ar ko izveido sistēmu **Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā** (pieņemta 23.10.2000). Direktīvas mērķis ir nodrošināt iekšējo virszemes ūdeņu, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un gruntsūdeņu aizsardzību.

► **Vides mērķi atkritumu samazināšanai un apsaimniekošanai**

Eiropas Padomes Direktīva 1975/442/EEK (1975.) par atkritumiem un **Eiropas Padomes Direktīva 91/689/EEC** par bīstamajiem atkritumiem. Latvijā šīs Direktīvas pārņem Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.–2020. gadam, kas izvirza mērķi novērst atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību; nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu. Nosaka to, ka nepieciešams nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, atkritumi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, it īpaši izmantojot pārstrādi, vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts), un, ka atkritumi tiek pārstrādāti pēc iespējas tuvāk to rašanās vietām. Kā arī definē mērķi nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Direktīva Latvijā ir pārņemta ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma un tam pakārtoto normatīvo aktu spēkā stāšanās.

Latvijā par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu savā administratīvajā teritorijā ir atbildīgas pašvaldības, tās:

- organizē sadzīves atkritumu, to skaitā sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, apsaimniekošanu atbilstoši atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem savā administratīvajā teritorijā;
- izdod saistošus noteikumus, kas reglamentē sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, savas administratīvās teritorijas daļījumu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās, prasības atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai un uzglabāšanai, kā arī kārtību, kādā veicami maksājumi par šo atkritumu apsaimniekošanu;
- organizē atkritumu dalītu vākšanu savā administratīvajā teritorijā.

Latvijā par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu ir atbildīga valsts. Bīstamo atkritumu pārvaldības funkcijas pilda Bīstamo atkritumu pārvaldības valsts aģentūra (turpmāk – BAPA), kas ir Vides ministrijas pārraudzībā esoša valsts iestāde. BAPA uzdevums ir nodrošināt bīstamo atkritumu pārstrādes valsts objektu, sadedzināšanas iekārtu, poligonu un citu infrastruktūras valsts objektu, kā arī radioaktīvo atkritumu un kodolobjektu drošu apsaimniekošanu.

Madonas novada TP risinājumi tiešā veidā nav attiecināmi uz atkritumu apsaimniekošanu, taču, ar noteikto funkcionālo zonējumu un tajā atļauto izmantošanu, ir noteiktas vietas, kur atrodas vai ir atļauts īstenot atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes uzņēmumu apbūvi.

2.2. Nacionālie vides aizsardzības mērķi

MK noteikumi **Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”** (stājas spēkā 01.05.2004.) nosaka, ka stratēģiskais novērtējums ir nepieciešams reģionāla vai vietēja līmeņa plānošanas dokumentiem reģionāla vai vietēja līmeņa nozaru politikas plānošanas dokumentiem, kuri attiecas uz visas nozares plānošanu.

Vides pārskatā ietver šādu informāciju: starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi, īpaši tie, kas attiecas uz ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu un plānošanas dokumenta saturu, un veids, kā šie mērķi vai apsvērumi, kas saistīti ar vidi, ir ņemti vērā, izstrādājot plānošanas dokumentu.

Vides aizsardzības likums ir galvenais normatīvais akts, kas reglamentē vides aizsardzību Latvijā (stājas spēkā no 2.11.2006.). Likuma mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Tas nosaka vides aizsardzības principus, prasības ilgtspējīgas attīstības plānošanai, valsts un pašvaldību iestāžu funkcijas vides jomā, sabiedrības informēšanas un līdzdalības kārtību lēmumu pieņemšanā vides jomā, prasības vides aizsardzības kontroles nodrošināšanai, atbildību par kaitējumu videi, prasības brīvprātīgi pielietojamiem vides pārvaldības līdzekļiem un citas vispārīga rakstura vides prasības.

Likums nosaka galvenos vides aizsardzības principus, kas tiek ņemti vērā arī stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējuma veikšanā:

- ▶ **princips “piesārņotājs maksā”** – persona sedz izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu;
- ▶ **piesardzības princips** – pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību;
- ▶ **novēršanas princips** – cik iespējams, novērš piesārņojuma un citu videi vai cilvēku veselībai kaitīgu ietekmju rašanos, bet, ja tas nav iespējams, novērš to izplatīšanos un negatīvās sekas;
- ▶ **izvērtēšanas princips** – jebkuras tādas darbības vai pasākuma sekas, kas var būtiski ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, jāizvērtē pirms attiecīgās darbības vai pasākuma atļaušanas vai uzsākšanas.

Likums nosaka, ka ikvienai privātpersonai, kā arī personu apvienībām, organizācijām un grupām ir tiesības prasīt, lai valsts iestādes un pašvaldības, amatpersonas vai privātpersonas izbeidz tādu darbību vai bezdarbību, kas pasliktina vides kvalitāti, kaitē cilvēku veselībai vai apdraud viņu dzīvību, likumiskās intereses vai īpašumu, kā arī atbalstīt vides aizsardzības pasākumus un sadarboties ar valsts iestādēm un pašvaldībām, lai nepieļautu tādu darbību veikšanu, arī tādu lēmumu pieņemšanu, kas var pasliktināt vides kvalitāti vai ir pretrunā ar vides normatīvo aktu prasībām.

Likums nosaka, ka izstrādājot politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektus, izstrādātājs plānošanas dokumenta vai normatīvā akta projekta anotācijā izvērtē tā ietekmi uz ilgtspējīgu attīstību un vidi. Politikas plānošanas dokumentu projektiem veic stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, ja tas noteikts ietekmes uz vidi novērtējumu reglamentējošos normatīvajos aktos.

MK 03.11.2009. noteikumi Nr. 1290 „**Noteikumi par gaisa kvalitāti**” nosaka kvalitātes normatīvus ārtelpu gaisam troposfērā (neietverot darba vidi) Latvijas teritorijā, kā arī gaisa kvalitātes normatīvu sasniegšanas termiņus, gaisu piesārņojošu vielu augstāko un zemāko pieļaujamo līmeni vidē un raksturlielumus, parametrus, monitoringa metodes un metodes, kuras izmanto, lai noteiktu attiecīgo gaisa kvalitātes normatīvu pārsniegumu un pasākumus, kas veicami, ja gaisa kvalitātes normatīvi tiek pārsniegti.

MK 07.01.2014. noteikumi Nr. 16 „**Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība**”, kas nosaka trokšņa rādītājus, to piemērošanas kārtību un novērtēšanas metodes. Šo noteikumu 1. pielikumā noteikta trokšņa rādītāju piemērošanas kārtība un trokšņa rādītāju novērtēšanas metodes. 2. pielikumā noteikti trokšņa robežlielumi teritorijās ar dažādu lietošanas funkciju. Noteikumi nosaka, ka par trokšņa robežlielumu pārsniegšanu ir atbildīga persona, kuras īpašumā, lietošanā vai valdījumā esošā trokšņa avota darbības dēļ ir pārsniegti trokšņa robežlielumi. Tā sedz visus izdevumus, kas saistīti ar vides trokšņa mērījumiem. Iedzīvotāju sūdzību gadījumā jāveic trokšņa mērījumi šajos noteikumos noteiktajā kārtībā.

Likums „**Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām**” (1993) ĪADT sistēmas pamatprincipus, veidošanas kārtību un pastāvēšanas nodrošinājumu, pārvaldes, to stāvokļa kontroles un uzskaites kārtību, kā arī kārtību, kā savienot valsts, starptautiskās, reģionālās un privātās intereses ĪADT izveidošanā, saglabāšanā, uzturēšanā un aizsardzībā.

Likuma „**Sugu un biotopu aizsardzības likums**” (2000) mērķis ir nodrošināt bioloģisko daudzveidību, saglabājot Latvijai raksturīgo faunu, floru un biotopus, regulēt sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, veicināt populāciju un biotopu saglabāšanu atbilstoši ekonomiskajiem un sociālajiem priekšnoteikumiem, kā arī kultūrvēsturiskajām tradīcijām, regulēt īpaši aizsargājamo sugu un biotopu noteikšanas kārtību.

Teiču dabas rezervāta likuma (2008) mērķis nosaka aizsardzības pasākumus, lai saglabātu Teiču purvu un ar to ekoloģiski saistīto mitro mežu kompleksu un nodrošinātu ekosistēmu dabisku attīstību un tām raksturīgo bioloģisko daudzveidību.

Klimatnoturības un ekonomiskās ilgtspējas likuma (2025) mērķis ir veicināt valsts ekonomikas ilgtspēju, sekmējot konkurētspēju un valsts virzību uz klimata pārmaiņu ierobežošanu un klimatnoturību, lai līdz 2050. gadam sasniegtu klimatneitralitāti un nacionālos klimata mērķus saskaņā ar ES un citām starptautiskajām saistībām, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām, un tās Parīzes nolīguma saistībām, ņemot vērā sociālos un vides aspektus. Plānošanas reģioniem un pašvaldībām atbilstoši kompetencei ir saistoši nacionālie klimata mērķi.

Pašvaldība tās ilgtspējīgas attīstības stratēģijā, attīstības programmā un, ja nepieciešams, arī citos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos iekļauj klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās klimata pārmaiņām mērķus, prioritātes, darbības un investīciju projektus, izvērtējot attiecīgā plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentus un šā likuma 21. panta otrajā daļā minētās vadlīnijas.

Vides politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Vides politikas pamatnostādņu mērķi 2021.–2027. gadam izriet no NAP2027 vadmotīviem un stratēģiskiem mērķiem un vides aizsardzības sistēmas prioritātēm periodā līdz 2030. gadam.

Tie ir:

- ▶ Virzīties uz klimatneitralitāti un klimatnoturīgumu;
- ▶ Veicināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu un pāreju uz aprites ekonomiku;
- ▶ Saglabāt un atjaunot ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību;
- ▶ Samazināt piesārņojumu.

Madonas novada TP noteiktie risinājumi ir salīdzināti ar Latvijas Vides politikas pamatnostādņem. Tabulā zemāk ir apkopoti tie mērķi, kas ņemti vērā, izstrādājot teritorijas plānojumu.

NAP2027	MADONAS NOVADA TP
GAISA KVALITĀTE UN VIDES TROKSNIS	
Īstenotas rīcības gaisa piesārņojuma samazināšanai un gaisa kvalitātes uzlabošanai, kas balstītas uz kvalitatīviem datiem, padziļinātām zināšanām un sabiedrības atbalstu šīm rīcībām	<p>Madonas novada TIAN paredz buferzonu izveidošanu rūpnieciskās apbūves teritorijās, kas robežojas ar dzīvojamās vai publiskās apbūves teritorijām, lai pasargātu iedzīvotājus un apkārtnes teritorijas no nevēlamām ietekmēm.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka prasības aizsargstādījumu ierīkošanai rūpniecības teritorijās, apstādījumu ierīkošanas prasības atklātās autostāvvietās, nepieļaujot zemes vienību izmantošanu tikai transportlīdzekļu stāvvietu vajadzībām.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka prasības jaunbūvējamu ražošanas objektu, kas veic A un B kategorijas piesārņojošo darbību, izvietošanai.</p>
Novērtēt vides trokšņa ietekmi uz iedzīvotājiem, pilnveidojot vides trokšņa kartēšanu un rīcības plānu izstrādi	<p>Madonas novada TP netiek noteiktas teritorijas ar īpašiem noteikumiem, kurās konstatēts vai paaugstināts trokšņu līmenis, jo trokšņu mērījumi netiek veikti un nav izstrādātās attiecīgās kartes.</p> <p>Madonas novada TIAN 3.5.2. apakšnodalā, kā arī TIN15 ir noteiktas prasības aizsardzībai pret troksni.</p> <p>Trokšņa samazināšanas līdzekļi jeb prettrokšņa pasākumi plānojami atbilstoši spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka prasības buferzonu izveidošanai un aizsargstādījumu ierīkošanai rūpniecības teritorijās, ja tā robežojas ar dzīvojamās vai publiskās apbūves teritorijām.</p>
BIOLOĢISKĀ DAUDZVEIDĪBA	
Bioloģiskās daudzveidības, tajā skaitā īpaši aizsargājamo sugu un biotopu, un vērtīgo ainavu saglabāšana	<p>Madonas novads lielākajā daļā ietilpst Vestienas ainavu apvidū, kuram piemīt augstvērtīgas ainaviskās vērtības. Novadā atrodas arī tādas nozīmīgas ĪADT kā Teiču purva rezervāts un dabas liegums „Lubāna mitrājs”.</p> <p>Madonas novada TP risinājumi izstrādāti, ņemot vērā ĪADT, kā arī citas dabas teritorijas un objektus.</p> <p>Madonas novada TIAN ir noteiktas prasības dabas teritorijām un apstādījumiem.</p>

	<p>Madonas novada TP kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem ir noteiktas ainaviski vērtīgās teritorijas: TIN51 (Vestienas ainavu apvidus), TIN52 (Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija) un TIN53 (Teiču purva ainava), nosakot prasības un ierobežojumus to aizsardzībai.</p> <p>Madonas novada TP izstrādes ietvaros tika veikts ainavu novērtējums, definējot ainavu vērtības un sniedzot priekšlikumus plānošanas dokumentam, tostarp nosacījumu izvirzīšanai ainaviski vērtīgo teritoriju saglabāšanai.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka prasības alternatīvās enerģijas ieguves objektu izvietojumam.</p>
<p>Dabas kapitāla saglabāšana un pārvaldība – (ekosistēmu pakalpojumi, degradētās ekosistēmas, dabas kapitāls ražošanai)</p>	<p>Madonas novada TP saglabā dabas un apstādījumu teritorijas (DA), kas uzlabo Madonas, Cesvaines, Lubānas un Varakļānu pilsētas un ciemu ekoloģisko un rekreācijas kvalitāti, nodrošinot ekosistēmu pakalpojumus.</p> <p>Noteiktas un attēlotas meža aizsargjoslas ap Madonas un Lubānas pilsētu.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka prasības buferzonu veidošanai un aizsargstādījumu ierīkošanai rūpniecības teritorijās, ja tā robežojas ar dzīvojamās vai publiskās apbūves teritorijām.</p>
<p>ŪDENS PĀRVALDĪBA UN APSAIMNIEKOŠANA</p>	
<p>Plūdu riska un erozijas samazināšana</p>	<p>Grafiskajā daļā ir attēlotas virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas, ņemot vērā aplūstošās teritorijas (10 % applūduma varbūtību), un tās ir ne mazākas par „Aizsargjoslu likumā” noteiktajiem minimālajiem platumiem.</p> <p>Madonas novada TP kā teritorija ar īpašiem noteikumiem ir attēlota „Zvidzienes poldera teritorija”.</p>
<p>Droša ūdens resursu izmantošana, nelietderīga patēriņa samazināšana un dūņu lietderīgas izmantošanas palielināšana</p>	<p>Grafiskajā daļā ir attēlotas stingrā režīma un ķīmiskās aizsargjoslas ap ūdens ņemšanas vietām ar minimālo platumu 10 m.</p> <p>Madonas novada TIAN nosaka virszemes ūdensobjektiem funkcionālo zonu „Ūdeņu teritorija”, lai nodrošinātu to ilgtspējīgu un racionālu izmantošanu.</p>
<p>Piesārņojuma samazināšana virszemes ūdeņos</p>	<p>Noteiktas un Grafiskajā daļā attēlotas virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas, lai nodrošinātu to aizsardzību pret piesārņojumu.</p> <p>Kā riska teritorijas noteiktas teritorijas ar 10 % applūšanas varbūtību.</p>

3. VIDES PĀRSKATA IZSTRĀDE

3.1. Sagatavošanas procedūra un iesaistītās institūcijas, metodoloģija

SIVN procedūra veikta teritorijas attīstības plānošanas dokumentam „Madonas novada teritorijas plānojums”, pamatojoties uz likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MK noteikumiem Nr. 157, kā arī saskaņā ar 2023. gada 18. augusta Vides pārraudzības valsts biroja (pēc 10.10.2025. reorganizēts, pievienojot Valsts vides dienestam) lēmumu Nr. 4-02/64/2023 „Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu”.

Vides pārraudzības valsts birojs noteica, ka Madonas novada TP un Vides pārskata projekts jānosūta izskatīšanai šādām institūcijām:

- ▶ VVD Atļauju pārvaldei;
- ▶ Veselības inspekcijai;
- ▶ Dabas aizsardzības pārvaldei.

Plānošanas dokumenta izstrādātājam jānodrošina plānošanas dokumenta un Vides pārskata sabiedriskā apspriešana un sabiedriskās apspriešanas sanāksmes organizācija normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Paziņojumu par sabiedrisko apspriešanu jānosūta atbildīgajai institūcijai ievietošanai tā tīmekļa vietnē.

SIVN veikts plānošanas dokumenta izstrādes laikā. Tā rezultāti apkopoti Vides pārskatā.

Vides pārskats ir sagatavots, balstoties Madonas novada TP informāciju par piedāvātajiem novada attīstības virzieniem, paredzētajām rīcībām un noteikto funkcionālo zonējumu un noteiktajām prasībām un aprobežojumiem būvniecībai un zemes izmantošanai.

Pamatojoties uz MK noteikumiem Nr. 157, izstrādātājs ir informējis Vides pārraudzības valsts biroju par plānošanas dokumenta izstrādes uzsākšanu un konsultējies par Vides pārskatā iekļaujamās informācijas detalizācijas pakāpi un institūcijām, kurām jāiesniedz Vides pārskata projekts komentāru un priekšlikumu saņemšanai, kā arī par sabiedriskās apspriešanas sanāksmes nepieciešamību.

Vides pārskata sagatavošanā izmantotas šādas metodes:

- ▶ **informācijas analīze** – tika analizēta Madonas novada teritorijas attīstības plānošanas dokumentos un saistītajos plānošanas dokumentos ietvertā informācija, kā arī visa pašvaldības rīcībā esošā un publiski pieejamā informācija par vides stāvokli novada teritorijā;
- ▶ **ietekmju analīze** – tika analizēta Madonas novada TP noteikto attīstības mērķu un plānoto darbību to sasniegšanai īstenošanas iespējamā ietekme uz vidi, izstrādāti ieteikumi iespējamās negatīvās ietekmes novēršanai vai samazināšanai.

SIVN apjoma noteikšanas posmā tika ņemti vērā Madonas novada TP izstrādes Darba uzdevumā ietvertie risināmie jautājumi, institūciju izvirzītie norādījumi, kā arī apzināts teritorijas un tās apkārtnes esošais vides stāvoklis un galvenie plānošanas dokumenta vidi ietekmējošie aspekti. Uz tiem turpmāk tika koncentrēta uzmanība ietekmju vērtēšanas fāzē, izvirzot būtiskākos vides aspektus, kuriem SIVN ietvaros veikts izvērtējums:

- ▶ gaisa kvalitāte;
- ▶ trokšņa līmenis;
- ▶ dabas vērtības;
- ▶ ainava un kultūrvēsturiskais mantojums;
- ▶ ūdens kvalitāte un plūdu risks.

Izvirzītie vides aspekti Madonas novada TP izvērtēšanai tika noteikti, balstoties uz Madonas novada vides stāvokli un esošajām vērtībām.

Balstoties uz izvirzītajiem vides aspektiem, SIVN izstrādes gaitā tiek vērtēti Madonas novada TP izstrādātie risinājumi. Plānošanas dokumentā izstrādātie risinājumi, kas nerada būtisku ietekmi uz izvirzītajiem vides aspektiem, SIVN netiek apskatīti.

Vides pārskats ir veidots kā stratēģisks instruments, tāpēc kopējā novērtējumā nav iekļauta pārlietu detalizēta un specifiska informācija, kas neattiecas uz izvirzītajiem būtiskajiem vides aspektiem un galvenajiem ietekmējošajiem procesiem.

Vides pārskata sagatavošanā izmantota šāda informācija:

- ▶ Madonas novada pašvaldības rīcībā esošā informācija par vides stāvokli novadā;
- ▶ LVĢMC publiskajās datu bāzēs (reģistros) pieejamā informācija par vides stāvokli;
- ▶ VVD reģistru dati;
- ▶ AS „Latvijas valsts meži” inventarizācijas dati;
- ▶ Lauku atbalsta dienestā pieejamā informācija;
- ▶ Dabas aizsardzības pārvaldes tīmekļa vietnē pieejamā informācija par ĪADT;
- ▶ Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.–2027. gadam,
- ▶ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.–2027. gadam;
- ▶ Citi publiski pieejamie pētījumi un informācija.

Jāatzīmē, ka Vides pārskata izstrādātājam bija grūtības ar vides informācijas iegūvi un datu pieejamību. Šobrīd neeksistē publiski pieejama valsts vides informācijas sistēma.

Pārsvārā līdz šim iegūtie un uzkrātie dati par vides kvalitāti atrodas komersanta LVĢMC rokās, par informācijas sniegšanu tiek prasīta nesamērīgi augsta maksa. Nav pieejama pilnīga vides monitoringa informācija, kas ļautu detalizēti izvērtēt vides stāvokli un tā izmaiņu tendences novada teritorijā. Izvērtējot pieejamo gaisa kvalitātes monitoringa posteņu izvietojumu jāsecina, ka to ir ļoti maz.

Praktiski nav pieejama informācija par gaisa kvalitātes rādītājiem, trokšņa līmeņa rādītājiem, mūsdienu ģeoloģiskos procesus raksturojošiem u. c. rādītājiem Madonas novada teritorijā, t. sk. nav pieejami dati par virszemes un pazemes ūdens līmeņu un kvalitātes izmaiņām, lai gan novada tuvumā atrodas vairāki valsts monitoringa posteņi, kā arī normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā uzņēmēji veic vides monitoringu, datus iesniedzot valsts institūcijām, taču tie netiek apkopoti vienotos pārskatos, kas būtu publiski pieejami un izmantojami turpmākos novērtējumos.

3.2. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti

Madonas novada TP un Vides pārskata izstrādē sabiedrības, sabiedrisko organizāciju un institūciju līdzdalība tiek nodrošināta vairākos SIVN posmos:

- ▶ Organizējot Madonas novada TP publiskās apspriešanas un Vides pārskata projekta sabiedriskās apspriešanas procesu (skatīt informāciju par abu dokumentu apspriešanu turpmākajās rindkopās);

- ▶ lestrādājot sabiedrības pārstāvju, institūciju un pašvaldības struktūrvienību speciālistu komentārus Vides pārskata projektā, tostarp ņemot vērā Madonas novada TP publiskās apspriešanas laikā saņemtos komentārus un priekšlikumus par 1. redakciju;
- ▶ lestrādājot VVD ieteikumus Vides pārskata galīgajā redakcijā – ņemot vērā Valsts vides dienesta izsniegtajā atzinumā par Vides pārskata projektu iekļautās rekomendācijas.

Madonas novada TP izstrādes gaitā, gan uzsākot tā izstrādes procesu, gan visā turpmākajā plānošanas procesā, tika veikti sabiedrības līdzdalības pasākumi. Iedzīvotājiem un institūcijām bija pieejama informācija par izstrādes gaitu.

Uzsākot Madonas novada TP izstrādi, tika veiktas konsultācijas ar dažādām valsts un pašvaldību institūcijām atbilstoši Darba uzdevumā noteiktajam, tomēr ne visas sniedza informāciju. Saņemtie nosacījumi tā izstrādei tika detalizēti izvērtēti un ņemti vērā (skatīt Madonas novada TP sadaļu „Pārskats par teritorijas plānojuma izstrādi”).

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana netika rīkota vienlaicīgi ar Madonas novada TP 1. redakcijas publisko apspriešanu. Ņemot vērā Madonas novada TP izstrādes ietvaros risināmo jautājumu apjomu, kā arī to, ka pēc 2025. gada pašvaldību vēlēšanām jaunieievēlētajai Madonas novada pašvaldības domei bija jāpieņem lēmums par teritorijas plānojuma izstrādi tās administratīvās teritorijas robežās⁴, Madonas novada TP izstrādes procesā tika secināts, ka Vides pārskata sabiedriskā apspriešana veicama plānošanas dokumenta 2. redakcijas publiskās apspriešanas ietvaros vai citā laika posmā.

Informācija par Madonas novada TP 1. redakcijas publisko apspriešanu un tās rezultātiem ir pieejama Madonas novada TP sadaļā „Pārskats par teritorijas plānojuma izstrādi”.

Sadaļa tiks papildināta pēc Madonas novada TP 2. redakcijas un SIVN Vides pārskata sabiedriskās apspriešanas.

⁴ Latvijas Republikas Saeima 2024. gada 23. maijā ir atbalstījusi Varakļānu novada pievienošanu Madonas novadam jeb abu pašvaldību apvienošanu

4. ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA UN DABAS RESURSU APRAKSTS

4.1. Novada teritorijas īss raksturojums

► Administratīvā teritorija

Madonas novads atrodas Latvijas austrumu pusē, Vidzemes reģiona dienvidaustrumu daļā.

Madonas novads ir Latvijas 2021. gada administratīvi teritoriālās reformas gaitā 2021. gada 1. jūlijā izveidota Latvijas pašvaldība, kurā tika apvienoti Madonas novads, Cesvaines novads, Ērgļu novads, Lubānas novads un Varakļānu novads (pievienots 2025. gadā).

Madonas novadā ietilpst 21 pagasts un 4 pilsētas: Aronas pagasts, Barkavas pagasts, Bērzaunes pagasts, Cesvaines pagasts, Cesvaines pilsēta, Dzelzavas pagasts, Ērgļu pagasts, Indrānu pagasts, Jumurdas pagasts, Kalsnavas pagasts, Lazdonas pagasts, Liezēres pagasts, Lubānas pilsēta, Ļaudonas pagasts, Madonas pilsēta, Mārcienas pagasts, Mētrienas pagasts, Murmastienes pagasts, Ošupes pagasts, Praulienas pagasts, Sarkanu pagasts, Sausnējas pagasts, Varakļānu pagasts, Varakļānu pilsēta un Vestienas pagasts.

Madonas novada kopējā teritorijas platība ir- 3 354,7 km², no tiem 3 233,2 km² sauszeme un 121,5 km² ūdens objektu platība.

Novada ietvaros no 2021. gada Indrānu pagastu un Lubānas pilsētu pārrauga Lubānas apvienības pārvalde; Cesvaines pilsētu un pagastu – Cesvaines apvienības pārvalde; Ērgļu, Jumurdas un Sausnējas pagastus – Ērgļu apvienības pārvalde. 2024. gadā tika izveidota Madonas apvienības pārvalde, apvienojot Madonas pilsētu un Lazdonas pagastu. 2025. gadā izveidota Varakļānu apvienības pārvalde, apvienojot Varakļānu pilsētu, Varakļānu un Murmastienes pagastus.

Madonas novada robežojas ziemeļos ar Gulbenes un Cēsu novadiem, rietumos ar Ogres novadu, dienvidrietumos ar Aizkraukles novadu, dienvidos ar Jēkabpils un Preiļu novadiem un austrumos Rēzeknes un Balvu novadiem. Novada administratīvais centrs ir Madonas pilsēta.

► Apdzīvojuma struktūra

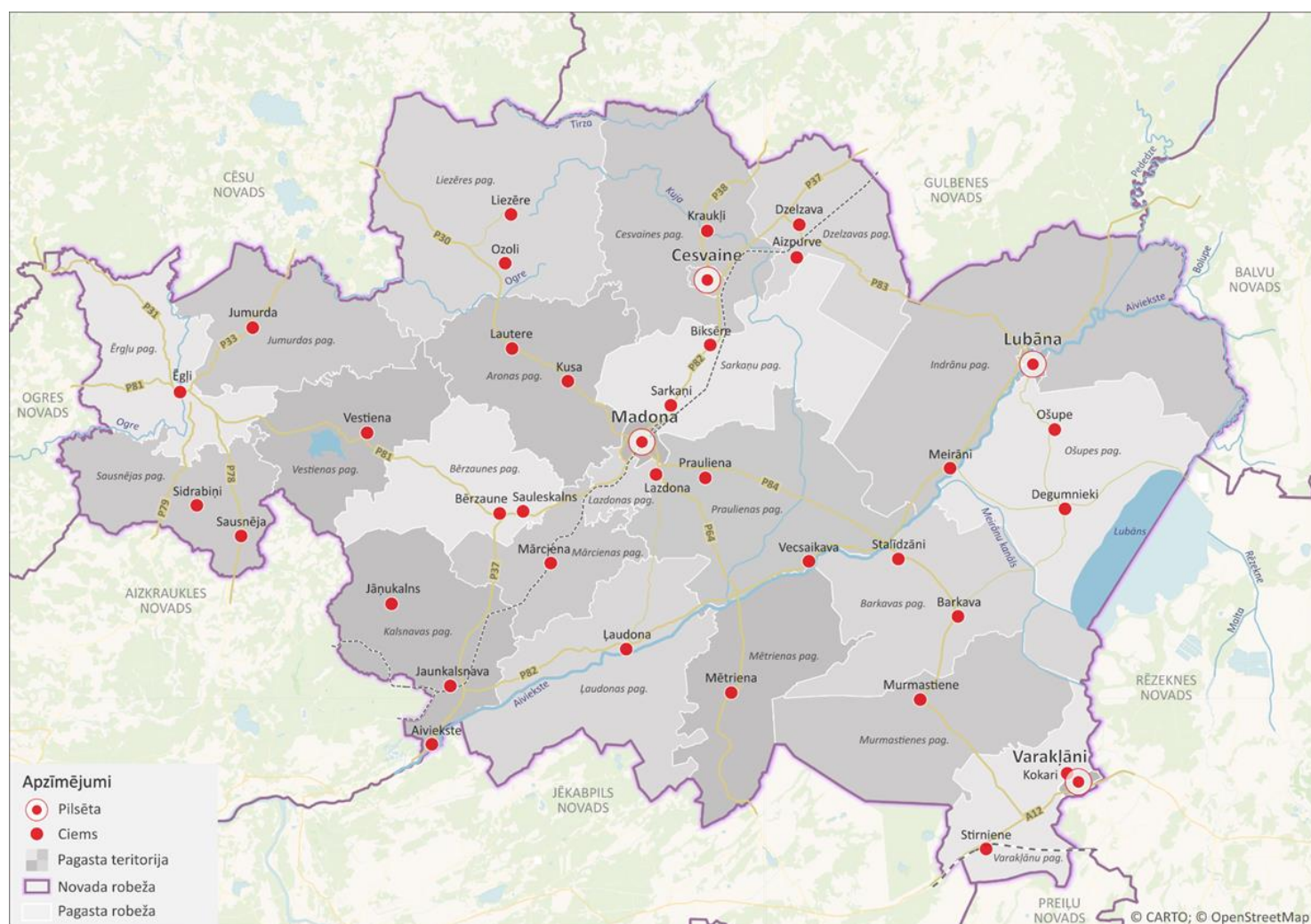
Novada apdzīvojuma struktūru veido Madonas, Varakļānu, Lubānas un Cesvaines pilsētas, ciemi, viensētu un viensētu grupu apbūve. Madonas novada teritorijā pašlaik ciema statuss un robežas ir noteiktas 36 apdzīvotām vietām. Madonas novada IAS neparedz ciema statusa saglabāšanu divpadsmit ciemiem.

Līdz ar jaunā Madonas novada TP risinājumiem, ciema robežas tiek noteiktas un tādējādi saglabāts ciema statuss 33 apdzīvotām vietām. Tās ir: Ērgļi, Sausnēja, Jumurda, Vestiena, Bērzaune, Sauleskalns, Mārciena, Kokari, Jaunkalsnava, Aiviekste, Lazdona, Ļaudona, Mētriena, Murmastiene, Prauliena, Barkava, Meirāni, Degumnieki, Biksēre, Kraukļi, Dzelzava, Kusa, Ozoli, Liezēre, Sidrabiņi, Stirniene, Jāņukalns, Staļdzāni, Lautere, Ošupe, Aizpurve, Vecsaikava un Sarkanī. Ciema statuss tiek likvidēts četrām apdzīvotām vietām: Katrīnai, Indrāniem, Liepkalniem un Poļvarkai.

Pārējās apdzīvotās vietas, kurām Madonas novada TP nav noteiktas robežas un kuru nosaukumi iekļauti Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Vietvārdu datubāzē, tiek klasificēti kā mazciemi.

Madonas novada TP izstrādes ietvaros tika pārskatīta novada apdzīvojuma struktūra, izvērtējot apdzīvoto vietu atbilstību ciema statusam.

Pašreizējā situācijā novada teritorija kopumā vērtējama kā ļoti atšķirīga ne tikai pēc telpiskās struktūras, bet arī pēc apdzīvojuma formām. Kompakts apdzīvojums raksturīgs pilsētām un lielākajiem ciemiem – Ērgļi, Barkava, Jaunkalsnava, Mārciena, Ļaudona, Lazdona, bet ciemiem, kas atrodas nomaļus – galvenokārt raksturīga lauku apbūves ainava, ar retāku vai blīvāku viensētu izvietojumu. Lielā daļā ciemu, iepriekšējos 10–20 gados plānotā apbūves intensitāte nav īstenojusies un apdzīvojumu veido atsevišķas mājsaimniecības vai to grupas. Atšķirīga apbūves struktūra, blīvums un vide ir vēsturiskajos dārzkopības sabiedrību ciemos galvenokārt Madonas tuvumā, kuros ir tendence pieaugt apbūves blīvumam un intensitātei, teritorijas pārvēršot par patstāvīgām dzīves vietām.

2. attēls. Jaunā apdzīvojuma struktūra Madonas novadā – pilsētas un ciemi (SIA „METRUM”)

► Apdzīvojums

Madonas novada iedzīvotāju skaits uz 2025. gada 1. janvāri ir 29 898 iedzīvotāji, jeb 9,2 iedzīvotāji uz km². Pēdējos gados Madonas novadā novērojama negatīva iedzīvotāju skaita izmaiņu tendence iedzīvotāju skaits samazinās. Novada teritorijā iedzīvotāju izvietojums ir nevienmērīgs – visvairāk iedzīvotāju dzīvo Madonā, kā arī Varakļānos, Lubānā un Cesvainē un lielākajā ciemā – Ērgļos.

► **Transporta infrastruktūra**

Madonas novadā ir sazarots ceļu tīkls, kas nodrošina gan novada iedzīvotāju vajadzības, gan kravu transportu caur novadu. 13 valsts reģionālie autoceļi nodrošina labu satiksmi ar citu novadu centriem.

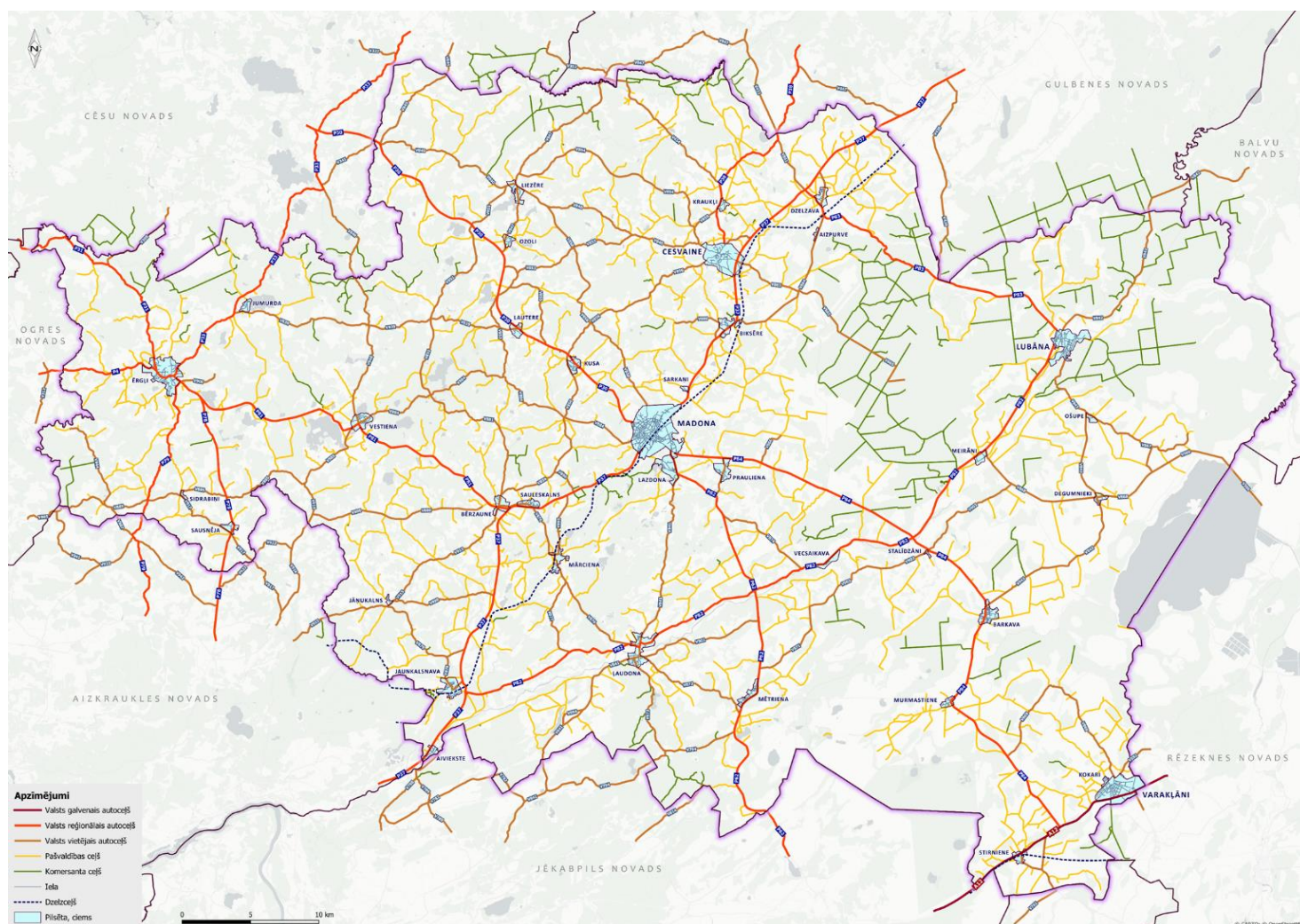
Novadā (tā dienvidu daļā) ir viens Valsts galvenais autoceļš – A12 Jēkabpils–Rēzekne–Ludza–Krievijas robeža (Terehova)

Tā kā Madonas novads atrodas Austrumlatvijas vidusdaļā un novada administratīvais centrs Madonas pilsēta atrodas novada centrālajā daļā, tad attālumi no Madonas līdz kaimiņvalstu robežām ir līdzīgi attālumam līdz Rīgas ostai un Starptautiskajai lidostai Rīga:

- ▶ Rīga – 165 km;
- ▶ Igaunijas robeža – 130 km;
- ▶ Krievijas robeža – 120 km;
- ▶ Lietuvas robeža – 150 km.

Madonas novadu šķērso dzelzceļa līnijas Pļaviņas–Gulbene un Krustpils–Rēzekne II.

Grafiskās daļās kartē „Funkcionālais zonējums” ir attēloti esošie valsts reģionālie un vietējie autoceļi, esošie pašvaldības autoceļi, esošās un plānotās ielas un dzelzceļš ar dzelzceļa stacijām/pieturvietām. Tāpat attēloti esošie komersanta ceļi – AS „Latvijas valsts meži” ceļi”.

3. attēls. Novada ceļu tīkls (SIA „METRUM”)

4.2. Reljefs un ģeomorfoloģiskā uzbūve

Latvija, t. sk. Madonas novads, atrodas Austrumeiropas līdzenumā. Zemes virsma te veidojusies pēdējā Latvijas apledojuma laikā. Latvijas reljefa lielformas ir augstienes un zemienes. Tās atšķiras ar augstumu virs jūras līmeņa un reljefa saposmojumu. Par zemiņu un augstieņu robežu tiek uzskatīta 90 m horizontāle, zemienes aizņem 60 %, bet augstienes – 40 % no valsts teritorijas.

Madonas novada teritorijas lielākā daļa pēc ģeomorfoloģiskās rajonēšanas shēmas atrodas Vidzemes Centrālās augstienē. Novada rietumu un centrālā daļa atrodas Vidzemes Centrālās augstienes augstākajā daļā (Gaiziņkalns – 311 m, Sirdskalns – 297 m, Nesaules kalns – 284 m).

Sīkāk iedalot, Madonas novada teritorija atrodas arī Augšogres pazeminājumā gar Ogres upi, Vestienas paugurainē augstienes centrā, Piebalgas paugurainē un Augšgaujas pazeminājumā.

Austrumdaļā Madonas novada teritorija ietilpst Austrumlatvijas zemienes Lubāna līdzenumā, Meirānu līdzenumā un Aronas paugurlīdzenumā ar Madonas – Trepes valni.

Reljefa ieplakās daudzviet izveidojušies purvi un ezeri, kā nozīmīgākais minams Lubāna ezers un plašā Lubānas līdzenuma daļa Madonas novada teritorijā.

Augsnes cilmieži augstieņu rajonos veido morēnas jeb glaciģēnie nogulumu: smilšmāls, mālsmilts, retāk smilts. Līdzenumos cilmieži ir glaciolimniskie nogulumu: bezakmeņu māls vai smilts. Smagie bezakmeņu māli sastopami Lubāna līdzenumā.

Biežāk sastopamie augsnes tipi ir velēnu podzolētās augsnes podzolētās glejgaugsnis un tipiski podzolētās augsnes.

4.3. Gaisa kvalitāte un klimata pārmaiņas

► Gaisa kvalitāte

Šobrīd gaisa kvalitāte ir viena no aktuālākajām vides problēmām, it sevišķi blīvi apdzīvotās teritorijās. To galvenokārt ietekmē cilvēku saimnieciskā darbība. Tās ietekmē gaisā nonāk dažādu vielu izmeši. Palielinoties to koncentrācijai, negatīvi tiek ietekmēta ne tikai cilvēku veselību, bet arī ekosistēmas un veicinātas klimata pārmaiņas. Izmešu avoti varbūt gan stacionāri (rūpnīcas, katlumājas, lauksaimniecība u. c.), gan mobili (dzelzceļš, transports u. c.).

Statistiku par gaisa kvalitāti izmanto, lai novērtētu dažādu vielu (sēra dioksīda, slāpekļa dioksīda, ozona) un cieto daļiņu koncentrāciju gaisā vairākos novērojuma punktos Rīgā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī, un lai novērtētu nokrišņu vidējo, maksimālo un minimālo skābumu Alūksnē, Dobelē, Rīgā, Skrīveros un Rucavā. Savukārt dati par kaitīgo vielu izmešiem atmosfērā sniedz informāciju par piesārņojuma (cietās daļiņas, slāpekļa oksīdi, sēra dioksīds, oglekļa monoksīds, gaistošie organiskie savienojumi u. c.) daudzuma mērījumiem no stacionāriem avotiem atmosfērā Latvijā un dažādās Latvijas pilsētās.

Piesārņojošas vielas var emitēt stacionāri avoti (jebkura nekustīga ēka, celtne, iekārta vai ierīce, kas tieši vai netieši izdala piesārņojumu gaisā), kā arī kustīgi objekti, piemēram, transporta līdzekļi, kas pārvietojas telpā. MK 16.04.2020. apstiprināja „Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plānu 2020.–2030. gadam”. Plāns izstrādāts, lai samazinātu gaisa piesārņojuma radīto negatīvo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību. Plāna pasākumu izpilde palīdzēs sasniegt Latvijai noteiktos gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanas mērķus, uzlabos gaisa kvalitāti, sekmēs arī siltumnīcefektu izraisīto gāzu emisiju samazināšanos.

Pastāvīgi gaisa kvalitātes mērījumi Madonas novadā netiek veikti, tāpēc nevar konkrēti pateikt, vai gaisa piesārņojums pārsniedz pieļautos vides un veselības standartus. Tuvākā valsts kvalitātes monitoringa stacija atrodas Cēsu novadā, kurā tiek veikti regulāri fona ozona līmeņa mērījumi, taču gaisa stacijā „Zosēni” netiek veikti citu piesārņojošo vielu mērījumi gaisā.

Pēc LVĢMC un klimatiskās informācijas avotu datiem, Madonas novada teritorijā darbojas viena meteoroloģisko novērojumu stacija „Madona”. Tā veic pašu svarīgāko meteoroloģisko parametru (gaisa temperatūra, nokrišņi, vēja ātrums/virziens u. c.) ilgtermiņa novērošanu un klimatisko rādītāju fiksēšanu. Šī stacija tiek izmantota klimata rādītāju aprēķināšanai, laikapstākļu analīzei un teritorijas klimatiskā raksturojuma veidošanai.

Lielāko ietekmi uz gaisa kvalitāti Madonas novadā atstāj piesārņojošo vielu emisijas no ražošanas uzņēmumiem, apkures sistēmām, transporta u. c. Kā potenciāli piesārņotākais gaiss veidojas pie intensīvākās satiksmes ielām un ceļiem, dzelzceļa, ap ražošanas un tehniskajiem objektiem. Pēc kopējā emisiju apjomu analīzes secināms, ka Madonas novadā lielākais gaisā novadīto piesārņojošo vielu apjoms koncentrējas Madonas pilsētas un tās apkārtnē, kā arī citās apdzīvotās vietās un teritorijās, kur izvietots lielāks skaits piesārņojošo darbību objektu, tostarp ražošanas, energoapgādes, komunālās infrastruktūras un lauksaimniecības objekti. Šajās teritorijās piesārņojuma līmeni būtiski ietekmē gan stacionārie emisiju avoti, gan lineārie avoti, galvenokārt autotransports.

Tomēr par gaisa piesārņojuma iespējamību var spriest pēc piesārņojuma avotu klātbūtnes šajā teritorijā. Madonas novada teritorijā atrodas virkne rūpniecisko uzņēmumu, kuri savas darbības procesā uzskaita piesārņojošo vielu emisiju gaisā un darbības nodrošināšanai ir saņēmuši B kategorijas atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai vai C kategorijas piesārņojošās darbības apliecinājumu, atbilstoši MK 23.05.2017. noteikumu Nr. 271 „Noteikumi par vides aizsardzības oficiālās statistikas veidlapām” 4. punktam iesniedz datus par izmantotajām iekārtām un to emisijām (veidlapa Nr. 2-Gaiss).

Neregistrētie punktveida gaisa piesārņojuma avoti ir individuālās apkures iekārtas viensētās, mazstāvu dzīvojamajā un lauksaimnieciskajā apbūvē, kur siltumapgādei galvenokārt tiek izmantota malka un koksnes skaidas, bet atsevišķos gadījumos – arī ogles. Jāatzīmē, ka dārzkopības sabiedrību teritorijās pastāv arī atkritumu dedzināšanas risks, kas var sekmēt toksisko savienojumu veidošanos.

Būtiskākās piesārņojošo vielu emisijas atmosfērā veidojas siltumenerģijas ražošanas procesā. Madonas novada centralizētajā siltumapgādē kā kurināmais galvenokārt norādāmi atjaunojamie koksnes resursi. Koksnes izmantošana norāda uz vietējo resursu nozīmi enerģijas ražošanā, tomēr vienlaikus tā ir saistīta ar paaugstinātu cieta daļiņu emisiju risku. Malka un granulas Madonas novadā tiek izmantotas stabilā apjomā, galvenokārt individuālajā un decentralizētajā siltumapgādē.

2. tabulā apkopoti stacionārie emisiju avoti, par kuriem LVĢMC sniegta informācija valsts statistiskajos pārskatos par gaisa aizsardzību „Nr. 2-Gaiss”. Dati liecina, ka emisiju avotu skaitam pēdējo piecu gadu laikā ir bijusi tendence pieaugt, kas nozīmē, ka pieaudzis arī kopējais emisiju apjoms. Nezināmu iemeslu dēļ 2024. gadā ir palielinājies iekārtu skaits, bet 2025. gadā atkal ir samazinājies.

2. tabula. Iekārtu skaits Madonas novadā par kurām atskaitās „2- Gaiss” pārskatā

GADS	IEKĀRTU SKAITS	IEKĀRTAS TIPS ⁵			
		G	P	S1	S2
2021.	771	112	116	296	47
2022.	649	112	107	311	119
2023.	682	125	109	321	127
2024.	759	143	154	352	110
2025.	697	135	140	318	104

Būtiskākās piesārņojošo vielu emisijas atmosfērā veidojas siltumenerģijas ražošanas procesā. Madonas novadā katlumājās siltumapgādei galvenokārt izmanto koksni un šķeldu. Salīdzinot kurināmā patēriņu pa gadiem, secināms, ka ir palielinājies koksnes patēriņš (skatīt 3. tabulu), salīdzinot pēdējos divus gadus, bet ir samazinājies šķeldas patēriņš. Vienlaikus pozitīvi vērtējams, ka pēdējos divos gados tiek ražota un izmantota biogāze (reģistrēta kā cita veida).

3. tabula. Kurināmā patēriņš siltuma un elektroenerģijas ražošanai par ko atskaitās „2-Gaiss” pārskatā
(noapaļots aiz komata)

Kurināmā veids	Mērvienība	2021.		2022.		2023.		2024.		2025.	
		Iekārtu skaits	Kopā	Iekārtu skaits	Kopā	Iekārtu skaits	Kopā	Iekārtu skaits	Kopā	Iekārtu skaits	Kopā
Dabas gāze	Tūkst. m ³	–	–	–	–	–	–	1	438,10	2	544,22
Briketes	t	–	–	–	–	–	–	1	1,92	–	–
Biogāze	Tūkst. m ³	7	10 616,39	9	4 460,09	8	3 547,94	–	–	–	–
Cita biogāze	Tūkst. m ³	–	–	–	–	–	–	8	3455,23	3	3 199,01
Dīzeļdegviela	t	2	15,46	2	17,54	1	8,59	1	8,00	1	1,2
Granulas	t	11	835,74	15	1 184,46	15	1 090,19	20	1353,42	18	1 410,69
Mazuts	t	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Koksne	t	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Koksne (pārējais)	t	3	3 602,8	4	1 832,47	4	522,95	3	307,00	4	1 081,88
Malka	t	23	8 425,18	21	6 294,32	15	2 589,99	17	3307,19	13	3 202,34
Sašķidrīnātā gāze	t	–	–	12	27,096	12	30,78	12	35,70	12	21,504
Šķelda	t	23	83 700,74	25	85 118,78	1	80 331,32	29	117561,85	25	106 371,65
Ogles	t	1	7,38	1	22,39	1	7,3	–	–	1	3

Salīdzinot dažādu kurināmo radītās emisijas, dabasgāze uzskatāma par videi draudzīgāku risinājumu nekā malka, jo tās sadegšanas procesā atmosfērā nenonāk sēra savienojumi un būtiski mazāks ir cieta daļiņu (putekļu) apjoms, kas negatīvi ietekmē cilvēku veselību. Vienlaikus Madonas novadā nav maģistrālo gāzes vadu, līdz ar to dabasgāze mājāsaimniecībās netiek izmantota centralizētajai apkurei. Dīzeļdegviela galvenokārt tiek izmantota rezerves vai tehnoloģiskajos procesos.

⁵ G – gaistošos organiskos savienojumus (GOS) emitējošas iekārtas, P – visas pārējās iekārtas, S1 – sadedzināšanas iekārtas, S2 – sadedzināšanas iekārtas, kas tiek izmantotas specifiskiem ražošanas procesiem.

Gaisa piesārņojumu veido ne tikai stacionārie avoti, bet arī transporta plūsma pa autoceļiem. Automašīnu plūsma šķērso novadu gan caur lauku teritorijām, gan pilsētām, veidojot pilsētās piesārņojuma koridora efektu. Tomēr transporta plūsmas pašreiz zināmā mērā ir samazinājušās (jo īpaši pa autoceļu A12), ņemot vērā, ka ievērojami samazinājusies kravu transporta pārvietošanās no kaimiņos esošās valsts (Krievijas Federācijas).

Madonas novada novadu šķērso viens valsts galvenais nozīmes autoceļš A12 (šķērso nelielu teritorijas daļu Varakļānu pagastā un Varakļānu pilsētā), pa kuru saskaņā ar VSIA „Latvijas Valsts ceļi” satiksmes intensitātes datiem šajā uzskaites vietā reģistrētais automašīnu skaits ir 29 534. Satiksmes intensitātes tiešsaistes dati uz valsts galvenā autoceļa A12 tiek atspoguļoti Latvijas valsts ceļu kartē.

Savukārt valsts reģionālie autoceļi veido nākamo nozīmīgo ietekmes līmeni. Šie ceļi bieži šķērso pagastu centrus, kur ceļa profils un apbūves struktūra ne vienmēr nodrošina pietiekamu distanci starp satiksmi un dzīvojamo vidi. Rezultātā gaisa piesārņojuma un trokšņa ietekme šeit ir izteikti lokāla, bet var būt jūtama.

Vienlaikus jāatzīmē, ka nav pieejami precīzi dati par faktisko piesārņojuma apjomu, ko rada mobilie avoti. Teritorijā reģistrēto transportlīdzekļu skaits un tā izmaiņu dinamika kalpo kā viens no netiešajiem rādītājiem, kas raksturo emisiju apjomu no mobilajiem piesārņojuma avotiem.

Atbilstoši 4. tabulā apkopotajai informācijai laika periodā no 2024. līdz 2026. gadam reģistrēto transportlīdzekļu skaits ir pieaudzis gandrīz visās kategorijās.

4. tabula. Reģistrētie transportlīdzekļi Madonas novadā 2024.–2026. gadā
Avots: Ceļu Satiksmes Drošības direkcija, datu uz gada sākumu

GADS	Vieglie	Kravas	Autobusi	Motocikli, tricikli	Piekabes, puspiekabes	Kvadracikli	Mopēdi	KOPĀ
2024.	13 630	1426	42	656	2257	177	1044	19 232
2025.	13 599	1466	39	694	2349	181	1038	19 366
2026.	13 856	1509	39	729	2418	175	1061	19 787

Dzelzceļa satiksmes ietekme uz vidi Madonas novadā galvenokārt izpaužas trokšņa un vibrāciju veidā, kas rodas vilcienu kustības laikā. Atšķirībā no autoceļiem, šī ietekme ir periodiska, nevis nepārtraukta, un koncentrējas gar dzelzceļa trasi un pie stacijām. Kravu vilcienu kustība rada lielāku trokšņa un vibrāciju slodzi nekā pasažieru vilcieni, tomēr kopumā dzelzceļa ietekme ir telpiski ierobežota un lokāla.

No gaisa kvalitātes viedokļa dzelzceļa ietekme Madonas novadā ir vietējas nozīmes un salīdzinoši neliela, jo dzelzceļa satiksme veido mazāku emisiju apjomu nekā autotransports. Tomēr dīzeļvilcienu norises laikā, kā arī staciju teritorijās, var veidoties īslaicīgs lokāls gaisa piesārņojums.

Vides pārskata izstrādātājam bija grūtības ar minēto vides informācijas iegūvi un datu pieejamību. Šobrīd dati pieejami LVĢMC datu sistēmās. Pārsvārā līdz šim iegūtie un uzkrātie dati par vides kvalitāti atrodas LVĢMC pārziņā, un ir tikai daļēji brīvi pieejami. Nav pieejama pilnīga vides monitoringa informācija, kas ļautu detalizēti izvērtēt vides stāvokli un tā izmaiņu tendences novada teritorijā. Tāpat, izvērtējot pieejamo gaisa kvalitātes monitoringa posteņu izvietojumu, jāsecina, ka to ir ļoti maz. Praktiski nav pieejama informācija par gaisa kvalitātes rādītājiem.

Rūpnieciskās teritorijas Madonas novadā netiek plānots būtiski palielināt, tāpēc izvērtējums par jaunu piesārņojošo avotu ietekmi šajā plānošanas procesā netiek veikts. Jau esošajās

rūpnieciskajās teritorijās paredzama un notiek jaunu objektu plānošana, kas nākotnē var potenciāli palielināt gaisa piesārņojumu. Šajos gadījumos ietekme uz vidi tiek vērtēta normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā, kas nav Madonas novada TP ietvaros risināms jautājums.

► **Klimata izmaiņas**

Madonas novadam raksturīgas nelielas klimatiskās atšķirības no pārējās valsts teritorijas, ko nosaka reljefs un virszemes ūdens objektu tuvums. Pilsētas teritorija, tāpat kā daļa Madonas novada, ietilpst Vidzemes augstienes klimatiskajā rajonā. Valdošie ir rietumu virziena vēji, kas nes mitrās jūras gaisa masas un nodrošina nokrišņu daudzumu 600–700 mm gadā. Novads izceļas ar samērā noturīgu sniega segu ziemā.

Atjaunīgo energoresursu izmantošanas veicināšana ir būtisks atbalsts klimata pārmaiņu izraisīto gāzu emisijas samazināšanai. Tāpēc ir atbalstāmi pasākumi, kas sekmē fosilo kurināmo nomaiņu ar citiem kurināmiem resursiem vai dot iespēju izmantot atjaunojamus resursus elektroenerģijas ražošanā.

Pēdējos gados populāra kļūst vēja enerģijas izmantošana, plānojot vēja parku būvniecību un vēja elektrostaciju uzstādīšanu dažādās Latvijas vietās. Madonas novads nav to pašvaldību interešu teritorijā, kur ir izrādīta interese īstenot šādas attīstības ieceres. Īstenoti tikai vairāki saules parku projekti.

4.4. Vides troksnis

Vides trokšņa piesārņojums var radīt gan diskomfortu, gan kaitējumu sabiedrības veselībai, tādēļ kaitīgo seku novērtējums ir būtisks, lai apzinātu ar trokšņa piesārņojumu saistīto problēmu nozīmīgumu un mērķtiecīgi plānotu risinājumus ietekmes samazināšanai.

Madonas novadā nav veikti mērījumi un trokšņa emisiju modelēšana. MK 24.01.2014. noteikumi Nr. 16 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” nosaka, ka aglomerācijā, kurā iedzīvotāju skaits pārsniedz 100 000 un iedzīvotāju blīvums pārsniedz 500 iedzīvotāju uz kvadrātkilometru, izstrādā trokšņa stratēģisko karti un rīcības plānu. Madonas novadā iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā bija 27 102.

Paaugstināts trokšņa līmenis ir lielāka problēma gan blīvi apdzīvotās vietās, gan lauku teritorijās. Vairāk pakļauti trokšņa ietekmei ir tiešā tuvumā dzīvojošie iedzīvotāji ražošanas uzņēmumiem un intensīvākas satiksmes ielām, autoceļiem un dzelzceļa līnijām. MK 07.01.2014. noteikumos Nr. 16 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” 2. pielikumā norādīti lielumi, kurus nevar pārsniegt ražošanas uzņēmumu radītais troksnis ārpus darba zonas.

Valsts līmenī rīcības plāns vides trokšņa samazināšanai ir izstrādāts valsts autoceļu posmiem, uz kuriem satiksmes intensitāte 2019. gadā pārsniedza 3 milj. transportlīdzekļu gadā. Kopējais šo posmu garums ir 402 km, bet neviens no šim posmiem neatrodas Madonas novadā. Trokšņu karte autoceļiem nav izstrādāta arī pašvaldības līmenī.

Madonas novada TP nav identificētas akustiskā diskomforta zonas, kurās būtu jānosaka apbūves ierobežojumi vai prettrokšņu pasākumi, saglabājot vispārīgas normas Madonas novada TIAN.

4.5. Ģeoloģiskā uzbūve

Ģeoloģiskā uzbūve un zemes dziļu resursi ir būtisks teritorijas attīstības priekšnosacījums. Zemes dziļu resursus veido tagad vai nākotnē izmantojamie nogulumi, ieži un minerāli, iežos sastopamie šķidrie derīgie izrakteņi, zemes dziļu siltums un saimnieciskai izmantošanai derīgas ģeoloģiskās struktūras.

Madonas novads, tāpat kā visas Latvijas teritorija atrodas Austrumeiropas platformas ZR daļā, Baltijas sineklīzē. Šai ģeoloģiskajai struktūrai raksturīgs liels nogulumiežu segas biežums un subparalēls nogulumu slāņojums. Sineklīzei raksturīgi trīs galvenie iežu kompleksi:

- ▶ Augšējais – kvartāra nogulumu;
- ▶ Vidējais – zemkvartāra nogulumiežu, jeb pamatiežu sega;
- ▶ Apakšējais – kristāliskais pamatklintājs.

Minētie kompleksi ir krasi atšķirīgi gan pēc iežu sastāva, to vecuma, fizikālajām īpašībām un saguluma apstākļiem.

Ģeoloģiskā griezuma apraksts tiek sniegts sākot ar vecākajiem un dziļāk iegulošajiem nogulumiem virzienā uz zemes virsu. Ģeoloģiskais griezums noteikts aptuveni pamatojoties uz publiski pieejamo informāciju.

Kristāliskais pamatklintājs: Novada teritorijas dziļāko slāņu ģeoloģiskā uzbūve izpētīta vāji. Novadā nav izpētes urbumu, kas sasniedz kristālisko pamatklintāju, tādēļ detalizētu informāciju par šo ģeoloģiskās uzbūves elementu, tā ieguluma dziļuma kartējumu, litoloģisko sastāvu un uzbūves īpatnībām nav iespējams sniegt. Aptuvenais prognozējamais kristāliskā pamatklintāja ieguluma dziļums no 1000 m līdz 1500 m.

Ar kristāliskā pamatklintāja dēdējuma garozu ir saistīti siltie termālie ūdeņi, kurus iespējams izmantot kā ģeotermālās enerģijas avotu. Kristāliskā pamatklintāja dziļākajos slāņos (aptuveni 4-7 km dziļumā), kur temperatūra pārsniedz 100°C iespējams iegūt un izmantot petrotermālo enerģiju.

Nogulumiežu sega: Nogulumiežu segu veido divas atšķirīgas sistēmas pirmskvartāra, jeb pamatiežu nogulumi un Kvartāra nogulumi.

Pamatiežu nogulumu biežums Madonas novadā ir aptuveni 1000 m.

Pamatiežu segu veido Kembrija, Ordovika, Silūra un Devona nogulumi. Zemkvartāra virsmu visā novada teritorijā veido Devona nogulumi. Zemkvartāra virsmu lielākoties veido Augšdevona Ketleru – Ogres kompleksa nogulumi. Atsevišķās teritorijās tie ir erodēti un zemkvartāra virsmā daļēji erodēti un zemkvartāra virsmā pakāpeniski atsedzas Daugavas un Pļaviņu, Salaspils svītu nogulumi.

Visvecākie nogulumieži novadā ir Kembrija sistēmas nogulumieži, kas izplatīti visā novada teritorijā un pārsvarā sastāv no jūras teriģēnajiem veidojumiem – smilšakmeņiem un aleirolītiem. Visā novada teritorijā tie pārklāj kristālisko pamatklintāju. Kopumā kembrija nogulumu virsma atspoguļo pamatklintāja reljefu: virsmas iegulums padziļinās dienvidaustrumu virzienā. Novada teritorijā zemes virsū tie neatsedzas. Kembrija nogulumu biežumu ietekmējušas tektoniskās kustības, kas kembrija perioda sākumā veidojušas kristāliskā pamatklintāja pacēlumus. Nelielais urbumu skaits, kas atsedz Kembrija sistēmas nogulumus neļauj detalizēti izanalizēt to biežuma un ieguluma dziļuma izmaiņas novada teritorijā. Prognozējamais vidējais Kembrija nogulumu biežums novada teritorijā aptuveni 8m. Kembrija nogulumus veido kvarca smilšakmens ar mālaina aleirolīta starpslāni.

Kembrija nogulumus visā novada teritorijā pārklāj Ordovika sistēmas nogulumu, kas pārsvarā ir jūras terigēni karbonātiskie ieži (kaļķakmeņi, merģeļi, māli). Šie nogulumi ir sastopami visā novada teritorijā. Arī Ordovika nogulumu biežums, analogi kā Kembrija nogulumu biežums ir mainīgs plānā un to ietekmējušas tektoniskās kustības. Prognozējamais nogulumu biežums ap 200 m.

Ordovika nogulumus visā novada teritorijā pārklāj Silūra sistēmas nogulumu. Silūra virsmas ieguluma dziļums pakāpeniski pieaug virzienā no ziemeļiem uz dienvidiem. Silūra nogulumus veido merģeļi, māli un mālaini kaļķakmeņi. Silūra sistēmas nogulumu vidējais biežums var sasniegt 200 m.

Silūra sistēmas nogulumus visā novada teritorijā pārklāj Devona sistēmas nogulumu. To izpētes pakāpe ir daudz augstāka tādēļ tiek detalizēts to stratigrāfiskais dalījums.

Vecākie un dziļāk iegulošie Devona sistēmas nogulumu ir Apakš Devona Ķemeru, Rēzeknes un Pērnavas svītas, kas veido vienotu terigēno nogulumu (smilšakmeņu, aleirolītu un mālu) kompleksu. Tā biežums aptuveni var sasniegt 200 m, ieguluma dziļums 350-370 m, būtiski palielinās augstieņu rajonā.

Kompleksam raksturīga samērā laba ūdenscaurlaidība. Kompleksa pazemes ūdens novada teritorijā ir mineralizēts, tas izmantojams kā dzeramie un ārstnieciskie minerālūdeņi, kā arī veikts to novērtējums un rekomendēts tos izmantot zivju mazuļu (lašu, foreļu) audzināšanai, izmantojot tiem raksturīgo paaugstināto un nemainīgo temperatūru un labvēlīgo sāļu saturu.

Vidusdevona Narvas svīta visā Latvijas teritorijā ir izturēts reģionālais sprostsplānis (dolomītmerģelis ar māla un aleirolīta starpsplāņiem), kas atdala saldūdens horizontus no dziļāk iegulošajiem iesālūdens un sāļūdens horizontiem. Svītu veido domeŗiti ar māla, dolomīta un ģipša starpsplāņiem. Splāņa biežums aptuveni 100 m.

Narvas svītas nogulumus visā novada teritorijā pārklāj terigēno iežu komplekss, kas apvieno vidusdevona Arukilas un Burtnieku svītas, Kompleksu veido smilšakmeņi ar aleirolītu un mālu starpsplāņiem. Kompleksa biežums mainās 100-150 m robežās, un lielā mērā ir atkarīgs no tā denudācijas pakāpes.

Visā novada teritorijā tos pārklāj Augšdevona Gaujas un Amatas svītu nogulumu, kas izplatīti visā novada teritorijā. Nogulumus veido dažādi graudains smilšakmens, pie kam Amatas svītas nogulumus pārsvarā veido smalkgraudaini, nereti vāji cementēti smilšakmeņi. Gaujas svītā nereti sastopams kvarca smilšakmens. Kopējais nogulumu biežums novada teritorijā vidēji 100-130 m.

Zemkvartāra virsmu visā novada teritorijā veido Devona nogulumu. Zemkvartāra virsmu lielākoties veido Augšdevona Ketleru – Ogres kompleksa nogulumu. Atsevišķās teritorijās tie ir erodēti un zemkvartāra virsmā daļēji erodēti un zemkvartāra virsmā pakāpeniski atsedzas Daugavas un Pļaviņu, Salaspils svītu nogulumu.

Kvartāra nogulumu: Kvartārs aptver visjaunāko Zemes attīstības periodu. Tā nogulumu veido nogulumiežu segas virsējo kārtu, pārklājot pamatiežu denudēto virsmu.

Kvartāra sistēmas nogulumu izplatīti visā valsts teritorijā. Kvartāra periods sākās aptuveni pirms 1,7 milj. gadu. Kvartāra perioda sākumā ziemeļu puslodes kontinentos pazeminājās temperatūra. Kalnos un ziemeļu zemēs izveidojās plaši apledojuumi, kā rezultātā par 200 m pazeminājās Pasaules okeāna līmenis. Viens no apledojuumu centriem bija Skandināvija, kur izveidojās varens ledus vairogs. Kontinentālais apledojums būtiski ir ietekmējis mūsdienu Latvijas reljefu un to veidojušus nogulumus. Aptuveni pirms 1,7 milj. gadu no Skandināvijas uz

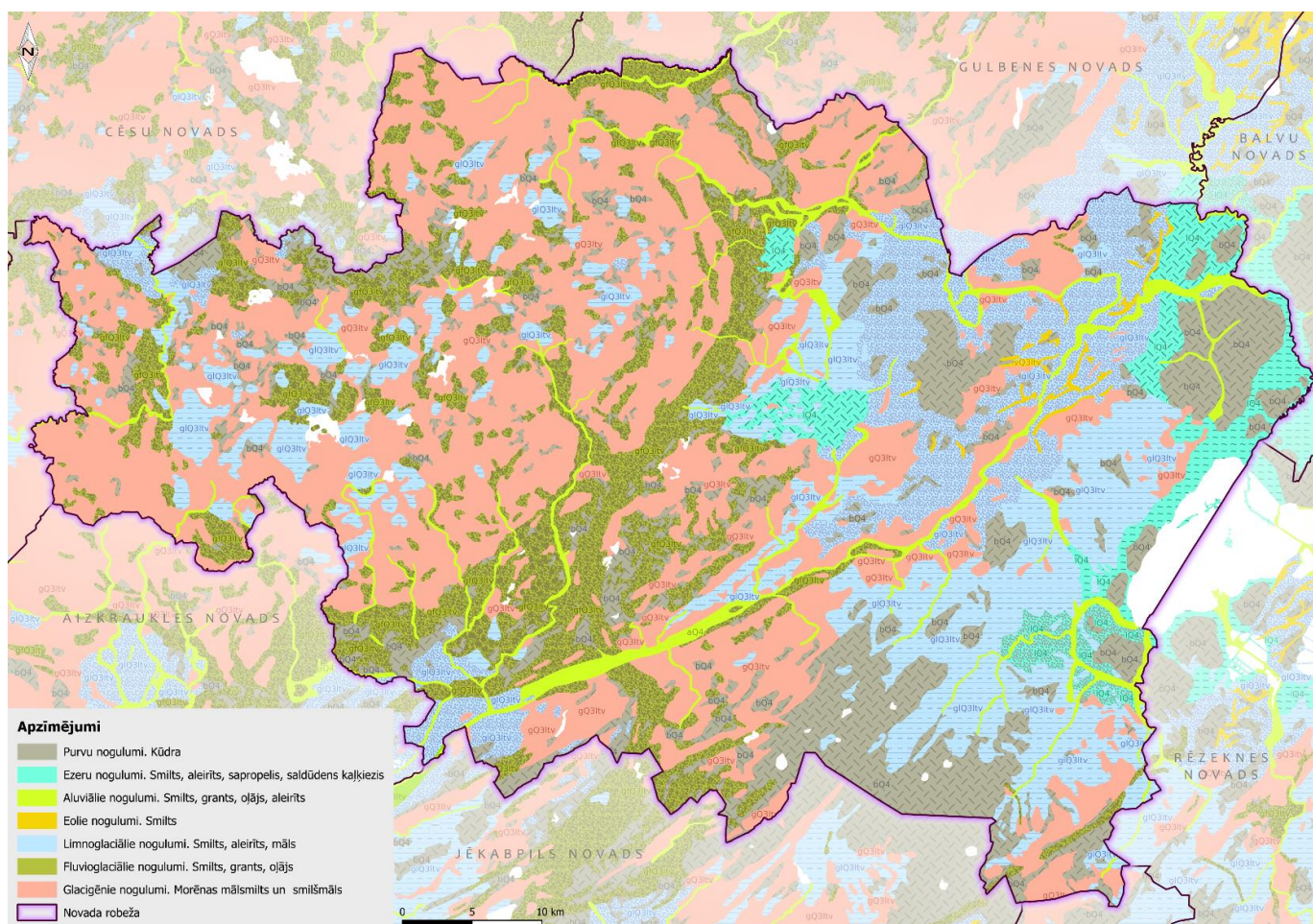
visām pusēm izplūda ledāji, kas pārklāja plašas teritorijas. Latviju šai laikā klāja no 2500 līdz 3000 m bieza ledus sega. Laika periodos, ka klimats kļuva siltāks ledājs, lēnam kūstot, atkāpās uz ziemeļiem. Klimatam kļūstot vēsākam, ledājs atkal uzvirzījās. Latvijas teritoriju pārklājuši un atstājuši savus nogulumus četri apledojumi.

Kvartāra nogulumus iedala pleistocēna, jeb ledus laikmeta nogulumos un holocēnā, jeb pēcloduslaikmeta nogulumos. Pleistocēns sākās pirms aptuveni 1,7 milj. gadu, holocēns – pirms aptuveni 10 tūkst. gadu, kad beidzās ledus laikmets.

Vislielākā loma tagadējo ainavu izveidē bijusi pēdējam jeb Latvijas apledojumam (Vislas pēc Rietumeiropas klasifikācijas). Latvijas apledojuma uzvirzīšanās sākās aptuveni pirms 75 tūkst. gadu, bet atkāpšanās aptuveni pirms 16 tūkst. gadu. Ledus segai kūstot, vispirms atbrīvojās augstienes, pēc tam notika vispārīga ledāja malas atkāpšanās uz ziemeļiem.

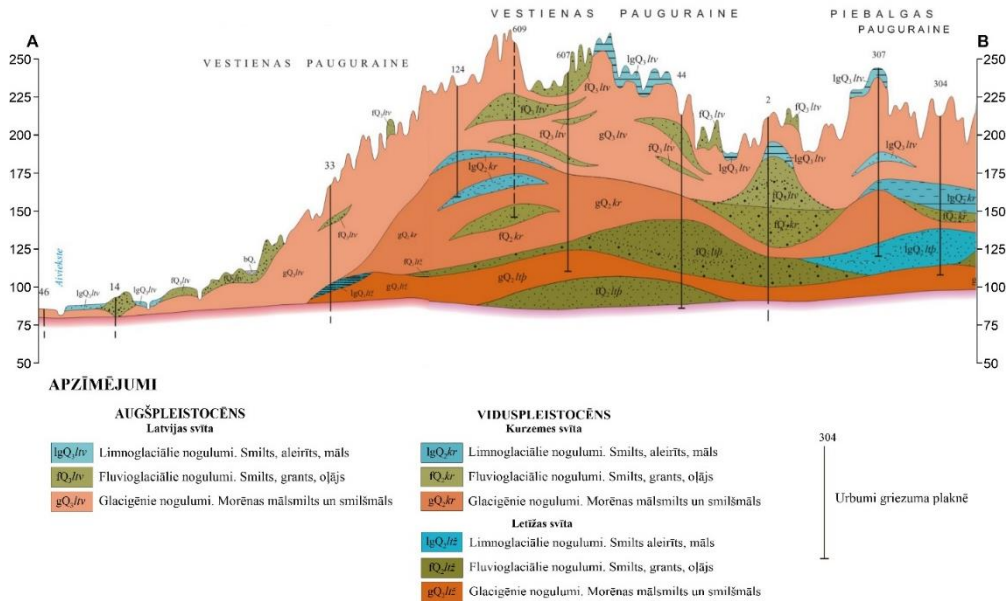
Vietās, kur ledājs kusa veidojās morēnas nogulumi – visas ledū ierautās iežu daļiņas pēc ledus izkuššanas palika šajā vietā. Morēnas nogulumus veido nešķiroti, mehāniski sajaukts smilšmāla, mālsmilts, smilts materiāls. Morēnas nogulumu satur oļus un laukakmeņus, kas traucē zemniekiem lauksaimniecības zemju apstrādē. Pēdējā apledojuma morēnas nogulumiem ir sarkanbrūna krāsa, kas saistīta ar devona smilšakmens noārdīšanu un ieraušanu ledājā.

Ledājam strauji kūstot, veidojās lieli kušanas ūdeņu daudzumi. Ūdens straumes vispirms plūda pašā ledājā – pārvietojoties pa ledāja virsu, ar lielu ātrumu un spiedienu tecēja pa ledāja plaisām un kanāliem. Izplūduši no ledāja, ūdeņi varenu upju veidā tecēja pa ledus atstāto teritoriju. Straumes nesa sev līdzī iezu daļiņas no ledāja. Ledāja kušanas ūdeņi veidoja divu veidu nogulumus: fluvioglaciālos un limnoglaciālos.

4. attēls. Madonas novada kvartāla nogulumu. Avots: Valsts ģeoloģijas dienests

Fluvioglaciālie nogulumu ir ledāju kušanas ūdeņu straumju akumulēti nogulumu, kas sastāv no smilts vai grants. To biezums ir no dažiem līdz pat vairākiem metriem. Latvijā ar tiem saistīti lielākās smilts un grants atradnes. Parasti uz šiem nogulumu ir sastopami priežu meži.

5. attēls. Madonas novada kvartāla nogulumu griezumus. Avots: Ģeoloģiskā karte M 1:200 000, Valsts ģeoloģijas dienests

Limnoglaciālie nogulumu ir ledāju kušanas ūdeņu straumju akumulēti nogulumu sprostezeros un ledusezeros. Tie sastāv no labi šķīrta māla, putekļiežiem vai smalkas smilts. Uz limnoglaciālajiem mālainiem vai putekļainiem iežiem, it sevišķi ja tie ir fluvioglaciālās izcelsmes, ir izveidojušās auglīgas augsnes. Māla nogulumus, ja tie nesatur karbonātus, daudzviet izmanto kā derīgos izrakteņus.

Pirms 10 000 gadiem sākās kvartāra perioda jaunākais posms – pēcdeduslaikmets vai holocēns, kas ilgst līdz pat mūsdienām. No ģeoloģiskā laika mēroga viedokļa tas ir īss laika sprādis, taču var teikt, ka Latvijas daba šajā laikā ir piedzīvojusi lielas izmaiņas. No ledāja atbrīvotajā teritorijā no dienvidiem un austrumiem ienāca augi un dzīvnieki. Sākumā ieviesās tundras augi, vēlāk izveidojās meži, attīstījās purvi, sāka aizaugt ledāja atstātie ezeri.

Šī perioda nogulumus veido daudzveidīgie purvu nogulumu, kas plaši izplatīti novadā, kā arī aluviālie nogulumu upju gultnēs un sapropeļa un dūņu nogulumu ezeros.

Lai gan mūsdienu ģeoloģiskie procesi ir lēni un Latvijā maz pamanāmi, tomēr arī mūsdienās norisinās nogulumu veidošanās. Raksturīgi mūsdienu nogulumu ir purva nogulumu – kūdra, savukārt ezeros veidojas ezeru nogulumu, tai skaitā sapropelis, kā arī aluviālie nogulumu upju ielejās.

4.6. Derīgie izrakteņi

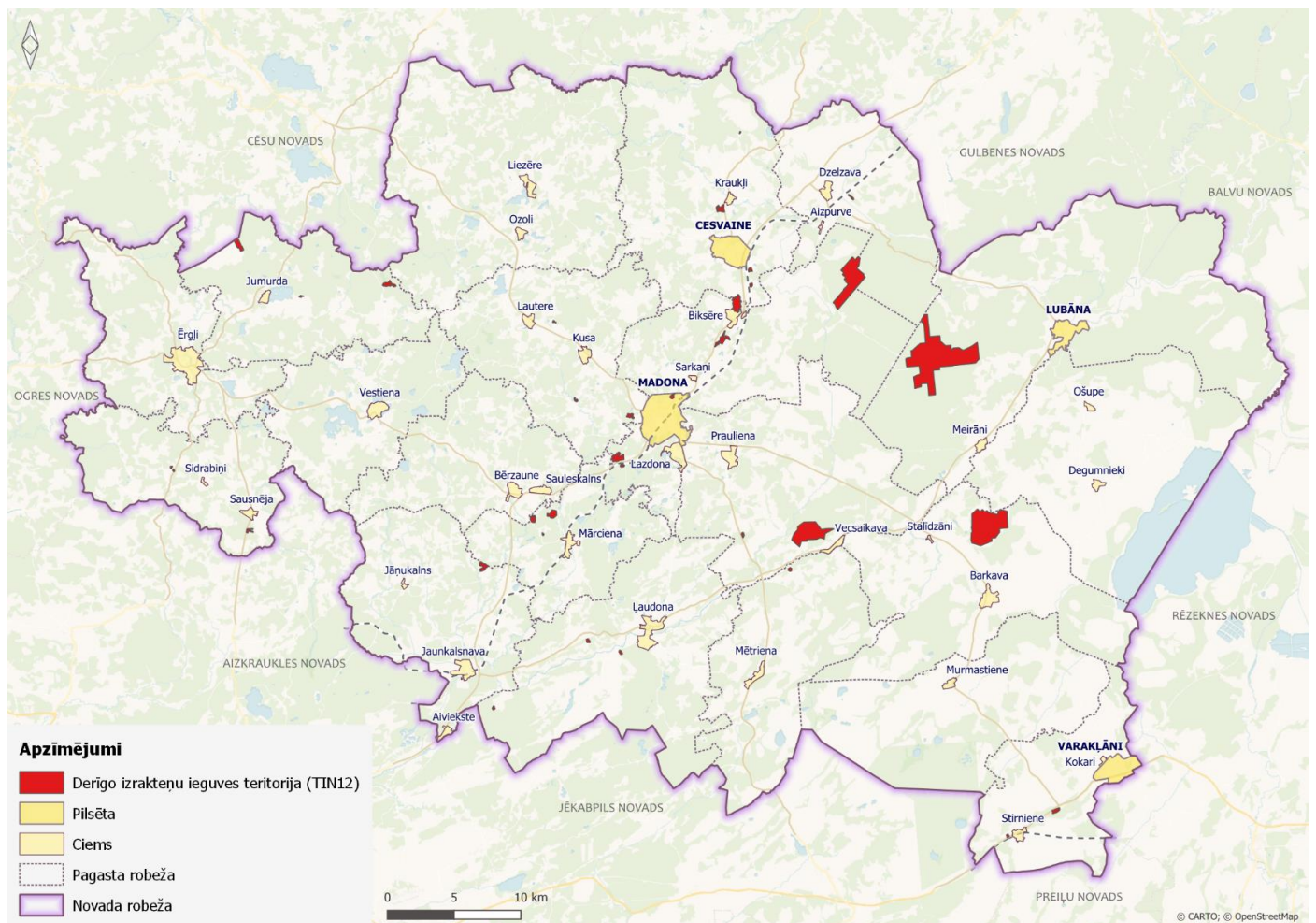
Madonas novada teritorijā derīgo izrakteņu resursus veido galvenokārt kvartāra nogulumos sastopamie derīgie izrakteņi – būvmateriālu izejvielas grants un smilts, arī biogēnie nogulumu – kūdra un ezeru sapropelis. Nozīmīgs derīgais izraktenis ir dažādas kvalitātes pazemes ūdens, tai skaitā pazemes dzeramie ūdeņi un minerālūdeņi. Par perspektīvu alternatīvās enerģijas avotu var uzskatīt ģeotermālo un petrotermālo enerģiju.

Derīgo izrakteņu smilts – grants materiāla, smilts, arī kūdras krājumi Madonas novadā ir vidēji. Vadoties pēc ieguves pēdējos gados, līdz šim pētīto krājumu pietiks vairākiem gadu simtiem. Novada teritorijā nav nacionālās nozīmes derīgo izrakteņu atradnes.

Madonas novada teritorijā sastopamās derīgo izrakteņu – būvmateriālu izejvielu atradnes saistās ar kvartāra nogulumu smilts un smilts – grants iegulām, kas ir izplatītas novada teritorijā. Biogēnais derīgais izraktenis – kūdra izplatīta reljefa pazeminājumos, kur humīdā klimata ietekmē izveidojušies purvi. Savukārt devona nogulumos konstatētas dolomīta atradnes, vairākas no tām izstrādā arī šobrīd.

Derīgo izrakteņu krājumus nosaka, pamatojoties uz to izpētes rezultātiem konkrētā atradnē. Normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā LVĢMC akceptē derīgo izrakteņu krājumus un uztur derīgo izrakteņu atradņu kadastru. Derīgo izrakteņu krājumu akceptācijas rezultātā tiem tiek noteikta normatīvo aktu prasībām atbilstoša kategorija, kura atkarīga no izpētes detalizācijas.

6. attēlā ir attēlotas tās atradnes, kurās atbilstoši LVĢMC Zemes dzīļu resursu reģistram tiek veikta vai ir iespējama derīgo izrakteņu ieguve (ir pase, derīga licence vai atļauja).

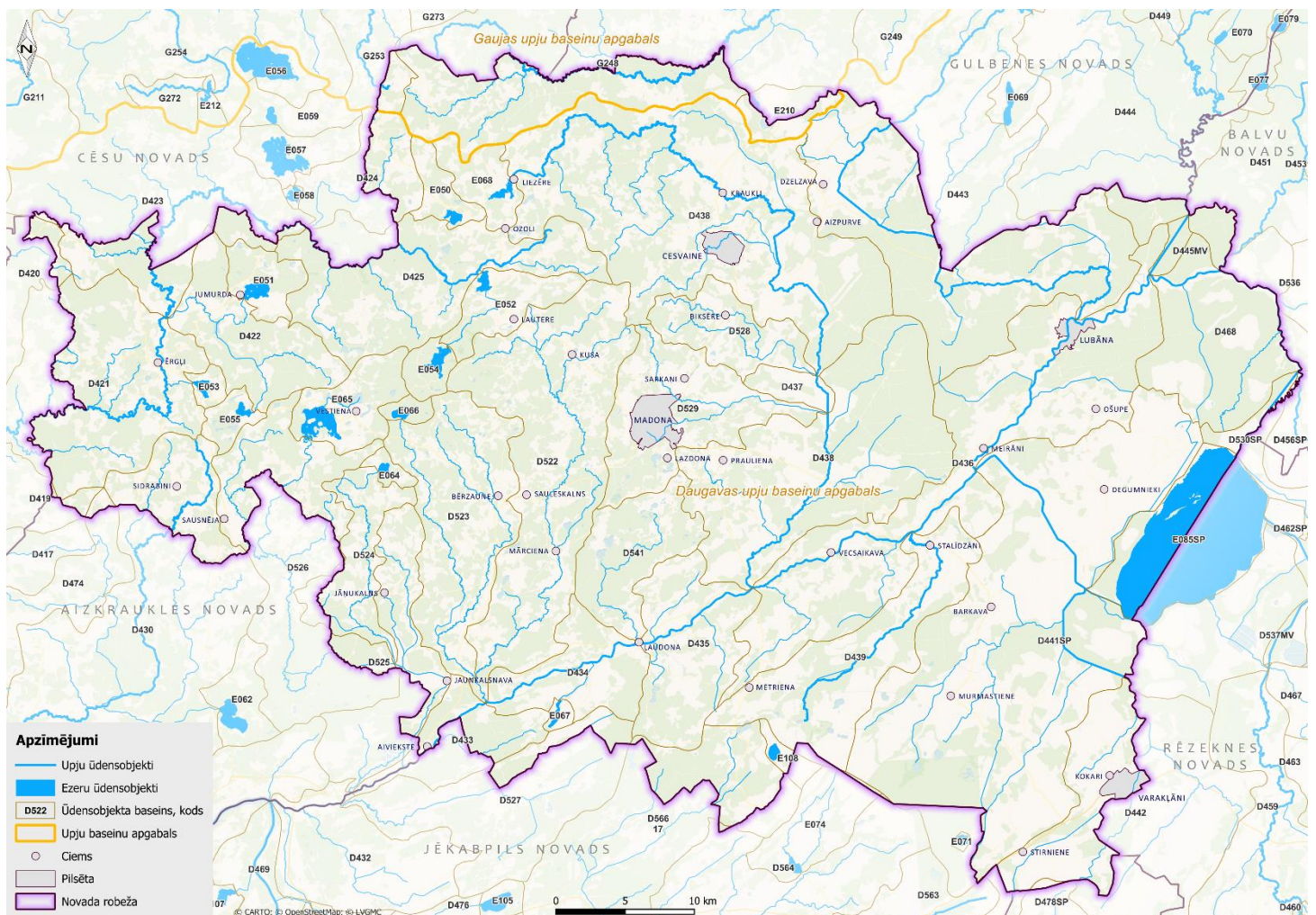
6. attēls. Derīgo izrakteņu atradņu teritorijās, kurās veic vai iespējams veikt ieguvi (SIA „METRUM”)

4.7. Virszemes un pazemes ūdens kvalitāte

Ūdens resursu apsaimniekošanas mērķis ir nodrošināt labas kvalitātes ūdeņus, veicinot to ilgtspējīgu un pārdomātu izmantošanu. Lai sekmētu virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzību un to kvalitātes uzlabošanu Eiropas Savienībā 2000. gadā tika pieņemta Ūdens Struktūrdirektīva – Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīva 2000/60/EK, kas nosaka struktūru Eiropas kopienas rīcībai ūdeņu aizsardzības politikas jomā. Ūdens Struktūrdirektīvas prasību izskaidrošanai un sekmīgākai ieviešanai tiek izstrādāta Vispārīgās ieviešanas stratēģija un Vispārīgās ieviešanas vadlīnijas.

Lai pārvaldītu ūdens resursus, Latvijas teritorija ir iedalīta četros upju baseinu apgabalos – Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabalā. Madonas novads atrodas Daugavas un Gaujas upju baseinu apgabalos. Daugavas baseins Madonas novada teritorijā ietver šādas upes: Aiviekste un tās pietekas Kuja, Arona, Veseta, Pededze, Bērzaune, Liede u. c., Ogres un Pērses augštece. Gaujas baseins Madonas novada teritorijā ietver Tirzas upes apakšbaseinu.

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni ir reģionāla mēroga plānošanas dokumenti ūdeņu aizsardzības un ilgtspējas nodrošināšanai. Ūdens resursu apsaimniekošanā tiek ņemta vērā dažādu vides, ekonomisko un sociālo faktoru mijiedarbība konkrētajā upju baseinu apgabalā, katram no tiem izstrādājot savu upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānu sešu gadu periodam.

7. attēls. Madonas novada atrašanās upju baseinu apgabalos un esošie ūdensobjekti (SIA „METRUM”, balstoties uz LVĢMC datiem)

► Virszemes ūdensobjekti un to kvalitāte

Ūdenstilpes Madonas novadā: 189 ezeri, kas lielāki par 1 ha. Lielākie no tiem – Lubāna rietumdaļa, Kāla ezers (4 km²), Viešūrs (1,76 km²), Jumurdas ezers (1,74 km²).

Aiviekste (ar sazarojuma kanāliem, visā garumā), Ogre (no Valolas upes ietekas) un Pededze (no Alūksnes upes ietekas līdz ietekai Aiviekstē), kā arī 18 ezeri⁶, atbilstoši Civillikumam, ir publiskie ūdeņi.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 418 „Noteikumi par riska ūdensobjektiem” Madonas novadā kā riska ūdensobjekti definētas Aiviekstes un Kujas upes un kā būtiskākie riska cēloņi ir definēts izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi.

Kā ezeri, kuros pastāv risks nesasniegt Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto labu virszemes ūdeņu stāvokli ir noteikti:

- Gulbēris, Madonas novads (Liezēres pagasts), izkliedētais piesārņojums;
- Jumurdas ezers, Madonas novads (Jumurdas pagasts), izkliedētais piesārņojums;
- Lielais Līdēris, Madonas novads (Aronas pagasts), izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi;
- Pulgosnis, Madonas novads (Ērgļu pagasts, Jumurdas pagasts), izkliedētais piesārņojums;
- Stirnezers, Madonas novads (Ērgļu pagasts, Sausnējas pagasts, Vestienas pagasts), izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi.

MK noteikumu Nr. 418 „Noteikumi par riska ūdensobjektiem” 6. punkts nosaka, ka publiskās personas un privātpersonas lieto vai apsaimnieko ūdens resursus šo noteikumu 2., 3. un 4. punktā minētajos ūdensobjektos, kā arī izmanto vai plāno izmantot teritorijas to sateces baseinā tā, lai novērstu vai mazinātu iespējamo negatīvo ietekmi uz attiecīgo ūdensobjektu un pakāpeniski uzlabotu tā stāvokli, ievērojot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Tomēr minētajos noteikumos nav ietvertas īpašas prasības pašvaldībām veikt pasākumus pašvaldības administratīvajā teritorijā. MK noteikumu 7.-9. punktā ietvertas prasības valsts institūciju darbības plānošanai un pasākumiem piesārņojuma riska mazināšanai.

Turpmākajās rindkopās sniegts ūdensobjektu kvalitātes novērtējums, kas ir atspoguļots upju baseinu apsaimniekošanas plānos.

Kā Daugavas tā Gaujas upju baseinu apsaimniekošanas (turpmāk – UBA) plānos ir iekļauti saraksti ar katrā ūdensobjektā noteikto ekoloģisko mērķi attiecībā uz nepieciešamo biogēnu samazinājumu, hidromorfoloģiskās kvalitātes mērķiem un mērķi attiecībā uz prioritārajām un bīstamajām vielām. Šīs prasības ņemamas vērā plānojot saimniecisko darbību ūdensobjekta sateces baseinā. Būtiski ir šīs prasības ievērot plānojot jaunus saimnieciskās darbības objektus, kas var atstāt ietekmi uz virszemes ūdensobjekta kvalitāti un detalizēts novērtējums veicams sākotnējā un pilnā ietekmes uz vidi novērtējuma vai Tehnisko noteikumu sagatavošanas procesā.

Kopumā Daugavas UBA labas/augstas kvalitātes/potenciāla upju ūdensobjektu procentuālais daudzums nav būtiski mainījies un tas konstanti turas pie 24 %. Trešajā monitoringa periodā būtiski samazinājies sliktas un ļoti sliktas kvalitātes/potenciāla ūdensobjektu skaits.

⁶ Apaļais dīķis, Dreimaņa ezera (Svētes ezers), Gulbēris, Ilziņš, Jumurdas ezers, Kaijenieks, Kalsnavas ezers, Kālezers, Kurtavas ezers, Lielais Līdēris, Lubāns, Mazais Virānes ezers, Odzienas ezers, Rāceņu ezers (Plaksnis), Salu ezers (Baznīcas ezers), Talejs, Viešūrs

Daugavas UBA ezeru ūdens objektu ekoloģiskā kvalitāte/potenciāls 2015.–2019. gadā ir uzlabojies, salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu (2009.–2014. g.). Tajā pašā laikā ir atzīmēts, ka upju un ezeru ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla vērtējuma izmaiņas kopumā ir saistītas ar kvalitātes vērtēšanas metožu pilnveidošanu, kas ļauj korektāk novērtēt pieejamos monitoringa rezultātus.

Tajā pašā laikā saskaņā ar ķīmiskā stāvokļa vērtēšanas metodiku, visos 359 Daugavas UBA ūdensobjektos ķīmiskā kvalitāte ūdenī 2015.–2019. gada periodā tiek vērtēta kā slikta.

2015.–2019. gada monitoringa periodā Gaujas UBA upju ūdensobjektos labas ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla klasei atbilda 55 ūdensobjekti jeb 47 % no upju ūdensobjektu kopskaita, savukārt augsta ekoloģiskā kvalitāte noteikta 3 ūdensobjektiem jeb 2,6 %. Vidējai kvalitātes/potenciāla klasei piederēja 56 upju ūdensobjekti jeb 47,8 %, bet slikta ekoloģiskā kvalitāte noteikta 3 ūdensobjektiem jeb 2,6 %. Ļoti sliktā ekoloģiskajā kvalitātē upju ūdensobjekti šajā periodā Gaujas UBA vairs netika konstatēti. Salīdzinot monitoringa ciklus, labas kvalitātes upju ūdensobjektu īpatsvars ir palielinājies, savukārt sliktas kvalitātes ūdensobjektu skaits ir samazinājies. Vienlaikus jāņem vērā, ka ekoloģiskās kvalitātes/potenciāla vērtējuma izmaiņas lielā mērā saistītas ar ekoloģiskās kvalitātes un potenciāla vērtēšanas metožu pilnveidošanu.

Gaujas UBA ezeru ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte 2015.–2019. gadā kopumā ir uzlabojusies, salīdzinot ar iepriekšējo monitoringa ciklu. Labai ekoloģiskās kvalitātes klasei atbilda 17 ezeru ūdensobjekti jeb 45 % no kopējā ezeru ūdensobjektu skaita, un tāds pats īpatsvars bija vidējas kvalitātes ezeru ūdensobjektiem. Sliktai ekoloģiskajai kvalitātei atbilda 3 ezeru ūdensobjekti jeb 8 %, bet ļoti sliktai kvalitātei – viens ūdensobjekts jeb 2 %. Salīdzinot ar 2009.–2014. gada monitoringa ciklu, labā kvalitātē esošo ezeru ūdensobjektu skaits ir pieaudzis līdz 43 %, tomēr sliktā un ļoti sliktā kvalitātē esošo ezeru ūdensobjektu skaits palicis praktiski nemainīgs. Arī ezeru ūdensobjektu kvalitātes novērtējuma izmaiņas saistāmas ar jaunu, interkalibrētu bioloģiskās kvalitātes elementu metožu izmantošanu un bioloģijas datu kvalitātes uzlabošanu.

Attiecībā uz biogēnu slodžu samazināšanu Gaujas UBA kopējais nepieciešamais apsaimniekošanas mērķis ir slāpekļa slodzes samazinājums par 94 tonnām gadā un fosfora slodzes samazinājums par 8,6 tonnām gadā. Nepārtrauktības un/vai ekoloģiskā caurplūduma mērķi ir izvirzīti 61 ūdensobjektam, savukārt ķīmiskās kvalitātes mērķi noteikti 14 upju ūdensobjektiem un 5 ezeru ūdensobjektiem.

Tajā pašā laikā saskaņā ar ķīmiskā stāvokļa vērtēšanas metodiku visos 155 Gaujas UBA upju un ezeru ūdensobjektos ķīmiskā kvalitāte ūdenī 2015.–2019. gada periodā tiek vērtēta kā slikta. Ķīmiskās kvalitātes novērtējumu ietekmē prioritāro vielu pārsniegumi, tostarp visur esošās noturīgās, bioakumulatīvās un toksiskās vielas.

Viss Madonas novads atbilstoši MK 22.01.2002. noteikumos Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” noteikto, ir atzīts par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai. Minēto noteikumu regulējums attiecas uz visiem ūdeņiem, t. sk. virszemes ūdeņiem, pazemes ūdeņiem, notekūdeņiem. Minētajā normatīvajā aktā ir ietvertas prasības notekūdeņu apsaimniekošanai.

Būtiskas prasības virszemes ūdeņu aizsardzībai ir noteiktas Aizsargjoslu likumā un tam pakārtotajos normatīvajos aktos.

Aizsargjoslu likuma 7. pantā ir definētas virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas. Detalizēta metodika virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanai ir ietverta MK 04.08.1998.

noteikumos Nr. 248 „Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu noteikšanas metodika”. Savukārt saimnieciskās darbības aprobežojumi virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās ir definēti Aizsargjoslu likuma 37. pantā.

Madonas novada TP izstrādes procesā ir izvērtēti un TIAN kā arī funkcionālajā zonējumā ir ietverti pasākumi virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzībai, kā arī prasības komunālo notekūdeņu apsaimniekošanai.

► Pazemes ūdeņi

Pazemes ūdeņu resursi ir galvenais dzeramā ūdens avots Latvijā. Tie nodrošina ne tikai dzeramā ūdens resursus, bet arī saistīto ekosistēmu pastāvēšanu, un ir svarīgi nodrošināt pazemes ūdeņu ilgtspējīgu izmantošanu, lai kvalitatīvs dzeramais ūdens būtu pieejams arī nākamajām paaudzēm. ES ir ieviestas vienotas pazemes ūdeņu apsaimniekošanas prasības un novērtēšanas kritēriji, kā arī izstrādātas direktīvas, kas nosaka konkrētus mērķus un sasniedzamos rezultātus. Latvijā ir sagatavoti upju baseinu apsaimniekošanas plāni, bet, lai sasniegtu Ūdens Struktūrdirektīvā noteiktos mērķus, katrs upju apgabals ir sadalīts gan virszemes, gan pazemes ūdensobjektos. Līdzīgi kā virszemes ūdensobjektiem, arī pazemes ūdensobjektiem tiek veikts monitoring, novērtēts vides stāvoklis un izvirzīti pasākumi sliktā stāvokļa uzlabošanai vai laba stāvokļa saglabāšanai.

Latvija, t.sk. Madonas novada teritorija, ietilpst Baltijas artēziskajā baseinā. Baseina hidroģeoloģisko griezumu veido ūdeni saturošu un ūdeni vāji caurlaidīgu slāņkopu mija (skatīt 5. tabulu). Ūdens daudzums, ko satur atsevišķi slāņi un ūdens kvalitāte tajos ir visai atšķirīga.

Vadoties no ūdens apmaiņas intensitātes un ūdens ķīmiskā sastāva, artēziskā baseina griezumā var izdalīt trīs hidrodinamiskās zonas:

- Aktīvas ūdens apmaiņas – saldūdeņu;
- Palēninātas ūdens apmaiņas – sāļūdeņu;
- Lēnas ūdens apmaiņas, jeb stagnanto ūdeņu – sālsūdeņu.

Pazemes ūdeņu veidošanos nosaka un ietekmē virkne visdažādāko faktoru, galvenie no tiem ir:

- fizikāli – ģeogrāfiskie – reljefs, hidrogrāfiskais tīkls, klimats, augsne un veģetācija;
- ģeoloģiskie – slāņu sagulums, to litoloģiskais sastāvs, porainība un plaisainība, tektoniskie apstākļi un ģeostatiskais spiediens;
- vēsturiskie – teritorijas paleoģeoloģija un paleoģeogrāfija;
- antropogēnā darbība – derīgo izrakteņu un pazemes ūdeņu ieguve, piesārņojuma avotu radīšana, meliorācija, hidrobūves, pilsētībūvniecība u. c.

Minēto faktoru mijiedarbība rada pazemes ūdeņu resursu un to ķīmiskā sastāva daudzveidību plānā un griezumā. Pie tam, gruntsūdeņus ietekmē galvenokārt vietējie faktori, bet palielinoties ūdens horizontu iegulumam dziļumam pieaug reģionālo faktoru nozīmīgums.

5. tabula. Pazemes ūdeņu klasifikācija atbilstoši ķīmiskajam sastāvam un specifiskajām īpašībām
Avots: MK 06.09.2011. noteikumi Nr. 696

Pazemes ūdeņu veids atbilstoši mineralizācijas pakāpei un jonu sastāvam

Nr. p. k.	Pazemes ūdeņu veids	Hlorīdi	Sulfāti	Sausne
1.1.	saldūdens	< 250 mg/l	< 250 mg/l	< 1 g/l
1.2.	sulfātu saldūdens		> 250 mg/l	
1.3.	hlorīdu saldūdens	> 250 mg/l	< 250 mg/l	

1.4.	sulfātu iesāļūdens	SO ₄ ²⁻ (ekv.) > Cl ⁻ (ekv.)	1–3 g/l
1.5.	hlorīdu iesāļūdens	SO ₄ ²⁻ (ekv.) < Cl ⁻ (ekv.)	
1.6.	sāļūdens		3–35 g/l
1.7.	sālsūdens		> 35 g/l

Pazemes ūdeņu paveids atbilstoši to specifiskajām īpašībām

Nr. p. k.	Pazemes ūdeņu paveids	Specifiskā īpašība*
2.1.	mīksts saldūdens	ja cietība nepārsniedz 4 mekv/l
2.2.	saldūdens bez dzelzs	ja Fe _{kop.} nepārsniedz 0,2 mg/l
2.3.	saldūdens ar paaugstinātu mangāna saturu	ja Mn saturs pārsniedz 0,05 mg/l
2.4.	saldūdens ar paaugstinātu amonija saturu	ja N/NH ₄ ⁺ saturs pārsniedz 0,39 mg/l
2.5.	saldūdens ar paaugstinātu organisko vielu saturu	ja permanganāta indekss pārsniedz 5 mg O ₂ /l vai kopējā organiskā oglekļa saturs pārsniedz 5 mg/l
2.6.	sulfātu iesāļūdens ar augstu sulfīdu saturu	ja H ₂ S+HS ⁻ saturs pārsniedz 10 mg/l
2.7.	sāļūdens ar paaugstinātu bromīdu saturu	ja Br ⁻ saturs pārsniedz 25 mg/l
2.8.	sālsūdens ar augstu bromīdu saturu	ja Br ⁻ saturs pārsniedz 250 mg/l
2.9.	sālsūdens, karsts	ja ūdens temperatūra pārsniedz 37 °C

* norāda, ja pazemes ūdenim ir šāda specifiska īpašība

Pazemes ūdeņu dabīgos resursus **aktīvas ūdens apmaiņas zonā** papildina atmosfēras nokrišņu infiltrācija. Aktīvās ūdens apmaiņas zonā artēzisko ūdeņu resursu papildināšanās galvenokārt notiek augstieņu rajonos. Par to liecina tajās konstatētie maksimālie artēzisko ūdeņu spiedieni, kā arī pazemes ūdeņu spiediena pieaugums griezumā virzienā no apakšas uz augšu. Reģionālas artēzisko ūdeņu papildināšanās teritorijas Latvijā ir Vidzemes, Latgales un Kurzemes augstienes. Kvartāra ūdens horizonta ūdens resursi papildinās atmosfēras nokrišņu infiltrācijas ceļā.

Palēninātās ūdens apmaiņas zonas ūdens resursi papildinās no augstāk iegulošiem horizontiem, galvenokārt, ārpus Latvijas teritorijas. Šīs zonas reģionālais barošāns apgabals atrodas Igaunijā (Otepes un Hanu augstienēs) un Austrumlietuvā. Lokāla resursu papildināšanās vērojama tikai nelielā teritorijā starp Limbažiem un Burtnieku ezeru, kā arī Daugavpils rajonā, t. i., apgabalos, kur ieguluma dziļums ir relatīvi neliels un to pārklājošie ūdeni vāji caurlaidīgie nogulumi ir daļēji erodēti un tos šķērso apraktās ielejas.

Stagnantās ūdens apmaiņas zonas resursi papildinās tikai ārpus Latvijas teritorijas, tuvākais papildināšanās apgabals atrodas Austrumlietuvā un Dienvidigaunijā. Dziļo artēzisko ūdeņu notece notiek rietumu un ziemeļrietumu virzienā un noplūde – Baltijas jūrā. Lokālos iecirkņos tektonisko lūzumu zonās konstatēta to daļēja pārtece augstāk iegulošos horizontos.

6. tabula. Hidroģeoloģiskā griezumā stratifikācija Madonas novadā
Sagatavoja: Inga Gavena

Galvenie ūdens horizonti, sprostsliāņi un vāji caurlaidīgie nogulumu	Ūdens horizontu kompleksi	Ūdens apmaiņas zona
Gruntsūdeņi (bezspiediena ūdeņi, vāja spiediena ūdeņi) Q	Q	Aktīvas ūdens apmaiņas zona
Ketleru – Ogres D ₃ kt-og	Augšdevona Katlešu–Ogres	
Daugavas D ₃ dg	Augšdevona Pļaviņu–Daugavas D ₃ pl-dg	
Salaspils D ₃ slp	Augšdevona Pļaviņu–Salaspils D ₃ pl-slp	
Pļaviņu D ₃ pl		
Gaujas D ₃ gj	Vīdus un augšdevona Arukilas–Amatas	
Burtnieku D ₂ br	D ₂ -3ar-am	

Arukilas D _{2ar}		
Narvas sprostslnānis D_{2nr 1+2}		Sprostslnānis
Pērnavas D _{2pr}	Apakšdevona un vidusdevona D ₁₋₂	Palēninātas ūdens apmaiņas zona
Ķemeru D _{1km}		
Ordovika un Silūra sprostslnānis O-S		Sprostslnānis
Apakš un Vidus Kembrijs E ₁₊₂	Kembrija E	Stagnanto ūdeņu zona
Arhaja un proterozoja pamatklintājs AR-PR		

Par robežu starp hidrodinamiskajām zonām tiek pieņemti visā Latvijas teritorijā izplatīti un pietiekami bieži ūdeni vāji caurlaidīgu nogulumu slāņi – sprostslnāņi, kas praktiski nepieļauj ūdens apmaiņu griezumā.

Aktīvas ūdens apmaiņas saldūdens zonu Madonas novada teritorijā veido: Kvartāra ūdens horizonts, kurš satur gruntsūdeņus to veido galvenokārt dažādi graudainas smilts nogulumi ar atsevišķiem aleirītiskas smilts vai mālainas smilts starpslnāņiem. Kvartāra horizonts neveido vienotu ūdens horizontu, tas izplatīts kvartāra smilšsainajos nogulumos, kurus atdala vāji ūdeni caurlaidīgie morēnas nogulumi. Ūdens resursi gruntsūdens horizontā ir nelieli un tos izmanto galvenokārt viensētās, to ieguvei ierīkojot akas vai spices.

Purvu teritorijās veidojas sarežģīta hidroģeoloģiskā sistēma, kur purva nogulumos parasti veidojas atsevišķs gruntsūdens – purva ūdens horizonts, kas izplatīts kūdras nogulumos, no zemāk iegulošajiem horizontiem to izolē sablīvējušās kūdras slānis purva pamatnē.

Gruntsūdens resursus papildina atmosfēras nokrišņu infiltrācija. Humīdais klimats un visumā vājā teritorijas drenētība sekmē nepārtrauktu nokrišņu infiltrēšanos gruntsūdeņos gandrīz visa gada garumā. Aktīvas ūdens apmaiņas zonas pazemes ūdeņu ķīmisko sastāvu nosaka atmosfēras nokrišņu un ūdeni saturošo iežu mijiedarbība gruntsūdens horizontos šādas mijiedarbības laiks ir mazs, tāpēc tajos ūdens mineralizācija ir zemāka, un ūdens ir mīkstāks nekā artēziskā ūdens horizontos. Madonas novada gruntsūdeņi ir hidrogenkarbonātu kalcija tipa saldūdeņi. Parasti sausnes saturs ūdenī ir 0,2-0,4g/l, kopējā cietība – 1,5-3 mmol/l, dzelzs saturs vidēji 0,2-0,4mg/l Tie pārsvarā atbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām.

Ūdensapgādei Madonas novadā parasti izmanto zem kvartāra nogulumiem iegulošo **augšdevona Daugavas (D3dg) un Pļaviņu (D3pl)** pazemes ūdens horizontus. Šo horizontu pazemes ūdeņi ir saldūdeņi un spiedienūdeņi. Kopumā tie ir aizsargāti no virszemes piesārņojuma, jo tos pārklājošo mālaino ūdeni vāji caurlaidīgo nogulumu biezums ir virs 10 m. Artēziskā ūdens statistiskais līmenis ir augstāks par gruntsūdens līmeni (nereti reljefa ieplakās virs zemes virsmas).

Gaujas-Amatas ūdens horizontu komplekss Madonas novadā ieguļ zem Pļaviņu horizonta karbonātiskajiem nogulumiem. Novada lielākajā daļā abus horizontus izolē Pļaviņu horizonta pamatnē un Amatas horizonta virsmā izplatītie mālainie nogulumi, kas kopā veido līdz 10 m biezu sprostslnāni. Horizonta biezums aptuveni 60-100 m. Arī te sastopami hidrogenkarbonātu kalcija tipa saldūdeņi, kuru kvalitāte lielākoties atbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām, taču salīdzinot ar augstāk iegulošajiem Pļaviņu – Daugavas ūdens horizontu kompleksa ūdeņiem tiem ir mazāka cietība, taču bieži paaugstināta dzelzs jonu koncentrācija. Horizonts ir droši aizsargāts no virszemes piesārņojuma, tā ūdens resursi ir lieli un to arī izmanto ūdensapgādei.

Arukilas-Burnieku ūdens horizonta komplekss Madonas novada teritorijā ieguļ zem Gaujas-Amatas ūdens horizontu kompleksa vidēji 150 m-200 m dziļumā. Arī te sastopami

hidrojenkarbonātu kalcija tipa saldūdeņi, kuru kvalitāte lielākoties atbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām, taču salīdzinot ar augstāk iegulošajiem, to kvalitāte lielākoties ir sliktāka (augstāka cietība, lielāks dzelzs saturs un augstāka mineralizācija). Atsevišķās vietās Arukilas ūdens horizontā ir konstatēta dziļāk iegulošo palēninātās ūdens apmaiņas zonas iesāļūdeņu intrūzija, Madonas novada teritorijā šo ūdens horizontu kompleksu ūdens ieguvei neizmanto.

Palēninātās ūdens apmaiņas zonu Madonas novada teritorijā veido Pērnavas un Ķemeru svītas smilšakmeņi. Kompleksa biezums var sasniegt 100 m, bet ieguluma dziļums ir aptuveni 300 m–400 m no zemes virsas. Kompleksā raksturīgs samērā augsts pjezometriskais spiediens, daudzviet iespējama urbumu pašizplūde. Palēninātās ūdens apmaiņas zonu no aktīvās ūdens apmaiņas zonas atdala aptuveni 100 m biežais Narvas sprostsplānis. Kompleksa ūdeņi novada teritorijā ir hlorīdu – nātrija tipa iesāļūdeņiem ar mineralizāciju līdz 3 g/l. Mineralizācija pieaug virzienā no ziemeļiem uz dienvidiem un palielinoties ieguluma dziļumam. Tektonisko lūzumu zonās iespējams straujš mineralizācijas pieaugums, kas izskaidrojams ar dziļāk iegulošās stagnantās zonas ūdeņu pieplūdi pa tektonisko lūzumu zonām. Šī kompleksa iesāļūdeņus var izmantot balneoloģijā, arī kā dzeramos minerālūdeņus. Madonas novada teritorijā šī kompleksa ūdeņus neiegūst.

Stagnanto ūdeņu (sālsūdeņu) zona ir izplatīta Kembrija un Venda terīgēnajos nogulumos. Paaugstinātas plaisainības zonās tie sastopami arī kristāliskā pamatklintāja dēdējuma garozā. Artēziskā baseina pamatnē zem liela spiediena ūdens horizontos pazemes ūdeņu kustība notiek ļoti lēni, pazemes ūdens plūsma praktiski neeksistē. Artēziskā baseina pamatnei ir arī izteikta bloku uzbūve. Atsevišķu bloku vertikālā dislokācija var sasniegt 100 m un vairāk, tādējādi veidojas relatīvi izolēti bloki, kas vēl vairāk samazina pazemes ūdens plūsmas iespējas. Pazemes ūdeņiem šajā zonā raksturīgs augsts pjezometriskais spiediens, urbumi lielākoties ir pašizplūdes. Venda – Kembrija ūdens horizontu kompleksā izplatīti hlorīdu–nātrija tipa iesāļūdeņi un sālsūdeņi. To mineralizācija ir ļoti mainīga dažādos blokos, bet pieaug virzienā no ziemeļiem uz dienvidiem un palielinoties ieguluma dziļumam. Novada teritorijā to mineralizācija var sasniegt 70 mg/l. Madonas novada teritorijā kompleksa ūdeņus neiegūst. Novada teritorijā nav veikta detalizēta šīs zonas izpēte. Ir iespējamās termālās enerģijas ieguves perspektīvas.

► **Pazemes ūdens aizsardzības prasības**

Lai nodrošinātu pazemes ūdens resursu aizsardzību un nepieļautu to pārmērīgu koncentrētu ieguvei, kas var radīt pazemes ūdens resursu izsīkšanas draudus, kā arī ūdens kvalitātes izmaiņas, Latvijā normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā tiek veikta pazemes ūdens krājumu izpēte un akceptēšana nosakot atbilstošas krājumu kategorijas pazemes ūdens iegūstamo daudzumu konkrētā pazemes ūdens atradnē.

Madonas novadā ir izpētītas un ir akceptēti pazemes ūdens krājumi tikai saldūdens atradnēs. Par dzeramo ūdeni uzskata saldūdeni, kas neapstrādātā veidā vai pēc atbilstošas sagatavošanas var tikt lietots cilvēku uzturā, izmantots pārtikas rūpniecībā vai fasēts un realizēts mazumtirdzniecības tīklā.

Dzeramā ūdens kvalitātei jāatbilst MK 09.04.2003. noteikumos Nr. 235 „Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma un kvalitātes prasības, monitoringa un kontroles kārtība” noteiktajām prasībām.

Madonas novada teritorijā atrodas septiņas pazemes saldūdens atradnes ar akceptētiem krājumiem

7. tabula. Pazemes ūdens atradnes Madonas novada teritorijā (Avots: LVĢMC)

Atradnes numurs	Nosaukums	Atrašanās vieta	Veids
612828	Lejas Kļaviņi	Mārcienas pagasts	saldūdens
612825	Lubāna	Lubāna	saldūdens
612823	Kalsnavas elevators	Kalsnavas pagasts	saldūdens
612820	Ērgļi (Oškalnu iela)	Ērgļu pagasts	saldūdens
612808	Varakļāni	Varakļāni	saldūdens
612806	Cesvaines piens	Cesvaine	saldūdens
612800	Madona (Raiņa iela)	Madona	saldūdens

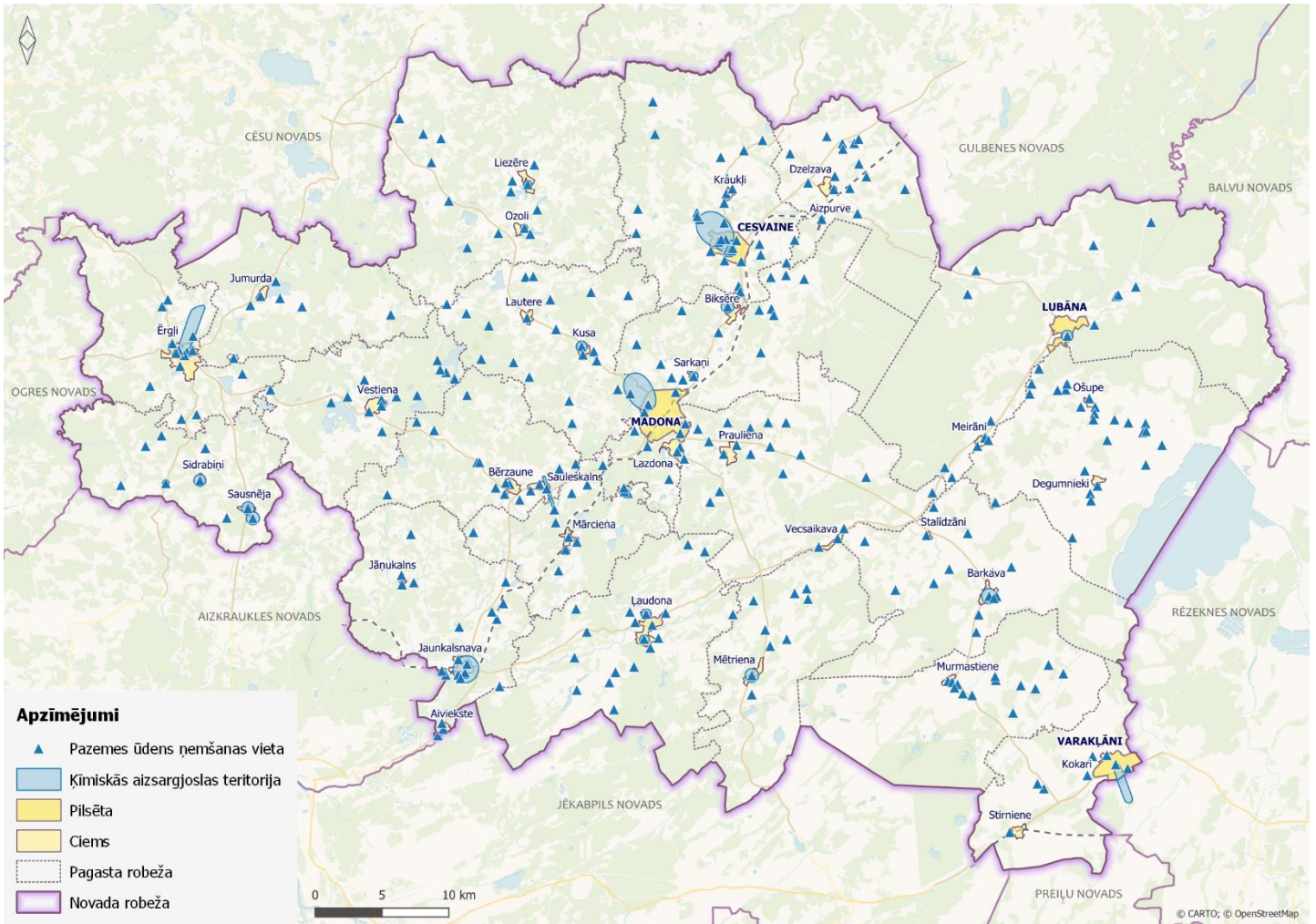
Lai nodrošinātu pazemes ūdeņu aizsardzību no piesārņošanas Aizsargjoslu likuma 9. pantā ir definētas aizsargjoslas ap ūdens ņemšanas vietām: Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika ir detalizēta MK 20.01.2004. noteikumos Nr. 43 „Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika”. Savukārt Aizsargjoslu likuma 39. pantā noteikti aprobežojumi aizsargjoslās ap ūdens ņemšanas vietām. Minētie aprobežojumi attiecināmi uz visiem ūdens ieguves urbumiem, kuros iegūto ūdeni izmanto centralizētajai ūdens apgādei.

Visām Madonas novada pazemes ūdens atradnēm ir noteikta stingra režīma aizsargjosla ap urbumiem, kā arī ķīmiskā aizsargjosla. Bakterioloģiskā aizsargjosla netiek noteikta, ņemot vērā izmantojamā ūdens horizonta ieguluma dziļumu un labo aizsargātību no virszemes piesārņojuma.

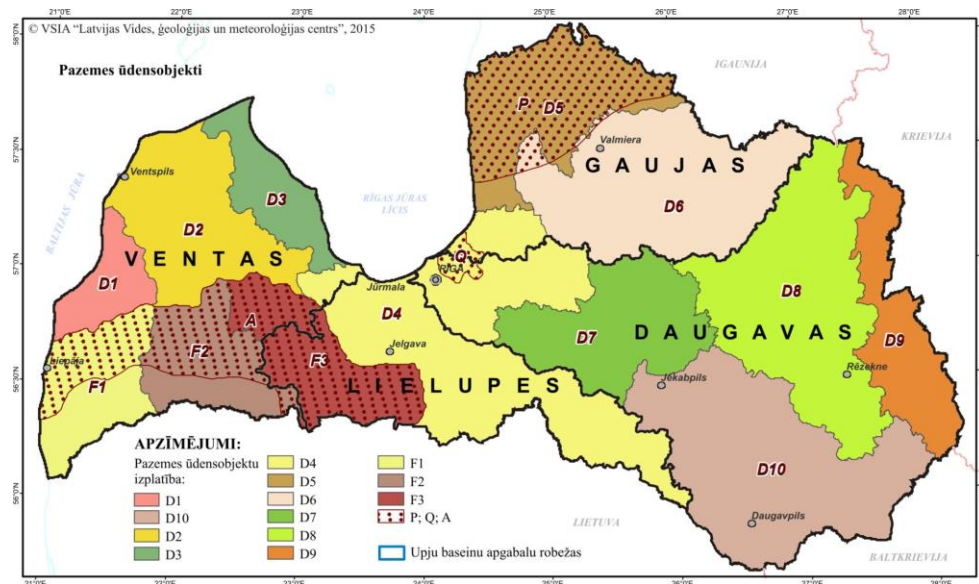
Urbumiem, akām un avotiem, kurus saimniecībā vai dzeramā ūdens ieguvei izmanto savām vajadzībām individuālie ūdens lietotāji (fiziskās personas), aizsargjoslas nenosaka, tomēr kā obligāta ir izvirzīta prasība veikt labiekārtošanu un novērst notekūdeņu infiltrāciju un ūdens piesārņošanu.

Par daudziem LVĢMC datu bāzē reģistrētajiem ūdens ieguves urbumiem novada teritorijā konstatēts, ka to statuss nav zināms, tādējādi tie var būt pamesti, nesakārtoti un radīt draudus pazemes ūdeņu kvalitātei. Pašvaldībai sadarbībā ar VVD būtu jāpievērš uzmanība ierīkoto ūdens ieguves urbumu esošajam stāvoklim, jo neapsaimniekots urbums rada būtiskus draudus pazemes ūdens kvalitātei, pa šādu urbumu piesārņojums var nonākt tieši ūdens horizontā un būtiski negatīvi ietekmēt ūdens kvalitāti plašā teritorijā.

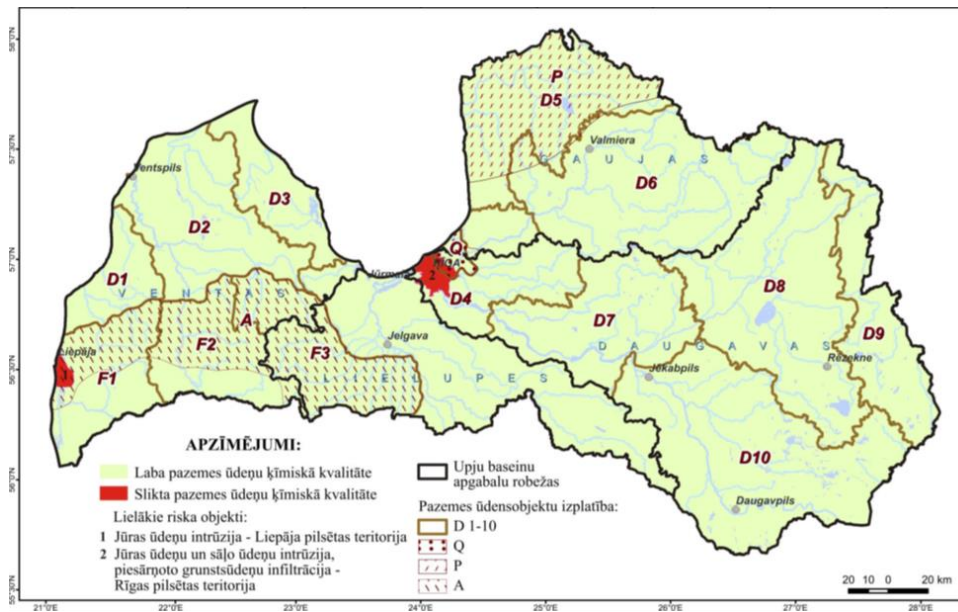
Saskaņā ar Daugavas un Gaujas upju baseina apgabalu apsaimniekošanas plānā ietvertu informāciju novads pilnībā atrodas pazemes ūdensobjektu D6, D7 un D8 teritorijā. Tā kā publiski pieejamās pazemes ūdensobjektu robežas ir noteiktas ļoti aptuveni un shematiski, tās nav uzrādītas kartēs ar noteiktu mērogu un koordināšu tīklu vai administratīvi teritoriālajām robežām, ir neiespējami precīzi noteikt to robežas administratīvu teritoriju griezumā.

8. attēls. Pazemes ūdens ņemšanas vietas, kurās ir noteiktas/attēlotas aizsargjoslas (SIA „METRUM”)

9. attēls. Pazemes ūdensobjekti. Avots: LVĢMC

10. attēls. Pazemes ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte. Avots: LVĢMC

Ar gruntsūdeņiem saistīto smilts slāņu biezums sasniedz tikai dažus metrus. Gruntsūdeņi nodrošina individuālā sektora ūdensapgādi, tos plaši izmanto viensētās (grodu akas). Ar kvartāra nogulumiem saistītu ūdens resursu ieguve iespējama ~ līdz 40m dziļumam.

Pazemes ūdeņu kvalitāti visvairāk ietekmē dabiski notiekošie ģeoloģiskie un hidroģeoloģiskie procesi. Gruntsūdens līmeni ietekmē meteoroloģiskie apstākļi – nokrišņi, sals, ilgstošs sausums. Tomēr arī cilvēku saimnieciskā darbība ietekmē ūdens kvalitāti.

Viens no piesārņojuma avotiem ir nerekultivētas senākas izgāztuves un degradētas teritorijas, pamestie urbumi, kas var radīt piesārņojošu vielu emisiju pazemes ūdeņu slāņos. Tāpēc ļoti nozīmīga ir šādu vietu apzināšana Madonas novadā un sanācijas pasākumu īstenošana.

Vēl viens būtisks faktors, kas var ietekmēt pazemes ūdeņu līmeņus un to pieejamību patēriņam, ir derīgo izraķeņu ieguves teritoriju paplašināšana un jaunu derīgo izraķeņu vietu ierīkošana. Madonas novada TP Grafiskajā daļā ir noteiktas vietas, kur tiek var tikt attīstīta derīgo izraķeņu ieguve, un Madonas novada TIAN ir noteikti nosacījumi derīgo izraķeņu ieguvei.

4.8. Ūdenssaimniecība

Latvijā dzeramo ūdeni galvenokārt iegūst no pazemes ūdens avotiem, kuru krājumi pilnībā nodrošina iedzīvotājus ar dzeramo ūdeni. Taču, saskaroties ar dažāda ķīmiskā sastāva iežiem zemes dziļēs, ūdens tiek bagātināts ar ķīmiskiem elementiem, dažādās Latvijas vietās dzeramajā ūdenī var būt dabīgi paaugstinātas atsevišķu ķīmisko savienojumu koncentrācijas, kuru klātbūtni dzeramajā ūdenī lielā mērā nosaka dabiskie reģionam raksturīgie hidroģeoloģiskie apstākļi.

Lai arī kopumā ūdens resursi valstī dzeramā ūdens apgādei ir pietiekami, bieži vien neapmierina dzeramā ūdens kvalitāte, kas šobrīd pamatā jāattiecina uz mazajām ūdens apgādes sistēmām pagastos. Visbiežākais minēto rādītāju neatbilstības cēlonis ir Latvijas pazemes ūdeņu piesātinājums ar dzelzs savienojumiem, kura atdalīšanai no dzeramā ūdens jāizmanto speciālas tehnoloģijas, kuras vēl nav ieviestas visās Latvijas pašvaldībās, arī novecojušie ūdens sadales tīkli, kas var pasliktināt iedzīvotājiem piegādātā dzeramā ūdens

kvalitāti, kaut gan sākotnēji tā kvalitāte ir bijusi laba. Šīs vecās ūdens pārvades infrastruktūras nomaiņšana prasa laiku un ievērojamus finanšu līdzekļus.

Lai tiktu uzlabots Madonas novadā esošo ūdensobjektu ekoloģiskais stāvoklis, svarīgi ir pēc iespējas samazināt ūdenssaimniecību ietekmi uz tiem un apkārtējo vidi. Sakārtojot esošos un attīstot jaunus ūdenssaimniecības infrastruktūras objektus, svarīgi ir vidē novadīt pēc iespējas tīrākus notekūdeņus.

Madonas novadā centralizētās ūdensapgādes sistēmas ir ierīkotas pilsētās un atsevišķos ciemos, ar centralizēto ūdensapgādi ir nodrošinātas dzīvojamās mājas, sabiedriskās ēkas un privātie uzņēmumi.

Tomēr ne visur novecojusī ūdensapgādes infrastruktūra nodrošina augstas kvalitātes dzeramā ūdens nokļūšanu līdz patērētājam, un šis jautājums būtu jāturpina novadā risināt tālāk.

Madonas novada pašvaldībā 2025. gadā ir apkopota informācija par centralizētiem ūdensapgādes urbumiem un to aizsargjoslām, kā arī pazemes ūdens atradnēm un to aizsargjoslām.

Ūdensapgādes urbumiem, kas tiek izmantoti ūdens ieguvē, ir veikts aizsargjoslu aprēķins, kā arī veikta aizsargjoslas saskaņošana atbilstoši MK 20.01.2004. noteikumu Nr. 43 „Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika” prasībām. Aizsargjoslas ir attēlotas Madonas novada TP Grafiskajā daļā.

Individuālās dzīvojamās mājās un teritorijās, kur nav pieejama centralizētā ūdensapgāde, tiek izmantota individuālā ūdensapgāde (urbumi un akas). Madonas novadā kopējais ekspluatācijas urbumu skaits un atrašanās vietas nav zināmas, līdz šim nav veikts šādas informācijas apkopojums.

Neattīrītu notekūdeņu novadīšana ir viena no aktuālajām problēmām daudzās pašvaldībās. Fosfora un slāpekļa savienojumi ir tās ķīmiskās vielas, kas paātrina ūdenstilpņu aizaugšanu. Tāpēc ir svarīgi samazināt ūdenstilpnēs novadīto biogēnu vielu apjomus.

Madonas novadā ir uzskaitītas 44 notekūdeņu attīrīšanas ietaises. Tajās notekūdeņu attīrīšana tiek veikta ar dažādām metodēm.

LVĢMC datu bāzē „Nr. 2-Ūdens” par ūdens resursu ieguvu tiek iesniegtas atskaites, kas kopsavilkumā par iegūto ūdens daudzumu lielas izmaiņas pa pēdējiem pieciem gadiem uzrāda, ka kopējais iegūtais ūdens daudzums samazinājies kopš 2021. gada, bet 2025. gadā ir palielinājies, salīdzinājumā ar 2024. gada. Vienlaikus ir samazinājums ir virszemes ūdeņiem, bet palielinājies pazemes ūdeņu ieguve.

8. tabula. Madonas novadā iegūtais ūdens daudzums 2021.–2025. gadā
(Avots: LVĢMC Valsts statistikas pārskats „Nr. 2-Ūdens”)

Veiktā ūdens ieguve	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Kopā ņemtais ūdens no dabīgajiem ūdens avotiem kopā tūkst. m ³	5 268,131	3 016,397	3 113,518	3 060,199	3 260,566
Vietu skaits	87	90	93	98	95
t. sk. virszemes	1 968,433	158,969	42,692	54,224	23,226
t. sk. pazemes	2 904,302	2 414,277	2 596,510	2 597,950	2 771,086
t. sk. lietus	395,396	443,151	474,316	408,025	466,254

Madonas novada TP īstenošanas gaitā svarīgi ir nodrošināt efektīvu notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, saimnieciskajā darbībā un rūpnieciskajā ražošanā izmantojot videi draudzīgas metodes, nepieļaujot neattīrītu sadzīves notekūdeņu, atēju u. c. iepludināšanu vaļējās ūdenskrātuvēs, ezeros, upēs, meliorācijas grāvjos, dīķos, kā arī to iesūcināšanu gruntī, tiešās ietekmes uz vidi tiks būtiski samazinātas.

Savukārt attiecībā uz lietusūdeņiem jāievēro, ka tie nav novadāmi pašvaldības sadzīves kanalizācijas sistēmā. Pašvaldībai jāizmanto ilgtspējīgus lietusūdeņu apsaimniekošanas risinājumus, lai pilsētvidē un lielākajās apdzīvotajās vietās izslēgtu vai minimizētu lietus ūdens novadīšanu sadzīves kanalizācijas sistēmā.

4.9. Atkritumu apsaimniekošana

Madonas novads ietilpst Latgales atkritumu apsaimniekošanas reģionā. Saskaņā ar likumu „Atkritumu apsaimniekošanas likums” (2010) atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības izstrādā atkritumu apsaimniekošanas reģionālo plānu. Atkritumu apsaimniekošanas reģionālais plāns stājas spēkā pēc tam, kad to apstiprinājušas visas atkritumu apsaimniekošanas reģionā ietilpstošās pašvaldības, un tas pieņemts 2024. gada 31. jūlijā.

► **Sadzīves atkritumi**

Madonas novadā darbojas centralizētā atkritumu apsaimniekošanas sistēma, ko regulē Madonas novada domes 2025. gada 30. oktobra saistošie noteikumi Nr.13 „Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Madonas novadā”.

Saistošo noteikumu mērķis ir nodrošināt pašvaldības autonomās funkcijas – sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu iedzīvotāju interesēs, samazināt to rašanos, noteikt apsaimniekošanas kārtību, kā arī sekmēt sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādei.

Madonas novadā tiek nodrošināta centralizēta sadzīves atkritumu savākšana.

Atkritumu apsaimniekošanu Madonas novadā veic SIA „Madonas namsaimnieks”, SIA „Bērzaunes komunālais uzņēmums” un SIA „Varakļānu dzīvokļu komunālais uzņēmums”, savukārt savākto nešķirotu sadzīves atkritumu apstrādi un noglabāšanu nodrošina SIA „Vidusdaugavas SPAAO”.

Saistošie noteikumi nosaka, ka Madonas novads atrodas trīs sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās:

- 1. zona – Madonas pilsēta, Aronas pagasts, Barkavas pagasts, Dzelzavas pagasts, Lazdonas pagasts, Ļaudonas pagasts, Liezēres pagasts, Mētrienas pagasts, Ošupes pagasts, Praulienas pagasts, Sarkanu pagasts, Lubānas pilsēta, Indrānu pagasts, Ērgļu pagasts, Jumurdas pagasts, Sausnējas pagasts, Cesvaines pilsēta, Cesvaines pagasts;
- 2. zona – Bērzaunes pagasts, Kalsnavas pagasts, Mārcienas pagasts, Vestienas pagasts;
- 3. zona – Varakļānu pilsēta, Murmastienes pagasts, Varakļānu pagasts.

Latgales apsaimniekošanas plānā norādīts, ka reģionā 2021. gadā apsaimniekotais sadzīves atkritumu daudzums (ietverts arī izlietotais iepakojums) ir bijis vidēji 0,25 tonnas uz vienu iedzīvotāju gadā, un lielāko īpatsvaru veido nešķirotie atkritumi. Plānā apkopotie atkritumu apsaimniekošanas komersantu aptaujas dati liecina, ka Madoas novadā savāktais atkritumu apjoms uz vienu iedzīvotāju ir 5 533 tonnas 2022. gadā. 2021. gadā tās bija 5 388 tonnas.

Madonas novadā atkritumu pārkraušanas–šķirošanas stacija un šķiroto atkritumu savākšanas laukums atrodas Madonā, Augu ielā 29 un 29A.

Sadzīves atkritumi tiek nogādāti uz poligonu „Dziļā Vāda” Jēkabpils novada Mežāres pagastā, kas darbojas kā daudzfunkcionāls reģionālais atkritumu apsaimniekošanas centrs, kurā notiek sadzīves atkritumu šķirošana, sagatavošana un apstrāde pirms to noglabāšanas.

Sadzīves atkritumu savākšana novadā tiek veikta, izmantojot sadzīves atkritumu savākšanas infrastruktūru: atkritumu dalītās savākšanas laukumus, atkritumu dalītās savākšanas punktus un sadzīves atkritumu konteineru novietnes. Papildus publiskajiem atkritumu dalītās savākšanas punktiem, tiek izvietoti individuālie konteineri. Šķirošanas rezultāti ir atkarīgi no iedzīvotāju aktivitātes un atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu iniciatīvas.

Sadzīves atkritumi šobrīd tiek centralizēti savākti no daudzdzīvokļu mājām, lielai daļai savrupmāju ir noslēgti līgumi par atkritumu savākšanu, līdz ar to var secināt, ka centralizētai atkritumu savākšanas sistēmai ir pietiekama kapacitāte pakalpojuma nodrošināšanai, tomēr kā galvenās problēmas atkritumu apsaimniekošanā novadā, tāpat kā visā valstī, minamas nelegālā vides piegružošana, daļa iedzīvotāju nav noslēguši līgumus, pieaug arī kopējais atkritumu apjoms.

Lai novērstu vai mazinātu augstāk minētās problēmas, nepieciešams ieviest stingrākas normas pašvaldības saistošajos noteikumos par atkritumu apsaimniekošanu, jāizvieto papildus atkritumu tvertnes, kā arī jāveicina sabiedrības izglītošana vides aizsardzības un atkritumu apsaimniekošanas jautājumos.

Plānot pasākumus, lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanu, atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma un saistošo noteikumu prasībām, lai palielinātu pārstrādei nodoto atkritumu apjomu un samazinātu poligonos uzglabāto atkritumu apjomu.

► **Bīstamie atkritumi**

Bīstamie atkritumi ir atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kas padara tos bīstamus cilvēka dzīvībai un veselībai, videi un kuri atbilst atkritumu klasifikatorā noteiktām bīstamo atkritumu kategorijām. Nepareizi apsaimniekoti bīstamie atkritumi negatīvi var ietekmēt vidi un cilvēku veselību. Latvijā par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu ir atbildīga valsts.

Bīstamie atkritumi var rasties gan uzņēmumu saimnieciskajā darbībā, gan sadzīvē. Bīstamo atkritumu īpatsvaru Latvijā galvenokārt veido vēsturiskais mantojums (padomju laikā uzkrātie atkritumi, lielākoties lauksaimniecības pesticīdi, piesārņotās teritorijas) un vietējās rūpniecības radītie atkritumi. Sadzīves bīstamie atkritumi parasti ir laku, krāsu aerosolu bundžas, mazās baterijas, dzīvsudraba termometri, medikamenti u. c., savukārt uzņēmumu bīstamie atkritumi rodas mašīnbūves, metāla apstrādes industrijā, ķīmiskajā un farmaceitiskajā rūpniecībā, enerģijas ieguves un pārstrādes uzņēmumos, kā arī veselības aprūpes jomā.

Bīstamos atkritumus rada arī celtniecības uzņēmumi ar būvgružiem, kas satur bīstamas vielas (piemēram, azbestcements jumta seguma loksnes).

Bīstamo atkritumu radītājs vai valdītājs atdala bīstamos atkritumus no citu veidu sadzīves atkritumiem un slēdz līgumu par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu ar uzņēmumu, kas saņēmis VVD izsniegtu atļauju bīstamo atkritumu apsaimniekošanai, kā arī uzglabā bīstamos atkritumus vai ražošanas atkritumus tā, lai tie neapdraudētu vidi, cilvēku dzīvību un veselību,

kā arī personu mantu. Uzglabājot bīstamo atkritumus ilgāk par trīs mēnešiem, ievēro Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta 4. daļas prasības.

Savāktais bīstamo atkritumu daudzums no organizācijām, kas atskaitījušās ar Valsts statistikas pārskatu „Nr. 3-Atkritumi” par 2025. gadu, Madonas novadā bija 72,63 tonnas, 2024. gadā bija 69,32 tonnas.

Bīstamie atkritumi, tai skaitā elektrotehnika, nedrīkstētu nonākt nedz atkritumu konteineros, nedz arī apkārtējā vidē. Tie jānogādā kādā no atkritumu apsaimniekotāju izveidotajiem šķirošanas punktiem un laukumiem. To atrašanās vietas var noskaidrot interneta vietnē www.atkritumi.lv.

Šajā periodā Madonas novada TP nav būtiska loma atkritumu apsaimniekošanas jautājumu risināšanā, jo galvenie jautājumi, kas saistīti atkritumu apglabāšanas poligonu un šķirošanas laukumiem un punktiem jau ir risināti iepriekš, un uzsāktie darbi ir jāturpina.

9. tabula. Radītais atkritumu daudzums Madonas novadā
(Avots: LVĢMC Valsts statistikas pārskats „Nr. 3-Atkritumi”)

Atkritumu veids, svars tonnās	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Bīstamie	68,65	77,29	111,84	69,32	72,63
Sadzīves	112874,87	84835,92	43459,27	46972,31	78523,27

Kā redzams no datiem, bīstamo atkritumu daudzums ir svārstīgs pēdējos piecos gados. Lielākas attiecas uz sadzīves atkritumiem. Nav skaidrojuma (informācijas Vides pārskata sagatavotājam) attiecībā uz tik nozīmīgu samazinājumu 2023. gadā un palielinājumu 2025. gadā.

4.10. Alternatīvie energoresursi

Energoresursi ir katras teritorijas attīstībai nozīmīgs faktors. Latvijā ir ierobežoti ar fosilajiem energoresursiem saistīti energoresursu krājumi, tai pat laikā ir samērā plašas alternatīvo energoresursu izvēles un izmantošanas iespējas.

► Saules radiācija

Galvenais enerģijas avots Saules sistēmā, arī uz Zemes, ir Saules elektromagnētiskais starojums. Saule ir gāzu-plazmas ķermenis, tās iekšienē notiek kodolu sintēzes reakcijas, kas ir enerģijas avots. Saules izstarotā starojuma intensitāti un spektru nosaka virsmas raksturlielumi. Saules starojuma spektrs atbilst absolūti melna ķermeņa ar temperatūru 6000 K starojuma spektram. Spektra maksimums atrodas pie 550 nm /apt. 2 eV kvanta enerģija/ jeb atbilstoši zaļi-dzeltenajai krāsai, tam pielāgojusies arī dzīvība uz Zemes, piemēram, pēc fotosintēzes vai cilvēka acs jutības maksimuma. Arī lielākās daļas pusvadītāju aizliegtās zonas platums ir robežās 0,5-5 eV, tas labi saskaņojas ar Saules starojuma kvantu enerģiju. Pusvadītāju materiāli ļauj realizēt reizē gan ļoti jutīgas, gan augsti efektīvas gaismas starojuma uztveršanas ierīces.

Saules radiācija jeb Saules starojuma daudzums, kas sasniedz Zemi, ir atkarīgs no attāluma starp Zemi un Sauli un no Saules staru krišanas leņķa (jo tas mazāks, jo mazāku starojumu daudzumu saņem laukumu vienība). To ietekmē dienas garums, mākoņainība, atmosfēras dzidrums. Mērenā klimata joslā raksturīgas lielas saules augstuma svārstības attiecībā pret apvārsni gada gaitā, kas izraisa krāsas gadalaika maiņas, kā arī nosaka dienas garumu.

Decembrī saules augstums virs horizonta Latvijā ir 9–10° un saules radiācijas daudzums nepilna 1 kcal/cm² mēnesī, bet jūnijā Saule paceļas virs horizonta 57° un saules radiācijas daudzums sasniedz 15 kcal/cm² mēnesī. Latvijā dienas garums decembrī ir 6–7 stundas, bet jūnijā 17–18 stundas.

Saules radiācija, ejot cauri atmosfērai, sastopas ar atmosfēras gāzes molekulām, ūdens pilieniem un putekļiem, kā rezultātā daļa staru tiek atstaroti un izkliedēti atpakaļ kosmosā. Mākoņainība ir viens no faktoriem, kas ietekmē pieplūstošās saules radiācijas izmaiņas Latvijā gada un teritoriālā griezumā. Tā decembrī, pateicoties biežajiem cikloniem, kas saistās ar augstu mākoņainību pieplūstošā saules radiācija sastāda aptuveni tika 5 % no iespējamās, bet piekrastē jūnijā, kad mākoņu ir maz – vairāk par 60 %. Gadā katrs virsas kvadrācentimetrs saņem tikai ap 346 kJ, tas ir trešo daļu no saules radiācijas siltuma pieplūduma.

Saules baterijas ļauj saules starojuma enerģiju tieši pārveidot elektroenerģijā. Saules baterijas pamatelements ir pusvadītāju diode. Apgaismojot p–n pāreju ar īso viļņu garumu gaismu, uz p–n pārejas rodas spriegumu starpība, tā var uzturēt strāvu noslēgtā ķēdē un radīt enerģiju. Daudzveidīgajās parastajās diodēs p–n pāreju cenšas izveidot pēc iespējas mazu izmēros un ievieto gaismas necaurlaidīgā korpusā. Toties fotodiodēs, un saules baterijās kā to paveidā, p–n pārejas izmērus maksimizē – pat līdz dažiem metriem, pusvadītāju materiālu pārklāj ar gaismas caurlaidīgu aizsargslāni.

Saules baterijas parasti izvieto uz ēku jumtiem, fasādēm u. tml. arhitektoniskiem elementiem, līdz ar to enerģijas piegādes ceļš līdz lietotājam ir minimāls – secīgi piegāde ir ļoti droša. Ēkā atrodas pārveidotājs (var būt arī sarežģītāka vadības un kontroles iekārta), kas Saules baterijas ražoto līdzstrāvu pārveido maiņstrāvā pašpatēriņam un enerģijas pārpalikuma ievadīšanai elektrotīklā. Aizvien lielāku nozīmi gūst informāciju tehnoloģijas, var pat teikt, ka bez interneta, e-pasta u. tml. iespējams vairs nav domājama normāla ikdiena. Serveru, pat individuālu datoru, normālas darbības nodrošināšanai raksturīgā tīkla sprieguma kvalitāte bieži nav pietiekoša un tiek uzstādīti nepārtrauktas barošanas avoti (turpmāk – UPS). To neatņemama sastāvdaļa ir parastais, ķīmiskais akumulators elektroenerģijas uzkrāšanai. UPS akumulatorus varētu izmantot Saules elektroenerģijas uzkrāšanai dienas gaišajā periodā, lai tā segtu pašpatēriņu naktīs vai tīkla elektroenerģijas piegādes pārtraukuma brīžos. Izmantot Saules baterijas ir iespējams jebkurā vietā uz Zemes, ikkatrs šodienas individuālais tīkla elektroenerģijas patērētājs tad kļūtu par enerģijas ražotāju dienas gaišajā laikā, bet patērētu to no tīkla, ja individuāli vai tuvumā nav uzstādīts akumulators, laikā, kad Saules enerģijas nepietiek.

Madonas novadā saules enerģijas izmantošana pakāpeniski attīstās.

► **Vēja enerģija**

Zemes virsmas laukuma vienību sasniegušā Saules starojuma enerģija ir visai atšķirīga – vislielākā tā ir uz ekvatora, viszemākā – pie poliem, Saulei pretējā Zemes puse nesaņem nekādu starojuma enerģiju. Zemes virskārta ir ar visai atšķirīgām īpašībām, piemēram, ūdeņi – okeāni un jūras salīdzinot ar sauszemi. Šo un vēl daudzu citu faktoru dēļ Zemes virsma un tai pieguļošais gaisa slānis sasilst nevienmērīgi. Nevienmērīgi uzsildītajos gaisa slāņos parādās arī spiediena starpības, kas izsauc gigantisku gaisa masu pārvietošanos – vēju. Pievirsmas augstumā, līdz dažiem simtiem metru, vēji ir visai nepastāvīgi gan laikā, gan arī pēc virziena. Šie vēji ir arī visai jutīgi pret Zemes virsmas negludumiem un vislielāko ātrumu sasniedz virs līdzējām ūdens klajumiem. Augstāk sāk dominēt visai pastāvīgie un spēcīgie ģeostrofie vēji, kuri saistīti ar gaisa masu kustību Koriolisa spēka iedarbībā no ekvatora uz poliem. Gaisa

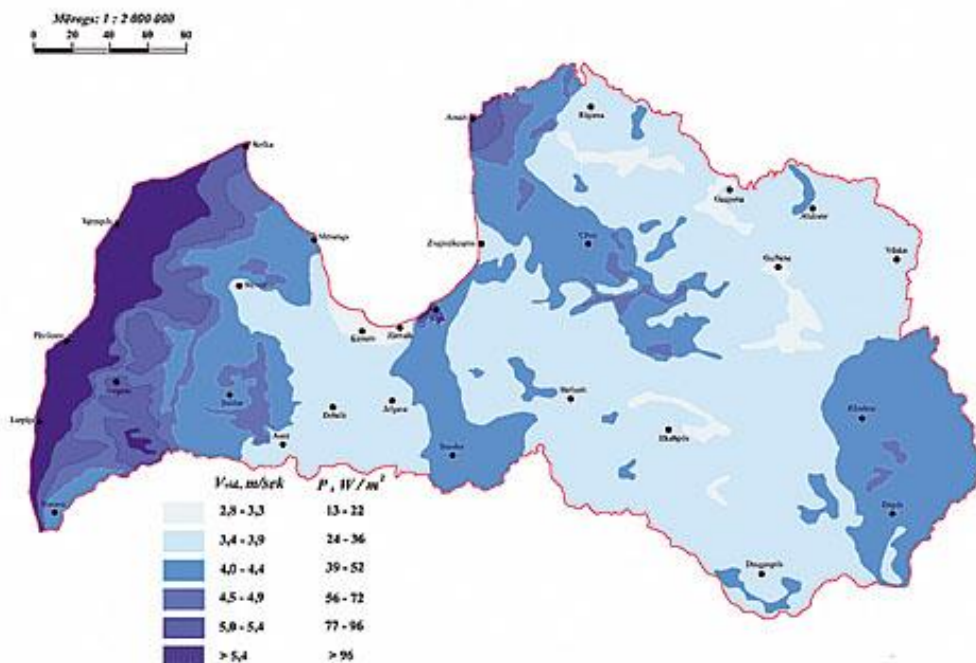
balonu ceļotāji izmanto tieši šos vējus, kuru ātrums reti nokrīt zem 100 km/h /30 m/s – atbilst vētras definīcijai uz Zemes virsmas/, bet bieži sasniedz pat 250 km/h /70 m/s/ vērtības. Augstumam pieaugot, neskatoties uz gaisa blīvuma samazināšanos, aizvien pieaug vēju nestā enerģija. Tāpēc arī vēja enerģijas izmantošanu raksturo tendence aizvien kāpināt torņu augstumu, pašlaik sasniegti jau 160 m.

Enerģijas daudzums, ko var iegūt no vēja, ir proporcionāls vēja plūsmas iedarbības laukumam un vēja ātrumam trešajā pakāpē.

Vidējais vēja ātrums gadā 10 m augstumā. Ja vēja ātrums pieaug divas reizes, tad enerģijas daudzums palielinās kubiski – astoņas reizes. Vispiemērotākās vietas vēja ģeneratoru uzstādīšanai ir kaili pakalni vai jūras piekraste un šelfs, jo vēja ātrums ir visai jutīgs pret virsmas nelīdzenumiem. Nav racionāli vēja ģeneratorus izvietot šķēršļotā apkārtnē, piemēram, mežā, starp ēkām, pat atsevišķu koku tuvumā. Kādreizējās idejas, ka katrs saimnieks uzstādīs savu vēja ģeneratoru, nav attaisnojušās, jo šādas nelielas iekārtas spētu izmantot tikai visai nepastāvīgos pievirsmas vējus. Maģistrālā vēja enerģētikas attīstības tendence ir aizvien lielākas iekārtas – šobrīd jau sasniegti 5 MW – un aizvien augstākos torņos, lai izmantotu pastāvīgos ģeostrofos vējus, līdz ar to saražotās enerģijas pašizmaksa aizvien samazinās.

Aprēķinos jāievēro, ka vēja ātrums mainās pieaugot augstumam. Mūsdienās vēja elektrostacijas torņa augstums h parasti var sasniegt 120–150 m, bet standarta meteoroloģiskajos novērojumos vēja ātrumu mēra 10–12 m augstumā.

Madonas novads (augstieņu teritorija) daļēji ietilpst vēja enerģijas izmantošanai potenciāli piemērotajās teritorijās. Vēju kartē pārskatāmības dēļ visas vēja režīmu zonas attēlotas ar krāsu intensitāti: jo spilgtāka krāsa, jo augstāks gada vēja vidējais ātrums.

11. attēls. Latvijas vēja karte. Avots: neogeo.lv

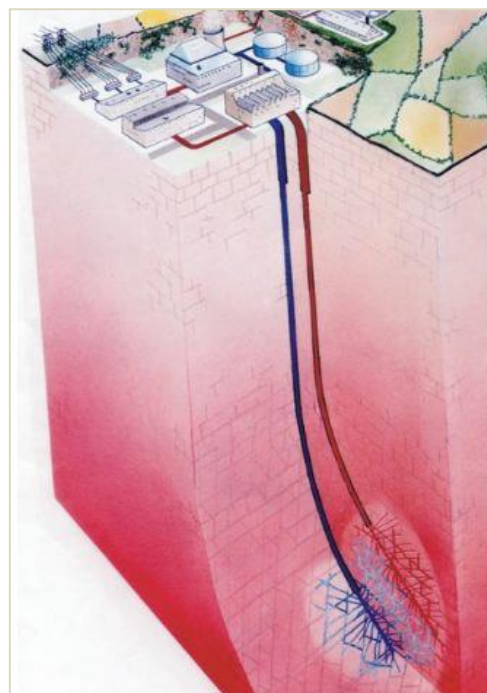
► Ģeotermālā enerģija

Latvijas teritorijā, atkarībā no to izmantošanas iespējām varētu tikt izdalīti šādi ģeotermālās enerģijas resursi:

- ▶ Zemas temperatūras ģeotermālie resursi <20°C; izmantojami nelielu objektu un individuālo ēku apsildīšanai un karstā ūdens sagatavošanai pielietojot siltumsūkņus;
- ▶ Vidējas temperatūras ģeotermālie resursi 20°C – 30°C; izmantojami apsildīšanai un karstā ūdens sagatavošanai pielietojot siltumsūkņus;
- ▶ Augstas temperatūras >30°C; izmantojami nelielu apdzīvotu vietu apsildīšanai un karstā ūdens sagatavošanai pielietojot siltumsūkņus, tiešā veidā izmantojot apsildīšanas vajadzībām, kā arī koģenerācijas elektrocentrālēs;
- ▶ Petrotermālie resursi >100°C; izmantojami elektrības ražošanai, apsildīšanai un karstā ūdens sagatavošanai.

Lai aplēstu iespējamās ģeotermālās enerģijas resursus nepieciešami detāli temperatūras režīma pētījumi. Latvijā temperatūras režīms urbumos ir pētīts 30–40 gadu ilgā posmā pagājušā gadsimta otrajā pusē, ierīkojot dziļos izpētes urbumus, kuru mērķis bija teritorijas ģeoloģiskās uzbūves precizēšana un ogļūdeņražu meklēšana. Temperatūras režīms tika noteikts ar termokarotāžas metodi, izmantojot elektrisko termometru, kā arī veikti atsevišķi temperatūras mērījumi ar elektrotermometru un maksimālo termometru.

Darbu rezultāti atspoguļoti daudzos pārskatos par atsevišķu dziļo urbumu ierīkošanu, kā arī dažos tematiskajos pārskatos. 2002. gadā pārskatā „Temperatūru pētījumu apkopojuma rezultāti Latvijas dziļurbumos” (VĢF Nr.13312) tika apkopoti un izanalizēti visi termokarotāžu un temperatūras mērījumu dati, tie apkopoti un sagatavoti ievadīšanai datu bāzē. Termokarotāžas diagrammas tika digitizētas un analizēti to veikšanas apstākļi, lai novērtētu datu reprezentativitāti. Tāpat tika sagatavotas vairākas kartes, kurās uzskatāmi vizualizētas temperatūras dažādu slāņu virsmās. Veiktie temperatūras režīma pētījumi lielākoties bija tikai papildus programma katra dziļā izpētes urbuma ierīkošanas gaitā. Tikai vēlāk tika novērtēta šo pētījumu nozīmība, taču tie ļāvuši novērtēt aptuvenu temperatūru sadalījumu plānā un griezumā, noteikt Zemes siltumplūsmu Latvijas teritorijā un veikt aptuvenu teritorijas rajonēšanu, kā arī aptuveni aplēst iespējamo iegūstamās ģeotermālās enerģijas daudzumu.

12. attēls. Petrometrālā stacija. Avots: neogeo.lv

Tai pat laikā jāatzīmē, ka šie pētījumi attiecināmi galvenokārt uz vidējas un augstas temperatūras ģeotermālajiem resursiem nogulumiežu segā, bet neskar kristālisko pamatklintāju, jeb tā sauktās petrotermālās enerģijas resursus.

Tāpat detālāki pētījumi nav veikti par pieejamajiem zemas temperatūras ģeotermālajiem resursiem kas pārsvarā iegūstami līdz 300 m dziļumam, kur temperatūras nepārsniedz 20°C un kurus visbiežāk izmanto nelielu objektu un individuālo ēku apsildīšanai, izmantojot siltumsūkņus. Diemžēl līdz šim Latvijā tiek izmantoti tieši šie, praktiski nepētītie zemas

temperatūras ģeotermālās enerģijas resursi. Informācijas un pienācīgas izpētes trūkuma dēļ Latvijā zemas temperatūras ģeotermālā enerģija tiek iegūta stihiski, to praktiski neregulē normatīvie akti un netiek veikta kontrole, tādējādi netiek nodrošināta videi draudzīga ieguve un racionāla izmantošana, kas var radīt būtiskus draudus pazemes saldūdens krājumiem.

Latvijas teritorijā zemes dziļu temperatūras sezonālo svārstību ietekme sniedzas līdz 20–25 m dziļumam, kur temperatūra sasniedz 7–8°C. Virsējos slāņos līdz 20–25 m dziļumam izpaužas kā saules siltuma iedarbība, tā arī tos sasniedz Zemes siltums. Tā rezultātā vasarā iežu temperatūra ir augstāka, bet aukstajā gadalaikā iežu temperatūra pakāpeniski samazinās.

Pastāvīga iežu temperatūra vidēji 7–8°C tiek novērota 20–25 m dziļumā, taču atkarībā no teritorijas ģeoloģiskās uzbūves un hidroģeoloģiskajiem apstākļiem šis dziļums var būt arī stipri mazāks. Zemāk par šo dziļumu iežu temperatūru pilnībā nosaka Zemes siltumplūsma. Zemes siltumplūsma ir mainīga dažādos Latvijas reģionos.

Madonas novada teritorijā tāpat kā visā Latvijas teritorijā iespējams iegūt un izmantot zemas temperatūras ģeotermālos resursus <20°C; kas izmantojami nelielu objektu un individuālo ēku apsildīšanai un karstā ūdens sagatavošanai pielietojot siltumsūkņus. To ieguvei var izmantot dažādas sistēmas, vertikālas un horizontālās, tiešās siltuma apmaiņas un izmantojot siltumnesēja šķidrums.

Madonas novadā sastopami vidējas temperatūras ģeotermālie resursi 20–30°C.

Augstas temperatūras ģeotermālie resursi novada teritorijā nav konstatēti.

Petrotermālie resursi Latvijas teritorijā nav pētīti. Tie izplatīti visā Latvijas teritorijā kristāliskajā pamatklintājā. Veicot teorētiskus aprēķinus ir aptuveni noteiktas zonas, kur to ieguluma dziļums varētu būt vismazākais. Ņemot vērā vispārējo ģeoloģisko uzbūvi, kā arī konstatēto siltumplūsmu kristāliskā pamatklintāja virsā, tiek prognozēts, ka karstajās zonās Liepājas rajona dienvidrietumu daļā un Latvijas centrālajā daļā (Jelgavas, Rīgas un Bauskas rajonos), izotermiskā virsma ar temperatūru >100 grādi varētu tikt sasniegta 2,7 km līdz 3 km dziļumā, Vidzemes augstienes teritorijā šis dziļums varētu palielināties līdz 4 km.

Petrotermālās enerģijas ieguve ļauj nodrošināt kā siltumapgādi, tā elektroapgādi, praktiski ļaujot atteikties no ļoti dārgā fosilā kurināmā. Tā kā petrotermālās enerģijas avots ir zemes dziļes, tas ir praktiski neizsīkstošs resurss. Izmantojot mūsdienīgas urbšanas iekārtas, iespējams ierīkot kā atvērta, tā slēgta cikla petrotermālo staciju. Petrotermālās stacijas jaudu var palielināt, ierīkojot vairākus ieguves urbumus. Tādējādi tiek iegūta videi draudzīga elektroenerģija un siltums, neradot izmešus gaisā vai cita veida vides piesārņojumu.

4.11. Riska teritorijas un piesārņotās teritorijas

Paaugstināta riska teritorijas ir vietas, kuras biežāk nekā citas apdraud dabas stihijas vai cilvēku darbības izraisīti negadījumi vai katastrofas, kas rada vides piesārņojumu. Teritorijas plānojumā paaugstināta riska teritorijas, paaugstinātas bīstamības objektus un potenciālās paaugstināta riska zonas izvērtē atkarībā no nevēlamā procesa vai avārijas varbūtības, atkārtotā biežuma, seku un zaudējumu apjoma un grafiski parāda teritorijas plānojumā, lokālplānojumā vai detālplānojumā.

Paaugstināta riska objekti ir ražotnes, būves, transporta līnijas utt., kurās ir augsta avāriju izcelšanās iespējamība un/vai kur avāriju sekas ir sevišķi bīstamas cilvēku un vides veselībai un drošībai.

Madonas novada TP izstrādes gaitā ir pārskatīts rūpnieciskās apbūves funkcionālais zonējums, īpaši lauku teritorijās. Salīdzinājumā ar šobrīd spēkā esošajiem teritorijas plānojumam, kuros rūpnieciskās apbūves teritorijas nereti tika noteiktas dažāda mēroga lauksaimnieciska rakstura objektiem, derīgo izrakteņu ieguves vietām un citām saimnieciskajām aktivitātēm, jaunajā plānojumā šādu teritoriju apjoms ir ievērojami samazināts. Rūpnieciskās apbūves teritorijas lauku teritorijā ir saglabātas tikai atsevišķās vietās, kur esošā vai potenciālā izmantošana pēc būtības nav savietojama ar lauksaimniecības vai mežu teritoriju izmantošanu.

Madonas novadā būtiskākie saimnieciskās darbības riska avoti, kas var radīt ietekmi uz vidi, ir saistīti ar transportu un tā infrastruktūru, degvielas uzpildes un gāzes uzpildes stacijām, ražošanas un pārstrādes uzņēmumiem, intensīvu lauksaimniecību, notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, kā arī derīgo izrakteņu ieguves vietām. Šo objektu ietekme ir telpiski koncentrēta un pārsvarā lokāla, tomēr tie veido būtisku esošās vides stāvokļa kontekstu.

► Paaugstināta riska teritorijas un objekti

Noteikumus, kuri nosaka ar bīstamajām ķīmiskajām vielām un bīstamajiem maisījumiem saistīto rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtību un riska samazināšanas pasākumus, kā arī vielas un maisījumus (atkarībā no to daudzuma un bīstamības pakāpes), šobrīd regulē MK 01.03.2016. noteikumi Nr.131 „Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr.131). Papildus jānorāda, ka šie noteikumi paredz, ka paaugstinātas bīstamības objektu izvietojanas minimālos drošības attālumus un teritorijas izmantošanas un apbūves ierobežojumus nosaka pašvaldības teritorijas plānojumos, lokālplānojumos vai detālplānojumos atbilstoši teritorijas attīstības plānojumu reglamentējošo normatīvo aktu prasībām un ņemot vērā katra objekta civilās aizsardzības plānu, rūpniecisko avāriju novēršanas programmu vai drošības pārskatu. Savukārt noteikumu 54. punkts nosaka, ka pašvaldība pieprasa objekta atbildīgajai personai sniegt informāciju par konkrētiem rūpnieciskās avārijas riska faktoriem, riska līmeni (pakāpi) un avāriju seku iespējamās nevēlamās iedarbības attālumiem, ja šāda informācija ir nepieciešama teritorijas attīstības plānošanai.

Pašlaik paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanu un klasifikāciju regulē MK 19.09.2017. noteikumi Nr. 563 „Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 563). Saskaņā ar minētajiem noteikumiem, paaugstinātas bīstamības objektus iedala trīs kategorijās: A, B un C kategorijā.

Madonas novadā nav attīstīta intensīva rūpnieciskā ražošana. Pārsvarā ir izplatīti vidēji lieli vai nelieli uzņēmumi, lauksaimnieciskā un mežsaimnieciskā darbība.

Saskaņā ar VVD atļauju un licenču reģistrā (<https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlajas-un-licences/atlaju-un-licencu-mekletajs/>) ietverta informācija (uz 2026. gada 20. maiju) Madonas novadā:

- A kategorijas piesārņojošās darbības atļauja ir izsniegta vienam uzņēmumam – AS „Balticovo”, kas atrodas „Rullī”, Jaunlazdonā, Lazdonas pagastā;
- 18⁷ B kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumi;

⁷ Reģistrs skatīts 20.15.2026., kurā ietvertas 18 atļaujas, taču Valsts vides dienests 15.05.2026. pieņēma lēmumu Nr. AP26VL0279 par B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas Nr. MA11B0015 atcelšanu (sadzīves atkritumu izgāztuve „Lindes” Aronas pagastā)

► I45 C kategorijas piesārņojošas darbības uzņēmumi.

Visiem šiem uzņēmumiem ir spēkā esošas Atļaujas piesārņojošas darbības veikšanai. Atļaujās ietvertas prasības vides monitoringa veikšanai, kā arī nosacījumi, kas ievērojami veicot darbību.

Madonas novada TP nav paredzēta konkrētu jaunu rūpniecisko objektu, kuriem piemērojama ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra vai saņemamas A vai B kategorijas piesārņojošas darbības atļaujas izveide. Rūpnieciskajās teritorijās šādu darbību attīstība ir iespējama, taču šobrīd nav informācijas, ka tādas tiktu plānotas. Teritorijās, kurām ir noteikta funkcionālā zona „Rūpnieciskās apbūves teritorija” ar indeksu R1, aizliegta tāda darbība, kurai nepieciešama A kategorijas piesārņojošas darbības atļauja.

Novada teritorijā ir izsniegtas 14 Zemes dzīļu izmantošanas Licences derīgo izrakteņu ieguvei, kas ietver smilts, smilts grants, dolomīta un kūdras ieguves jomas.

Madonas novadā trīs uzņēmumi ir saņēmuši ūdens resursu lietošanas atļauju.

Saskaņā ar VVD rūpniecisko avāriju riska objektu reģistra publiski pieejamo informāciju (<https://registri.vvd.gov.lv/rupniecisko-avariju-riska-objekti/?exec=1>) Madonas novadā neatrodas rūpniecisko avāriju riska objekti.

MK 21.01.2021. noteikumos Nr. 46 „Paaugstinātas bīstamības objektu saraksts” ir iekļauti 385 objekti, no kuriem lielākā daļa ir degvielas uzpildes stacijas, naftas produktu bāzes, minerālmēslu ražotnes un dzelzceļa termināļi. Šajā sarakstā ir iekļauti astoņi paaugstinātas bīstamības objekti, kas atrodas Madonas novadā: piecas degvielas uzpildes stacijas (trīs no tām atrodas Madonas pilsētā un viena – Aronas pagastā), automātiskā gāzes uzpildes stacija un divi objekti, kas ir lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības „LATRAPŠ” pirmapstrādes komplekss (viens no tiem atrodas Madonā un otrs – Barkavā).

Riska objekti ir arī četras novada teritorijā esošās biogāzes ražotnes (SIA „EcoZeta”, SIA „STARS-93”, SIA „BIODEGVIELA” un SIA „EUD”), kurās pārstrādā pārtikā neparedzēto dzīvnieku izcelsmes 1. un 2. kategorijas blakusproduktus. Ņemot vērā to, ka uz tiem attiecas 50 m sanitārā aizsargjosla, funkcionālā zonējuma noteikšanā ir ievēroti likuma „Aizsargjoslu likums” 55. pantā paredzētie aprobežojumi.

Riska objekti ir arī bijušās sadzīves atkritumu izgāztuves. Madonas novadā atrodas 25 slēgtās atkritumu izgāztuves, kuras ir arī piesārņotas vai potenciāli piesārņotas vietas. Piemēram, izgāztuves „Lindes” Aronas pagastā un „Siliņi” Kalsnavas pagastā. Šīm teritorijām noteikta 100 m sanitārā aizsargjosla, un teritorijas plānojumā ir ievēroti normatīvajos aktos noteiktie aprobežojumi. Tas pats attiecas uz 44 notekūdeņu attīrīšanas ietaises un kapsētām.

Par paaugstinātas ugunsbīstamības riska objektiem uzskatāmi arī novadā esošie meži. To degšana var ietekmēt apkārtējās vides kvalitāti un radīt materiālus zaudējumus. Ņemot vērā klimata pārmaiņas, prognozēts, ka sausuma un karstuma periodi nākotnē kļūs biežāki, tādējādi palielinot ugunsbīstamību mežos un kūdras purvos.

Izvērtējot esošo objektu novietojumu un to tuvumā esošās apbūves teritorijas, secināms, ka Madonas novada TP nav nepieciešams izvirzīt īpašas prasības iepriekš minētajiem paaugstinātas bīstamības objektiem.

Izņēmums attiecas uz degvielas un gāzes uzpildes stacijām. Teritorijas plānojuma risinājums paredz, ka degvielas uzpildes stacijas ar virszemes tvertnēm atļauts izvietot vienīgi funkcionālajā zonā „Rūpnieciskās apbūves teritorija” (R), tās apakšzonā ar indeksu R1, un „Tehniskās apbūves teritorija” (TA).

Kopumā rūpnieciska rakstura darbības un piesārņojuma avoti Madonas novadā ir koncentrēti atsevišķās zonās, un to ietekme tiek kontrolēta.

Jauniem rūpnieciskajiem objektiem saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto veicams sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums un atkarībā no VVD lēmuma pilnais ietekmes uz vidi novērtējums, ietekmes uz Natura 2000 teritoriju novērtējums vai saņemami tehniskie noteikumi.

► Ģeoloģiskā riska teritorijas

Šādi riski ir grūti prognozējami, it sevišķi to lokalizācija un intensitāte. Vērā ņemamu apdraudējumu var radīt viesuļvētras ar vēju ātrumu 25 m/s un vairāk. Iespējami sakaru un elektroliniju pārrāvumi, bojāta ēkas, piemēram, var noraut jumta segumu. Savukārt puteņi un apledojuumi var izraisīt elektroliniju un sakaru līniju bojājumus. Tādā gadījumā tiks traucēts iestāžu un ražotņu darbs, komunālo un sociālo pakalpojumu nodrošināšana, kas skars visus iedzīvotājus.

Kā ģeoloģiskā riska teritorijas tiek noteiktas:

- potenciālās karsta un sufozijas attīstības teritorijas;
- upju ieleju erozijas un akumulācijas posmi;
- ūdenskrātuvju krastu pārveidošanās posmi;
- seismiskā riska zonas;
- intensīvas pārpurvošanās teritorijas.

Madonas novads ietilpst teritorijā ar zemu un vidēju ģeoloģisko risku. Kā ģeoloģiskā riska faktori šeit minami galvenokārt Aiviekstes ielejā iespējamie erozijas procesi.

13. attēls. Ģeoloģiskā riska teritorijas Latvijā. Avots: Valsts ģeoloģijas dienests

Apbūvei nepiemērota grunts ir purvu teritorijās, pārmitrās un pārpurvotās teritorijās ar augstu gruntsūdens līmeni.

Atsevišķās vietās Madonas novada teritorijā izplatīti limnoglaciālie nogulumi ar smalkas un putekļainas smilts sastāvu, ja tās ir apūdeņotas iespējama plūstošās smilts efekta parādīšanās, kas pārsvarā notiek rakšanas procesā, kad tiek veikta smilšu izsmelšana. To izplatība būvniecības vietā var ierobežot pamatu dziļumu un pagrabu veidošanu. Lielākas būves šādos ģeotehniskajos apstākļos projektējamas uz pāliem.

Apbūvei nepiemērota grunts var veidoties uzbūvētās teritorijās, kur aizbēršana notiek neievērojot pastāvošos noteikumus.

► **Plūdu riska teritorijas**

Teritorijas, kas atrodas tiešā sezonāli mainīgu ūdenstilpju un ūdensteču, hidroelektrostaciju un to ūdenskrātuvju tuvumā, ir pakļautas plūdu vai appludināšanas riskam. Madonas novadā ir teritorijas, kuru applūšanu var izraisīt cilvēku darbības ietekme, kā arī tādas, kas applūst dabisku apstākļu dēļ (palu ūdeņu uzplūdu rezultātā).

Viena no nozīmīgākajām plūdu riskam pakļautajām teritorijām ir Lubānas zemiene. Lai gan ir veikti nozīmīgi pretplūdu aizsardzības pasākumi, teritorija joprojām ir pakļauta applūšanas riskam. Šis risks ir īpaši aktuāls Lubānas pilsētā.

Saskaņā ar Plūdu riska informācijas sistēmā pieejamo informāciju, Madonas novada austrumu daļa iekļaujas nacionālas nozīmes plūdu riska teritorijā „Aiviekste-Lubāna”. Šīs teritorijas robežās (Ošupes pagasta daļā) atrodas Zvidzienes polderis, kas aizņem ~2266 ha. Lai gan polderis nav pakļauts applūšanai pavasara plūdu laikā, tas var applūst ilgstoša lietus gadījumā.

Zvidzienes polderis Madonas novada TP ir noteikts kā teritorija ar īpašiem noteikumiem.

► **Applūstošās teritorijas**

Saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu applūstošās teritorijas tiek noteiktas, izmantojot inženiertehniskos aprēķinus, pieņemot, ka applūduma atkārtotā biežums ir vismaz reizi desmit gados jeb ar 10 % applūduma varbūtību.

Madonas novadā teritorijas ar 10 % applūduma varbūtību ir grafiski attēlotas TP, izmantojot LVĢMC uzturētās Plūdu riska informācijas sistēmas (<https://videscentrs.lvģmc.lv/iebuverts/pludu-riska-informacijas-sistema>) datus, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras topogrāfisko karti ar mēroga precizitāti 1:10 000 un horizontāļu vektordatiem.

Ņemot vērā likumdošanas prasības, šajās teritorijās nav plānotas apbūves teritorijas. Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu (applūstošās teritorijas robežu) var precizēt saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību, un precizētās aizsargjoslas tiek attēlotas zemes vienības apgrūtinājumu plānā, veicot zemes kadastrālo uzmērīšanu.

Papildu jāpiemin, ka arī informācija par applūstošajām teritorijām ir mainīga. Saskaņā ar Latvijas Republikai saistošajām ES direktīvām Latvijas plūdu riska un plūdu draudu kartes jāatjauno reizi sešos gados. Tas ir saistīts ar to, ka klimata pārmaiņas ietekmē arī plūdu riskus. Lai gan lielākās izmaiņas sagaidāmas piekrastes pašvaldībās, piemēram, Jūrmalā un Rīgā, arī Madonas novadā situācijā var mainīties pēc datu un informācijas atjaunošanas.

Nākamā datu aktualizācija bija plānota 2025. gadā. Daugavas upju baseinu apgabalam 3. cikla iespējamo plūdu postījumu vietu un plūdu riska karšu sabiedriskā apspriešana norisinās līdz 2026. gada 30. aprīlim. Ņemot vērā, ka aktualizētās kartes uz Madonas novada TP 2. redakcijas brīdi nav apstiprinātas (t.sk. nav pieejami ģeotelpiskie dati), applūstošās teritorijas grafiski ir attēlotas atbilstoši 2. cikla datiem (tos ģeneralizējot).

► **Piesārņotas un potenciāli piesārņotas teritorijas**

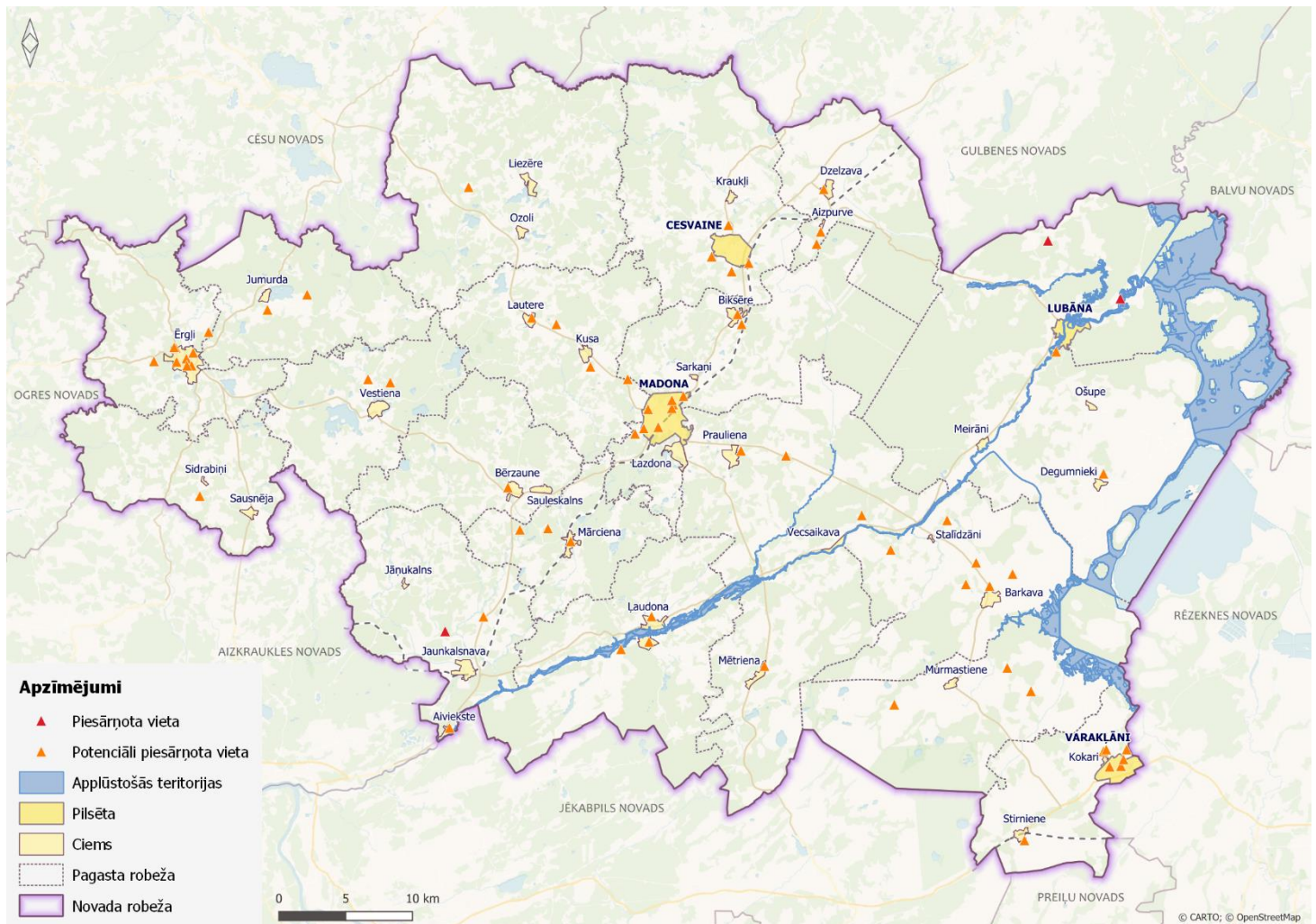
Madonas novadā, pamatojoties uz Valsts Vides dienesta Piesārņoto vietu pārvaldības sistēmas datiem (<https://pvps.vvd.gov.lv/#/territory/map>) un Madonas novada pašvaldībā pieejamo informāciju (precizējot atrašanās vietas, jo iepriekš minētajā reģistra kartē nav norādītas precīzas to atrašanās vietas) ir noteiktas un attēlotas piesārņotas un potenciāli piesārņotas teritorijas.

Piesārņotās vietas veido nelielu, telpiski izkliedētu objektu kopumu, bez koncentrēta augsta riska areāla. Kā piesārņotas vietas definētas:

- bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve „Siliņi” Kalsnavas pagastā,
- zāģu skaidu izgāztuve „Vilku bedres” Indrānu pagastā,
- zāģu skaidu izgāztuve „Podiņu kokaudzētava” Indrānu pagastā.

Lielāku īpatsvaru veido potenciāli piesārņotās vietas. Šīs teritorijas identificētas, balstoties uz to vēsturisko vai esošo izmantošanu, kas var būt saistīta ar piesārņojuma risku, bet kurās nav veikta detalizēta izpēte vai piesārņojums nav apstiprināts. Pēc veidu sadalījuma potenciāli piesārņotajās vietās dominē ar lauksaimniecību un degvielas apriņķa saistīti objekti, kā arī degvielas uzpildes infrastruktūra.

Iepriekš minētajā reģistrā ir iekļauti 70 objekti. No tiem 67 tiek klasificētas kā potenciāli piesārņota vieta, bet trīs vietās konstatēts piesārņojums.

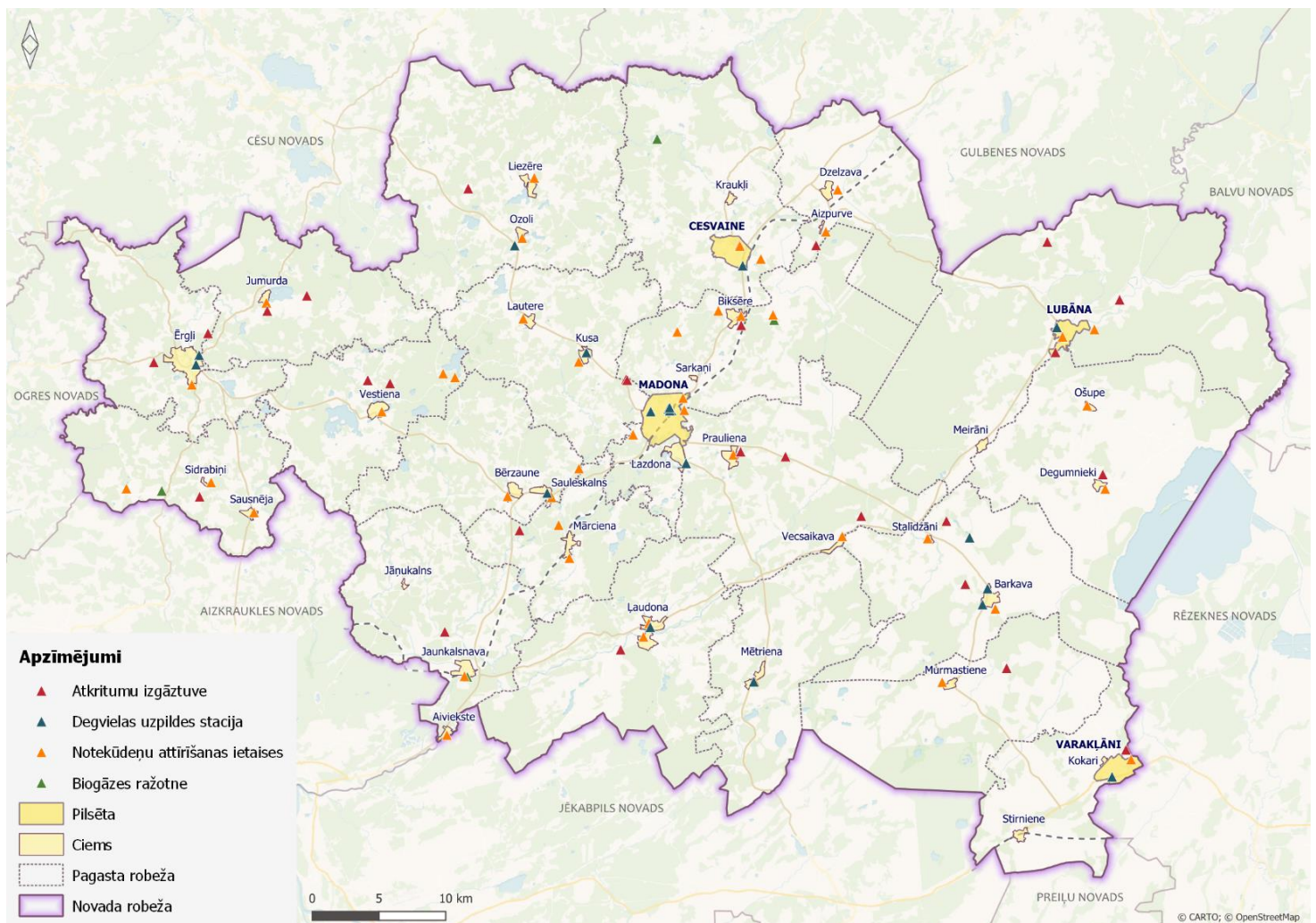

14. attēls. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas, applūstošās teritorijas (SIA „METRUM”)

Plānojot saimniecisko darbību un teritorijas attīstību piesārņotās vai potenciāli piesārņotās vietās, darbību veicējiem ir jāievēro nosacījumi, kas noteikti Madonas novada TIAN. Piemēram, pirms būvniecības uzsākšanas jāveic augsnes, grunts un pazemes ūdeņu piesārņojuma līmeņa novērtējums saskaņā ar normatīvo aktu prasībām. Ja rezultātā konstatēts pazemes ūdeņu piesārņojums, jāizstrādā un jāīsteno sanācijas programma.

Kā potenciālas riska teritorijas Madonas novadā ir apzinātas:

- ▶ Degvielas uzpildes stacijas (19 degvielas uzpildes stacijas);
- ▶ Biogāzes ražotnes, kas pārstrādā pārtikā neparedzēto dzīvnieku izcelsmes 1. un 2. kategorijas blakusproduktus;
- ▶ Sadzīves atkritumu izgāztuves (saskaņā ar pašvaldības sniegto informāciju un iepriekšējos teritorijas plānojumos ietverto informāciju), no tām 25 ir slēgtas;
- ▶ Notekūdeņu attīrīšanas ietaises (saskaņā ar pašvaldības sniegto informāciju).

15. attēls. Citas riska teritorijas un objekti (SIA „METRUM”)

4.12. Degradētās teritorijas

MK 06.07.2021. noteikumi Nr. 465 „Noteikumi par degradēto teritoriju un augsnes degradācijas novērtēšanu, degradācijas kritērijiem un to klasifikāciju” nosaka degradēto teritoriju kritērijus un klasifikāciju.

Saskaņā ar minēto tiesību aktu minimālā degradētas teritorijas noteikšanas vienība apdzīvotās vietās noteikumos netiek noteikta. Noteikumi paredz minimālo degradētās teritorijas noteikšanas vienību ārpus apdzīvotām vietām – 0,1 ha, pamestai vai nerekultivētai derīgo izrakteņu ieguves vietai – 0,5 ha. Noteikumi nosaka, ka degradētās teritorijas attiecīgajā administratīvajā teritorijā konstatē un novērtē pašvaldība.

Teritorijas plānojumos parasti tiek attēlotas piesārņoto un potenciāli piesārņotās vietas, tās tiek atzīmētas arī grafiskajā daļā. Madonas novada TP degradētas teritorijas nav noteiktas (izņemot piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas), jo informācija par tām ir mainīga laika gaitā, tāpēc tās plānots noteikt un apstiprināt ar atsevišķu Madonas novada domes lēmumu.

Tāpat nav atrisinātas invazīvo sugu problēmas. Šīs teritorijas nav identificētas un nav skaidrs, kā pašvaldība varēs veikt ierobežošanas uzdevumus.

2024. gada 1. novembrī stājās spēkā Sugu un biotopu aizsardzības likuma grozījumi. Grozījumi Sugu un biotopu aizsardzības likumā izstrādāti, lai īstenotu Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra regulā Nr. 1143/2014 par invazīvu svešzemju sugu introdukcijas un izplatīšanās profilaksi un pārvaldību noteiktos ES dalībvalstu pienākumos attiecībā uz invazīvām svešzemju sugām. Sugu un biotopu aizsardzības likuma 23.2 panta 5. punkts noteic, ka: „Invazīvo sugu sarakstā iekļauto sugu izplatības ierobežošanas pasākumu īstenošanā atbilstoši MK noteiktajai kārtībai iesaistās attiecīgā valstspilsētas vai novada pašvaldība.

Invadētās teritorijas ar invazīvajiem augiem – neapsaimniekotas teritorijas, kur aug Sosnovska latvānis (*Heracleum sosnowskyi Manden*).

Bioloģiskās daudzveidības nacionālajā programmā atzīts, ka Sosnovska latvānis ir ļoti ekspanzīva suga – var ieviesties un saglabāties ne tikai nekoptos laukos un ceļmalās, bet arī dabiskās augu sabiedrībās. Pie tam Sosnovska latvāņi ir ļoti bīstami cilvēkiem, jo izraisa ādas un gļotādas apdegumus. Ādas bojājumi parādās vairāku stundu laikā pēc saskares ar latvāņa daļām. Tie izpaužas kā ādas iekaisumi, kas atgādina I-III pakāpes apdegumus: tā ir nieze, plankumaini vai svītraini apsārtumi, ādas pietūkums, čūlas. To pavada vispārējs organisma nespēks, galvas sāpes, reiboņi, slikta dūša, sāpes vēderā. Augs ir iekļauts MK 30.06.2008. noteikumos Nr. 468 „Invazīvo sugu saraksts”.

Saskaņā ar MK 14.07.2008. noteikumu Nr. 559 „Invazīvo augu sugas – Sosnovska latvāņa – izplatības ierobežošanas noteikumi” 12. punktu, novada pašvaldība, ņemot vērā valsts augu aizsardzības dienesta Kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēmas datus, apstiprina attiecīgās teritorijas latvāņa izplatības ierobežošanas pasākumu organizatorisko plānu pieciem gadiem un līdz plāna uzsākšanas gada 1. aprīlim publicē to savā tīmekļvietnē (vairākas pašvaldības šādu plānu jau ir sagatavojušas, apstiprinājušas un publicējušas).

Ilgtermiņā latvāņu ierobežošanas pasākumu mērķis ir saglabāt un atjaunot dabiskās pļavas, veicināt bioloģisko daudzveidību un nodrošināt ainavas kvalitātes uzlabošanu, vienlaikus mazinot riskus cilvēku veselībai un lauksaimnieciskajai darbībai.

Madonas novada teritorijā viena no problēmām ir saistīta ar šo invazīvo sugu izplatību. Madonas novada pašvaldība atbilstoši 2021. gada 16. novembra Sosnovska latvāņa izplatības ierobežošanas pasākumu organizatoriskajam plānam Madonas novadā 2021.–2027. gadam veic ar Sosnovska latvāni invadēto teritoriju apsekošanu visā Madonas novadā. Fiksē invadētās teritorijas, kartē un brīdina zemes īpašniekus – gan fiziskas, gan juridiskas personas, par normatīvajos aktos noteikto pienākumu iznīcināt Sosnovska latvāni. Vienlaikus Madonas novada ir apzinātas ar latvāni invadētas pašvaldībai piederošas zemes vienības visā novadā ~92 ha platībā, kurās ierobežošanas pasākumus veic iepirkuma procesā izvēlēts profesionālis.

Tāpat novada teritorijā ir vērojama **Kanādas zeltslotiņu** (*Solidago canadensis*) izplatība un dažādu citu invazīvo un svešzemju augu sugu izplatība laika gaitā var radīt pārlietu lielas un blīvas audzes, pārlietu savairoties, tādā veidā samazinot Latvijai raksturīgo augu sugu daudzveidību un bioloģisko daudzveidību kopumā.

Spānijas kailgliemežu (*Arion vulgaris*) izplatībā arī ir novērota Madonas novadā. Šī suga ir iekļauta Eiropas simts visinvazīvāko dzīvnieku sarakstā un, savairojoties lielā skaitā, var apdraudēt vietējās savvaļas augu sugas un kultūraugus, piemēram, zemenes, kāpostus, kabačus, gan apēdot tos, gan pārnēsājot dažādus augu patogēnus. Tas izkonkurē un baroņas arī ar citām bezmugurkaulnieku sugām, piemēram, gliemežiem un sliekām, kā arī ir novērota krustošanās ar tuvāk radniecīgajām kailgliemežu sugām, kā rezultātā vietējās sugas asimilējas un izzūd.

Šobrīd nav izstrādāti pasākumu plāni cīņai ar Kanādas zeltslotiņas un Spānijas kailgliemežu izplatību. Lai ierobežotu to izplatību, Madonas novada pašvaldība aicina iedzīvotājus izmantot Dabas aizsardzības pārvaldes sniegtās rekomendācijas.

► **Citas teritorijas**

Pie citām degradētajām un piesārņotajām teritorijām tiek pieskaitītas:

- Degradētas apbūves teritorijas, uz kurām atrodas pamestas vai nepilnīgi izmantotas dzīvojamās ēkas, publiskā apbūve, ražošanas ēkas vai militārie objekti, kas netiek atbilstoši apsaimniekoti, fiziskā nolietojuma dēļ apdraud cilvēku veselību vai dzīvību vai nodara kaitējumu dabai.
- Atkritumu apglabāšana tam neparedzētās vietās.
- Degradēta neapsaimniekota teritorija ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu, kura netiek apsaimniekota un kurā nav iespējams uzsākt saimniecisko darbību bez ievērojamiem pasākumiem teritorijas sakārtošanai.

Pozitīvi vērtējams, ka Madonas novada TP 2. redakcija ir papildināta ar punktu Madonas novada TIAN, attiecīgi nosakot, ka apstādījumos aizliegts izmantot invazīvas augu sugas.

4.13. Meža un lauksaimniecības zemes

Nozīmīgs dabas resurss ar plašu pielietojumu, un lielu nozīmi teritorijas vides stāvokļa raksturojumam ir meža resursi. Tos veido kā koksne, tā bioloģiskā daudzveidība, medību saimniecība u. c.

Dažādi meži savā starpā atšķiras. Šīs atšķirības nosaka gan dažādi mitrums apstākļi, gan augsnes auglīgums, gan cilvēka ietekme un meža vecums. Atkarībā no klimata un augsnes īpatnībām izveidojas meži, kas ir ļoti atšķirīgi pēc izskata, struktūras un bioloģisko procesu rakstura. Mežsaimnieki mežus iedala trijās mežu ekoloģiskajās rindās: sausieņu, slapjainu un

purvairu mežos. Bez šīm rindām atsevišķi izdala arī vēl divas cilvēka izveidotas augtņu rindas – āreņus (meži nosusinātās minerālaugsnēs) un kūdreņus (nosusinātās kūdras augsnēs). Mežu ekoloģiskās rindas savukārt iedala meža augšanas apstākļu tipos jeb meža tipos. Mežu tipus var noteikt pēc mežā valdošajām koku sugām, to bonitātes, kā arī pēc zemsegas sugām un pēc augsnes.

Meži ir viens no nozīmīgākajiem dabas resursiem novadā. Tie aizņem aptuveni 45 % jeb 97526,9 ha no novada teritorijas un 91,5% no kopējās meža zemes. Kopumā meža zeme aizņem 106 572,1 ha jeb 49 % no novada teritorijas. Lielākais mežu īpatsvars Madonas novadā ir Lazdonas, Sarkaņu, Mārcienas, Liezēres un Ļaudonas pagastos.

Mežu apsaimniekošanu regulē likums „Meža likums” (2000). Šī likuma 2. panta (4) daļa nosaka, ka pilsētu un ciemu teritorijā meža apsaimniekošanas papildu nosacījumus var paredzēt pašvaldības saistošajos noteikumos, bet (5) daļa – meža apsaimniekošana nedrīkst būt pretrunā ar teritorijas attīstības plānošanas dokumentu prasībām. Šajā gadījumā jāņem vērā, ka pašvaldību teritorijas plānojumos nedrīkst noteikt aprobežojumus, kas skar galvenās cirtes vai citus līdzīgus mežsaimnieciskās darbības aspektus. Arī Civillikuma 1128. pants nosaka, ka meža lietošanas tiesību ierobežojumus regulē „Meža likums”.

Meža atmežošana ir pieļaujama saskaņā ar novada domes izdotu administratīvo aktu, kas piešķir tiesības veikt būvniecību vai tiesības mežā ierīkot lauksaimniecībā izmantojamu zemi. Īpašumam, kurā ir ierosināta atmežošana, nepieciešama spēkā esoša meža inventarizācija, kas veikta atbilstoši normatīvajiem aktiem par meža inventarizāciju un Meža valsts reģistra informācijas apriti.

Madonas novada TIAN paredz, ka meža zemi ir atļauts atmežot gadījumos, kad meža pārveidošana citā zemes lietošanas veidā nepieciešama, lai īstenotu teritorijas plānojumā paredzēto izmantošanu.

Apmēram ~34 % Madonas novada teritorijas aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Augstvērtīgākās no tām koncentrētas Dzelzavas, Barkavas, Ošupes, Ļaudonas, Mētrienas un Indrānu pagastos.

Ekonomisko procesu izmaiņu iespaidā un iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ lauksaimniecības zemju pilnvērtīga izmantošana ir samazinājusies. Tomēr pašreiz gandrīz visas lauksaimniecībā izmantojamās zemes Madonas novadā tiek apstrādātas, kā to liecina Lauku atbalsta dienesta Lauku bloku karte. Lielākā daļa šo zemju ir meliorētas, taču meliorācijas sistēmu stāvoklis nav apmierinošs.

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme tiek definēta kā zemes vienības ar vai bez apbūves, kuru galvenais izmantošanas veids ir laukkopības un lopkopības produktu ražošana gan pašpatēriņam, gan pārdošanai. Papildu izmantošanas veidi ietver lauksaimnieciskās darbības dažādošanu un alternatīvas, piemēram, lauku tūrismu, amatniecību un lauksaimniecības produkcijas pārstrādi.

Lauksaimniecības teritorijas izvietojums aptver visu Madonas novadu, izņemot austrumu daļu (Indrānu pagastu), kur dominē plašas mežu zemes. Pirms jebkuras jaunās darbības uzsākšanas ir jāizvērtē tās izvietojums attiecībā pret dzīvojamo un publisko apbūvi, lai mazinātu iespējamo negatīvo ietekmi. Šīs prasības primāri attiecas uz blakus esošo apbūves teritoriju aizsardzību pret troksni, smakām un citu veidu piesārņojumu.

4.14. Ainavas un kultūrvēsturiskais mantojums

Ainavas – tā ir mūsu apkārtnē. Ainavas ir gan mantojums no iepriekšējām paaudzēm, gan dzīves un darbības vieta pašreiz novada teritorijā dzīvojošajām paaudzēm. Tas nozīmē, ka jārunā par katru cilvēku, zemes īpašnieku vai apsaimniekotāja reālu piedalīšanos ainavu dzīvē – to aizsardzībā, kopšanā, veidošanā. Turklāt ainavas ir nozīmīgs cilvēku dzīves kvalitātes nosacījums. Tās ir arī vērā ņemams attīstības resurss, ekonomiskās attīstības faktors/dzinulis, kas novadam var piesaistīt cilvēkus, jaunus darbības veidus.

Ainavas nav bezpersonisks veidojums, tā veidojas dabas un sabiedrības mijiedarbībā un tās neatņemama daļa ir reāls cilvēks, ne tikai bijušās paaudzes, kuru saimnieciskā un dzīves darbībā veidojušās mūsdienu ainavas, bet arī pašreiz tajās mājājošās paaudzes. Var teikt, mēs esam aktīvs, darbīgs ainavas elements, un no mūsu attieksmes un darbības atkarīga ne tikai mūsu dzīve, bet arī ainavu attīstība, ainavu nākotne.

Tie ir apstākļi, kas mūsu dienās liek pievērsties ainavām, saprast to daudzpusīgo nozīmi cilvēku un sabiedrības dzīvē, kā arī uzņemties rūpes un atbildību par katras vietas ainavām – tajās esošo vērtību saglabāšanu, turpmāko attīstību un pārvaldību.

Tomēr gadījumos, kad runa ir par dažādām prakses jomām, nepieciešams kāds stabilāks pamats, uz kā balstīt ainavas sapratni. Par labu vienošanās pamatu plānošanā un citās prakses jomās var uzskatīt vārda ainava skaidrojumu Eiropas ainavu konvencijā. Proti, "ainava nozīmē teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki un kas izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā."

Būtiskais šajā formulējumā ir tas, ka vienkopus minētas trīs lietas: (1) ainava kā teritorija/telpa, (2) cilvēku uztvere šodien, bet tās var būt arī atmiņas, (3) dabas un cilvēka mijiedarbība kā ainavas tapšanas un pastāvēšanas nosacījums.

Atzīstot, ka ainavām ir nozīmīga loma mūsdienu sabiedrības pastāvēšanas un attīstības procesos, nepieciešams veidot mērķtiecīgu ainavu politiku.

Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros īstenotās aktivitātes „Dāvana Latvijai – elektroniska ainavu dārgumu krātuve „Latvijas ainavu dārgumi vakar, šodien, rīt” ietvaros izveidotajā elektroniskajā krātuvē ir atlasīti 50 Latvijas ainavu dārgumi, Madonas novada teritorijā ir definēti divi šajā krātuvē ietvertie ainavu objekti:

Vidzemes lauku sēta un baltie lielceļi. Definējot, ka Vidzemē lauku ainavas ir izteikti gleznainas ar bērzu birzīm un baltajiem lielceļiem, kas vijas pa kalniem un ielejām, līkumojot arī gar Rūdolfa Blaumaņa „Brakiem”, Jurjānu „Meņģeļiem” un brāļu Kaudzīšu piemiņas muzeju „Kalna Kaibēni”. Mūsdienās ainaviskās lauku sētas nereti pārtop par publiskām dzīves telpām – tajās ierīko viesu mājas, mākslinieku darbnīcas un muzejus. Vidzemes viensētās agrāk bija daudz nelielu ēku – dzīvojamā māja, kūts, stallis un ratnīca, namiņš jeb vasaras virtuve, maltuve un viena vai dažviet pat trīs, četras klētiņas. Ēkas būvēja no vietējiem būvmateriāliem – skujkoku balķiem un laukakmeņiem. Ja tuvumā bija ķieģeļu gatavošanai piemērota māla atradne – dzīvojamo ēku cēla no sarkanbrūniem ķieģeļiem. Iecienīts jumta klājums bija salmi vai niedres, kā arī plēstas jumta skaidas. Lai zirgiem raitāks riksīšs pavēnī vai sniegotā ziemā varētu atrast aizputināto ceļu, zemnieki pārņēma kungu modi un gar māju ceļiem stādīja alejas.

Teiču purva ainava. Teiču purvs ir viens no lielākajiem neskartajiem sūnu purviem Baltijā. Tas sācis veidoties pirms 10 000 – 12 000 gadu. Teiču purva lielāko daļu veido augstais jeb sūnu purvs ar sīkām priedītēm, viršiem un dzērvenēm, akačiem un 19 ezeriem, no kuriem lielākie ir Kurtavas, Pieslaista, Mindaugas un Liepsalas ezeri. Rudeņos šeit atpūšas tūkstošiem dzērviņu,

ezeros nakšņo zosu bari, bet pavasaros pļāvās var dzirdēt rubeņu rieta dziesmas. Siksalā nesen atjaunots skatu tornis, no kura redzama Teiču purva panorāma. Purvā konstatētas vairāk nekā 900 augu, 332 tauriņu, 41 zīdītāju, 190 ligzdojošu putnu sugas. Teiču purvs ir viens no retajiem Latvijā, kurā ligzdo melnkakla gārgale – rezervāta simbols. Teiču purva pašā viducī – Siksalā – bija sena krievu vecticībnieku dzīves vieta. Vecticībnieki te dzīvojuši kopš Pētera I laikiem, bet šobrīd salā vairs neuzturas. Purvā ir atjaunota Sildu laipu taka, lai gida vadībā ikviens varētu vērot skaistās neskartā purva ainavas.

Madonas novada Ērgļu, Jumurdas, Aronas, Bērzaunes un Vestienas pagasts ietilpst aizsargājamo ainavu apvidū Vestiena, kas ir arī Natura 2000 teritorija, tajā ietilpst dabas parks Gaiziņkalns, dabas liegums Ilziņa ezers un Kāla ezera salas, aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis Bolēnu Veselības avots un Vestienas muižas aleja. Kods: LV0600500 Vestiena. Teritorija dibināta, lai saglabātu un aizsargātu Vidzemes augstienes raksturīgo ainavu un dabas kompleksu daudzveidību. Vestienas aizsargājamo ainavu apvidus ietver Vidzemes augstienes centrālo daļu ar Latvijas augstāko virsotni – Gaiziņkalnu, kā arī citus apkārtējos lielpaugurus, kuru augstums ir līdz 270 m virs jūras līmeņa (Sirdskalns, Abrienas kalns, Bolēnu kalns u. c.). Teritorijā ietilpst gan ainaviski, gan bioloģiski vērtīga Vestienas ezeru grupa – Kāla ezers, Talejas ezers, Ilziņas ezers u. c. Teritorijā konstatēti tādi ES Biotopu direktīvas biotopi kā – 3150 Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju, 6430 Eitrofas augsto lakstaugu audzes, 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas, 7140 Pārejas purvi un slīkšņas, 9010* Veci vai dabiski boreāli meži, 91E0* Aluviāli krastmalu un palieņu meži u. c. Teritorijā sastopams liels skaits aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu.

Plānojot saimniecisko darbību un apbūvi vizuāli jutīgajās teritorijās, jāparedz pasākumi raksturīgās meža ainavas, dabisko biotopu, saudzes kvartālu, mikroliegumu un savdabīgo meža struktūrelementu (koku, kāpu, lauču, smiltāju) aizsardzībai un saglabāšanai.

Madonas novada TIAN ir noteiktas šādas ainaviski vērtīgas teritorijas:

- ▶ Vestienas ainavu apvidus (TIN51);
- ▶ Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija (TIN52);
- ▶ Teiču purva ainava (TIN53).

4.15. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un mikroliegumi

Latvijā likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993) noteiktas atšķirīgas šo teritoriju kategorijas, ar atšķirīgiem izveidošanas mērķiem un saimnieciskās darbības aprobežojumiem tajās.

Likums nosaka, ka aizsargājamās teritorijas ir ģeogrāfiski noteiktas platības, kas atrodas īpašā valsts aizsardzībā saskaņā ar kompetentu valsts varas un pārvaldes institūciju lēmumu un tiek izveidotas, aizsargātas un apsaimniekotas nolūkā:

- ▶ aizsargāt un saglabāt dabas daudzveidību (retas un tipiskas dabas ekosistēmas, aizsargājamo sugu dzīves vidi, savdabīgas, skaistas un Latvijai raksturīgas ainavas, ģeoloģiskos un ģeomorfoloģiskos veidojumus utt.);
- ▶ nodrošināt zinātniskos pētījumus un vides pārraudzību;
- ▶ saglabāt sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai nozīmīgas teritorijas.

Ievērojama daļa no Madonas novada teritorijas ir noteiktas kā ĪADT. Detalizēta informācija par tām ir pieejama dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols”. Novadā pašlaik ir 23 šādas teritorijas. Daļa no tām ir arī Natura 2000 dabas teritorijas, piemēram, „Teiču dabas rezervāts”, dabas

liegumi „Lubāna mitrājs”, kas ir arī starptautiskas nozīmes mitrāji – Ramsāres konvencijas vietas, un „Lielais Pelečāres purvs”):

- ▶ **Dabas rezervāti:** „Teiču dabas rezervāts” (Mētrienas, Murmastienes, Varakļānu un Barkavas pagastā) un „Krustkalnu dabas rezervāts” (Ļaudonas un Mārcienas pagastā);
- ▶ **5 dabas parki:** „Aiviekste paliene” (Ļaudonas, Praulienas un Mētrienas pagastā), „Gaiziņkalns” (Vestienas, Aronas un Bērzaunes pagastā), „Kuja” (Praulienas, Sarkanu un Indrānu pagastā), „Ogres ieleja” (Ērgļu un Sausnējas pagastā) un „Driksnas sils” (Ļaudonas pagastā);
- ▶ **1 ainavu apvidus:** aizsargājamais ainavu apvidus „Vestiņa” (Ērgļu, Jumurdas, Aronas, Bērzaunes un Vestienas pagastā);
- ▶ **15 dabas liegumi:** „Lubāna mitrājs” (Barkavas, Ošupes, Varakļānu un Indrānu pagastā), „Ilzina un Zosina ezeru meži” (Sausnēju pagastā), „Davelnīša ezera meži” (Ērgļu pagastā), „Ilziņa ezers” (Vestienas pagastā), „Kāla ezera salas” (Vestienas pagastā), „Vesetas palienes purvs” (Vietalvas, Aiviekstes un Kalsnavas pagastā), „Palšu purvs” (Jumurdas pagastā), „Eiduku purvs” (Mētrienas pagastā), „Barkavas ozolu audze” (Barkavas, Murmastienes pagastā), „Jumurdas ezers” (Jumurdas pagastā), „Kapu ezers” (Indrānu pagastā), „Lielas salas purvs” (Barkavas pagastā), „Nesaules kalns” (Aronas pagastā), „Lielais Pelečāres purvs” (Varakļānu pagasts), „Murmastienes staigājamo meži” (Murmastienes pagasts).

Madonas novada teritorijā ir plānots veidot jaunus ĪADT. Tas saistīts ar to, ka uz valsti, kā ES Zaļā kursa dalībvalsti, attiecas ES bioloģiskās stratēģijas ieviešana līdz 2030. gadam. Kā viena no galvenajiem šīs stratēģijas pamatuzdevumiem ir aizsargājamo dabas teritoriju tīkla paplašināšana, lai līdz 2030. gadam 30 % no valsts sauszemes un jūras teritorijām būtu aizsargājama un 10 % stingri aizsargātas teritorijas.

Saskaņā ar dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols” pieejamo informāciju, Grafiskās daļas kartē „Funkcionālais zonējums” ir attēloti valsts aizsargājami koki jeb dižkoki, kā arī mikroliegumi.

Jāatzīmē, ka precīzs aizsargājamo koku skaits Madonas novadā nav zināms, jo aizsargājamo koku apzināšana un to reģistrācija dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols” turpinās. Tas nozīmē, ka tā ir mainīga informācija, tādēļ jāņem vērā, ka jebkurš koks, kas ir sasniedzis MK 16.03.2010. noteikumu Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” 2. pielikumā noteiktos parametrus, ir uzskatāms par aizsargājamo koku – dižkoku.

Madonas novadā atrodas ES nozīmes prioritārie mežu, purvu, zālāju un saldūdeņu biotopi, īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes, kuru populācijas ir nozīmīgas ne tikai Latvijas, bet arī visas pasaules mērogā. Saskaņā ar dabas datu pārvaldības sistēmas „Ozols” datiem (atbilstoši Dabas aizsardzības pārvaldes 13.12.2022. informācijai), Madonas novada teritorijā atzīmētas kopā 8595 īpaši aizsargājamo sugu atradnes un dzīvotnes teritorijas un 20 dažādi Eiropas nozīmes biotopi, kas kopumā veido 11,7 % no Madonas novada teritorijas. Lielākās platībās (5050,7 ha) ir pārstāvēts biotops 3150 – Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju, 4380,9 ha platībā sastopams biotops 7110* – Aktīvi augstie purvi un 3222,7 ha platībā sastopams biotops 9010* – Veci vai dabiski boreāli meži. 76,5 % no biotopiem atrodas aizsargātās dabas teritorijās, bet atlikušie 23,5 % ārpus tām.

Saimnieciskā darbība ĪADT ir ierobežota un veicama saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajiem vispārīgajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem vai individuālajiem

apsaimniekošanas noteikumiem (ja tādi ir apstiprināti). Līdz ar to šo teritoriju aizsardzību un izmantošanu regulē augstāka līmeņa normatīvie akti. Tomēr ne visām aizsargājamām dabas teritorijām ir izstrādāti un apstiprināti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

Dabas aizsardzības plāni ir izstrādāti 13 ĪADT: aizsargājamam ainavu apvidum „Vestiena”, dabas liegumiem „Ilziņa ezers”, „Lielais Pelečāres purvs”, „Barkavas ozolu audze”, „Kapu ezers”, „Kāla ezera salas”, dabas parkiem „Ogres ieleja”, „Aiviekstes paliene”, „Gaiziņkalns” un „Kuja”, dabas rezervātiem „Teiču dabas rezervāts” un „Krustkalnu dabas rezervāts”, kā arī dendroloģiskajiem stādījumiem „Kalsnavas dendrārijs”.

Dabas liegumam „Lubāna mitrājs” dabas aizsardzības plāns apstiprināts 2025. gada 25. februārī. Saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes sniegto informāciju, turpmākajos gados plānots izstrādāt plānus abiem dabas rezervātiem – „Teiču dabas rezervātam” un „Krustkalnu dabas rezervātam”, dabas parkam „Ogres ieleja”, kā arī veikt jauna plāna izstrādi aizsargājamam ainavu apvidum „Vestiena”.

Izsniedzot nosacījumus Madonas novada TP, Dabas aizsardzības pārvalde norādīja, ka teritorijas plānojuma izstrādē jāizvirza gan vadlīnijas, mērķi un rīcības novada dabas daudzveidības, t. sk. Natura 2000 teritoriju, dabas vērtību saglabāšanai, gan jāintegrē dabas aizsardzības interešu ievērošana tādās jomās kā lauksaimniecība, mežsaimniecība, derīgo izrakteņu (smilts, grants) ieguve, kūdras ieguve un tūrisms.

Jāatzīmē, ka dabas aizsardzība un teritorijas attīstība līdzšinējā praksē lielākoties ir bijusi formāli saistītas. Tas skaidrojams ar to, ka dabas aizsardzības plānu sagatavošanu regulē normatīvie akti, kas nav saistīti ar teritorijas attīstības plānošanas sistēmas normatīvajiem aktiem. Rezultātā bieži teritorijas plānojumos vai nu pilnībā neņem vērā aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plānus, jo trūkst skaidrības par to izmantošanu, vai arī tiek plānoti pasākumi, kas ir pretrunā ar aizsargājamo dabas teritoriju mērķiem. Nereti aizsargājamās teritorijas plānojumos tiek pilnībā apietas, un šajās vietās netiek plānota nekāda attīstība. Tas rada pamatu aizspriedumiem, ka “aizsargājamās teritorijās viss ir aizliegts”. Situāciju pasliktina arī tas, ka dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem bieži pietrūkst zināšanu par pašvaldību teritorijas plānošanas procesiem un sadarbība ar pašvaldībām ir neatbilstoša. Papildu sarežģījumus rada tas, ka teritorijas ir dažādas un to robežas atšķiras – viena aizsargājamā dabas teritorija var iekļauties vairāku pašvaldību administratīvajās teritorijās.

Iepazīstoties ar izstrādātajiem dabas aizsardzības plāniem un bijušo novadu teritorijas plānojumiem, var secināt, ka dabas vērtību saglabāšanas nepieciešamība tajos tiek atzīta vispārīgā līmenī. Primāri tiek uzsvērts ĪADT ainaviskums un to nozīmīgā loma tūrisma veicināšanā, kā arī paredzēta tūrisma infrastruktūras attīstība.

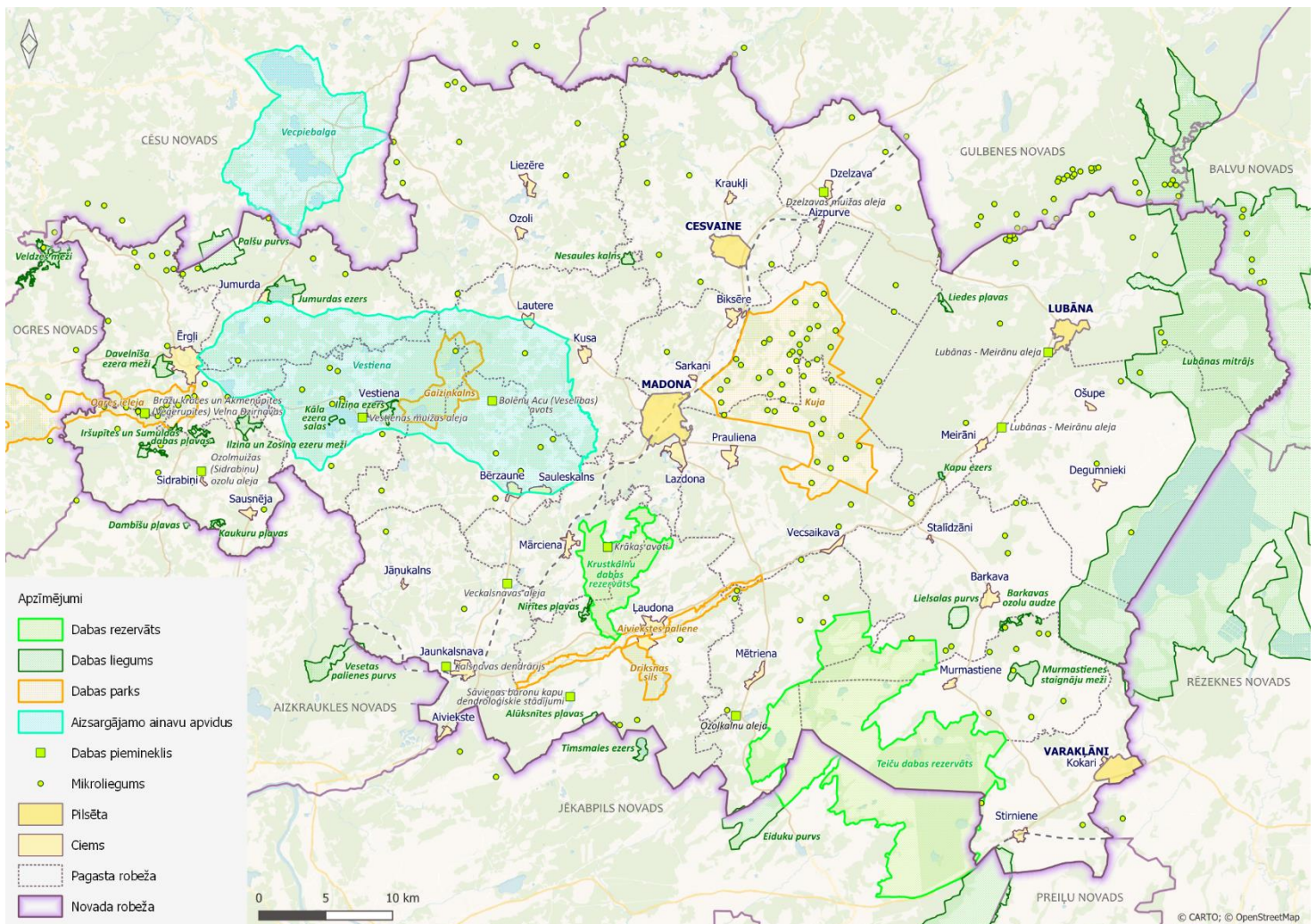
Dabas aizsardzības plānos viena no “obligātajām” sadaļām ir „Priekšlikumi pašvaldību teritorijas plānojumu pilnveidošanai”. Līdz šim izstrādātajos dabas aizsardzības plānos šajā sadaļā galvenokārt ieteikts ņemt vērā sagatavotos priekšlikumus funkcionālajam zonējumam un ieteikumus teritorijas apsaimniekošanai. Jāpiebilst, ka dabas aizsardzības plāniem ir tikai rekomendējošs raksturs, uz kura pamata tiek izstrādāti MK individuālie ĪADT aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kas kā hierarhiski augstāks normatīvais akts ir saistošs, izstrādājot teritorijas plānojumus. Īpaši to saistošo daļu, kas attiecas uz teritorijas izmantošanu.

Diemžēl Dabas aizsardzības plāni vairākos gadījumos nav vairs spēkā un tā kā nav izstrādāti jauni dabas aizsardzības plāni, rodas jautājums – vai ir sasniegti definētie mērķi un tāpēc netiek izstrādāts jauns dabas aizsardzības plāns. Tāpat nav iespējams Teritorijas plānojumā vai Vides pārskatā atsaukties uz savu spēku zaudējušu dokumentu.

Piemēram, aizsargājamā ainavu apvidus „Vestiena” dabas aizsardzības plāns bija spēkā līdz 2025.gada 31.decembrim un nav informācijas par jauna dabas aizsardzības plāna izstrādi.

Savukārt dabas parka „Ogres ieleja” dabas aizsardzības plāns bija spēkā līdz 2023. gada 31. decembrim un tikai šobrīd ir uzsākta dabas parka jauna dabas aizsardzības plāna izstrāde. Nav saņemta informācijā par Madonas novada pašvaldības iesaistīšanu šī dokumenta izstrādē.

Viens no jaunākajiem dabas aizsardzības plāniem ir izstrādāts dabas parkam „Aiviekstes paliene”. Tajā sniegts ieteikums, ka, izstrādājot grozījumus vai jaunu teritorijas plānojumu, izvērtēt dabiski vērtīgo vietu turpmākās attīstības perspektīvas, īpaši pievēršot uzmanību Ļaudonas ciema teritorijai. Iepriekšējā teritorijas plānojumā dabas parka teritorijas funkcionālā zona ir noteikta kā „Lauksaimniecības teritorija” (atbilstoši spēkā esošajam funkcionālo zonu iedalījumam) ar indeksu (teritorijas plānojumā tā saukta „Lauku zemes lauku teritorijās” un ar indeksu L2 („Lauku zemes ciemu teritorijās”). Šajā kontekstā tiek vērsta uzmanība uz to, ka šajās indeksētajās zonās atļauts veikt viensētu, savrupmāju un rūpniecības teritoriju būvniecību, derīgo izrakteņu ieguvu, ierīkot vēja enerģijas torņu parkus, kas ir pretrunā ar dabas parka izveides mērķi. Tāpat norādīts uz nepieciešamību veikt atšķirīgu meža teritoriju indeksēšanu ĪADT.

16. attēls. ĪADT un objekti Madonas novadā (SIA „METRUM”, balstoties uz Dabas aizsardzības pārvaldes datiem)

Atzīmējams, ka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, ar kuriem tiek apstiprināts teritoriju funkcionālais iedalījums, ir apstiprināti dabas parkam „Driksnas sils”

(MK 09.10.2007. noteikumi Nr. 687 „Dabas parka „Driksnas sils” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”) un dabas liegumam „Lubāna mitrājs” (MK 10.02.2009. noteikumi Nr. 135 „Dabas lieguma „Lubāna mitrājs” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”). Spēkā ir arī „Teiču dabas rezervāta likums” (2008) un „Krustkalnu dabas rezervāta likums” (2009).

Iepriekš minētajā likumdošanā ir noteikti aprobežojumi, kas jāievēro ĪADT. Piemēram, dabas parka „Driksnas sils” teritorijā aizliegts uzstādīt vēja elektrostacijas, iegūt derīgos izrakteņus, sadalīt zemes īpašumus zemes vienības, kas mazākas par 10 ha u. c. Teiču dabas rezervāta dabas parka zonā aizliegts mainīt zemes lietošanas kategoriju, iegūt derīgos izrakteņus un citi aprobežojumi. Savukārt rezervāta ārējā aizsargjoslā būvniecību drīkst veikt, ievērojot teritorijas plānojumu, būvniecību un ietekmes uz vidi novērtējumu regulējošos tiesību aktus (saņemot Dabas aizsardzības pārvaldes atļauju zemes lietošanas veida maiņai).

Madonas novada teritorijas plānojuma Grafiskās daļas kartē „Funkcionālais zonējums” ir attēlotas ĪADT robežas, kā arī to iekšējā zonējuma zonas (stingrā režīma, dabas lieguma zona, parka zona, regulējamā režīma, ainava aizsardzības funkcionālā zona, sezonas lieguma un neitrālā zona atkarībā no teritorijas specifikas). Kartē ir attēlota arī dabas rezervāta „Teiču dabas rezervāts” ārēja aizsargjosla atbilstoši „Teiču dabas rezervāta likumam”.

Madonas novada TIAN nedublē spēkā esošo normatīvo aktu prasības un regulējumu.

ĪADT, kā arī lauksaimniecības un mežu teritorijām ir būtiska nozīme arī novada ekonomiskajā attīstībā, tādējādi plānošanas procesā tika meklēti risinājumi, kas nodrošina dabas un saimnieciskās attīstības līdzsvaru.

► **Dabas pieminekļi**

Dabas pieminekļi ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi: aizsargājamie koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība.

Saskaņā ar MK 17.04.2001. noteikumos Nr. 175 „Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem” noteikto Madonas novadā atrodas trīs ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi.

- ▶ Bolēnu Acu (Veselības) avots, Madonas novads, Bērzaunes pagasts;
- ▶ Brāžu krāces un Akmeņupītes (Veģerupītes) Velna Dzirnavas, Madonas novads, Ērgļu pagasts un Sausnējas pagasts;
- ▶ Krākas avoti, Madonas novads, Mārcienas pagasts

28.03.2023. pieņemti MK noteikumi Nr. 143 „Noteikumi par aizsargājamām alejām”, pamatojoties uz kuriem, Madonas novadā atrodas sešas aizsargājamās alejas: „Dzelzavas muižas aleja” (Dzelzavas pagastā), „Lubānas-Meirānu aleja” (Indrānu pagastā un Lubānas pilsētā), „Ozolkalna aleja” (Mētrienas pagastā), „Ozolmuižas (Sidrabiņu) ozolu aleja” (Sausnējas pagastā), „Veckalsnavas aleja” (Kalsnavas pagastā) un „Vestienas muižas aleja” (Vestienas pagastā).

Saskaņā ar 28.03.2023. noteikumiem Nr. 144 „Noteikumi par aizsargājamiem dendroloģiskajiem stādījumiem”, Madonas novadā atrodas divi dabas pieminekļi – aizsargājamie dendroloģiskie stādījumi: „Kalsnavas dendrārijs” un „Sāvienas baronu kapu dendroloģiskie stādījumi”.

► Mikroliegumi

Mikroliegumi ir teritorijas, kas tiek noteiktas tikai īpaši retu sugu un to dzīves vietu (biotopu) aizsardzībai. Līdzīgi kā ĪADT, mikroliegumos ir aizliegtas vai ierobežotas darbības, kas apdraud retās sugas vai biotopa pastāvēšanu.

Mikroliegumi parasti platības ziņā ir mazāki kā ĪADT (0,1-20 ha, putniem līdz 200 ha) un to izveidošanas procedūra ir vienkāršāka un ātrāka, nekā veidojot ĪADT. Tādējādi, nodrošinot operatīvu īpaši reto un apdraudēto sugu aizsardzību.

Mikroliegumu veidošanu nosaka „Sugu un biotopu aizsardzības likums” (2000), „Meža likums” (2000) un tiem pakārtotie normatīvie akti. Nozīmīgākie no tiem ir:

- ▶ MK 18.012.2012. noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”;
- ▶ MK18.12.2012. noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”;
- ▶ MK 05.12.2000. noteikumi Nr. 421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”.

Arī mikroliegumu skaits ir mainīgs. Atklājot jaunu aizsargājamas sugas dzīvotni, var tikt veidots jauns mikroliegums. Informācija par esošajām ir atspoguļota dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols”. Uz šo brīdi izveidoti mikroliegumi ir attēloti Madonas novada TP Grafiskajā daļā.

5. IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA TERITORIJAS PLĀNOJUMS NETIKTU ĪSTENOTS

Ja plānošanas dokuments – Madonas novada TP – netiktu īstenots (izstrādāts un apstiprināts), Madonas novada teritorijas izmantošanu un attīstību reglamentētu pieci spēkā esošie bijušo novadu teritorijas plānojumi bez kopēja stratēģiska skatījuma uz visu novada teritoriju. Tādējādi varam vērtēt iespējamās vides un tās kvalitātes izmaiņas saistībā ar spēkā esošo bijušo novadu teritorijas plānojumiem.

Kopš minēto teritorijas plānojumu apstiprināšanas ir mainījušies un arī no jauna ieviesti teritorijas attīstības plānošanu reglamentējoši normatīvie akti, kā arī teritoriju attīstība un būvniecība notiek pēc atšķirīgām prasībām. Turklāt, Madonas novada TP izstrādes laikā, vērtējot agrāk izstrādātos teritorijas plānojumus, daļai no novadiem tika konstatēti vairāki jautājumi jeb tolaik pieņemto risinājumu, kurus bija svarīgi pārskatīt.

Kā viens no piemēriem vides aspektā kritiski vērtējams, ir atzīmējama ciemu plānošana, kur nav raksturīgas ciema pazīmes (piemēram, Poļvarka un Katrīna). Tāpat ciemu attīstība iepriekš ir plānota, iekļaujot to robežās ļoti plašas neapbūvētas (lauksaimniecībā izmantojamās zemes un meži), kurās nav prognozējama attīstība.

Papildus atzīmējams, ka uzsākot Madonas novada TP izstrādi, tika saņemti aptuveni 50 fizisko un juridisko personu priekšlikumi. Neizstrādājot Madonas novada TP, priekšlikumu iesniedzējiem nebūtu iespējams īstenot savas plānotās attīstības ieceres.

Pašreizējā vides kvalitāte Madonas novadā vērtējama kā laba, bet, lai to saglabātu, veidot vienotu novada administratīvās teritorijas plānojumu atbilstoši šobrīd spēkā esošo normatīvo aktu prasībām, kā arī ievērot Madonas novada TP noteiktās prasības zemes izmantošanai, tādējādi arvien uzlabojot vides kvalitātes situāciju Madonas novada pašvaldībā.

Neīstenojot Madonas novada TP ietvertās nostādnes, iespējama haotiska teritorijas attīstība, jo īpaši apbūves veidošanās, t. sk. teritorijās, kur nav attīstīta atbilstoša infrastruktūra, vai ĪADT, kā arī intensīva lauksaimnieciskā vai mežsaimnieciskā darbība, neievērojot esošās dabas vērtības. Šāda nevienmērīga teritorijas attīstība var radīt arī investīciju un uzņēmējdarbības kavēšanos, infrastruktūras problēmas un iespējamus vides aizsardzības normu pārkāpumus.

Nosakot teritorijas funkcionālo zonējumu, tiek plānota Madonas novada pilsētu, ciemu un lauku teritoriju izmantošana, sabalansējot dabas, vides un sociāli – ekonomiskos apsvērumus.

Jaunais teritorijas plānojums paredz, ka blīva apbūve tiek plānota reģionālās nozīmes centrā – Madonā, novada nozīmes attīstības centros un ciemos, kur līdz šim bijusi koncentrēta apbūve. Savukārt lauku teritorijā (ārpus ciemiem) tiek plānota viensētu tipa apbūve un lauksaimnieciskā ražošanas apbūve, kā arī paredzēts saglabāt lauku vides ainavu un dabas pamatnes teritorijas (meži, ūdeņi un lauksaimniecībā izmantojamās zemes).

Katrai apdzīvotai vietai (ciemam) tiek noteikts funkcionālais zonējums, sabalansējot iedzīvotāju ekonomiskās intereses, kā arī, ievērojot dabas un kultūrvēsturiskās vides aizsardzības prasības un pētniecības principu.

6. TERITORIJAS, KURAS TERITORIJAS PLĀNOJUMA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT UN AR TO SAISTĪTIE VIDES RISKI

Madonas novada vidi kopumā var raksturot kā dabisku, daudzveidīgu un ekoloģiski tīru. Vides stāvoklis kopumā ir vērtējams kā ilgtspējīgs, ko ietekmējusi līdzšinējā zemes izmantošanas un apbūves teritoriju izvietojums un struktūra, saimnieciskā darbība un iedzīvotāju blīvums un izvietojums.

Madonas novada TP tiek ietverti dažādi risinājumi, kas noteiks turpmākos Madonas novada TIAN, transporta attīstību, pakalpojumu, uzņēmējdarbības un ražošanas attīstību, dzīvojamās apbūves un zaļo teritoriju veidošanu, prasības dabas resursu un kultūrvēsturisko vērtību apsaimniekošanai un saglabāšanai, inženiertīklu un to objektu nodrošinājumam un vides ilgtspējīgai attīstībai.

Vienlaikus jāuzsver, ka plānojuma īstenošanas iespējamā ietekme uz vidi primāri tiks vadīta ar Madonas novada TIAN prasībām, t. sk. funkcionālo zonu atļautajiem izmantošanas veidiem un apbūves parametriem, kā arī ar teritorijām ar īpašiem noteikumiem (TIN), kurām noteikti specifiski izmantošanas un aizsardzības režīmi.

Madonas novada TP ir noteiktas un Grafiskajā daļā attēlotas visas teritorijas ar ierobežojumiem vides aizsardzības nolūkā – ĪADT, kultūras pieminekļi un aizsargjoslas, ainavu teritorijas. Madonas novada TIAN tiek noteikti kopējie teritorijas izmantošanas noteikumi, atsevišķu teritoriju izmantošanas noteikumi, nosakot apbūves rādītājus un aprobežojumus, noteiktas aizsargjoslas.

Kopumā uzskatāms, ka Madonas novada TP neradīs papildus vides problēmas, bet palīdzēs risināt esošās, jo tajā ietverti saprātīgas un ilgtspējīgas teritorijas attīstības pamatprincipi, ņemtas vērā vides likumdošanas prasības. Pirms plānoto aktivitāšu īstenošanas nepieciešams veikt darbības saskaņā ar likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” prasībām, kuru ietvaros tiek vērtētas konkrētas plānotās darbības, paredzot gan risinājumus, gan pasākumus, lai mazinātu vai novērstu iespējamās vides problēmas. Liela nozīme ir arī izglītojošiem pasākumiem un komunikēšanai gan ar iedzīvotājiem, gan vides speciālistu un institūciju pārstāvjiem.

Madonas novada TP ir vērsts uz novada teritorijas izmantošanas ilgtspējīgu attīstību. Izvērtējot tā īstenošanas ietekmju būtiskumu, pirmkārt, veicams ietekmju izvērtējums attiecībā uz jūtīgām un no dabas aizsardzības viedokļa vērtīgām teritorijām.

Kā nozīmīgākie vides aspekti, kuriem pievēršama īpaša uzmanība, izvērtējami:

- ▶ Teritorijas bioloģiskās daudzveidības izmaiņas, t. sk. īpaši aizsargājamo sugu un biotopu izplatības teritoriju izmaiņas;
- ▶ Ainavu daudzveidība un vērtīgas ainavas, ainavu izmaiņas;
- ▶ Kultūrvēsturisko teritoriju vides izmaiņas;
- ▶ Virszemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas;
- ▶ Pazemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas;
- ▶ Meža zemju atmežošana un lauksaimniecības zemju lietošanas veida maiņa un apbūve.

► **Bioloģiskā daudzveidība**

Bioloģiskā daudzveidība ir cieši saistīta ar zemes izmantošanas veidiem un zemes izmantošanas intensitāti. Jebkura jauna apbūves teritorija nozīmē, ka dabas teritorija ir tikusi ietekmēta vai pat zudusi, arī ceļu paplašināšana un jaunu ceļu būve rada īslaicīgu vai pat paliekošus zaudējumus bioloģiskai daudzveidībai.

Esošo dabas vērtību aizsardzību novadā nosaka LV un Eiropas Kopienas likumdošana, kā arī citas starptautiskās saistības. ĪADT pārvaldi novadā īsteno Dabas aizsardzības reģionālās administrācijas.

Teritorijas plānojumā nepieciešams novērtēt līdzsvaru starp plānoto potenciālo teritorijas attīstību un dabas aizsardzību, lai nemazinātu bioloģisko daudzveidību (īpaši aizsargājamās sugas un biotopi). Īstenojot apbūves attīstību, jāņem vērā dabas vērtību saglabāšanas nepieciešamība un jāparedz pasākumi iespējamo negatīvo ietekmju mazināšanai vai novēršanai.

Ievērojama daļa no Madonas novada teritorijas ir noteiktas kā ĪADT. Kā jau iepriekš tika norādīts, novadā pašlaik ir 23 šādas teritorijas. Daļa no tām ir arī Natura 2000 teritorijas, piemēram, „Teiču dabas rezervāts”, dabas liegums „Lubāna mitrājs”, kas ir arī starptautiskas nozīmes mitrāji – Ramsāres konvencijas vietas, un „Lielais Pelečāres purvs”). Novada teritorijā ir četri mikroliegumi mežu teritorijās, kā arī aizsargājams dendroloģiskais stādījums un aizsargājamie koki jeb dižkoki. Šie objekti ir uzraudzīti Madonas novada TP.

Izvērtējot šobrīd publiski pieejamo informāciju, var konstatēt, ka funkcionālais zonējums, kas ietver apbūves teritorijas neskar īpaši aizsargājamo biotopu izplatību. Taču, ņemot vērā to, ka kā papildizmantošana apbūve iespējama arī lauksaimniecības un meža zemēs, vēlams ciešāka sadarbība ar Dabas aizsardzības pārvaldi, kura varētu sniegt pašvaldībai detalizētu informāciju par dabas vērtībām Madonas novada teritorijā, kas ļautu kvalitatīvāk izvērtēt jaunus attīstības projektus un to iespējamo ietekmi uz dabas vērtībām. Šobrīd galvenais informācijas avots ir dabas datu pārvaldības sistēma „Ozols”, taču pēc projekta „Dabas skaitīšana” pabeigšanas un datu apkopošanas, par rezultātiem individuāli informē zemes īpašniekus, kuru īpašumos pētījumi veikti, bet apkopojuma informāciju par administratīvo teritoriju būtu lietderīgi nodot arī pašvaldībai.

Jāatzīmē, ka bioloģiski vērtīgas teritorijas (aizsargājamai mežu, pļavu un purvu biotopi) atrodas arī ārpus mikroliegumiem un ĪADT. Šiem biotopiem nav noteikta juridiska aizsardzība, to apsaimniekošana atbilstoši funkcionālajam zonējumam ir zemes īpašnieka brīva izvēle. Speciāli nosacījumi Madonas novada TP šīm teritorijām nav ietverti, kā arī tās nav atspoguļotas kartogrāfiskajos materiālos. Pašvaldība, izmantojot informāciju Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmā „Ozols”, var ņemt vērā šo informāciju, izvērtējot atsevišķus teritorijas attīstības projektus, kurus paredzēts īstenot līdz šim neapbūvētās teritorijās, kā arī ņemt vērā izvērtējot iesniegumu par būvniecības ieceri un būvatļaujas izsniegšanu. Objektam, kuru īstenošanā paredzēts veikt ietekmes uz vidi novērtējumu, ietekme uz biotopiem tiek vērtēta normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, uzsākot projektu.

Veicinot dabas kapitāla saglabāšanu, atbildīgās institūcijas lēmumā par SIVN piemērošanu bija rekomendēts plānošanas procesā apsvērt tādus aspektus kā nepalielināt ciemu robežas un nesamazināt dabas pamatnes, mežu un lauksaimniecības teritorijas, kas arī Madonas novada TP ietvaros kopumā ir ievērots. Ir likvidēts ciema statuss četrām apdzīvotām vietām: Katrīnai, Indrāniem, Liepkalnei un Poļvarkai. Tāpat bija ieteikts saglabāt brīvi pieejamus, neapbūvētus un nepārveidotus publisko ūdensobjektu krastus – Madonas novada TP netiek

paredzēts palielināt apbūves veidošanos pie ūdeņiem, kā arī paredzēts veidot piekļuvi pie tiem, norādot konkrētās vietas grafiski.

Apdzīvotās vietās zaļā zona parasti tiek noteikta kā „Dabas un apstādījumu” (DA) teritorija. Madonas novada TP izstrādes gaitā tika saņemti priekšlikumi noteikt apbūves teritoriju funkcionālo zonējumu, tomēr tie tika noraidīti. Piemēram, pie Salu ezera Madonā, kur krastam piegulošās teritorijas saglabātas kā teritorijas bez apbūves (skatīt 17. attēlu)

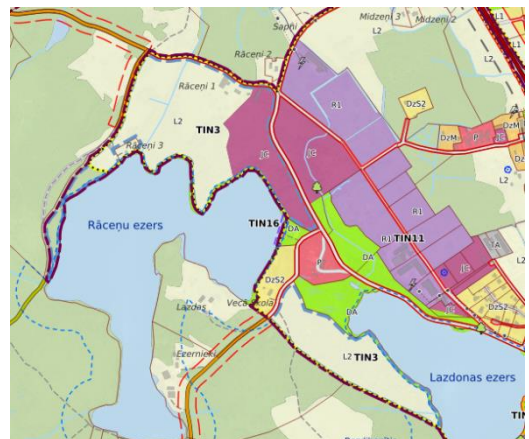
Kā jaunas retinātas lauku apbūves teritorijas (L2) ciemos ir plānotas pie Rāceņu un Lazdonas ezera, taču tā kā šajā teritorijas daļā nav atbilstošas transporta un inženiertehniskās infrastruktūras, tās ir noteiktas kā obligātās detālplānojumu izstrādes teritorijas (skatīt 18. attēlu).

Ņemot vērā Dabas aizsardzības pārvaldes sniegtajā atzinumā pausto par Madonas novada TP 1. redakciju, vairākos nekustamajos īpašumos ir pārskatīts funkcionālais zonējums, pamatojoties uz to, ka zemes vienībās atrodas īpaši aizsargājamas biotops. Tāda, piemēram, ir zemes vienība ar kadastra apzīmējumu 7054 008 00826 (biotops Nogāžu gravu meži). Attiecīgi, funkcionālā apakšzona „Publiskās apbūves teritorija” ar indeksu P1 ir noteikta ārpus biotopa teritorijai (skatīt 19. attēlu), bet funkcionālā zona „Dabas un apstādījumu” (DA) – biotopa teritorijas daļā. 2. redakcijā tika pārskatīts arī funkcionālais zonējums citās zemes vienībās.

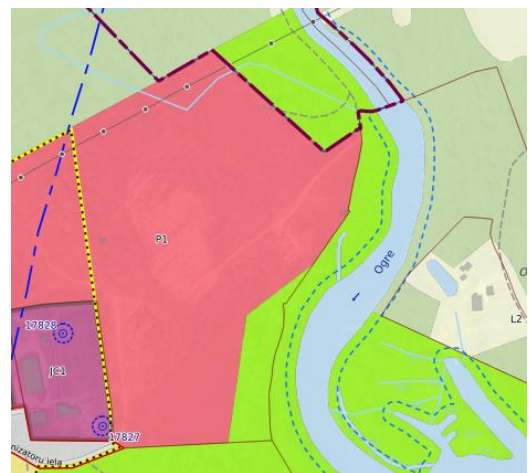
Vēl kā viens piemērs ir pieminama zemes vienība ar kadastra apzīmējumu 7066 001 0010, kurā atrodas biotops Nogāžu un gravu meži. Šī zemes vienība ir iekļauta teritorijā ar īpašiem noteikumiem „Derīgo izrakteņu ieguves teritorija” (TIN12). Rezultātā, 2. redakcijā šīs teritorijas robežas ir mainītas, izslēdzot teritorijas daļu, kurā atrodas īpaši aizsargājamais biotops. Vienlaikus norādāms, ka šīs teritorijas ar īpašiem noteikumiem ir attēlotas, balsoties uz LVĢMC Zemes dzīļu resursu reģistra informāciju par atradņu vietām un to robežām, tāpēc teritorijas plānojuma risinājuma pieeja tās grafiski attēlot vairāk veic informatīva rakstura mērķi. Derīgo izrakteņu iegūvi regulē augstāka līmeņa normatīvais regulējums, bet Madonas

17. attēls. Funkcionālais zonējums pie Salu ezera. Avots: Madonas novada TP Grafiskās daļa

18. attēls. Funkcionālais zonējums pie Rāceņu un Lazdonas ezera. Avots: Madonas novada TP Grafiskās daļa

19. attēls. Funkcionālais zonējums pie Ogres upes Ērgļu ciemā. Avots: Madonas novada TP Grafiskās daļa

novada TIAN noteiktās prasības ir vērstas, lai rastu kompromisu starp uzņēmējiem, kuri plāno veikt šādu darbību un sabiedrības intereses dzīvot vidē, kas neietekmē viņu dzīves kvalitāti.

Jebkurā gadījumā Madonas novada TIAN **pozitīvi vērtējams** noteiktais punkts, ka būvniecības ieceres teritorijā, kurā saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmas „Ozols” informāciju pilnībā vai daļēji atrodas vismaz viens aizsargājama biotopa veids, kura kopējā vienlaidus platība ir vismaz 1 ha, izstrādājot būvniecības ieceres dokumentāciju, detālplānojumu vai lokālplānojumu, dokumentam pievieno normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā reģistrēta sertificēta sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta atzinumu.

► **Ainavu izmaiņas**

Madonas novads Latvijas mērogā ir īpašs ar to, ka tajā atrodas divas no Latvijas 18 nacionālās nozīmes ainaviski vērtīgajām teritorijām – „Vidzemes pauguraine Piebalgā un Vestienā”, kā arī daļa no Teiču purva.

Latvijas ainavu politikas pamatnostādnēs definēts, ka ainaviski vērtīgas teritorijas ir attīstības plānošanas procesā noteiktas teritorijas, kurās saskaņā ar sabiedrības vērtējumu rodas Latvijas, tās reģionu, novadu, cilvēku identitātei un vietu ilgtspējīgai attīstībai nozīmīgas ainavas. Tāpēc pieņemts lēmums ainavu izvērtēšanai un plānotajai izmantošanai teritorijas plānojuma izstrādes laikā pievērts īpašu uzmanību.

Līdz ar to Madonas novada TP izstrādes ietvaros, piesaistot ainavu arhitekti, ir **veikts ainavu novērtējums** (Paskaidrojuma raksts 5. pielikums) kā rekomendējošs materiāls tālākam darbam pie ainavu teritoriju turpmākās attīstības. Pamatojoties uz tajā iekļautajiem priekšlikumiem, tostarp respektējot nacionālās nozīmes ainavas, **Madonas novada TP ir noteiktas un grafiski attēlotas trīs ainaviski vērtīgās teritorijas kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem** – „Vestienas ainavu apvidus” (TIN51), „Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija” (TIN52) un „Teiču purva ainava” (TIN53).

Ainaviski vērtīgajās teritorijas nosaka uzdevumu teritorijās saglabāt raksturīgo vidi – reljefu, esošās kultūrvēsturiskās apbūves mērogu un raksturu, raksturīgos skatupunktus uz kultūrvēsturisko apbūvi, bet speciāli nosacījumi visā novada teritorijā koku alejām, kurām kā ĪADT nav noteikta valsts aizsardzība, nav noteikti. Madonas novada TP ietvaros netika veikta visu esošo aleju inventarizācija.

► **Kultūrvēsturisko teritoriju vides izmaiņas**

Madonas novadam raksturīgs plašs kultūrvēsturiskais mantojums, kas mijiedarbībā ar dabiskajiem elementiem veido neatkarīgu ainavu un veicina tūrismu.

Kultūras mantojuma saglabāšanu vada LV Kultūras ministrija, un ir tikušas izstrādātas attiecīgas nacionālās programmas. Taču pašvaldībām ir būtiska loma to praktiskā atjaunošanā un saglabāšanā. Lai gan nacionālie normatīvie akti regulē kultūras mantojuma saglabāšanas prasības, tomēr Madonas novada TP ir tas plānošanas dokuments, kurā tiek attēlotas aizsargjostas ap kultūras pieminekļiem, kas praktiski parāda teritoriju, kurā prioritāte ir kultūras mantojuma saglabāšanai. Tādējādi, ja nebūtu teritorijas plānojuma, telpiski netiktu nostiprināta aizsargjosta ap kultūras pieminekļiem.

Kultūras pieminekļu un to aizsardzības zonu teritorijās plānojama tāda saimnieciskā darbība, arī apbūve, kas neiznīcina kultūras pieminekli vai nepazemina kultūrvēsturiskās ainavas un kultūras pieminekļa vērtību, respektējot šīs kultūrvēsturiskās vērtības (telpisko izveidojumu, reljefa un apzaļumojumu sistēmu, apbūves arhitektonisko veidolu, būvju mērogu un apjoma proporcijas u. tml.).

Saimnieciskā darbība kultūras pieminekļa aizsardzības zonā plānojama, saglabājot kultūras piemineklim atbilstošo vidi, kā arī nodrošinot pieminekļa vizuālo uztveri. Arheoloģisko pieminekļu teritorijās nav plānojama jaunu objektu būvniecība, karjeru izstrāde, ūdenstilpņu iekārtošana. Jebkuriem zemes darbiem, kas skar arheoloģijas pieminekļu teritorijas un aizsardzības zonas, nepieciešams Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes saskaņojums un arheoloģiskās izpētes vai uzraudzības nodrošinājums.

Pozitīvi vērtējams, ka, papildus valsts aizsardzībā esošo kultūras pieminekļu uzraudzīšanai grafiskajā daļā, jaunā Madonas novada TP izstrādes ietvaros ir apzināti un grafiski uzraudzīti novada nozīmes kultūrvēsturiski objekti. Novada nozīmes kultūrvēsturisko objektu saraksts izveidots, izvērtējot spēkā esošajos teritorijas plānojumos noteiktos vietējas nozīmes kultūrvēsturiskos objektus un apkopojot pašvaldības darbinieku priekšlikumus. Šīm teritorijām Madonas novada TIAN ir izvirzītas prasības gan attiecībā uz teritoriju kā vienota veseluma saglabāšanu, gan kultūrvēsturiski vērtīgo ēku pārbūvei un atjaunošanai.

► **Virszemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas**

Madonas novada teritorija ir bagāta ar virszemes ūdeņiem. Tā atrodas Daugavas un gaulas upju baseinu apgabalos un nozīmīgā zemes saposmojuma rezultātā reljefa pazeminājumos bieži ir izveidojušies ezeri.

Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslas ir noteiktas, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību un ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās zonās.

Saskaņā ar MK 30.04.2013. noteikumu Nr. 240 68. punktu teritorijas plānojumā kā ūdeņu teritorijas tiek attēloti šādi virszemes ūdensobjekti: pilsētās un ciemos – ūdensteces, kas garākas par 3 km, bet lauku teritorijā – ūdensteces, kas garākas par 10 km un ūdenstilpes, kuru platība lauku teritorijā ir vismaz 1 ha un vismaz 0,1 ha – pilsētās un ciemos.

Ņemot vērā šo iedalījumu, visiem Madonas novadā esošiem virszemes ūdensobjektiem (dabīgām vai mākslīgām ūdenstilpēm un ūdenstecēm, kur uzkrājas ūdeņi, ar caurteci vai bez tās: upes, ezeri, dīķi, ūdenskrātuves un meliorācijas grāvji) ir noteikta funkcionālā zona „Ūdeņu teritorija” (Ū). Tā ir funkcionālā zona, ko nosaka, lai izplānotu un nodrošinātu racionālu un ilgtspējīgu ūdens resursu izmantošanu saimnieciskai darbībai, transportam, rekreācijai un vides aizsardzībai.

Funkcionālajā zonā ir atļauta dažāda ar ūdens resursiem saistīta izmantošana, piemēram, upju un ezeru izmantošana publiskiem mērķiem un pasākumiem. Ūdeņu teritorijās ir atļauts izvietot arī publiskas peldbūves. Tomēr saskaņā ar Madonas novada TIAN noteikumiem, pirms tādu objektu kā kultūras vai sabiedriskās ēdināšanas iestāžu vietošanas jāveic publiskā apspriešana.

Madonas novada ezeros atrodas sapropeļa atradnes, tādēļ tajos ir atļauta derīgā izrakteņa ieguve.

Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslas ir noteiktas, lai samazinātu piesārņojuma negatīvo ietekmi uz ūdens ekosistēmām, novērstu erozijas procesu attīstību un ierobežotu saimniecisko darbību applūstošajās zonās. Visas aizsargjoslas ir atspoguļotas Madonas novada TP.

► **Pazemes ūdens kvalitātes izmaiņas**

Visā Madonas novada teritorijā sastopami dažādas kvalitātes pazemes ūdeņi. Virszemes piesārņojums un antropogēnā ietekme lielākoties skar pirmo no zemes virsas neaizsargāto gruntsūdens horizontu, ko veido kvartāra nogulumu smilts slāņi. Novada teritorijā tas izplatīts sporādiski. Gruntsūdens horizonta ūdens resursi ir salīdzinoši nelieli, to režīms ļoti atkarīgs no reljefa, klimatiskajiem apstākļiem un to izmaiņām. Pēdējos gados vērojama reģionāla gruntsūdens līmeņa pazemināšanās, ko ļoti būtiski izjuta 2018. gada vasarā, kad atsevišķās vietās šis pazeminājums sasniedza 2 m. Šo iemeslu dēļ, gruntsūdeņus Madonas novadā neizmanto centralizētajai ūdensapgādei, tos izmanto nelielu objektu, galvenokārt atsevišķu savrupmāju un viensētu ūdens apgādei, ierīkojot raktās akas vai spices.

Iepriekšējā plānošanas periodā nav konstatētas gruntsūdens kvalitātes izmaiņas.

Gruntsūdeņu aizsardzību no piesārņojuma nodrošina prasības un pasākumi, kas saistīti ar piesārņojuma novēršanu.

Artēziskā vai spiedienūdens horizonti Madonas novadā ir labi aizsargāti no virszemes piesārņojuma.

► **Meža un lauksaimniecības zemju platības samazināšanās**

Mežs ir nozīmīgs Madonas novada dabas resurss, aizņemot apmēram 50 % novada teritorijas. Tie veicina mežsaimniecības un ar to saistīto ražošanas nozaru attīstību, kā arī nodrošina ekoloģisko un sociālo funkciju īstenošanu. Līdz ar to novadā ir attīstīta mežistrāde un kokmateriālu ieguve, īpaši lielākajos mežu masīvos novada austrumu daļā – Indrānu pagastā. Novadā atrodas arī īpaši aizsargājami meža iecirkņi/bioloģiski vērtīgās mežaudzes, kas reģistrētas Meža valsts reģistrā.

Apmēram ~34 % Madonas novada teritorijas aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Augstvērtīgākās no tām koncentrētas Dzelzavas, Barkavas, Ošupes, Ļaudonas, Mētrienas un Indrānu pagastos.

Madonas novada plānošanas procesā svarīgi ir izvērtēt visas izmantošanas iespējas un nodrošināt, ka lauksaimniecības teritorijas tiek efektīvi izmantotas, vienlaikus saglabājot vidi un nodrošinot atbilstošu dzīves kvalitāti iedzīvotājiem. Madonas novada TP pieļauj lauksaimniecības teritoriju daudzveidīgu izmantošanu, tomēr, tāpat kā mežu gadījumā, jāievēro ierobežojumi, kurus nosaka augstāka līmeņa normatīvais regulējums.

Madonas novada TP ir noteiktas vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorijas, kurām ir izvirzīti papildu nosacījumi to izmantošanai.

Teritorijas plānojuma īstenošanas procesā nav prognozējama būtiska meža un lauksaimniecības zemju platības samazināšanās.

Paredzams, ka meža un lauksaimniecības zemju zemes lietošanas veida izmaiņas apbūvei vai ražošanai Madonas novada teritorijā notiks ļoti nelielos apjomos.

Tai paša laikā šajās teritorijās kā papildizmantošana ir atļauta derīgo izrakteņu ieguve. Ieguvei paredzētās teritorijas nav vērtētas Madonas novada TP, un līdz ar to nav iespējams izvērtēt, cik lielu ietekmi derīgo izrakteņu ieguve, ja tāda tiek uzsākta vietās, kur līdz šim nav bijusi, var atstāt uz zemju lietošanas veidu izmaiņām.

Vienlaicīgi, lai novērstu nekontrolētu zemes vienību dalīšanu, saglabātu lauku teritorijai raksturīgo ainavu, vietas identitāti, tai raksturīgo apbūves struktūru, elementus, šādas situācijas un vietas jāvērtē īpaši rūpīgi, lai nezaudētu ainavisko vērtību un vēsturisko apbūves raksturu.

7. TERITORIJAS PLĀNOJUMA ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

Plānotie Madonas novada TP risinājumi nav viennozīmīgi vērtējami, jo to īstenošana var radīt gan pozitīvu, gan neitrālu, gan negatīvu ietekmi uz vidi atkarībā no konkrētās teritorijas raksturojuma, attīstības intensitātes un piemērotajiem tehniskajiem risinājumiem.

Šajā nodaļā sniegts Madonas novada TP risinājumu īstenošanas būtiskās ietekmes vērtējums gan kopumā uz novada teritoriju, gan attiecībā uz dabas teritorijām, vides kvalitāti, kultūrvēsturisko mantojumu, kā arī citām ietekmēm (piemēram, uz ainavām u. c.), izvērtējot Madonas novada TIAN noteikto funkcionālo zonu teritorijas atļauto izmantošanu, tās ieviešanas sagaidāmo ietekmi, salīdzinot ar esošo teritorijas izmantošanu. Konkrētu ietekmju aprakstā sniegts ietekmju novērtējums norādot pozitīvās, negatīvās, neitrālās, tiešās, netiešās, ilgtermiņa un īstermiņa ietekmes, kā arī sagaidāmās ietekmju mijiedarbības.

Balstoties uz VVD un Dabas aizsardzības pārvaldes izvirzītos nosacījumus Vides pārskata sagatavošanai, analizējot Madonas novada TP Grafiskajā daļā noteiktos funkcionālos zonējumus un apakšzonas, kā arī Madonas novada TP ietvertos nosacījumus atļautajai izmantošanai un apbūves veidošanai, tika ieteikts pastiprinātu uzmanību pievērst šādiem jautājumiem:

- ▶ decentralizēto ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu ietekmes;
- ▶ lietusūdeņu ietekmes pilsētvidē;
- ▶ piesārņoto vietu un potenciāli piesārņoto vietu ietekmes uz apkārtējām teritorijām;
- ▶ vides trokšņa ietekmes uz esošo un plānoto dzīvojamo un publisko apbūvi, it īpaši lielāko autoceļu tuvumā;
- ▶ gaisa kvalitātes ietekmes uz esošo un plānoto dzīvojamo un publisko apbūvi, it īpaši lielāko gaisu piesārņojošo objektu tuvumā (pie katlumājām, valsts galvenajiem autoceļiem u. tml.);
- ▶ applūstošo teritoriju un citu plūdu riska teritoriju (t. sk. arī ar 1% un 0,5% applūšanas varbūtību) ietekmes uz esošo un plānoto apbūvi un infrastruktūru;
- ▶ esošās un plānotās izmantošanas (funkcionālie zonējumi) ietekmes uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti;
- ▶ ietekmes uz esošo un plānoto dzīvojamo un publisko apbūvi no kontrastējošām teritorijām (derīgo izrakteņu ieguves, rūpnieciskām, atkritumu apsaimniekošanas, lauksaimniecības dzīvnieku turēšanai paredzētām būvēm, tehniskās apbūves, t.sk. vēja elektrostacijām u. tml.);
- ▶ plānotās izmantošanas (funkcionālā zonējuma) ietekmes uz ĪADT un mikroliegumiem;
- ▶ plānotās apbūves paplašināšanas ietekmes uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un vērtīgajām dabas teritorijām;
- ▶ vai ir plānotas atkritumu šķirošanai nepieciešamās teritorijas.

Analizējot no Madonas novada TP izstrādes darba uzdevuma mērķu viedokļa, plānošanas dokumentā nav identificējami tādi risinājumi, kas radītu vērā ņemamu atmosfēras gaisa, augsnes, grunts, virszemes un pazemes kvalitātes, vides trokšņa situācijas pasliktināšanos.

Kopumā izstrādātā Madonas novada TP 1. un 2. redakcija vērtējama neitrāli, būtiski neietekmēs vides stāvokli salīdzinoši ar esošo.

Plānošanas dokumenta līmenī paredzētie risinājumi galvenokārt darbojas kā preventīvi ietekmes mazināšanas instrumenti, kas nosaka pieļaujamās teritorijas izmantošanas robežas un nosacījumus, bet konkrēto objektu līmenī ietekmes precizējamās turpmākajās procedūrās (būvniecības ieceres dokumentācija, IVN/SIVN piemērošana, tehniskie noteikumi, institūciju saskaņojumi).

► **Tiešās ietekmes**

Tiešās ietekmes apkārtējo vidi iedarbojas tieši un nepastarpināti. Tā, tiešās uz vidi galvenokārt rada zemes lietojuma veida maiņa, veidojot jaunu dzīvojamo, publisko un rūpniecisko apbūvi, attīstot transporta un tehnisko infrastruktūru, veicot derīgo izrakteņu ieguvī, atmežošanu u. c. Zemes lietošanas kategorijas maiņa samazina dabas pamatnes platības un palielina iespējamu piesārņojuma emisiju vidē – ūdenstecēs un ūdenstilpēs, atmosfēras gaisā, augsnē u. c.

Nozīmīgākās tiešās ietekmes, kas saistītas ar Madonas novada TP risinājumu ieviešanu un zemes lietošanas veidu maiņu būs dažāda veida apbūves attīstības plānošana pašreiz esošajās lauksaimniecības un meža zemēs, derīgo izrakteņu ieguve, inženierbūvju attīstības plānošana un izbūve, kā arī vēja parku būvniecība, kas var radīt dažādas fizikālas ietekmes.

Attīstoties blīvai dzīvojamai apbūvei pilsētās un ciemos, tiešo ietekmju slodze var tikt samazināta līdz minimumam, ja tiek sakārtota ielu un ceļu infrastruktūra, nodrošināta efektīva inženiertehniskās infrastruktūras darbība un teritoriju apsaimniekošana, veidoti pieslēgumi pie centralizētajām kanalizācijas, ūdensapgādes un siltumapgādes sistēmām, paplašināti centralizētās ūdenssaimniecības tīkli. Uzmanība jāpievērš, plānojot jaunu apbūvi vai paplašinot esošo apbūvi vai cita veida saimniecisko darbību kultūrvēsturiskajās teritorijās vai to tuvumā. Lai pēc iespējas mazinātu zemes izmantošanas veidu maiņas un konkrētu objektu (dzīvojamās apbūves, ražošanas, inženiertīklu u. c.) tiešās ietekmes uz vides kvalitāti, ļoti svarīgi ir ievērot un kontrolēt Madonas novada TIAN iekļautos nosacījumus un ierobežojumus dažādu teritoriju izmantošanai un atļautās apbūves, labiekārtojuma veidošanai, nodrošinājumam ar inženierkomunikācijām, kā arī ievērot spēkā esošos normatīvos aktus konkrētā jomā.

Jaunu blīvu apbūves teritoriju attīstība nedrīkst notikt, pirms nav sakārtota tehniskā infrastruktūra un nodrošināti pieslēgumi pie centralizētajiem inženiertīkliem. Tiešo ietekmi uz vidi var būtiski samazināt, nodrošinot efektīvu notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, piesārņoto vietu sanāciju un videi draudzīgu metožu pielietošanu saimnieciskajā darbībā, nepieļaujot neattīrītu sadzīves notekūdeņu nokļūšanu ūdensobjektos vai iesūcināšanu gruntī.

Madonas novada TP paredz izmaiņas novada apdzīvojuma attīstībā, daļai no ciemiem vairs nenosakot ciema statusu. Apdzīvojuma struktūras pamatā ir blīvas apbūves koncentrēšana pilsētās un ciemos, pārējā teritorijā saglabājot lauku viensētu apbūves raksturu.

Attīstot jaunas rūpnieciskās apbūves teritorijas un paplašinot ražošanas jaudas esošos rūpniecības uzņēmumos, būtiski nepieļaut vai maksimāli samazināt piesārņojošo darbību ietekmi uz apkārtējo vidi un dzīves kvalitāti. Lai nodrošinātu, ka atmosfēras gaisā, virszemes un gruntsūdeņos nonāk pēc iespējas mazāk piesārņojošo vielu, kontrolējošajām institūcijām jāuzrauga ražošanas uzņēmumu darbība un jānodrošina, ka tiek ievēroti izsniegto piesārņojošo darbību atļaujās noteiktie emisiju limiti. Pirms uzsākt ražošanas uzņēmumu attīstību, jāveic esošo un plānoto inženiertīklu, piebraukšanas iespēju un pieslēguma jaudu analīze, lai savlaicīgi novērstu problēmas, kas saistītas ar notekūdeņu apsaimniekošanu un emisiju novadīšanu vidē.

Vietās, kur ražošanas uzņēmumi atrodas tuvu dzīvojamām teritorijām, var tikt veikta plānotās ieceres publiskās apspriešanas procedūra, kā arī jāveic pasākumi, kas samazina ietekmi uz vidi un apkārtējo dzīvojamo apbūvi, piemēram, jāveido blīvas aizsargstādījumu joslas. Uzņēmumu radītās emisijas, kas nonāk vidē, drīkst būt tikai tik nenozīmīgas, lai pilnībā atbilstu normatīvo aktu prasībām attiecībā uz gaisa kvalitāti, virszemes un pazemes ūdeņiem, smakām un trokšņiem, tādējādi nepasliktinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti tuvumā esošajās teritorijās.

Potenciālo derīgo izrakteņu vietu ieguves ierīkošana un ekspluatācija saistās ar tiešu nelabvēlīgu ietekmi uz vidi. Veicot atradnēs gruntsūdens atsūkņēšanu, pieguļošajā apkārtņē esošajās viensētu akās var samazināties ūdens.

Pozitīvu tiešu ietekmi uz vidi novadā radīs Madonas novada TIAN ietvertie aizliegumi, ierobežojumi un nosacījumi teritoriju izmantošanai, atļautajai apbūvei un labiekārtojuma veidošanai. Ievērojot un kontrolējot noteikumus, Madonas novada pašvaldība pēc iespējas mazinās zemes izmantošanas veidu maiņas un konkrētu objektu tiešās ietekmes uz vidi.

► **Netiešās ietekmes**

Netiešās ietekmes veidojas mijiedarbības starp vidi un tiešām ietekmēm rezultātā, piemēram, skābo lietu veidošanās rūpnieciskos izmešus ievadot atmosfērā. Tās lielākoties saistītas ar iedzīvotāju skaita pieaugumu, saimnieciskās darbības paplašināšanos, tūristu un transporta plūsmas pieaugumu. Ietekme var būt pozitīva, negatīva vai neitrāla.

Veicot zemes lietošanas kategoriju maiņu, būvējot jaunus objektus – dzīvojamo un publisko apbūvi, tehnisko un transporta infrastruktūru, ražošanas objektus, iegūstot derīgos izrakteņus tiek samazinātas dabas pamatnes un savvaļas sugu dzīvotņu platības. Svarīgi pievērst uzmanību, ja apbūves un ražošanas paplašināšana, derīgo izrakteņu ieguve notiek ĪADT tuvumā.

Nepārsniedzot trokšņa, gaisa un virszemes ūdeņu robežvērtības, netiešās ietekmes neatstāj nozīmīgas sekas uz vidi.

► **Īslaicīgās, vidēji ilgās un ilglaicīgās ietekmes**

Īslaicīgās ietekmes rada visa veida būvniecība un pārbūve, transporta infrastruktūras (ceļu, dzelzceļu) paplašināšana, dažāda veida inženiertehnisko komunikāciju ierīkošana, it sevišķi, ja darbība tiek veikta cilvēka darbības neizmānītā vidē.

Šādas darbības izraisa relatīvi īslaicīgu traucējumu un pēc to pabeigšanas nerodas būtiski pēcefekti, ja vien darbības ir veiktas atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Galvenās ietekmes ir zemsedzes bojājumi, troksnis, putekļu emisijas, atkritumu koncentrēšanās vienuviet. Ietekmi var mazināt lokalizējot īslaicīgo piesārņojumu. Par īslaicīgu ietekmi uz vidi var uzskatīt arī apmeklētāju skaita sezonālās svārstības, kas rodas pateicoties tūrismam un rekreācijai. Katrā noteiktā gadījumā ir jāizvērtē, vai īslaicīgās ietekmes rezultātā netiek iznīcinātas sugas vai biotopi.

Madonas novadā ilgtermiņa ietekmes ir īpaši vērtējamas kontekstā ar ainavu un dabas vērtību noturību, kā arī ar ūdens resursu aizsardzību apdzīvotajās vietās, kur decentralizētie notekūdeņu risinājumi var radīt difūzā piesārņojuma risku, ja netiek pienācīgi uzturēti un kontrolēti.

Vidēji ilga un ilglaicīga (paliekoša) ietekme ir saistīta ar zemes transformāciju no viena zemes izmantošanas mērķa citā, ūdensobjektu morfoloģijas izmaiņām (upju taisnošana, dambju ierīkošana).

Plānošanas dokumentā ietvertu uzdevumu īstenošanā konsekventi jāievēro normatīvo aktu izvirzīto nosacījumu ievērošana, pretējā gadījumā īslaicīgās un vidēji ilgās ietekmes var pārvērsties ilglaicīgajās ietekmēs. Tieši ilglaicīgās ietekmes var atstāt būtiskāko ietekmi uz cilvēku veselību, ainavu, saimnieciskās darbības iespējamību teritorijā.

Madonas novada TP nosaka teritorijas izmantošanas iespējas ar sabalansētām teritorijas attīstības iespējām. Plānošanas dokumentā vides aizsardzības mērķu sasniegšanai ir noteikta atļautā izmantošana un izmantošanas ierobežojumi, t. sk. saglabājot tās apbūves prasības, kas ir būtiskas un aktuālas arī šobrīd. Savukārt ar funkcionālo zonējuma palīdzību tiek parādītas un nodalītas konkrētās teritorijas dažādu vietu atšķirīgās funkcijas, strukturālās un arī vizuālās pazīmes jeb dažādās izmantošanas.

SIVN laikā tika vērtētas problēmsituācijas teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var ietekmēt. Īpaša uzmanība tika pievērsta ĪADT, teritorijām ar paaugstinātu antropogēno slodzi (dažāda veida apbūves teritorijas, degradētās teritorijas, pazemes ūdens atradnes un to aizsargjoslas, derīgo izrakteņu atradnes), objektu aizsargjoslas, meža teritorijas, apstādījumu un rekreācijas teritorijas.

► **Summārās (kumulatīvās) ietekmes**

Summārās ietekmes uz vidi ir ietekmju kopums, kurš rodas realizējot plānošanas dokumentā paredzētās darbības visā plānošanas perioda laikā.

Veicot plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās ietekmes uz vidi novērtējumu, ir analizētas Madonas novada TP ietvertās izmaiņas salīdzinot ar pašlaik spēkā esošajos teritorijas plānojumos noteikto. **Kopumā var secināt, ka veiktās izmaiņas, papildinājumi un precizējumi ir vai nu ar neitrālu vai pozitīvu un būtisku pozitīvu ietekmi uz vidi un dabas vērtībām.**

Šajā plānošanas periodā nav iespējams detalizēt iespējamās ietekmes uz vidi teritoriālo piesaisti, kā arī kvantitatīvo ietekmi, kas nepieciešams, lai izvērtētu summāro ietekmi, jo Madonas novada TP dod iespēju būvniecībai tajā vai citā funkcionālajā zonā, taču nav informācijas par to kādas, cik lielā mērā un kā šīs iespējas tiks īstenotas. Iepriekšējā plānošanas perioda pieredze liecina, ka liela daļa plānojumā ietvertu apbūves teritoriju tā arī nav uzsākta būvniecība, kas kalpoja par vienu no iemesliem iepriekš noteikto pilsētu un ciema robežu samazināšanai.

Šajā plānošanas stadijā, izvērtējot plānošanas dokumentā ietvertos mērķus, prioritātes un plānoto (atļauto) zemes lietošanas veidu, netika konstatētas iespējamās negatīvas kumulatīvās ietekmes, kas varētu tikt prognozētas plānoto darbību īstenošanas rezultātā.

Madonas novada TP neatstās sliktāku ietekmi uz vides kvalitāti, kāda tā ir pašlaik, ņemot vērā vides aizsardzības normatīvus un atbildīgo institūciju izvirzītās prasības. Tādējādi Madonas novadā nevajadzētu veidoties lielākai ietekmei uz ĪADT, kultūrvēsturisko un ainavisko mantojumu nekā salīdzinot ar spēkā esošo teritorijas plānojumu regulējumu.

Izstrādājot Madonas novada TP, tiek saskaņots un atrasts kompromisa risinājums starp novada iedzīvotāju, dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un aizsardzības un

pašvaldības attīstības interesēm, organizējot darba grupas un sadarbības pasākumus, kā arī ņemti vērā institūciju izvirzītie nosacījumi.

Izstrādājot lokālpāņojumus, detālpāņojumus, zemes ierīcības projektus un veicot būvniecību, svarīgi ir novērtēt katras konkrētās ieceres un aktivitātes potenciālās kumulatīvās ietekmes uz vidi, ko nav iespējams izdarīt teritorijas plānojuma mērogā visam Madonas novadam.

Īstenojot atsevišķus projektus, jāievēro vides aizsardzības normatīvo aktu prasības, t. sk. likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un tam pakārtotie normatīvie akti, kas nodrošina ietekmju novērtējumu pirms paredzētās darbības uzsākšanas un nodrošina lēmuma pieņemējam nepieciešamo informāciju, tādējādi novēršot vai maksimāli samazinot kā katra konkrēta projekta ietekmes, tā summārās ietekmes.

Potenciālo summāro ietekmju samazināšanai svarīgi ir ievērot un kontrolēt (veikt regulāru monitoringu) Madonas novada TIAN iekļautos nepieciešamos pasākumus, kā arī ietekmes uz vidi novērtējuma un atbildīgo vides institūciju nosacījumus.

► **Apbūves teritorijas**

Apbūves teritoriju noteikšana ir viens no svarīgākajiem teritorijas plānošanas uzdevumiem. Neplānota būvniecības attīstība veicina haotisku teritorijas attīstību, kā arī negatīvi ietekmē apkārtējo vidi. Apbūves platībām ir jābūt koncentrētām, jo atvieglo pašvaldības un valsts iestāžu iespējas nodrošināt iedzīvotājus ar nepieciešamajiem pakalpojumiem, ļauj daudz efektīvāk sakārtot un uzlabot attīstītas sabiedrības dzīvei nepieciešamo atkritumsaimniecības un ūdenssaimniecības infrastruktūru, nodrošinājumu ar ceļu un inženiertehnisko infrastruktūru u. c.

Ņemot vērā, ka Madonas novada TIAN ir norādītas teritorijas, kurās ierīkojama centralizētā ūdensapgāde un kanalizācija (TIN1), svarīgi novērtēt dzīvojamās un publiskās apbūves potenciālo ietekmes risku uz ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti gadījumos,

Nesakārtota saimnieciskā darbība var veicināt pazemes un virszemes ūdens piesārņojumu, pasliktinot tā kvalitāti un apdraudot tādu vietējo dabas resursu kā dzeramais ūdens. Nepieciešamības gadījumā šajās teritorijās ir jānosaka papildu prasības individuālajai ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmai.

Novērtējumā tika skatītas Madonas novada TP esošās kartes, kurās attēlotā informācija norāda gan patreizējo, gan plānoto izmantošanu, vienlaicīgi skatot arī novada aizsargjoslu karti, kur iezīmētās aizsargjoslas norāda uz normatīvajos aktos noteiktiem aprobežojumiem dažādām darbībām, kā arī analizēti Madonas TIAN ietvertie atļautie teritorijas izmantošanas veidi un nosacījumi.

Teritorijas plānojuma tiešā ietekme uz vidi visvairāk saistīta ar zemes izmantošanas veidu maiņu un, pirmkārt, jau ar apbūves teritoriju paplašināšanu. Izvērtējot Madonas novada TP 2. redakciju salīdzinājumā ar līdz šim spēkā esošajiem plānojumiem, konstatēts, ka vairāku pilsētu un ciemu teritorijas tiek būtiski samazinātas, līdz ar to tiek samazinātas potenciāli apbūvējamās teritorijas, saglabājot neskartas lauksaimniecības un meža zemes. Tāpat praktiski nav plānotas jaunas, plašas apbūves teritorijas. Uzmanība pievērsta atbilstošas infrastruktūras (komunālās un transporta) nepieciešamībai. Tādējādi plānojuma ietvaros ir pilnveidots un detalizēts ielu tīkls, precizētas ielu sarkanās līnijas. Minētie un citi Madonas novada TP ietvertie risinājumi saistībā ar apbūvi un nosacījumiem jaunas apbūves veidošanai rada būtisku pozitīvu ietekmi uz vidi.

► Dzīvojamā apbūve

Madonas novadā **Savrupmāju apbūves teritorija (DzS)** ir noteikti vairāki savrupmāju apbūves veidi ar atšķirīgām prasībām:

Savrupmāju apbūves teritorija (DzS) ir funkcionālā zona, ko nosaka Madonas pilsētā, lai nodrošinātu mājokļa funkciju savrupam dzīvesveidam, paredzot atbilstošu infrastruktūru, un kuras galvenais izmantošanas veids ir savrupmāju un vasarnīcu apbūve.

Savrupmāju apbūves teritorija (DzS1) ir funkcionālā apakšzona, ko nosaka Madonas pilsētā, lai nodrošinātu mājokļa funkciju savrupam dzīvesveidam, paredzot atbilstošu infrastruktūru, un kuras galvenais izmantošanas veids ir savrupmāju un vasarnīcu apbūve, bet iespējama papildizmantošana: . Dārza māju apbūve (11003). 180. Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002): apbūve, ko veido sezonas rakstura tirdzniecības vai pakalpojumu objekti. 181. Lauksaimnieciska izmantošana pilsētās un ciemos (22002). 182. Labiekārtota ārtelpa (24001): labiekārtoti skvēri, ietverot apstādījumus un labiekārtojuma infrastruktūru (tai skaitā nedzīvojamās ēkas un inženierbūves) atpūtas, veselības un fizisko aktivitāšu nolūkam un citu publiskās ārtelpas funkciju nodrošināšanai.

Savrupmāju apbūves teritorija (DzS2) ir funkcionālā apakšzona, ko nosaka Novada pilsētās un ciemos, lai nodrošinātu mājokļa funkciju savrupam dzīvesveidam, paredzot atbilstošu infrastruktūru, un kuras galvenais izmantošanas veids ir savrupmāju un vasarnīcu apbūve.

Savrupmāju apbūves teritoriju platība kopumā nav palielinājusies, salīdzinot ar šobrīd spēkā esošajiem plānojumiem. Daļa šo teritoriju ir jau apbūvēta. Būvniecība līdz šim neapbūvētajās platībās, ievērojot normatīvo aktu un Madonas novada TP prasības nerada būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT.

Rekomendējams pievērst īpašu uzmanību notekūdeņu apsaimniekošanas risinājumiem, nepieļaujot neattīrītu notekūdeņu novadīšanu vidē.

Mazstāvu dzīvojamās apbūves teritoriju (DzM) ir funkcionālā zona Novada pilsētās un ciemos ar apbūvi, kas nepārsniedz trīs stāvus. To nosaka mājokļa funkcijas nodrošināšanai, paredzot atbilstošu infrastruktūru. Teritorijas galvenie izmantošanas veidi ir Savrupmāju apbūve (11001), Rindu māju apbūve (11005) un Daudzdzīvokļu māju apbūve (11006). Minimālā jauna zemesgabala platība – 1200 m², stāvu skaits – līdz 3, būves augstums līdz 12 m.

Funkcionālajā zonā atļauta publiskās apbūves kā papildizmantošana.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT.

Veicot būvniecību līdz šim neapbūvētajās platībās, ja tiek ievērotas normatīvo aktu un Madonas novada TIAN prasības, nav prognozējama būtiska negatīva ietekme uz vidi.

Daudzstāvu dzīvojamās apbūves teritorija (DzD) ir funkcionālā zona Novada pilsētās un ciemos ar apbūvi no četriem un vairāk stāviem, ko nosaka, lai nodrošinātu mājokļa funkciju, paredzot atbilstošu infrastruktūru.

Teritorijas galvenais izmantošanas veids ir Daudzdzīvokļu māju apbūve (11006).

Šajā funkcionālajā zonā ir samērā plaši papildizmantošanas veidi, kas ietver – Biroju ēku apbūve (12001) un Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002):

237. Sporta būvju apbūve (12005):

238. Izglītības un zinātnes iestāžu apbūve (12007):.

239. Veselības aizsardzības iestāžu apbūve (12008):

240. Sociālās aprūpes iestāžu apbūve (12009).

241. Labiekārtota ārtelpa (24001): labiekārtoti skvēri, publiski pieejami pagalmi, ietverot apstādījumus un labiekārtojuma infrastruktūru (tai skaitā nedzīvojamās ēkas un inženierbūves) atpūtas, veselības un fizisko aktivitāšu nolūkam un citu publiskās ārtelpas funkciju nodrošināšanai.

Šī funkcionālā zona paredzēta tikai Novada pilsētās un ciemos, teritorijās, kur jau ir esoša daudzstāvu apbūve. Funkcionālās zonas platība un izvietojums ir analogs pašlaik spēkā esošajos teritoriju plānojumos noteiktajam. Šīs teritorijas ir jau urbanizētas, tajās ir izveidota atbilstoša infrastruktūra. Tādējādi arī jaunu ēku būvniecība neradīs būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT.

Kā nozīmīgākā jaunas būvniecības ietekme minama neapbūvētās teritorijas samazināšanās un apbūves blīvuma pieaugums. Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT.

► Publiskā apbūve

Publiskās apbūves teritorija (P) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu komerciālu un nekomerciālu publiska rakstura iestāžu un objektu izvietojumu, paredzot atbilstošu infrastruktūru. Kā papildizmantošana šajās teritorijās atļauta arī daudzdzīvokļu māju būvniecība.

Publiskās apbūves teritorija (P1) ir funkcionālā apakšzona Novada lauku teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu komerciālu un nekomerciālu publiska rakstura sporta un atpūtas objektu izvietojumu, paredzot atbilstošu infrastruktūru.

Publiskās apbūves teritorija (P2) ir funkcionālā apakšzona kultūras pieminekļu teritorijās, kurām nosaka īpašas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei. Šajā zonā labiekārtojumu un apbūvi veido, ņemot vērā kultūrvēsturiskās ainavas un apbūves identitāti un autentiskumu. Vēsturiskās apbūves vizuālās uztveramības zonā nav pieļaujama jaunu kultūrvēsturiskās vides raksturam nepiemērotu virszemes transporta, inženiertehnisko būvju un iekārtu ierīkošana, kā arī reklāmu izvietošana, kas rada vizuālu piesārņojumu kultūrvēsturiskajā vidē.

Apbūves zona noteikta teritorijās, kuras jau vēsturiski veidojušās par publiskās apbūves teritorijām. Kopumā šīs zonas robežas ir precizētas un detalizētas, taču nav būtiski mainītas, salīdzinot ar līdzšinējiem teritorijas plānojumiem.

Tā kā ciemos jau šobrīd ir urbanizēta vide, tad atsevišķu publisko objektu būvniecība neradīs ilgtermiņā būtisku negatīvu ietekmi uz Madonas novada pilsētu un ciemu vides stāvokli.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT.

► Jauktas izmantošanas apbūve

Jauktās centra apbūves teritorijas (JC) ir funkcionālā zona Novada pilsētās un ciemos, kurā vēsturiski ir izveidojies plašs jauktu izmantošanu spektrs vai ko izmanto par pilsētas vai ciema centru, kā arī apbūves teritorija, ko plānots attīstīt par šādiem centru.

Jauktas centra apbūves teritorija (JC1) ir funkcionālā apakšzona Novada pilsētās un ciemos, ko nosaka jauktas izmantošanas teritorijā, kurā aizliegta dzīvojamā apbūve, bet atļauta vieglā ražošana.

Jauktas centra apbūves teritorija (JC2) ir funkcionālā apakšzona kultūras pieminekļu teritorijās, kurām nosaka īpašas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei. Šajā zonā labiekārtojumu un apbūvi veido, ņemot vērā kultūrvēsturiskās ainavas un apbūves identitāti un autentiskumu. Vēsturiskās apbūves vizuālās uztveramības zonā nav pieļaujama jaunu kultūrvēsturiskās vides raksturam nepiemērotu virszemes transporta, inženiertehnisko būvju un iekārtu ierīkošana, kā arī traucējošu reklāmu izvietošana, kas rada vizuālu piesārņojumu kultūrvēsturiskajā vidē.

Jauktas centra apbūves teritorija (JC3) ir funkcionālā apakšzona Madonas pilsētā, ko nosaka teritorijai, kurā aizliegta dzīvojamā un izglītības iestāžu apbūve, bet ir atļauta visu veidu tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT. Tās platība un konfigurācija nav būtiski mainītas salīdzinot ar līdz šim spēkā esošajiem teritoriju plānojumiem.

Ilgtermiņā nav prognozējama būtiska negatīva ietekme uz vides stāvokli jauktu centra apbūves teritoriju attīstības rezultātā, ja tiek ievērota laba būvniecības prakse un normatīvajos aktos ietvertās prasības.

► Ražošanas objektu apbūve

Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu industriālo teritoriju un rūpniecības uzņēmumu darbībai un attīstībai nepieciešamo teritorijas organizāciju, inženiertehnisko apgādi un transporta infrastruktūru. Teritorijas galvenie izmantošanas veidi: Vieglās rūpniecības uzņēmumu apbūve (13001). Smagās rūpniecības un pirmapstrādes uzņēmumu apbūve (13002). Lauksaimnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūve (13003). Derīgo izrakteņu ieguve (13004). Atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes uzņēmumu apbūve (13005). Inženiertehniskā infrastruktūra (14001). Transporta lineārā infrastruktūra (14002). Transporta apkalpojošā infrastruktūra (14003). Noliktavu apbūve (14004). Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006). Teritorijas papildizmantošanas veidi: Biroju ēku apbūve (12001). Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002). Aizsardzības un drošības iestāžu apbūve (12006).

Šajā zonā noteikta virkne prasību un noteikumu, kas vērsti tajā skaitā uz vides aizsardzību, piesārņojuma nepieļaušanu, piemēram, Lokālpilānojumā, detālpilānojumā un/vai būvprojektā paredz pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret troksni, smakām un cita veida piesārņojumu, paredzot prettroksņa sienas, aizsargstādījumus vai citus līdzvērtīgus risinājumus. Ja Rūpnieciskās apbūves teritorija robežojas ar dzīvojamās vai publiskās apbūves teritorijām, savā zemes vienībā gar robežu paredz buferzonu, kas jāierīko, realizējot būvprojektu.

Funkcionālā zona nepārklājas ar ĪADT. Tās platība un konfigurācija nav būtiski mainītas salīdzinot ar līdz šim spēkā esošajiem teritoriju plānojumiem.

Rūpnieciskās apbūves teritorija (R1) ir funkcionālā apakšzona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu galvenokārt vieglās un lauksaimnieciskās ražošanas rūpniecības uzņēmumu

darbībai un attīstībai nepieciešamo teritorijas organizāciju, inženiertehnisko apgādi un transporta infrastruktūru.

Izstrādājot Madonas novada TP 1. redakciju tika vērtētas spēkā esošajos teritorijas plāņos noteiktās rūpnieciskās apbūves teritorijas, proti, kāda rūpnieciskā veida šīs teritorijas ir, vai tā ir vieglā rūpniecība, smagā rūpniecība, lauksaimnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūve, tādā veidā apzinot rūpnieciskās darbības veidus un lemjot par to turpmāko saglabāšanu vai nesaglabāšanu. Liela daļa lauku teritorijā plānotās rūpnieciskās apbūves teritorijas jaunajā teritorijas plāņos, ņemot vērā šo teritoriju izmantošanu tika noteiktas kā „Lauksaimniecības teritorijas” (L). Bez esošās situācijas apzināšanas tika izskatīti un izvērtēti saņemtie privātpersonu priekšlikumi, kuros bija vēlme attīstīt „Rūpnieciskās apbūves teritoriju” (R).

Rūpniecisko apbūves teritoriju novērtējumam un to turpmākai plānošanai tika pievērsta īpaša uzmanība, jo saistīts ar potenciālo ietekmi uz blakus esošajām funkcionālajām zonām, piemēram, dzīvojamās, publiskās un jauktas centru apbūves zonējumiem. Rūpniecisko darbību rezultātā iespējama trokšņa un gaisa piesārņojuma palielināšanās, satiksmes slodzes palielināšanās, kas saistīts ar apkārt esošo iedzīvotāju labklājību un dabas aizsardzību.

Madonas novada TP ietvaros tika analizētas gan esošās (vēsturiskais funkcionālais zonējums), gan jaunizveidotās rūpnieciskās apbūves teritorijas, lai novērtētu iespējamās ietekmes un vērstu uzmanību uz nepieciešamību īstenot līdzsvarotu teritoriju izmantošanu. Pasākumi ietekmes samazināšanai vai novēršanai, izvērtējami un īstenojami plānojuma īstenošanas laikā konkrētu būvniecības ieceru izvērtējuma ietvarā un ievērojot pašvaldības saistošos noteikumus un ārējos normatīvos aktus.

Teritorijas plāņos nav paredzēta šo teritoriju būtiska paplašināšana vai jaunu veidošana. Atsevišķos gadījumos ir precizētas funkcionālo zonu robežas vai attiecīgais funkcionālais zonējums ir noteikts atbilstoši faktiskajai situācijai, vai mainīts, integrējot spēkā esošo lokālplānojumu. Vairākos gadījumos ir mainīta funkcionālā zona no „Rūpnieciskās apbūves teritorija” uz „Jauktas centra apbūves teritorija”.

Madonas novada TP 2. redakcijas izstrādes laikā tika saņemts priekšlikums noteikt funkcionālo zonu „Rūpnieciskās apbūves teritorija” Jumurdas pagastā (skatīt 20. attēlu), kur ir esoša derīgo izrakteņu ieguves vieta. Lai gan teritorijas plāņos teritorijas, kurās tiek vai tiek plānota derīgo izrakteņu ieguve, nosaka un attēlo kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem (TINI2), tomēr, izvērtējot konkrēto situāciju, priekšlikums tika atbalstīts.

Viena no Madonas novada industriālām teritorijām atrodas Sauleskalna ciemā. Madonas novada TP izstrādes gaitā tika saņemti priekšlikumi funkcionālā zonējuma izmaiņām gan ciema robežās, gan nosakot šādu zonu ārpus tā. 1. redakcijas izstrādes laikā netika atbalstīta minētā funkcionālā zonējuma noteikšanu nekustamā īpašuma ziemeļu daļā, kur atrodas īpaši aizsargājams biotops, saglabājot funkcionālo zonu „Meža teritorija”, daļā

20. attēls. Funkcionālais zonējums esošai derīgo izrakteņu ieguves vietai. Avots: Madonas novada TP Grafiskās daļa

21. attēls. Funkcionālais zonējums pie Sauleskalna ciema. Avots: Madonas novada TP Grafiskās daļa

- „Lauksaimniecības teritorija” un daļā „Rūpnieciskās apbūves teritorija” (skatīt 21. attēlu). 2. redakcijā ir precizētas rūpnieciskās apbūves robežas atbilstoši īstenotajai darbībai (laukums).

Madonas pilsētas ziemeļos atrodas rūpnieciskā zona, kurā, salīdzinot ar spēkā esošo teritorijas plānojumu, ir gan paplašinātas funkcionālās zonas „Rūpnieciskās apbūves teritorija” robežas, gan samazinātas (skatīt 22.-23. attēlu). Šāds risinājums ir pieņemts, izvērtējot saņemtos priekšlikumus, esošo izmantošanu, kā arī izvērtējot perspektīvās attīstības iespējas un to atbilstību Madonas novada IAS.

22. attēls. Funkcionālais zonējums Madonas pilsētas ziemeļos. Avots: Spēkā esošā Madonas novada TP Grafiskās daļa

23. attēls. Funkcionālais zonējums Madonas pilsētas ziemeļos. Avots: Jaunā Madonas novada TP Grafiskās daļa

No vides kvalitātes viedokļa **pozitīvi vērtējams** nosacījums veidot buferzonas un ierīkot aizsargstādījumus, ja attiecīgā funkcionālā zona robežojas ar publisko vai dzīvojamo apbūvi. Izvirzīts arī nosacījums pēc nepieciešamības paredzēt pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret trokšņiem, smakām un cita veida piesārņojumu – prettrokšņa sienas, aizsargstādījumi u. c.

► Transporta infrastruktūra

Transporta infrastruktūras teritorija (TR) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu visu veidu transportlīdzekļu un gājēju satiksmei nepieciešamo infrastruktūru, kā arī lai nodrošinātu ar transporta apkalpošanu saistīto uzņēmumu darbību un attīstībai nepieciešamo teritorijas organizāciju un inženiertehnisko apgādi.

Teritorijas galvenie izmantošanas veidi Inženiertehniskā infrastruktūra (14001). Transporta lineārā infrastruktūra (14002). Transporta apkalpojošā infrastruktūra (14003). Teritorijas papildizmantošanas veidi Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002). Noliktavu apbūve (14004).

Madonas novada TP ir plānots vienots novada ceļu tīkls, kā to nosaka spēkā esošais normatīvais regulējums. Funkcionālās zonas platība un konfigurācija nav būtiski mainīta salīdzinot ar līdz šim spēkā esošajiem teritoriju plānojumiem.

Kā esoši transporta infrastruktūras objekti attēloti arī līdz šim apstiprinātajos un spēkā esošajos plānošanas dokumentos (lokālpļānojumos, detālpļānojumā) plānotās ielas, bet kuras vēl nav uzbūvētas.

Plānojuma ietvaros ir pilnveidots un detalizēts ielu tīkls, precizētas ielu sarkanās līnijas. Minētie un citi teritorijas plānojuma projektā ietvertie risinājumi saistībā ar apbūvi un nosacījumiem jaunas apbūves veidošanai rada būtisku pozitīvu ietekmi uz vidi.

Madonas novada TP ir noteikta un grafiski attēlota „Teritorija gar valsts autoceļiem apdzīvotās vietās (TIN12), kur gar valsts autoceļiem apdzīvoto vietu teritorijās ir noteiktas sarkanās līnijas. Šajās teritorijās jaunas dzīvojamās vai publiskās ēkas būvniecībai, kā arī esošās ēkas pārbūvei vai atjaunošanai, ja tās rezultātā palielinās ēkas būvaprjoms vai mainās lietošanas veids jāsaņem tehniskos noteikumus no VSIA „Latvijas Valsts ceļi”.

► Inženiertehniskā infrastruktūra

Tehniskās apbūves teritorija (TA) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu ierīkošanai, uzturēšanai, funkcionēšanai un attīstībai nepieciešamo teritorijas organizāciju un transporta infrastruktūru. Teritorijas galvenie izmantošanas veidi: Atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes uzņēmumu apbūve (13005): Inženiertehniskā infrastruktūra (14001). Transporta lineārā infrastruktūra (14002). Transporta apkalpojošā infrastruktūra (14003): Noliktavu apbūve (14004). Lidostu un ostu apbūve (14005): Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006): Teritorijas papildizmantošanas veidi: Biroju ēku apbūve (12001): Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002): apbūve, ko veido degvielas uzpildes stacijas un minimāla transporta apkopes servisa objekti (riepu maiņa, slēgta un vaļēja tipa pašapkalpošanās automazgātavas). Aizsardzības un drošības iestāžu apbūve (12006).

Kā apbūves teritorijas tiek minētas arī tehniskās apbūves teritorijas, kuru galvenais izmantošanas veids ir komunālās saimniecības uzņēmumu un inženiertehniskās apgādes objektu apbūve.

Madonas novada TP nav būtiski paredzēta šo teritoriju paplašināšana vai jaunu nozīmīgu veidošana (ir pārskatīts vai noteikts attiecīgais funkcionālais zonējums galvenokārt atsevišķu zemes vienību robežās atbilstoši faktiskajai situācijai). Tā kā jaunu šāda tipa apbūves teritoriju izveide novadā nav paredzēta, tad plānotās saimnieciskās darbības tiešo ietekmi uz vidi teritorijas plānojums nemaina.

Madonas novada TIAN ir noteiktas prasības inženiertehniskajai apgādei, kas galvenokārt attiecas uz pienākumu nodrošināt apbūves pieslēgšanos centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem, kā arī uz prasībām inženiertīklu izvietošanai transporta infrastruktūras robežās.

Madonas novada TIAN ir noteiktas prasības gan attiecībā uz apbūves pieslēgšanos pie centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem, gan attiecībā uz lokālu risinājumu izmantošanu.

Grafiskās daļas kartē „Funkcionālais zonējums” ir noteiktas ūdenssaimniecības teritorijas, kur tās attēlotas kā „Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija” (TIN11). Tas nozīmē, ka gadījumos, ja nekustamais īpašums atrodas šajā teritorijā un tiek plānota jaunu būvju būvniecība vai esošo būvju pārbūve, pieslēgšanās centralizētajiem tīkliem ir obligāta (ar atrunām).

Madonas novada TIAN pieļauj alternatīvu risinājumu attiecībā uz centralizēto kanalizāciju, ja tiek nodrošinātas līdzvērtīgas vides aizsardzības prasības. Vienlaicīgi ir noteikts, kādi

decentralizētās kanalizācijas sistēmu darbību veidi ir atļauti. **Pozitīvi vērtējams**, ka atļauti tikai tādi veidi kā hermētiski izsmeljamie krājrezervuāri vai bioloģiskās attīrīšanas iekārtas.

Madonas novada TIAN ir noteiktas prasības lietus ūdens novadīšanas sistēmām.

► **Dabas resursu teritorijas**

► **Dabas un apstādījumu teritorijas**

Dabas un apstādījumu teritorija (DA) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka galvenokārt labiekārtotām dabas un apstādījumu teritorijām, ietverot dabiskas vai mākslīgi ierīkotas apstādījumu, skvēru un citu publisku vai privātu apstādījumu, zaļumu vai meža joslas/buferzonas, galvenokārt bez apbūves. Teritorijas galvenie izmantošanas veidi: Labiekārtota publiskā ārtelpa (24001): labiekārtoti parki (piemēram, atrakciju un atpūtas parki), zooloģiskie un botāniskie dārzi, pilsētvides, kopienu un izglītojošie dārzi, mežaparki, skvēri, pludmales, krastmalas, laukumi, publisko ēku pagalmi, kā arī apstādījumi, labiekārtojums un funkcionālo nepieciešamā infrastruktūra (tai skaitā nedzīvojamās ēkas un inženierbūves) atpūtas, veselības un fizisko aktivitāšu nolūkam un citu publiskās ārtelpas funkciju nodrošināšanai, tai skaitā urbānai dārzkopībai, kā arī gājēju un velosipēdu ceļu ierīkošanai.. Publiskā ārtelpa bez labiekārtojuma (24002).

Ir noteikts, ka publiski pieejamo pludmaļu teritorijās pieļaujama tikai tādu objektu būvniecība, kas paredzēti pludmales apkalpošanai (sanitārais mezgls, pārgērbšanās kabīnes, soli, atkritumu tvertnes u. tml. elementi).

Dabas un apstādījumu teritorija (DA1) ir funkcionālā apakšzona Novada teritorijā, kas paredzēta kapsētu ierīkošanai un uzturēšanai. Teritorijā atļauta apbedījumu ierīkošana, ar šo funkciju saistītais labiekārtojums, apstādījumi un būves.

Dabas un apstādījumu teritorija (DA2) ir funkcionālā apakšzona kultūras pieminekļa un/vai tā aizsargjoslas (aizsardzības zonas) teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu rekreācijas, tūrisma, kvalitatīvas dabas un kultūrvides un tamlīdzīgu funkciju īstenošanu, ietverot ar attiecīgo funkciju saistītās būves. Noteiktas prasības: Vēsturiskajām apstādījumu un parku teritorijām saglabā to sākotnējo izmantošanu. Teritorijās prioritāri saglabā vēsturisko plānojuma struktūru, vēsturiskos stādījumus (vietēju un citzemju sugu kokaugi), dārzu un parku arhitektūras elementus, esošo reljefu, dabīgas un vai mākslīgi veidotas ūdenstilpes un ūdensteces. Pieļaujamas tikai tādas būves, kas paredzētas šo teritoriju apsaimniekošanai un neapdraud konkrētā kultūras pieminekļa vērtību saglabāšanu. Nav atļauts ierīkot sakaru mastus un torņus, vēja ģeneratorus un saules elektrostacijas.

Dabas un apstādījumu teritoriju noteikšana, izveidošana un apsaimniekošana rada būtisku, ilglaicīgu, pozitīvu ietekmi uz vidi.

► **Meži**

Mežu teritorijas (M) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu apstākļus mežu ilgtspējīgai attīstībai un mežu galveno funkciju – saimniecisko, ekoloģisko un sociālo funkciju īstenošanai. Teritorijas galvenie izmantošanas veidi ir Mežsaimnieciska izmantošana (21001). Mežs īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (21002). Labiekārtota publiskā ārtelpa (24001): labiekārtota publiskā ārtelpa, izņemot kapsētas un dzīvnieku kapsētas. Ārtelpa bez labiekārtojuma (24002). Teritorijas papildizmantošanas veidi: Viensētu apbūve (11004): Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002): apbūve, ko veido sezonas rakstura

tirdzniecības vai pakalpojumu objekti, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi, restorāni, bāri un kafējnīcas. Tūrisma un atpūtas iestāžu apbūve (12003): Sporta būvju apbūve (12005): apbūve, ko veido trases ar cieto vai mīksto segumu, tai skaitā slēpošanas trases. Aizsardzības un drošības iestāžu apbūve (12006). Derīgo izrakteņu ieguve (13004). Inženiertehniskā infrastruktūra (14001). Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006): vēja elektrostacijas un vēja parki. Lauksaimnieciska izmantošana (22001). Ūdenssaimnieciska izmantošana (23001).

Būtiskāko negatīvo ietekmi uz vidi var radīt atmežošana, kā arī liela izmēra kailcirtes. Madonas novada TP ir ietvertas prasības derīgo izrakteņu ieguvei, tomēr pārsvarā gadījumu pirms derīgo izrakteņu ieguves uzsākšanas ir nepieciešamas veikt sākotnējo ietekmes uz vidi novērtējumu vai arī pilnu ietekmes uz vidi novērtējuma procesu.

Madonas novada TP pēc būtības neparedz mežu platību samazināšanu. Atsevišķos gadījumos mežu platība ir palielināta, samazinot ciemu robežas, tādējādi samazinot iespējamu meža teritoriju atmežošanu un apbūvi.

Šie pasākumi atstāj būtisku labvēlīgu ietekmi uz vidi.

► Lauksaimniecībā izmantojamās zemes un lauku apbūve

Lauksaimniecības teritorijas Lauksaimniecības teritorija (L) ir funkcionālā zona Novada lauku teritorijā, ko nosaka, lai nodrošinātu lauksaimniecības zemes, kā resursa, racionālu un daudzveidīgu izmantošanu visa veida lauksaimnieciskajai darbībai un ar to saistītajiem pakalpojumiem.

Teritorijas galvenie izmantošanas veidi: Viensētu apbūve (11004). Lauksaimnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūve (13003). Lauksaimnieciska izmantošana (22001). Labiekārtota ārtelpa (24001): labiekārtota publiskā ārtelpa, izņemot kapsētas un dzīvnieku kapsētas. Ārtelpa bez labiekārtojuma (24002). Ūdens telpas publiskā izmantošana (24003).

Teritorijas papildizmantošanas veidi: Tirdzniecības vai pakalpojumu objektu apbūve (12002): Tūrisma un atpūtas iestāžu apbūve (12003): Sporta būvju apbūve (12005): Aizsardzības un drošības iestāžu apbūve (12006). Veselības aizsardzības iestāžu apbūve (12008): Sociālās aprūpes iestāžu apbūve (12009). Dzīvnieku aprūpes iestāžu apbūve (12010). Viegļās rūpniecības uzņēmumu apbūve (13001). Derīgo izrakteņu ieguve (13004). Atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes uzņēmumu apbūve (13005). Inženiertehniskā infrastruktūra (14001). Transporta lineārā infrastruktūra (14002). Transporta apkalpojošā infrastruktūra (14003): Noliktavu apbūve (14004). Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006). Mežsaimnieciska izmantošana (21001). Ūdenssaimnieciska izmantošana (23001).

Lauksaimniecības teritorija (L1) ir funkcionālā apakšzona Novada pilsētās, ko nosaka retinātas apbūves teritorijām.

Lauksaimniecības teritorija (L2) ir funkcionālā apakšzona Novada ciemos, ko nosaka retinātas lauku apbūves teritorijām, kā arī, lai nodrošinātu lauksaimniecības zemes kā resursa, racionālu un daudzveidīgu izmantošanu.

Lauksaimniecības teritorija (L3) ir funkcionālā apakšzona Madonas piepilsētas teritorijā un ciemos, ko nosaka, lai nodrošinātu ģimenes dārzu uzturēšanu un ierīkošanu, dārza māju būvniecību, bijušo un esošo dārzkopības sabiedrību un dārza māju apbūves teritorijā.

Lauksaimniecības teritorija (L4) ir funkcionālā apakšzona Novada pilsētās, ko nosaka, lai nodrošinātu sakņu dārzu uzturēšanu un ierīkošanu.

Lauksaimniecības zemes Madonas novadā aizņem aptuveni 34 % teritorijas, daļa no tām ir neapstrādāta. Tomēr šobrīd lauksaimniecības zemēs nav plānota jaunu apbūves teritoriju veidošana, tādēļ nav iespējams izvērtēt šo darbību iespējamo ietekmi uz vidi, ja tādas tiks plānotas.

Ņemot vērā, ka praktiski saglabājas līdzšinējā lauksaimniecības zemju teritorija un iepriekšējā plānošanas ciklā nav konstatētas vides kvalitātes pasliktināšanās tendences, nav prognozējams, ka tādas varētu rasties jaunā Madonas novada TP īstenošanas procesā. Jebkurā gadījumā, plānojot lauksaimniecības zemes lietojuma veida maiņu, ievērojamas normatīvajos aktos un Madonas novada TIAN ietvertās prasības, t. sk. izvērtējot nepieciešamību veikt sākotnējo ietekmes uz vidi izvērtējumu vai lokālpilnojumā vai detālpilnojumā izstrādes gadījumā izvērtēt nepieciešamību veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu, kas nodrošina prognozējamo ietekmju uz vidi izvērtēšanu un pasākumu ietekmju samazināšanai izstrādi, kā arī sabiedrības informēšanu un iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā.

Praktiski Madonas novada TP lielā mērā ir saglabāti un transponēti pašlaik spēkā esošajos teritorijas plānojumos ietvertās nostādnes par lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu un izmantošanu. Spēkā esošajos teritorijas plānojumos grafiski nebija atzīmētas vietējās nozīmes lauksaimniecības zemes, bet tagad jaunajā plānojumā tās ir noteiktas un attēlots, izvirzot arī nosacījumus. Piemēram, minimālā jaunveidojamās zemes vienība ir 3 ha, nevis 2 ha, kā pārējās lauksaimniecības teritorijās.

► Virszemes ūdeņi

Ūdeņu teritorijas (Ū) ir funkcionālā zona Novada teritorijā, ko nosaka, lai izplānotu un nodrošinātu racionālu un ilgtspējīgu ūdeņu resursu izmantošanu saimnieciskai darbībai, transportam, rekreācijai un vides aizsardzībai.

Teritorijas galvenie izmantošanas veidi: Inženiertehniskā infrastruktūra (14001): Transporta lineārā infrastruktūra (14002). Transporta apkalpojošā infrastruktūra (14003): Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006): Ūdenssaimnieciska izmantošana (23001). Ūdens telpas publiskā izmantošana (24003).

Teritorijas papildizmantošanas veidi: Derīgo izrakteņu ieguve (13004): derīgo izrakteņu ieguves vietas, to ierīkošana un atjaunošana, tai skaitā sapropeļa ieguve, pagaidu būves un iekārtas tehnoloģiskā procesa nodrošināšanai.

Madonas novada TIAN nosaka virkni prasību ūdeņu teritorijas izmantošanai, tai skaitā nosakot, ka: Pirms publiskas peldbūves (kultūras vai sabiedriskās ēdināšanas objekts) novietošanas veic publisko apspriešanu atbilstoši Pašvaldību likumā noteiktajai kārtībai. Krasta līniju saglabā sabiedrībai brīvi pieejamu, bez žogiem vai citiem norobežojumiem, nodrošinot piekrastes tauvas joslas noteikumu ievērošanu. Ūdenstilpju un ūdensteču krasta līniju ārpus ĪADT atļauts mainīt tikai krastu nostiprināšanai. Uz Madonas novada ūdenstecēm/ūdenstilpēm atļauts būvēt un atjaunot tikai hidroelektrostacijas ar bezaizsprostu vai citām līdzīgām tehnoloģijām, kas neizmaina ekosistēmu un nenosprosto zivju ceļus, un ievērojot ūdensteces/ūdenstilpes individuālos apsaimniekošanas noteikumus. Ārpus Madonas novada pilsētām un ciemiem pie ezeriem, kuros tiek veikta sapropeļa ieguve, piegulošajās teritorijās atļauta iegūtā sapropeļa uzglabāšana un tehnoloģiskajā procesā nepieciešamo iekārtu izvietošana.

Madonas novada TP neparedz darbības, kas varētu būtiski negatīvi ietekmēt novada ūdensobjektus, to ekoloģisko stāvokli.

Teritorijas plānojumā ir noteiktas virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas, kas nodrošina ūdensobjektu aizsardzību no antropogēnās ietekmes.

Kopumā ūdeņu teritorijas nav mainījušās, salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu. Nav arī konstatētas virszemes ūdens kvalitātes pasliktināšanās tendences.

Tā kā šobrīd nav informācija par iespējamām jaunām ūdens teritoriju izmantošanas projektiem, nav prognozējams, ka Madonas novada teritorijas plānojuma īstenošana varētu atstāt negatīvu ietekmi uz virszemes ūdensobjektiem. Jebkurā gadījumā, uzsākot jaunu ūdens teritoriju izmantošanas projektu, ievērojamas normatīvajos aktos un Madonas novada TIAN ietvertās prasības. Tāpat jāpievērš uzmanība aizsargjoslu prasību ievērošanai, izvērtējama nepieciešamība veikt sākotnējā ietekmes uz vidi izvērtējuma procedūru vai SIVN procedūru, ja pirms projekta īstenošanas tiek izstrādāts detālplānojums vai lokālplānojums.

► **Teritorijas ar īpašiem noteikumiem.** Ņemot vērā dažādus apstākļus, t. sk. ilgtspējīgas attīstības un vides aizsardzības prasības, atsevišķās teritorijās ir noteiktas īpašas prasības to apsaimniekošanai un izmantošanai. Madonas novada teritorijas plānojumā ir noteiktas šādas teritorijas ar īpašiem noteikumiem:

- **Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija (TIN11).** Teritorija, kurā ierīkojamas centralizētās ūdensapgādes sistēmas un centralizētās kanalizācijas sistēmas.
- **Derīgo izrakteņu ieguves teritorija (TIN12).** Teritorija, kurā saskaņā ar normatīvajiem aktiem tiek veikta vai ir perspektīva derīgo izrakteņu ieguve.
- **Zvidzijas poldera teritorija (TIN13).** Teritorija ietver nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritoriju – Zvidzijas polderi un Zvidzijas poldera sateces baseina teritoriju.
- **Ierobežojumu teritorija ap lauksaimniecības dzīvnieku turēšanas būvēm (TIN14).** Teritorija, kas noteikta ap lauksaimniecības dzīvnieku turēšanas būvēm.
- **Teritorija gar valsts autoceļiem apdzīvotās vietās (TIN15).** Teritorija lauku apvidu aizsargjoslu gar valsts autoceļiem platumā apdzīvoto vietu teritorijās, kur gar valsts autoceļiem noteiktas sarkanās līnijas.
- **Teritorija, kurai izstrādājams detālplānojums (TIN3).** Teritorija, kurā ietvertajiem nekustamajiem īpašumiem pirms zemes vienību sadales vai būvniecības procesa uzsākšanas, tai skaitā plānoto (neuzbūvēto) ielu būvniecības, izstrādā detālplānojumu.
- **Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN4).** Vietējās nozīmes kultūrvēsturiskās teritorijas un objekti (turpmāk – kultūrvēsturiskie objekti) ir objekti, kuriem nav valsts aizsargājama kultūras pieminekļa statusa, bet kultūrvēstures izziņas un novadpētniecības rezultātā ir konstatētas Novadam raksturīgās kultūrvēsturiskās un dabas vērtības, lai veicinātu kultūrizglītību, Novada vietu identitātes veidošanu, kā arī tūrismu.
- **Madonas pilsētas vēsturiskā centra apbūve (TIN41).** Novada nozīmes aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorija – Madonas pilsētas vēsturiskā centra apbūve.
- **Lubānas pilsētas vēsturiskais centrs (TIN42).** Novada nozīmes aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorija – Lubānas pilsētas centra laukums un apbūve Baznīcas, Tiltas un Oskara Kalpaka ielu krustojumā.

- ▶ **Cesvaines pilsētas vēsturiskā centra apbūve (TIN43).** Novada nozīmes aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorija – Cesvaines pilsētas centra vēsturiskā apbūve, kas saistīta ar Cesvaines muižas pils un pilsētas vēsturisko attīstību.
- ▶ **Vestienas ainavu apvidus (TIN51).** Teritorija Latvijai, Vidzemes reģionam un novadam raksturīgās dabas un kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšanai, kuras galvenās vērtības ir pauguri ar mežu, lauku un viensētu mija, dabas daudzveidība, kultūras mantojums un tālās skatu perspektīvas.
- ▶ **Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija (TIN52).** Teritorija atvērta un neapbūvētu skatu perspektīvu saglabāšanai uz Cesvaines muižas pili un no tās, kā arī Cesvaines pilsētai raksturīgās dabas un kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšanai.
- ▶ **Teiču purva ainava (TIN53).** Teritorija noteikta Teiču dabas rezervāta daļā, kurā galvenā vērtība ir augsto sūnu purvu ekosistēmas.
- ▶ **Vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorija (TIN6).** Teritorija vienlaidus lauksaimniecības zemju (platībā virs 5 ha) saglabāšanai un to lauksaimnieciskai izmantošanai atbilstoši zemes kvalitātei (auglība virs 45 ballēm).

▶ **Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas**

Derīgo izrakteņu ieguve ir saimnieciskās darbības veids ar potenciāli būtisku lokālu ietekmi uz vidi, jo tā tieši saistīta ar reljefa un zemes virskārtas pārveidi, ainavas telpiskās struktūras maiņu, kā arī kravas transporta intensitātes pieaugumu ieguves un pārvadājumu periodā. Ieguves vietās raksturīgākie ietekmes aspekti ir putekļu emisijas sausajā sezonā, paaugstināta trokšņa slodze (gan no tehnikas, gan transporta), kā arī iespējamā ietekme uz virszemes ūdeņu un gruntsūdens režīmu, īpaši teritorijās ar hidroloģiski jutīgu struktūru vai funkcionāli nozīmīgām meliorācijas sistēmām. Papildus jāņem vērā arī ietekme uz bioloģisko daudzveidību un dzīvotņu fragmentāciju, ja ieguve tiek plānota teritorijās, kas atrodas dabas vērtību tuvumā vai kurām ir nozīme ekoloģiskās saiknes nodrošināšanā.

Vienlaikus derīgo izrakteņu ieguve rada ilgtermiņa risku teritorijas degradācijai gadījumos, ja netiek nodrošināta skaidra ieguves darbu organizācija un rekultivācijas pasākumi pēc ieguves pabeigšanas. Madonas novada TP īstenošanas gaitā derīgo izrakteņu ieguves projektu virzībā nozīmīga ir preventīva pieeja – savlaicīga potenciālo konfliktu un ietekmes risku identificēšana, kā arī nepieciešamības gadījumā detalizētāka ietekmes izvērtēšana atbilstoši konkrētās ieceres mērogam, vietas jutīgumam un paredzētajai transporta loģistikai.

Madonas novada TP atļauj veikt derīgo izrakteņu ieguvi novada teritorijā. Madonas novada TP ir izvirzīti nosacījumi Madonas novada TIAN, norādot, ka derīgo izrakteņu ieguves vietas nav atļautas:

- ▶ Novada pilsētu un ciemu teritorijās (izņemot sapropeļa ieguvi ezeros);
- ▶ tuvāk par 200 m no esošām dzīvojamām vai publiskās apbūves ēkām, izņemot gadījumus, ja tas ir saskaņots ar kaimiņu zemes vienību īpašnieku un plānotais aprobežojums ierakstīts Zemesgrāmatā;
- ▶ tuvāk par 100 m no kapsētu teritorijas ("Dabas un apstādījumu teritorija" apakšzonā ar indeksu DA1) robežas;
- ▶ tuvāk par 30 m no upju un ezeru krasta līnijas;
- ▶ teritorijās, kurās aizliegumu nosaka citi normatīvie akti.

Madonas novada TP noteiktie ierobežojumi derīgo izrakteņu ieguves vietu izvietojumam ir pamatoti ar nepieciešamību nodrošināt līdzsvarotu teritorijas izmantošanu, aizsargāt iedzīvotāju dzīves kvalitāti, publisko ārtelpu, kapsētu teritorijas, virszemes ūdensobjektus, ainaviskās vērtības un vides kvalitāti. Derīgo izrakteņu ieguve var radīt paaugstinātu trokšņu, putekļu, vibrāciju un transporta intensitātes ietekmi, kā arī mainīt teritorijas reljefu, hidroloģisko režīmu un ainavu. Līdz ar to Madonas novada TIAN noteiktie attālumi un izvietojuma ierobežojumi ir vērsti uz iespējamo negatīvo ietekmju mazināšanu un funkcionālu konfliktu novēršanu starp ieguves teritorijām un jutīgām teritorijām vai objektiem.

Kopumā minētie nosacījumi ir samērīgi un pamatoti, jo tie neaizliedz derīgo izrakteņu ieguvei Madonas novada teritorijā kopumā, bet nosaka tās izvietojuma ierobežojumus vietās, kur šāda izmantošana varētu radīt būtisku ietekmi.

► Atjaunīgo energoresursu ieguves teritorijas

Speciālas atjaunīgo energoresursu ieguves teritorijas Madonas novada TP nav nodalītas. Kā galvenais izmantošanas veids Energoapgādes uzņēmumu apbūve (14006) šāda izmantošana ir noteikta Rūpnieciskās apbūves teritorijās (R un R1), Tehniskās apbūves teritorijās (TA), Mežu teritorijās (M) – tikai vēja parki, Lauksaimniecības teritorijās (L) un Ūdeņu teritorijās (Ū) – tikai enerģijas ražošanas un energoapgādes uzņēmumu (tai skaitā hidroelektrostacijas) apbūve, neietverot lineāro inženiertehnisko infrastruktūru.

Vienlaikus, Madonas novada TP ir izvirzīti šādi ierobežojumi:

- Novadā atļauts plānot un ierīkot vēja parkus, bet aizliegta atsevišķu vēja elektrostaciju torņu izvietojuma, izņemot mikroģeneratorus mājsaimniecības vai saimniecības vajadzībām.
- Plānojot vēja parkus, ievēro šādas prasības:
 - vēja parku izvietojuma nav atļauta Novada pilsētu un ciemu teritorijās;
 - plānojot vēja elektrostacijas augstsprieguma elektrolīniju un apakšstaciju tuvumā, tās izvietojuma ne tuvāk kā attālumā, kas vienāds ar to maksimālo augstumu plus 10 m.
- Teritorijās ar īpašiem noteikumiem „Vestienas ainavu apvidus” (TIN51), „Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija” (TIN52) un „Vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorija” (TIN6) papildus ievēro Noteikumu 5.5. un 5.6. apakšnodaļas prasības.
- Teritorijās ar īpašiem noteikumiem „Madonas pilsētas vēsturiskā centra apbūve” (TIN41), „Lubānas pilsētas vēsturiskais centrs (TIN42)” un „Cesvaines pilsētas vēsturiskā centra apbūve” (TIN43) papildus ievēro Noteikumu 5.4. apakšnodaļas prasības.
- Novada pilsētās nav atļauts būvēt biogāzes koģenerācijas stacijas un citus līdzīga rakstura objektus, kuru tehnoloģiskās darbības rezultātā rodas vai var rasties traucējoša smaka.
- Būvējot vai ekspluatējot biogāzes koģenerācijas stacijas un citus līdzīga rakstura objektus, kuru tehnoloģiskās darbības rezultātā rodas vai var rasties traucējoša smaka, jānodrošina atbilstību smakas mērķlielumam visās dzīvojamās, publiskās, dabas un apstādījumu, un jauktas centra apbūves teritorijās ciemos, kā arī publiskās un dzīvojamās apbūves teritorijās lauku teritorijā, ņemot vērā normatīvo aktu prasības.

Madonas novada TP noteiktie ierobežojumi vēja parku, vēja elektrostaciju, biogāzes koģenerācijas staciju un līdzīga rakstura objektu izvietojumam ir pamatoti ar nepieciešamību līdzsvarot atjaunīgās enerģijas attīstību ar apdzīvoto vietu dzīves vides kvalitātes, ainavisko

vērtību, kultūrvēsturiskā mantojuma, satiksmes drošības, inženiertehniskās infrastruktūras drošas ekspluatācijas un vides kvalitātes aizsardzību. Šādi objekti var radīt dažāda veida, kā arī ietekmēt teritorijas ainavisko raksturu un apkārtējo teritoriju izmantošanas iespējas. Līdz ar to Madonas novada TIAN noteiktās prasības ir vērstas uz iespējamo konfliktu mazināšanu starp energoapgādes infrastruktūru un jutīgām teritorijām, vienlaikus pilnībā neizslēdzot šādu objektu attīstības iespējas novada teritorijā.

Kopumā minētie ierobežojumi ir samērīgi un pamatoti, jo tie neaizliedz atjaunīgās enerģijas un energoapgādes objektu attīstību Madonas novada teritorijā, bet nosaka to izvietojuma nosacījumus, ņemot vērā objektu mērogu, iespējamo ietekmi un apkārtējo teritoriju jutīgumu.

Plānotā vēja parku ietekme uz vidi norisinās ietekmes uz vidi izvērtējuma procedūras ietvaros atbilstoši likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MK 13.01.2015. noteikumos Nr. 18 „Kārtība, kādā novērtē paredzētās darbības ietekmi uz vidi un akceptē paredzēto darbību” noteiktajā kārtībā.

► **Būtiskās izmaiņas, to īstenošanas prognozētās ietekmes uz vidi**

Šobrīd spēkā esošo teritorijas plānojumu Madonas novada teritorijā īstenošana nav radījusi būtiskas negatīvas ietekmes uz vidi vai vides kvalitātes pasliktināšanās tendences.

Izstrādājot jauno Madonas novada TP, ir ievērots pēctecības princips un pamatā saglabāti līdzšinējie attīstības virzieni un risinājumi, tai pat laikā izvērtējot to atbilstību Madonas novada IAS, normatīvajos aktos noteiktajam un savstarpējai savietojamībai, veidojot vienotu Madonas novada TP.

Atsevišķos gadījumos ir veiktas papildus izpētes, un Madonas novada TP ir ietverti jauni vai modificēti risinājumi, kā arī noteiktas prasības, lai nodrošinātu vienotu ilgtspējīgu novada teritorijas attīstību, t. sk. definējot papildus prasības vides stāvokļa un dabas vērtību aizsardzībai.

Šobrīd spēkā esošo teritorijas plānojumu īstenošana nav notikusi tādā apjomā, kā sākotnēji tika plānots, par ko liecina būvniecības aktivitātes. Apbūves teritorijas ir attīstītas fragmentāri, galvenokārt atsevišķu nekustamo īpašumu robežās. Pārsvārā būvētas individuālās dzīvojamās mājas un attīstītas rūpnieciskās apbūves teritorijas. Vienlaikus īstenošanas procesā realizēti vairāki infrastruktūras attīstības projekti, piemēram, daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana, sporta, izglītības un kultūras infrastruktūras attīstība, ielu pārbūve un atjaunošana, kā arī velo, gājēju un tūrisma infrastruktūras un ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība pilsētās un ciemos.

Jaunais plānošanas dokuments – Madonas novada TP – izstrādāts, ievērojot normatīvajā aktā par Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmu noteiktās prasības un izmantojot noteiktu teritorijas izmantošanas veidu klasifikatoru. Līdz ar to Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmas vidē tika veikta visa plānošanas dokumenta saistošās daļas (Grafiskā daļa un Madonas novada TIAN) struktūras pārstrāde. Izstrādājot plānojumu, tika ņemti vērā augstāka līmeņa tiesību akti, no kuriem daļa teritorijas plānojumu īstenošanas posmā ir mainījusies, tādējādi ieviešot citādas prasības arī teritoriju izmantošanai un apbūvei. Tāpat ņemti vērā aktuālie dati, kas var ietekmēt teritorijas plānojuma risinājumus, piemēram, jaunākie dati par teritorijām ar 10 % applūšanas varbūtību.

Lai gan bijušo novadu spēkā esošajos teritorijas plānojumos ciemu robežas jau tika samazinātas, plānotās apbūves ieceres vairumā gadījumu nav īstenojušās arī saskaņā ar

līdzšinējiem risinājumiem. Pašvaldībai, izvērtējot gan esošo ciemu infrastruktūru, gan zemes īpašnieku viedokli, jāvirzās uz pakāpenisku ciemu robežu samazināšanu. Savukārt ciemu robežu paplašināšana ir atbalstāma tikai tajās vietās, kur apbūve jau ir attīstījusies un ir vai ir iespējams nodrošināt nepieciešamo infrastruktūru.

Madonas, Varakļānu, Lubānas un Cesvaines pilsētas robežas ir pārskatītas, izvērtējot spēkā esošajos teritorijas plānojumos piedāvātos priekšlikumus. Tas īpaši attiecas uz Madonas pilsētu, kuras robežu izmaiņas netika īstenotas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Īpaša loma, vienlaikus arī problēmjautājums, ir esošajām vasarnīcu jeb mazdārziņu teritorijām Madonas novadā (galvenokārt attiecas uz Madonas pilsētu un tai piegulošo pagastu teritorijās). Ņemot vērā, ka daļa no šo teritoriju īpašniekiem vai izmantotāju vēlas tās saglabāt kā sakņu dārzus, bet daļa – izmantot pastāvīgai dzīvošanai, jaunajā Madonas novada TP ir rasti kompromisi šo teritoriju turpmākai izmantošanai un attīstībai.

Tādējādi Madonas novada TIAN neietver būtiskus teritorijas izmantošanas un attīstības zonējuma izmaiņas, bet gan ievērojot pēctecības principu nodrošina arī turpmāku ilgtspējīgu teritoriju attīstību, teritorijas zonējumu redakcionāli pilnveidojot atbilstoši spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.

Kā viena no būtiskākajām izmaiņām jāatzīmē vairāku ciemu un pilsētu, t. sk. Madonas pilsētas robežu pārskatīšanu un apbūves teritoriju platības samazināšanu. Pilsētu un ciemu robežu samazināšana izslēdzot no tiem neapbūvētas lauksaimniecības un meža zemju platības nodrošina potenciāli antropogēni ietekmēto teritoriju samazināšanu. Šāds risinājums atstāj ilglaicīgu pozitīvu ietekmi uz vidi, saglabājot neapbūvētas teritorijas un samazinot iespējamās apbūves teritorijas platībās, kur nav izveidota atbilstoša infrastruktūra.

Būtiska ir dabas un vides aizsardzības prasību integrācija Madonas novada TIAN, pilnveidojot to atbilstoši spēkā esošo normatīvo aktu prasībām un pieejamajai informācijai par dabas vērtībām un vides problēmām Novada teritorijā, kas definētas atbilstošās Madonas novada TIAN sadaļās.

Teritorijas plānojuma risinājumu īstenošanai prognozējama ilglaicīga, būtiska pozitīva ietekme uz vidi un dabas vērtībām.

8. RISINĀJUMI IETEKMJU NOVĒRŠANAI UN MAZINĀŠANAI

Madonas novadam var izdalīt divu veidu pasākumu grupas, kas var mazināt tā ietekmi uz vidi: (1) spēkā esošo normatīvo aktu un institūciju izvirzīto nosacījumu ievērošana un (2) plānošanas dokumenta izstrādes gaitā izstrādātie pasākumi – Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, lai mazinātu ietekmi uz vidi.

Madonas novada TP, t. sk. tā Madonas novada TIAN, ietver virkni pasākumu un nosacījumu, kas vērsti uz zemes izmantošanas, t. sk. visa veida būvniecības negatīvo ietekmju uz vidi novēršanu vai samazināšanu.

Galvenokārt prasības, kas vērstas uz ietekmju uz vidi mazināšanu ir definētas dažādās Madonas novada TIAN nodaļās:

Vides aspekts	TIAN sadaļas, kurās noteiktas prasības	Būtiskākie nosacījumi
Augsnes/grunts piesārņojums	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 3.5.1. Piesārņotās un potenciāli piesārņotas vietas ▶ 3.5.2. Aizsardzība pret vides piesārņojumu ▶ 4.6. Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) ▶ 4.8.1. Tehniskās apbūves teritorija (TA) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības novērtēt augsnes/grunts pazemes ūdeņu kvalitāti, ▶ Prasības piesārņojošu objektu izvietošanai un vides aizsardzības prasības ▶ Prasība izstrādāt pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret troksni, smakām un cita veida piesārņojumu. Prasības sanitāro vai drošības aizsargjoslu izvietojumam ▶ Prasība nodrošināt aizsardzību pret tehniskās apbūves radīto troksni un citu veidu piesārņojumu
Virszemes/pazemes ūdeņu piesārņojums	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 3.2.3. Kanalizācija ▶ 3.2.5. Meliorācijas sistēmas un lietusūdens novadīšana ▶ 4.6. Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) ▶ 4.12.1. Ūdeņu teritorija (Ū) ▶ 5.1.1. Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija (TINI1) ▶ 5.1.3. Zvidzienes poldera teritorija (TINI3) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības nodrošināt pieslēgumu centralizētās kanalizācijas sistēmai; ▶ Prasības individuālajiem notekūdeņu apsaimniekošanas risinājumiem ▶ Prasības lietus ūdeņu apsaimniekošanai ▶ Prasība izstrādāt pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret troksni, smakām un cita veida piesārņojumu. Prasības sanitāro vai drošības aizsargjoslu izvietojumam ▶ Prasības sabiedrības pieejamībai ▶ Būvniecības aprobežojumi ▶ Prasība pieslēgties pašvaldības centralizētajām ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmām ▶ Aprobežojumi lauksaimniecības zemju apmežošanai

<p>Vides troksnis</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 3.1.1. Autoceļi un iela ▶ 3.5.2. Aizsardzība pret vides piesārņojumu ▶ 3.6. Prasības derīgo izrakteņu ieguvei ▶ 4.6. Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) ▶ 4.8.1. Tehniskās apbūves teritorija (TA) ▶ 5.1.5. Teritorija gar valsts autoceļiem apdzīvotās vietās (TIN15) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības ielu sarkanajām līnijām, Transportlīdzekļu stāvvietām, ceļu pievienojumiem ▶ Prasības piesārņojošu objektu izvietošanai un vides aizsardzības prasības ▶ Ierobežojumi jaunu derīgo izrakteņu vietu ierīkošanai ▶ Prasība izstrādāt pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret troksni, smakām un cita veida piesārņojumu. Prasības sanitāro vai drošības aizsargjoslu izvietojumam ▶ Prasība nodrošināt aizsardzību pret tehniskās apbūves radīto troksni un citu veidu piesārņojumu ▶ Prasība jaunai apbūvei izstrādāt risinājumus normatīvajos aktos noteikto trokšņa un cita veida piesārņojuma robežlielumu nepārsniegšanu
<p>Gaisa piesārņojums</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 3.1.1. Autoceļi un ielas ▶ 3.2.4. Alternatīvā elektroapgāde ▶ 3.3.5. Būves dzīvniekiem ▶ 4.6. Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) ▶ 4.8.1. Tehniskās apbūves teritorija (TA) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības ielu sarkanajām līnijām, Transportlīdzekļu stāvvietām, ceļu pievienojumiem ▶ Objektu, kuru tehnoloģiskās darbības rezultātā rodas vai var rasties traucējoša smaka izvietojuma ierobežojums ▶ Būvju dzīvniekiem izvietošanas ierobežojumi, negatīvo ietekmju mazināšanas pasākumi. ▶ Prasība izstrādāt pasākumus apkārtējo teritoriju aizsardzībai pret troksni, smakām un cita veida piesārņojumu. Prasības sanitāro vai drošības aizsargjoslu izvietojumam ▶ Prasība nodrošināt aizsardzību pret tehniskās apbūves radīto troksni un citu veidu piesārņojumu
<p>Ūdens resursu saglabāšana</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 3.2.2. Ūdensapgāde 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības pieslēgumam centralizētajai ūdensapgādes sistēmai ▶ Prasības individuālajiem ūdens ieguves avotiem
<p>Lauksaimniecības zemju platību saglabāšana</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 2.8. LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMES UN MEŽA ZEME ▶ 4.11.1. Lauksaimniecības teritorija (L) ▶ 5.6.1. Vietējas nozīmes lauksaimniecības teritorija (TIN6) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ierobežojumi zemju lietojuma veida maiņai ▶ Aizliegta apmežošana, kā arī saules elektrostaciju uzstādīšana

<p>Meža zemju platību saglabāšana</p>	<p>▶ 2.8. LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMES UN MEŽA ZEME</p> <p>▶ 4.10.1. Mežu teritorija (M)</p>	<p>▶ Ierobežojumi zemju lietojuma transformācijai</p> <p>▶ Pašvaldības īpašumā esošo mežu teritorijas Novada pilsētās un ciemos saglabā kā iedzīvotāju atpūtas un rekreācijas teritorijas</p> <p>▶ Izmantošanas veidu limitēšana</p>
<p>Ainavu aizsardzība</p>	<p>▶ 3.2.4. Alternatīvā elektroapgāde</p> <p>▶ 5.5.1. Vestienas ainavu apvidus (TIN51)</p> <p>▶ 5.5.2. Cesvaines pils ainavas aizsardzības teritorija (TIN52)</p> <p>▶ 5.5.3. Teiču purva ainava (TIN53)</p> <p>▶ Paskaidrojuma raksta 5. pielikums Ainavu novērtējums</p>	<p>▶ Vēja parku izvietojuma regulējums</p> <p>▶ Jaunu apbūvi plāno, ievērojot vēsturisko apbūves un ainavas struktūru, neaizsedzot publiski pieejamos atvērtās ainavas skatus. Pirms jaunas būvniecības uzsākšanas veic novērtējumu par plānotās apbūves ietekmi uz ainavu no publiski pieejamiem skatu punktiem objekta tiešā tuvumā. Vairāku saimniecisko darbību, tai skaitā vēja elektrostaciju, kuru jauda ir lielāka par 20 kW, uzstādīšanas aizliegums</p> <p>▶ Aizliegta saimnieciskā darbība, kas samazina ainavas kultūrvēsturisko, ekoloģisko vai vizuālo vērtību</p> <p>▶ Teritorijā jāievēro Teiču dabas rezervāta likumā un ĪADT vispārējos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktās prasības</p> <p>▶ Ietver plašu informatīvo materiālu un detaļu vērtējumu, kā arī rekomendācijas ainavu aizsardzībai, kas iestrādātas Madonas novada TP</p>
<p>Dabas vērtību aizsardzība</p>	<p>▶ 2.6. Dabas teritorijas un apstādījumi</p> <p>▶ 4.9.1. Dabas un apstādījumu teritorija (DA)</p> <p>▶ 5.4.1. Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN4)</p> <p>▶ 5.5.3. Teiču purva ainava (TIN53)</p>	<p>▶ Definē prasības dabas vērtību, tai skaitā biotopu, dižkoku, sugu atradņu un dzīvotņu aizsardzībai</p> <p>▶ Ietver aizliegumu apstādījumos izmantot invazīvās sugas</p> <p>▶ Definē šo zonu un nosaka tajā atļautās darbības</p> <p>▶ Vēsturiskajām apstādījumu un parku teritorijām saglabā to sākotnējo izmantošanu</p> <p>▶ Nosaka aizsargājamo teritoriju un deklarē, ka tajā ievēro Teiču dabas rezervāta likumā un ĪADT vispārējos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktās prasības.</p>
<p>Kultūrvēsturisko vērtību aizsardzība</p>	<p>▶ 4.4. Publiskās apbūves teritorija (P2)</p> <p>▶ 4.5. Jauktas centra apbūves teritorija (JC2)</p> <p>▶ 5.4.1. Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN4)</p>	<p>▶ Nosacījumi atbilstošam labiekārtojuma un būvniecībai</p> <p>▶ Labiekārtojumu un apbūvi veido, ņemot vērā kultūrvēsturiskās ainavas un apbūves identitāti un autentiskumu</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ 5.4.2. Madonas pilsētas vēsturiskā centra apbūve (TIN41) ▶ 5.4.3. Lubānas pilsētas vēsturiskais centrs (TIN42) ▶ 5.4.4. Cesvaines pilsētas vēsturiskā centra apbūve (TIN43) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Prasības saglabā apbūves arhitektonisko veidolu, būvju mērogu, materiālus, telpisko plānojumu, reljefu un apzaļumojuma struktūru ▶ Prasības saglabāt galvenās arhitektoniskās un kultūrvēsturiskās vērtības ▶ Prasības saglabāt galvenās arhitektoniskās un kultūrvēsturiskās vērtības ▶ Prasības saglabāt galvenās arhitektoniskās un kultūrvēsturiskās vērtības
--	---	--

Madonas novada TIAN definēts, ka:

- ▶ Noteikumus valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorijās piemēro tiktāl, ciktāl tie nav pretrunā ar kultūras pieminekļu aizsardzību reglamentējošiem normatīviem aktiem.
- ▶ Noteikumus ĪADT piemēro tiktāl, ciktāl tie nav pretrunā ar ĪADT aizsardzību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, tai skaitā vispārīgajiem un individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem.
- ▶ Citas prasības un aprobežojumi, kas jāievēro, veicot teritorijas (zemes vienības) apbūvi un cita veida izmantošanu, nosaka spēkā esošie likumi un citi normatīvie akti.

9. ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS

Kā alternatīva plānošanas dokumentam – Madonas novada TP ir “0” alternatīva, saglabājot spēkā esošos teritorijas plānojumus, bet līdz ar to netiktu vienoti un integrēti plānota atļautā novada teritorijas izmantošana atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem teritorijas attīstības plānošanā – MK 30.04.2013. noteikumiem Nr. 240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”.

Izstrādājot Madonas novada TP, tika izvērtēti un tajā iekļauti risinājumi, ņemot vērā iedzīvotāju, uzņēmēju un pašvaldības sniegtos priekšlikumus, institūciju izvirzītos nosacījumus, kā arī ilgtspējīgas attīstības principus. Šāda pieeja veicinās kvalitatīvas dzīves un uzņēmējdarbības vides veidošanos Madonas novadā. **Teritorijas plānojuma 1. un 2. redakcijas izstrādes laikā tika apspriesti un analizēti vairāki iespējamie risinājumi jeb alternatīvas.**

<p>Apdzīvojuma struktūra</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā izvērtētas trīs alternatīvas Madonas novada apdzīvojuma struktūras attīstībai un sniegti priekšlikumi apdzīvojuma struktūras izmaiņām.</p> <p>1. alternatīva – saglabāt spēkā esošo apdzīvojuma struktūru.</p> <p>2. alternatīva – apdzīvojuma struktūras izmaiņas veikt atbilstoši Madonas novada IAS, proti, nenoteikt ciema statusu 12 apdzīvotām vietām.</p> <p>3. alternatīva – apdzīvojuma struktūras izmaiņas veikt, atkārtoti izvērtējot ciemu telpisko struktūru, esošo infrastruktūru un attīstības iespējas.</p> <p>Madonas TP izstrādē ir izvēlēta 3. alternatīva, ciema statusu likvidējot četrām apdzīvotām vietām.</p> <p>Kopā Madonas novada ciema statuss un robežas ir noteiktas 33 ciemiem. Pilsētu un ciemu teritoriju robežas nosaka juridisku statusu teritorijām, kurās dominē atļautās izmantošanas ar blīvākas apbūves raksturu.</p>
<p>Pilsētu un ciemu robežu izmaiņas</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā tika izvērtētas divas alternatīvas Madonas novada pilsētu un ciemu robežu izmaiņām.</p> <p>1. alternatīva – neveikt izmaiņas pilsētu un ciemu robežām.</p> <p>2. alternatīva – pārskatīt pilsētu un ciemu robežas, izslēgt no tām mežu zemes un lauksaimniecības teritorijas lielās platībās un atbalstīt kompleksi un kompakti plānotas jaunu ciemu teritorijas, attīstītājam paredzot atbilstošu publisko infrastruktūru, paredzot transporta infrastruktūras risinājumus, inženiertehniskās apgādes nodrošinājumu, daudzveidīgu teritorijas izmantošanu, teritorijas sasniedzamību ar sabiedrisko transportu, teritorijas pārvaldības nodrošinājumu un publisko ārtelpu nodrošinājumu.</p> <p>Madonas TP izstrādē ir izvēlēta 2. alternatīva, samazinot gan pilsētu, gan ciemu robežas. Izņēmums attiecas uz Lazdonas ciemu, kas atrodas Madonas pilsētas tiešā tuvumā, kura infrastruktūra ir daļēji funkcionāli saistīta ar pilsētas infrastruktūru. Izmaiņas ir veiktas, ievērojot arī pēctecības principu. T. i., priekšlikums ciema</p>

	<p>robežu izmaiņām tika sagatavots jau spēkā esošā Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādes gaitā, taču netika īstenotas, jo to apstiprināšanai bija sarežģītāka procedūra (skatīt Paskaidrojuma raksta 1. pielikumu).</p> <p>Ciema robežas ir samazinātas arī Biksēres ciemam, taču ir paplašinātas vienā daļā, plānojot tajā jaunu savrupmāju apbūvi. Priekšlikums tika atbalstīts, izvērtēt vides riskus, esošo transporta infrastruktūru, kā arī iespējas nodrošināt plānoto apbūvi ar sabiedriskās ūdenssaimniecības pakalpojumiem.</p>
<p>Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi</p>	<p>Alternatīvu izstrāde Madonas novada TP izstrādes procesā galvenokārt ir saistīta ar vairāku Madonas novada TIAN normu detalizēšanu pašvaldībai piešķirtā deleģējuma ietvaros. Piemēram, TIAN 3.3.nodaļā „Prasības apbūvei” tiek noteiktas prasības pagalmiem, žogiem, būvlaidēm, attālumiem starp būvēm, kā arī būvēm dzīvnieku turēšanai.</p> <p>Kā viena no Madonas novada TP alternatīvām varētu būt mazāk detalizētu prasību iekļaušana Madonas novada TIAN. Tomēr izstrādātie nosacījumi ir pielāgoti Madonas novada pašvaldības vajadzībām un vērsti uz iespējamo ietekmju uz vidi mazināšanu.</p> <p>Madonas novada TIAN izstrādes procesā tika izvērtēts pašvaldībai piešķirtais deleģējums noteikt konkrētas prasības un nosacījumus, ņemot vērā gan būvniecības procesa vajadzības, gan teritorijas attīstības aspektus kopumā.</p>
<p>Ierobežojumu noteikšana alternatīvajai energoapgādei</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā tika izvērtētas alternatīvas attiecībā uz alternatīvās energoapgādes objektu izvietojumu novada teritorijā.</p> <p>1. alternatīva – nenoteikt papildu ierobežojumus alternatīvās energoapgādes objektu izvietojumam, regulējumu balstot tikai uz ārējo normatīvo aktu prasībām.</p> <p>2. alternatīva – Madonas novada TIAN noteikt papildu nosacījumus alternatīvās energoapgādes objektu izvietojumam, ņemot vērā apdzīvojuma struktūru, ainaviskās vērtības, dabas teritorijas, kultūrvēsturisko mantojumu un iespējamo ietekmi uz blakus esošajām teritorijām.</p> <p>Madonas novada TP izstrādē ir izvēlēta 2. alternatīva, nosakot nosacījumus alternatīvās energoapgādes objektu izvietojumam, lai sabalansētu atjaunīgo energoresursu izmantošanas iespējas.</p>

<p>Ierobežojumu noteikšana jaunu derīgo izrakteņu ieguvei</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā tika izvērtētas alternatīvas attiecībā uz jaunu derīgo izrakteņu ieguves teritoriju attīstību.</p> <p>1. alternatīva – nenoteikt papildu ierobežojumus jaunu derīgo izrakteņu ieguves vietu izveidei, izvērtēšanu veicot katras konkrētās ieceres īstenošanas procesā atbilstoši normatīvo aktu prasībām.</p> <p>2. alternatīva – Madonas novada TIAN noteikt papildu nosacījumus jaunu derīgo izrakteņu ieguves teritoriju izveidei, ņemot vērā apdzīvoto vietu tuvumu, dabas un ainaviskās vērtības, transporta infrastruktūras noslodzi, pazemes un virszemes ūdeņu aizsardzību, kā arī iespējamo ietekmi uz dzīvojamo un publisko apbūvi.</p> <p>Madonas novada TP izstrādē ir izvēlēta 2. alternatīva, paredzot nosacījumus, kas ļauj izvērtēt derīgo izrakteņu ieguves attīstību kontekstā ar vides kvalitātes, ainavas, infrastruktūras un iedzīvotāju interešu aizsardzību.</p>
<p>Vasarnīcu un dārzu māju teritoriju pārveidošana par savrupmāju apbūvi</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā tika izvērtētas alternatīvas attiecībā uz vasarnīcu un dārzu māju apbūves teritoriju turpmāko izmantošanu.</p> <p>1. alternatīva – saglabāt esošo teritoriju izmantošanas regulējumu, neparedzot šo teritoriju pārveidošanu par savrupmāju apbūves teritorijām.</p> <p>2. alternatīva – atsevišķās teritorijās paredzēt iespēju vasarnīcu un dārzu māju apbūvi pārveidot par savrupmāju apbūvi, ja tiek nodrošināta atbilstoša piekļuve, inženiertehniskā apgāde, ugunsdrošības prasību ievērošana un teritorijas piemērotība pastāvīgai dzīvošanai.</p> <p>Madonas novada TP izstrādē ir izvēlēta 2. alternatīva, paredzot iespēju atsevišķās teritorijās attīstīt savrupmāju apbūvi, vienlaikus nosakot prasības, kas nodrošina šo teritoriju kvalitatīvu un drošu izmantošanu pastāvīgai dzīvošanai.</p>
<p>Rūpnieciskās apbūves teritoriju iedalīšana</p>	<p>Madonas novada TP izstrādes procesā tika izvērtētas divas alternatīvas attiecībā uz funkcionālā zonējuma „Rūpnieciskās apbūves teritorija” sadalīšanu apakšzonās.</p> <p>1. alternatīva – neveidot „Rūpnieciskās apbūves teritorija” (R) apakšzonas, bet Madonas novada TIAN noteikt risinājumus atļauto teritoriju izmantošanas veidu īstenošanai apdzīvotā vietā vai lauku teritorijā, dažādu teritorijas izmantošanas veidu attālumu plānošanai pret dzīvojamo un publisko apbūvi, kā arī Madonas novada TIAN nosakot attālumus starp būvēm.</p> <p>2. alternatīva – noteikt „Rūpnieciskās apbūves teritorija” (R) apakšzonas, tās sadalot pa rūpnieciskās apbūves teritorijas izmantošanas veidiem.</p> <p>Madonas novada TP izstrādē ir izvēlēta 2. alternatīva, nosakot „Rūpnieciskās apbūves teritorija” (R) pamatzonu un tās apakšzonu, kur ir atļauta dažāda veida ražošanas uzņēmumu apbūve, izņemot smagās rūpniecības un pirmapstrādes uzņēmumu apbūvi. Šāds risinājums tika atbalstīts, lai samazinātu</p>

	iespējamos riskus, jo, piemēram, smagā rūpniecība var radīt vairāk piesārņojuma un troksni, kas var nebūt pieņemami blakus esošajām teritorijām u. c. Lai gan jebkurā gadījumā pastāv iespēja kādas teritorijas attīstības ieceres īstenošanai rīkot būvniecības ieceres publisko apspriešanu, tomēr izvēlētais risinājums preventīvi mazina jaunu konfliktsituāciju veidošanās risku.
Fizisko un juridisko personu iesniegumi	Izstrādājot Madonas novada TP 1. un 2. redakciju, Madonas novada pašvaldības domes izveidotā darba grupa izskatīja fizisku un juridisku personu iesniegumus un katrā individuālā gadījumā bija iespējami divi alternatīvi varianti – ņemt vērā iesniegumā ietverto prasību vai saglabāt līdzšinējo regulējumu un iesniegto priekšlikumu noraidīt. Atsevišķos gadījumos tika meklēti alternatīvi risinājumi, konkrēto priekšlikumu atbalstot daļēji, t. i., noraidot atsevišķus iesniegumā minētos priekšlikumus, grozot funkcionālo zonējumu tikai zemes vienības daļai, piemēram – daļu saglabājot kā „Dabas un apstādījumu teritoriju” (DA) vai piedāvājot citu funkcionālo apakšzonu, sniedzot iespēju vismaz daļēji sasniegt izvēlēto mērķi.

10. KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI

Madonas novada TP īstenošanas rezultātā netiek prognozēta būtiska negatīva ietekme uz ĪADT un Natura 2000 teritorijām, tādēļ kompensācijas pasākumi nav nepieciešami.

II. TERITORIJAS PLĀNOJUMA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀ PĀRROBEŽU IETEKME

Madonas novada teritorijai nav tiešu Latvijas valsts robežu. Tāpat tas neparedz tāda veida darbības, t. sk. rūpniecisko objektu izvietojumu, kas varētu izraisīt pārrobežu ietekmi.

12. PASĀKUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMA MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI

SIVN monitorings ir sistemātisks vides kvalitātes un tās izmaiņu tendenču novērtējums. Tā mērķis ir novērtēt konkrēta plānošanas dokumenta realizācijas ietekmi uz vidi, kā arī plāna vai programmas izpildi saistībā ar stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskatā definētiem vides mērķiem vai uzdevumiem. SIVN monitorings dod iespēju aktualizēt plānošanas dokumenta īstenošanas būtiskās vides ietekmes un salīdzināt tās ar prognozētajām, kā arī nodrošina savlaicīgu problēmu identifikāciju, lai nepieciešamības gadījumā veiktu atbilstošu plānošanas dokumenta korekciju.

Plānošanas dokumentu īstenošanas uzraudzību veic pašvaldība, arī plānošanas dokumentu ieviešanas monitoringu nodrošina pašvaldība, nepieciešamības gadījumā konsultējoties ar speciālistiem no Valsts institūcijām. Lai konstatētu teritorijas plānojuma īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, kā arī, lai nepieciešamības gadījumā izdarītu grozījumus plānošanas dokumentos, Madonas novada pašvaldības domei, izmantojot valsts vides monitoringa un citus pieejamos datus, jāizstrādā monitoringa ziņojums un jāiesniedz Valsts vides dienestam, tā atzinumā minētajos periodos (periodi tiks precizēti pēc VVD atzinuma saņemšanas).

Lai kvalitatīvi veiktu šo uzdevumu, pašvaldības speciālistam būtu jāsaņem atļauja strādāt ar valsts vides monitoringa datu bāzēm, tādējādi izvērtējot vides kvalitātes stāvokli un tā izmaiņu tendences.

Būtisks atbalsts Monitoringa ziņojuma izstrādei būtu vienotas vides informācijas sistēmas izveide Madonas novadā, kur tiktu apkopota vismaz ikgadēja informācija par:

- ▶ Ūdensapgādes vajadzībām iegūto ūdens apjomu un kvalitāti, centralizētās ūdensapgādes sistēmu paplašināšanos (abonentu skaita izmaiņas);
- ▶ Notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmu, vidē novadīto attīrīto notekūdeņu daudzumu un kvalitāti, centralizētās notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmas paplašināšanos (abonentu skaita izmaiņas), reģistrēto individuālo notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmu skaita izmaiņas, to veids, no individuālajām notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmām izvesto notekūdeņu apjoms;
- ▶ Novada teritorijā savākto atkritumu daudzums, tai skaitā šķīrto atkritumu. Abonentu (līgumu) skaita izmaiņas, kas izmanto atkritumu apsaimniekotāja pakalpojumus;
- ▶ Centralizētās siltumapgādes ietvaros esošo sadedzināšanas iekārtu uzskaitē, emisiju gaisā apjomi, centralizētās siltumapgādes lietotāju (abonentu skaits);
- ▶ Iedzīvotāju sūdzības par vides stāvokli, un ierosinājumi tā uzlabošanai.

Lai labāk novērtētu plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmi uz vidi, papildus būtu nepieciešami šādi statistikas, pētījumu vai novērojumu dati:

- ▶ Zemes lietojuma veida izmaiņas;
- ▶ Virszemes ūdeņu kvalitātes monitorings;
- ▶ Pazemes ūdeņu kvalitātes un kvantitātes monitorings;
- ▶ Bioloģiskās daudzveidības monitorings;
- ▶ Gaisa kvalitātes monitorings, tai skaitā pētījumi gaisa kvalitātes noteikšanai satiksmes plūsmu mezgļpunktos;

- ▶ Autoceļu stratēģiskās trokšņa kartes, dati par trokšņa līmeņa pārsniegumiem, transporta plūsmas izmaiņām;
- ▶ Pētījumi par iedzīvotāju veselības stāvokli;
- ▶ Dati par atjaunojamo energoresursu (ģeotermālo, saules enerģijas, biomasas, vēja u. c.) izmantošanu un ražošanu novada teritorijā.

Plānošanas dokumentu ietekmes uz vidi novērtēšanai ieteicams izvērtēt šādu rādītāju un to izmaiņu raksturojuma plānošanas dokumentu īstenošanas procesā iekļaušanu uzraudzības indikatoru sarakstā:

- ▶ iedzīvotāju apmierinātība ar vietējo pašvaldību un tās darbību;
- ▶ aizsargājamo dabas teritoriju, zaļo zonu un parku īpatsvars, tā izmaiņas;
- ▶ publiski pieejamo zaļo zonu īpatsvars, tā izmaiņas;
- ▶ uzņēmumu, kuriem piešķirti vides sertifikāti, procentuālais īpatsvars no kopējo uzņēmumu skaita un tā izmaiņas;
- ▶ gaisa kvalitātes rādītāji;
- ▶ emisiju daudzums gaisā no stacionārajiem avotiem;
- ▶ atjaunojamo energoresursu izmantošana;
- ▶ novadīto notekūdeņu daudzums;
- ▶ virszemes ūdeņu kvalitātes rādītāji;
- ▶ dzeramā ūdens kvalitātes rādītāji;
- ▶ peldūdeņu kvalitātes rādītāji;
- ▶ poligonos un atkritumu izgāztuvēs apglabāto sadzīves atkritumu daudzums;
- ▶ piesārņoto vietu daudzums un platība;
- ▶ apbūvēto teritoriju platība;
- ▶ valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu skaits.

Lai pieņemtu lēmumu par konkrēta indikatora izmantošanu, izvērtējama informācijas esamība, pieejamība un ticamība, t. sk. izvērtējot, vai konkrētie dati vai informācija ir pieejama un cik blīvi teritorijā ir izvietoti novērojumu punkti, un cik detāli iegūtā informācija raksturo vides stāvokli novadā.

Vides pārraudzības valsts birojs (no 01.10.2025. reorganizēta, pievienojot Valsts vides dienestam) ir izstrādājis metodiskās vadlīnijas plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa veikšanai, kā arī vienotu iesniedzamā monitoringa pārskata formu.⁸ Lai gan Vides pārraudzības valsts birojs ir likvidēts, tā funkcijas ir pārņēmis Valsts vides dienests normatīvo aktu prasības nav mainījušās. Arī izstrādātās vadlīnijas nav zaudējušas savu izmantojamību.

⁸ Metodiskās vadlīnijas un monitoringa pārskata forma pieejama tīmekļa vietnē www.vpvb.gov.lv/lv/strategiskais-ivn/monitorings

Kopsavilkums

Vides pārskats ir sagatavots SIVN procedūras ietvaros teritorijas attīstības plānošanas dokumentam „Madonas novada teritorijas plānojums”, pamatojoties uz MK 2004. gada 23. marta noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” un 2023. gada 18. augusta Vides pārraudzības valsts biroja lēmumu „Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu”.

SIVN procesa mērķis ir panākt vides aspektu integrēšanu plānošanas procesā, nodrošinot dabas un vides kvalitātes aizsardzību, sākot ar plānošanas dokumenta izstrādes procesu un identificējot pasākumus iespējamās negatīvās vides ietekmes mazināšanai. SIVN uzdevums ir novērtēt vides apstākļus un sniegt informāciju lēmumu pieņēmējiem, kā arī informēt plašāku sabiedrību par sagaidāmo ietekmi uz vidi plānošanas dokumenta ieviešanas gadījumā.

Madonas novads izveidots sākot ar 2021. gada 1. jūliju, novadā tika apvienoti četri bijušie novadi – Madonas novads, Ērgļu novads, Cescaines novads un Lubānas novads, bet ar 2025. gada 1. jūliju tam tika pievienots Varakļānu novads, kuriem jau bija izstrādāti teritorijas plānojumi. Iepriekšējo teritorijas plānojumos akcentētas daudzas tēmas, kuras savu aktualitāti ir saglabājušas arī jaunajā Madonas novada TP, turpinot iesāktās prakses vides risku mazināšanai un meklējot jaunus risinājumus.

Dokumenta izstrādē ņemti vērā kaimiņu pašvaldību, t. i., Cēsu, Gulbenes, Balvu, Rēzeknes, Preiļu, Jēkabpils, Aizkraukles un Ogres novada pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti un ar dabas aizsardzību saistītie dokumenti – dabas aizsardzības plāni, un tiesību akti, kas nosaka ĪADT aizsardzību un izmantošanu. Plānojuma izstrādes mērķis ir novada līdzsvarotas un daudzpusīgas sociāli-ekonomiskās attīstības pamatojums, paredzot teritorijas racionālu izmantošanu, vienotu teritorijas izmantošanas un būvniecības kārtību visā novada teritorijā, sabalansējot privātīpašnieku un sabiedrības intereses.

Vides pārskata izstrādē ņemtas vērā normatīvo aktu prasības, sniegta informācija par to, kādi starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi attiecas uz attiecīgo teritoriju, analizēts teritorijas esošais vides stāvoklis, izvērtēta plānošanas dokumenta plānoto darbību iespējamā ietekme uz vides stāvokli un izstrādāti priekšlikumi nelabvēlīgās ietekmes novēršanai vai samazināšanai.

Madonas novada TP ietvertā funkcionālā zonējuma izstrāde balstīta uz Teritorijas attīstības plānošanas likuma, MK 2014. gada 14. oktobra noteikumu Nr. 628 „Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem” un MK 2013. gada 30. aprīļa noteikumu Nr. 240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” prasībām funkcionālā zonējuma noteikšanai, funkcionālajā zonā atļautajiem galvenajiem un papildizmantošanas veidiem, izvērtējot spēkā esošo pagastu teritorijas plānojumu funkcionālo zonējumu, plānotās (atļautās) izmantošanas nosacījumus ka arī ņemot vērā nacionālajos normatīvajos aktos noteiktās vides un dabas aizsardzības prasības.

Vides pārskatā dots raksturojums par plānošanas dokumenta ietekmes uz vidi iedarbības laiku (īslaicīgas iedarbības, vidēji ilgās, ilglaicīgas un summārās. Madonas novada TP ir vērstas uz vidēju un ilgtermiņa attīstību, līdz ar to pārsvarā ietekmes raksturīgas ilgākam laika periodam. Ja vides aspektus nav iespējams iestrādāt pašos plānošanas dokumentos, Madonas novada pašvaldībai un attiecīgajām institūcijām ir jāpanāk, lai tie tiktu ievēroti pirms katras paredzētās darbības uzsākšanas.

Izstrādātais Vides pārskats ir dokuments, kurā kompleksi vērtēta Madonas novada TP ieviešanas iespējamā ietekme uz vidi, nodrošinot, ka vides vērtības tiek atbilstoši integrētas plānošanas dokumentā.

Ņemot vērā izvirzītos mērķus, Vides pārskatā tiek dots vides problēmu un stāvokļa raksturojums šādām vides jomām:

- ▶ Gaisa kvalitāte;
- ▶ Klimata pārmaiņas;
- ▶ Ūdens kvalitāte
- ▶ Zemes dziļņu izmantošana
- ▶ Atkritumu apsaimniekošana;
- ▶ Piesārņotās un degradētās teritorijas;
- ▶ Bioloģiskā daudzveidība;
- ▶ Ainavas un kultūrvēsturiskais mantojums.

Madonas novada TP būtiskākie risinājumi ir šādi:

- ▶ visā novada teritorijā tiek iedibināts vienots funkcionālais zonējums un vienots teritorijas izmantošanas veidu iedalījums;
- ▶ visā novadā tiek noteiktas vienotas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, t. sk. vienoti apbūves un zemes vienību veidošanas rādītāji;
- ▶ pilsētu un ciemu robežu precizēšana; plānojums paredz izmaiņas novada apdzīvojuma attīstībā, daļai no ciemiem likvidējot attiecīgo statusu;
- ▶ izvērtētas applūstošās teritorijas virszemes ūdensobjektiem, identificētas applūstošās teritorija un precizētas virszemes ūdensobjekta aizsargjoslas;
- ▶ noteiktas ainaviski vērtīgās teritorijas;
- ▶ definētas teritorijas un nosacījumi saules un vēja parku attīstīšanai;
- ▶ nosacījumi derīgo izrakteņu ieguvei ainaviskajās teritorijās;
- ▶ noteikti nosacījumi invazīvo sugu izplatības ierobežošanai.

Madonas novads nerobežojas ar citām valstīm.

Ņemot vērā, ka Madonas novada plānojuma izstrādē ir ievēroti spēkā esošie normatīvie akti, tas neparedz negatīvu ietekmi uz ĪADT un mikroliegumiem, līdz ar to kompensēšanas mehānismi saistībā ar ĪADT plānošanas dokumentam nav paredzēti.

Izstrādātais Madonas novada TP kopumā nav pretrunā ar dabas aizsardzības normatīviem, un tā mērķi atbilst starptautiskajiem un nacionālajiem vides un dabas aizsardzības mērķiem. Ievērojot vides aizsardzības normatīvus, Madonas novada TIAN nosacījumus un kompetento institūciju izvirzītās prasības, plānošanas dokumenta īstenošana neatstās negatīvu ietekmi uz vides kvalitāti.

Izmantotie informācijas un dati avoti

► Plānošanas dokumenti

- ▶ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam
- ▶ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam
- ▶ Ainavu politikas ieviešanas plāns 2024.–2027. gadam
- ▶ Aktualizētais Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam
- ▶ Nacionālās drošības koncepcija 2023
- ▶ Valsts civilās aizsardzības plāns
- ▶ Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam
- ▶ Informatīvais ziņojums „Par valsts mikromobilitātes infrastruktūras attīstību”
- ▶ Vidzemes plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030
- ▶ Vidzemes plānošanas reģiona attīstības programma 2022.–2027. gadam
- ▶ Vidzemes plānošanas reģiona Viedās specializācijas attīstības stratēģija 2022.–2030. gadam
- ▶ Madonas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2022.–2047. gadam
- ▶ Varakļānu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030
- ▶ Madonas novada attīstības programma 2022.–2028. gadam
- ▶ Madonas novada teritorijas plānojums 2013.–2025. gadam
- ▶ Lubānas novada teritorijas plānojums 2013.–2024. gadam
- ▶ Ērgļu novada teritoriālo vienību teritorijas plānojums no 2009. gada
- ▶ Varakļānu novada teritorijas plānojums 2013.–2024. gadam
- ▶ Cesvaines novada teritorijas plānojums 2008.–2020. gadam ar 2010., 2013. un 2019. gada grozījumiem
- ▶ Spēkā esošie lokālpilānojumi un detālpilānojums (publicēti Valsts vienotās ģeotelpiskās informācijas portālā GeoLatvija.lv)

► Konvencijas un tiesību akti

- ▶ Konvencija „Par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem”, Orhūsa, 2002.
- ▶ Ramsāres konvencija, Ramsāre, 1971.
- ▶ UNESCO konvencija, Parīze, 1972.
- ▶ Bernes konvencija, Berne, 1979.
- ▶ Bonnas konvencija, Bonna, 1979.
- ▶ Riodežaneiro konvencija, Riodežaneiro, 1992.
- ▶ Eiropas Ainavu konvencija, 2000.
- ▶ Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, ANO, 2003.
- ▶ Direktīva 92/43/EEK, Eiropas Padome, 1992.
- ▶ Direktīva 2000/60/EC, Eiropas Padome, 2000.
- ▶ Direktīva 1975/442/EEK, Eiropas Padome, 1975.
- ▶ Direktīva 91/689/EEC, Eiropas Padome.
- ▶ Direktīva 2001/42/EC, Eiropas Padome, 2001.
- ▶ Direktīva 85/337/EEK, Eiropas Padome, 1985.

► Citi materiāli

- ▶ Latvijas ģeoloģiskā karte M 1:200 000 lapa 35, 25 un paskaidrojuma raksts, Valsts ģeoloģijas dienests
- ▶ Latvijas ģeoloģija, Valsts ģeoloģijas dienests, 1998.
- ▶ Derīgo izrakteņu (būvmateriālu izejvielu, kūdras un dziedniecības dūņu) krājumu bilance par 2017. gadu, LVĢMC
- ▶ Derīgo izrakteņu atradņu kadastrs, LVĢMC
- ▶ Gaisa kvalitātes novērtējums Latvijā (2003.–2007. gads), LVĢMC, 2008
- ▶ Valsts statistikas pārskats par gaisa aizsardzību „Nr. 2–Gaiss”
- ▶ Valsts statistikas pārskats „Nr. 2 Ūdens”
- ▶ Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022–2027. gadam, LVĢMC
- ▶ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022–2027. gadam
- ▶ Konceptija īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu integrēšanas iespējām pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos
- ▶ Vadlīnijas dabas aizsardzības plānošanas procesa pilnveidošanai un sasaistei ar pašvaldību teritorijas plānošanu
- ▶ Projekts „Zinātniskā pamatojuma sagatavošana Teiču dabas rezervāta ārējās aizsargjoslas noteikšanai
- ▶ ĪADT dabas aizsardzības plāni

► Elektroniskie uzziņas avoti

- ▶ Madonas novada pašvaldība
- ▶ VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” www.meteo.lv
- ▶ Dabas aizsardzības pārvalde www.daba.gov.lv
- ▶ Valsts zemes dienests www.vzd.gov.lv
- ▶ VAS „Latvijas Valsts ceļi” lvceli.lv
- ▶ Lursoft www.lursoft.lv
- ▶ Centrālā statistikas pārvalde www.csb.gov.lv
- ▶ Tiesību aktu datu bāze Likumi.lv likumi.lv
- ▶ Veselības inspekcija www.vi.gov.lv
- ▶ LV Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde www.pmlp.gov.lv
- ▶ Kultūras karte www.kulturaskarte.lv
- ▶ Latvijas Vēstneša tiesību aktu portāls www.likumi.lv
- ▶ Latvijas ainavu digitālais atlants
- ▶ Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts
- ▶ Piesārņoto vietu pārvaldības sistēma
- ▶ Piesārņojošo darbību vietu karte
- ▶ Valsts vides dienesta izsniegtās A un B kategorijas piesārņojošo darbību atļaujas

Pielikumi

Lēmums par SIVN piemērošanu

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, e-pasts pasts@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

18.08.2023

Lēmums Nr. 4-02/64/2023

Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu

Adresāts, plānošanas dokumenta izstrādātāja:

Madonas novada pašvaldība, adrese: Saieta laukumus 1, Madona, Madonas novads, LV – 4841,
e – pasts: pasts@madona.lv (turpmāk arī – Izstrādātāja).

Plānošanas dokumenta nosaukums:

Madonas novada teritorijas plānojums (turpmāk – Teritorijas plānojums).

Izvērtētā dokumentācija:

Madonas novada pašvaldības 2023. gada 21. jūnija vēstule Nr. 2.1.3.1/23/1872 “Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru”, 2023. gada 21. jūnija iesniegums “Par teritorijas plānojuma izstrādi” (turpmāk – Iesniegums), Madonas novada pašvaldības domes 2022. gada 20. septembra lēmums Nr. 570 (protokols Nr. 20, 7. p.) “Par Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu” un 2022. gada 27. oktobra lēmums Nr. 720 (protokols Nr. 24, 33. p.) “Par grozījumiem 2022. gada 20. septembra lēmumā Nr. 570 (protokols Nr. 20, 7. p.) “Par Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu”” (turpmāk kopā saukti – Lēmumi) un tā pielikums “Darba uzdevums Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādei” (turpmāk – Darba uzdevums), Valsts vides dienesta Atļauju pārvaldes (turpmāk – Dienests) 2023. gada 11. maija vēstule Nr. 11.2/Ap/5673/2023 “Nosacījumi Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādei”, Veselības inspekcijas 2023. gada 20. aprīļa vēstule Nr. 2.4.8.–10/74 “Nosacījumi teritorijas plānojumam”, Dabas aizsardzības pārvaldes (turpmāk – DAP) 2022. gada 13. decembra vēstule Nr.4.8/7004/2022–N “Par Madonas novada teritorijas attīstības plānošanas dokumentu”.

Plānošanas dokumenta Izstrādātājas viedoklis:

Teritorijas plānojumam nav nepieciešams veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk – Stratēģiskais novērtējums). Izstrādātāja cita starpā norādījusi, ka šobrīd spēkā esošajos novada teritorijas plānojumos ietvertie risinājumi ir pamatoti, atbilst pašreizējai teritorijas izmantošanas situācijai un, attiecīgi, nerada nepieciešamību Teritorijas plānojumā

veikt būtiskas izmaiņas. Novadā nav plānoti jauni nozīmīgi transporta infrastruktūras objekti, kā arī jaunas, plašas rūpnieciskās apbūves teritorijas nav plānotas. Ar Teritorijas plānojumu tiks radīti priekšnoteikumi vides kvalitātes nodrošināšanai, ražošanas un vides risku novēršanai.

Faktu konstatācija, izvērtējums, argumenti un apsvērumi lēmuma satura noteikšanai:

1. Likuma “*Par ietekmi uz vidi novērtējums*” (turpmāk – Likums) 23.¹ panta pirmā daļa paredz, ka, uzsākot tādu plānošanas dokumentu sagatavošanu, kam saskaņā ar šo Likumu var būt būtiska ietekme uz vidi, arī uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*), tā izstrādātājs iesniedz kompetentajai institūcijai – Vides pārraudzības valsts birojam (turpmāk – Birojs) – rakstveida iesniegumu. Pirms rakstveida iesnieguma iesniegšanas izstrādātājs konsultējas ar ieinteresētajām vides un sabiedrības veselības institūcijām un iesniegumā pamato nepieciešamību plānošanas dokumentam piemērot Stratēģisko novērtējumu vai iemeslus, kādēļ šāds novērtējums nav nepieciešams. Likuma 23.³ panta 1. punkts noteic, ka Birojs pieņem motivētu lēmumu par to, vai konkrētam plānošanas dokumentam ir nepieciešams Stratēģiskais novērtējums.
2. 2023. gada 22. jūnijā Birojā saņemts Izstrādātājas Iesniegums¹, ar kuru informēts par Teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu. Atbilstoši Lēmumiem, Iesniegumiem, un Darba uzdevumam:
 - 2.1. Teritorijas plānojums tiek izstrādāts Madonas novada administratīvajai teritorijai, kurā saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu no 2021. gada 1. jūlija ietilpst bijušā Madonas, Cēsaines, Lubānas un Ērgļu novada administratīvā teritorija. Teritorijas plānojuma izstrādes mērķis ir nodrošināt Madonas novada kultūrvēsturisko, dabas un ekonomisko resursu, ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību. Plānošanas dokuments tiek izstrādāts saskaņā ar Madonas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2022. – 2047. gadam² (turpmāk – Stratēģija), cita starpā precizējot Stratēģijā definēto telpiskās attīstības perspektīvu.
 - 2.2. Iesniegumā norādīts, ka Teritorijas plānojumā plānots ietvert priekšnoteikumus, kas var atbilst Likuma 1. un / vai 2. pielikumā paredzēto darbību īstenošanai vai var attiekties uz tām, taču “*Teritorijas plānojuma līmenī Stratēģiskā novērtējuma procedūras ietvaros nav iespējams pilnvērtīgi novērtēt iespējamo ietekmi, jo teritorijas plānojums ir ilgtermiņa plānošanas dokuments un tādējādi tā īstenošanas ietekmes izvērtējums sagaidāmo ietekmju raksturu atspoguļo ļoti vispārīgi*”. Teritorijas plānojuma izstrādē tiks ievērots pēctecības princips, tādējādi maksimāli saglabājot līdz šim pieņemtos risinājumus attiecībā uz novada teritorijas izmantošanu (t.sk. tiks veidota pāreja šobrīd noteiktajam funkcionālajam zonējumam).
 - 2.3. Saskaņā ar Dabas datu pārvaldības sistēmā “*OZOLS*” pieejamo informāciju Madonas novada teritorijā reģistrētas vairākas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, t.sk. Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas (*Natura 2000*) teritorijas, kā arī ārpus šīm teritorijām ir konstatētas daudzveidīgas īpaši aizsargājamās dabas vērtības, tostarp Eiropas Savienības nozīmes prioritārie mežu, purvu, zālāju un saldūdeņu biotopi, īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes.
3. Darba uzdevumā izvirzītas prasības plānošanas dokumenta izstrādei, tostarp:
 - 3.1. Nodrošināt atbilstību Vidzemes plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī citiem hierarhiski augstākiem teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem.

¹ Biroja reģistrācijas Nr. 4-01/1576.

² Pieejama vietnē: https://geolatvija.lv/geo/tapis#document_24207.

- 3.2. Nodrošināt Teritorijas plānojuma Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu (turpmāk – TIAN) atbilstību Stratēģijā definētajiem stratēģiskajiem attīstības uzstādījumiem, telpiskās attīstības perspektīvai un pamatprincipiem teritoriju plānošanai un attīstībai.
 - 3.3. Nodrošināt teritorijas plānošanas jomā pieņemto lēmumu pēctecību, interešu apzināšanu un saskaņošanu ar institūcijām un kaimiņu pašvaldībām, definējot kopējās interešu teritorijas, kā arī ņemt vērā fizisko un juridisko personu priekšlikumus.
 - 3.4. Izvērtēt novada teritorijas esošo potenciālu, resursus un noteikt teritorijas izmantošanai nepieciešamās prasības un ierobežojumus, tostarp prasības derīgo izrakteņu ieguves vietu izveidei un alternatīvās energoapgādes būvju / iekārtu izviešanai.
 - 3.5. Nodrošināt pārskatāmu un vienotu apbūves noteikumu piemērošanu novada teritorijā, integrēt līdzšinējo novadu atsevišķo TIAN prasības un novēršot konstatētās pretrunas dažādās noteikumu daļās, saskaņojot pieeju apbūves īstenošanai.
 - 3.6. Sagatavot vispārīgu novada un detalizētu pilsētu (Madonas, Cēsaines, Lubānas) transporta attīstības koncepciju, apzinot esošo transporta plūsmu un sagatavot priekšlikumus attīstībai perspektīvā.
 - 3.7. Izvērtēt pilsētu un ciemu robežas paplašināšanas iespējas un noteikt jaunās robežas.
 - 3.8. Izvērtēt ainaviski vērtīgās teritorijas, sagatavot priekšlikumus ainavu aizsardzībai un pārvaldībai, definējot saglabājamās teritorijas un objektus.
 - 3.9. Noteikt un attēlot grafiskajā daļā teritorijas ar īpašiem nosacījumiem, degradētās un riska teritorijas, ainavu telpu robežas un nosacījumus, publiskās infrastruktūras attīstības un būvniecības vajadzībām nepieciešamās teritorijas un izmantošanas nosacījumus, transporta attīstībai nepieciešamās teritorijas.
4. Saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” (turpmāk – Noteikumi Nr. 157) III nodaļas 5. un 6. punktos noteikto pirms plānošanas dokumenta izstrādes uzsākšanas izstrādātājs konsultējas ar Dienestu, DAP un Veselības inspekciju par plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi un cilvēku veselību, kā arī par Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību un minēto konsultāciju rezultātus iesniedz Birojā. Iesniegumam pievienotas:
 - 4.1. Dienesta 2023. gada 11. maija vēstule Nr. 11.2/Ap/5673/2023 “*Nosacījumi Madonas novada teritorijas plānojuma izstrādei*”. Ņemot vērā Likuma 4. pantā noteikto un Noteikumu Nr. 157 2. punktā norādīto, Dienests secina, ka Teritorijas plānojumam būtu jāveic Stratēģiskais novērtējums. Dienests izvirzījis arī nosacījumus Teritorijas plānojuma izstrādei, tostarp bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ainaviski vērtīgo teritoriju izmantošanai, apbūves plānošanai kopskatā ar centralizētas ūdensapgādes un kanalizācijas nodrošinājumu, degradēto teritoriju apsaimniekošanai un konfliktsituāciju novēršanai starp dažādām funkcionālajām zonām un tajās atļautās izmantošanas un apbūves veidiem, kā arī derīgo izrakteņu ieguves plānošanai un vēja elektrostaciju izvietojumam.
 - 4.2. DAP 2022. gada 13. decembra vēstule Nr.4.8/7004/2022–N “*Par Madonas novada teritorijas attīstības plānošanas dokumentu*”. DAP nav sniegusi viedokli par Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību Teritorijas plānojumam, taču izvirzījusi nosacījumus plānošanas dokumenta izstrādei, tostarp plānošanas dokumentā iestrādāt prasības antropogēnās slodzes negatīvās ietekmes samazināšanai un ierobežošanai īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās, ainaviski vērtīgajās teritorijās un no bioloģiskās daudzveidības viedokļa vērtīgajās teritorijās. DAP informējusi, ka Madonas novadā plānots veidot jaunas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kā arī vērsusi uzmanību

aktualitātēm īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzību un izmantošanu reglamentējošo normatīvo aktu un dabas aizsardzība plānu izstrādē.

- 4.3. Veselības inspekcijas 2023. gada 20. aprīļa vēstule Nr. 2.4.8.–10/74 “*Nosacījumi teritorijas plānojumam*”. Izvērtējot plānošanas dokumenta izstrādes mērķi un izvirzītos uzdevumus, Veselības inspekcija uzskata, ka Teritorijas plānojuma īstenošanas rezultātā ir plānotas darbības, kas atbilst Likuma 2. pielikumam, līdz ar to Stratēģiskais novērtējums Teritorijas plānojumam ir nepieciešams. Vienlaikus Veselības inspekcija norādījusi uz vairākiem normatīvajiem aktiem, kas skar vides kvalitātes un cilvēku veselības jautājumus, un kuru prasības un nosacījumi jāņem vērā, izstrādājot Teritorijas plānojumu.
5. Konkrētais plānošanas dokuments nav ietverts to plānošanas dokumentu vidū, kam saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 2. punktu Stratēģiskais novērtējums būtu nepieciešams kā obligāts, neatkarīgi no plānošanas nolūka un saturiskās ieceres, tādējādi jautājums par Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību izriet no vērtējuma par sagaidāmās ietekmes būtiskumu (Likuma 23.¹ pants), tostarp plānošanas dokumentā iekļautajiem vides problēmu risinājumiem un to ietekmes būtiskumu:
 - 5.1. Likuma 23.² pants noteic, ka, vērtējot Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību, ņem vērā plānošanas dokumenta būtību (23.² panta 1. punkts), tostarp to, cik lielā mērā tajā tiek ietverti priekšnoteikumi paredzēto darbību un projektu realizācijai, ievērojot vietas izvēli, darbības veidu, apjomu, nosacījumus un resursu izmantošanu, kā arī to, cik lielā mērā dokuments ietekmē citus plānošanas dokumentus atšķirīgos plānošanas līmeņos, pastiprina vai rada vides problēmas (23.² panta 1. punkta “a”, “b”, “c”, “d” apakšpunkts). Tāpat Likuma 23.² panta 2. punkts noteic, ka jāņem vērā iespējamai ietekmei pakļautās teritorijas un sagaidāmās ietekmes raksturs – ilgums, summārās ietekmes, pārrobežu ietekmes, avāriju riski u.c. Savukārt Likuma 23.² panta 3. un 4. punkts paredz, ka jāņem vērā ietekmei pakļautās teritorijas jutīgums, tostarp ietekme uz aizsargājamām dabas un kultūras vērtībām, vides resursiem.
 - 5.2. Likuma 4. panta trešās daļas 1. punkts noteic, ka Stratēģisko novērtējumu citu starpā veic plānošanas dokumentiem, kurus apstiprina vietējā pašvaldība, kuri saistīti ar reģionālo attīstību, zemes izmantošanu, teritoriju plānojumiem un ietver pamatnosacījumus šā Likuma 1. vai 2. pielikumā paredzēto darbību īstenošanai. Savukārt Likuma 4. panta piektā daļa paredz, ka Stratēģisko novērtējumu šā panta trešās daļas plānošanas dokumentiem neveic, ja tie attiecas uz nelielu teritoriju izmantošanu vietējās pašvaldības līmenī vai nelieliem to grozījumiem, izņemot gadījumus, kad šo dokumentu īstenošana var būtiski ietekmēt vidi.
 - 5.3. Atbilstoši Lēmumiem un Darba uzdevumam, Madonas novada pašvaldība ir lēmusi par jauna vienota Teritorijas plānojuma izstrādi visai pašvaldības teritorijai, kurā šobrīd ir spēkā seši teritorijas plānojumi, kas ir izstrādāti dažādos laika posmos atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, tostarp lielākā daļa (izņemot Cesvaines novada teritorijas plānojuma 2019. gadam grozījumus)³ pirms Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumu Nr. 240 “*Vispārējie teritorijas plānošanas,*

³ Cesvaines novada teritorijas plānojuma 2019. gadam grozījumi (apstiprināti ar Cesvaines novada domes 2020. gada 10. decembra lēmumu (protokols Nr. 18, 3.§)), Madonas novada teritorijas plānojums (apstiprināts ar Madonas novada pašvaldības domes 2013. gada 16. jūlija lēmumu Nr. 425 (protokols Nr.15, 11.p.)), Lubānas novada teritorijas plānojums 2013. – 2024. gadam (apstiprināts ar Lubānas novada pašvaldības domes 2013. gada 25. aprīļa lēmumu (protokols Nr. 5, 2.§)), Ērgļu novada Ērgļu pagasta teritorijas plānojums 2007. – 2019. gadam (apstiprināts ar Ērgļu novada domes 2007. gada 23. augusta lēmumu (prot. Nr. 9, 15. §)), Sausnējas pagasta teritorijas plānojums 2007. – 2019. gadam (apstiprināts ar Ērgļu novada domes 2007. gada 31. maija lēmumu (prot. Nr. 7, 10. §)) un Jumurdas pagasta teritorijas plānojums 2007. – 2019. gadam (apstiprināts ar Ērgļu novada domes 2007. gada 23. augusta lēmumu (sēdes prot. Nr. 9, 16.§)).

izmantošanas un apbūves noteikumi” stāšanās spēkā (spēkā no 2013. gada 22. maija). Tādējādi konstatējams, ka, izstrādājot Teritorijas plānojumu, paredzamas būtiskas izmaiņas novada teritorijas līdzšinējā izmantošanā, gan meklējot risinājumus vienotai pieejai funkcionālo zonu iedalījumam un attīlojumam, gan saskaņojot teritorijas plānoto izmantošanu ar attīstības priekšlikumiem, kas atbilst Stratēģijas pamatnostādņēm jaunā Madonas novada teritorijas turpmākai izmantošanai (Likuma 23.² panta 1. punkta “a” un “b” apakšpunkts). Vienlaikus Birojs konstatē, ka no spēkā esošajiem Madonas novada teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem tikai Lubānas novada teritorijas plānojumam 2013. – 2024. gadam un Madonas novada teritorijas plānojumam 2013. – 2025. gadam ir veikts Stratēģiskais novērtējums (attiecīgi Biroja 2012. gada 11. oktobra atzinums Nr. 30 un Biroja 2013. gada 16. maija atzinums Nr. 18⁴).

- 5.4. Izvērtējot Izstrādātājas sniegto informāciju kopskatā ar institūciju nosacījumiem plānošanas dokumenta izstrādei, secināms, ka Teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros skatāmi jautājumi, kas saistīti ar aktuālu vides jautājumu risināšanu ilgtermiņā, kurām uzmanība vērsta gan institūciju (Dienesta, DAP un Veselības inspekcijas), gan Darba uzdevuma nosacījumos plānošanas dokumenta izstrādei, t.sk. derīgo izrakteņu ieguve, alternatīvās enerģijas ieguves objektu izvietojums, transporta attīstības koncepcijas izstrāde, apbūves teritoriju plānošana, tostarp kopskatā ar ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu nodrošinājumu, potenciālo konfliktsituāciju novēršanu starp funkcionālajām zonām ar atšķirīgu atļauto izmantošanu. Tādējādi secināms, ka ar plānošanas dokumenta izstrādi ir iespējamas būtiskas izmaiņas teritorijas izmantošanā salīdzinājumā ar pašreizējo situāciju, tostarp potenciāli radot priekšnoteikumus Likuma 1. un / vai 2. pielikuma darbību īstenošanai (Likuma 4. panta trešās daļas 1. punkts, šā likuma 23.² panta 1. punkta “a” apakšpunkts, 3. punkta “c”, “d” apakšpunkts).
- 5.5. Saskaņā ar Dabas datu pārvaldības sistēmā “OZOLS” pieejamo, kā arī DAP sniegto informāciju, Madonas novada teritorijā atrodas vairākas Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas (*Natura 2000*) teritorijas, kā arī ārpus šīm teritorijām ir reģistrētas daudzveidīgas īpaši aizsargājamas dabas vērtības – Eiropas Savienības nozīmes prioritārie biotopi, īpaši aizsargājamo sugu dzīvotnes. DAP vērsusi uzmanību vairākiem aspektiem, kas, vadoties no bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas / aizsardzības mērķiem, jāaktualizē un jāņem vērā, izstrādājāt jauno Madonas novada Teritorijas plānojumu. Birojs secina, ka nozīmīgas plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmes var būt saistāmas arī ar Likuma 23.² panta 4. punkta “a”, “b” apakšpunkta kritērijiem un, kā izriet no DAP nosacījumiem plānošanas dokumenta izstrādei, antropogēnās slodzes mazināšanas / novēršanas iespēju vērtēšanai Stratēģiskais novērtējums šajā aspektā ir nepieciešams. Turklāt plānotie (atļautie) teritorijas izmantošanas risinājumi būtu skatāmi kopā un vadoties no plānoto jauno īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanas un aizsardzības mērķa. Ņemot vērā DAP norādīto, ka “*ir nepieciešams izvērtēt, kā novada nospraustās prioritātes ietekmēs Natura 2000 teritorijas, ņemot vērā arī kumulatīvās ietekmes*”, Biroja vērtējumā Stratēģiskā novērtējuma nepieciešama izriet arī Likuma 4. panta trešās daļas 2. punktā noteiktajiem nosacījumiem.
6. Tādējādi ņemot vērā iepriekš norādīto, Birojs konstatē, ka Stratēģiskā novērtējuma piemērošana un veikšana konkrētā plānošanas dokumenta izstrādei izriet no normatīvajiem aktiem (Likuma 4. panta trešā daļa, 23.² pants) un ir konkrētā plānošanas dokumenta izstrādes gadījumā pamatota, atbilstīga un nepieciešama, kas cita starpā izriet kompetento

⁴ Pieejams: <https://www.vpvpb.gov.lv/lv/atzinumi>.

institūciju (Dienests, DAP, Veselības inspekcija) viedokļiem un nosacījumiem plānošanas dokumenta izstrādei.

7. Plānošanas dokumentā paredzētie teritorijas attīstības risinājumi, tostarp plānotās izmaiņas līdzšinējā izmantošanā jāvērtē atbilstoši Likuma 23.⁵ pantā noteiktajam, t.sk. sagatavojot plānošanas dokumenta vides pārskatu. Jāņem vērā Likuma 23.⁵ panta pirmajā daļā noteiktais, ka *“vides pārskatā, lai izvairītos no informācijas dublēšanās, iekļauj tikai tādu informāciju, kas nepieciešama attiecīgajā plānošanas stadijā, kā arī izmanto informāciju, kas iegūta iepriekšējās plānošanas stadijās”*, iekļaujot nepieciešamo informāciju atbilstošā detalizācijas pakāpē, kas ļauj novērtēt konkrētus plānošanas dokumenta risinājumus, t.sk. iespēju robežās ar teritoriālu piesaisti, kā arī, izstrādājot Vides pārskatu ir jāņem vērā 23.⁵ panta trešajā daļā noteiktais *“izstrādātājs konsultējas ar kompetento institūciju par vides pārskata detalizācijas pakāpi”*.
8. Jānorāda, ka viens no ietekmes uz vidi novērtēšanas pamatprincipiem ir paredzēt šāda novērtējuma veikšanu pēc iespējas agrākā attīstības plānošanas un lēmumu pieņemšanas stadijā (Likuma 3. panta 1. punkts). Stratēģiskajā novērtējumā būs iespēja identificēt iespējamās būtiskās negatīvās ietekmes uz vidi, t.sk. uz cilvēku veselību, apzināt pašreizējās un iespējamās konfliktsituācijas, sniedzot alternatīvos risinājumus un priekšlikumus ietekmes uz vidi novēršanai un samazināšanai. Ar novērtējumu pamato savlaicīgas vides problēmu novēršanas lietderību, kas šajā gadījumā ir aktuāli, plānojot apbūves teritoriju attīstību kopskatā ar inženierkomunikāciju nodrošinājumu un dažāda veida tās funkcijām (t.sk. dzīvojamā apbūve, transporta infrastruktūra, tūrisma attīstības teritorijas, kapsētas, derīgo izrakteņu ieguve, alternatīvās enerģijas ieguves objektu izvietojums) nosakot konkrētus ierobežojumus / nosacījumus izmantošanai arī TIAN, tostarp attiecībā uz Likuma 1. un 2. pielikumā minēto darbību izvietojuma pieļaujamību / ierobežojumiem konkrētajā funkcionālajā zonā / apakšzonā. Papildus aspekti, kas izsverami, ir Stratēģijā noteiktie konkrētie teritorijas attīstības jautājumi, kas risināmi, izstrādājot Teritorijas plānojumu, t.sk. vasarnīcu ciemu apbūves teritoriju transformācija par pastāvīgas dzīvojamās apbūves teritorijām, vērtīgo lauksaimniecības un meža zemju noteikšana⁵.

Piemērotās tiesību normas:

- Likuma *“Par ietekmes uz vidi novērtējumu”* 4. pants, 23.² pants, 23.³ pants.
- Teritorijas attīstības plānošanas likums.
- Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 *“Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”* 5., 6., 7. punkts.
- Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 240 *“Vispārējie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”*.

Lēmuma pieņemšanas pamatojums:

Pamatojoties uz izvērtēto dokumentāciju un faktiem, kā arī šajā Biroja lēmumā ietverto faktisko un tiesisko apstākļu izvērtējumu, argumentiem un apsvērumiem, Birojs konstatē, ka plānošanas dokuments atbilst Likuma 4. panta trešajā daļā noteiktajam plānošanas dokumentam, kam Stratēģiskais novērtējums ir nepieciešams, cita starpā ņemot vērā arī Likuma 23.² pantā noteiktos kritērijus (23.² panta 1. punkta “a” un “b” apakšpunkts, 3. punkta “c”, “d” apakšpunkts, 4. punkts) un Likuma 3. panta 1. punktā noteikto ietekmes savlaicīgas novērtēšanas principu.

⁵ Informācija no Stratēģijas, skat. https://geolatvija.lv/geo/tapis#document_24207.

Lēmums:

Piemērot stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru Madonas novada teritorijas plānojumam.

Direktora p.i.,
direktora vietniece,
Piesārņojuma novērtēšanas daļas vadītāja (paraksts*) Indra Kramzaka

** Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu*

Ilze Lielvalode
ilze.lielvalode@vpvb.gov.lv

Lēmums nosūtīts:

1. Madonas novada pašvaldībai, *E.Adresē*
2. Valsts vides dienesta Atļauju pārvaldei, *E.Adresē*.